VIVE VELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS- OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit qulaajaaneq

Karen Margrethe Dahl, Hans Skov Kloppenborg aamma Niels Jørgen Mau Pedersen

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit qulaajaaneq
© VIVE aamma allaaserinnittut, 2020

e-ISBN: 978-87-7119-763-1

Assinik toqqortaatillit: Karen-Margrethe Dahl/VIVE

Suliniut: 301315

VIVE – Viden til Velfærd
Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K
www.vive.dk

VIVE-p saqqummersitai issuarneqarsinnaapput, suminngaanneerne-rat erseqqissumik nalunaarneqarpat.

Aallaqqaasiut

Uani nalunaarusiami VIVE-p Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu timimikkut innarluuteqanngitsunut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit qulaajaavoq.

Nalunaarusiap siunertarivaa nalilersussallugu, meeqqat ajornartorsiutaasa, perorsaanerup pitsaassusiata kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiinut akeritinneqartut naleqqunnersut, kiisalu Namminersortut namminneq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfii, paaqqinnittarfiit namminersortut kiisalu kommuninit paaqqinnittarfiit ingerlanneqartut assigiinngissuteqarnersut. Taakkua avataasigut nalunaarusiap takutissavaa, qanoq kommunit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aammalu Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinnitaarfiit pillugit suleqatigiinnersut, aamma iliuusissanik pilersaarutit suliarineqartarneranni innersuussisarnermilu qanoq ingerlaaseqartoqartarnersoq.

Paasissutissat 2019-ip ingerlanerani katersorneqarsimapput. meeqqanut inuusuttunullu timimikkut innarluuteqanngitsunut Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 22-iusut Kalaallit Nunaannilu kommunit tallimat tamarmik pineqarput.

Nalunaarusiaq Karen Margrethe Dahlimit senioranalytikeriusumit (suliamut aqutsisoq), chefanalytiker Hans Skov Kloppenborg aamma projektchef Niels Jørgen Mau Pedersen-imit suliarineqarsimavoq. Seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk paasissutissanik katersinermi peqataasimavoq, kiisalu akademisk medarbejder Ortu Mørch Olsen allaaserisanik ilanngussisimalluni.

Kiisalu VIVE-p ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni, kommunini Namminersorlutillu Oqartussani sulisut pisortallu qutsavigai nalunaarusiornermi paasissutissanik katersinermi ikiuussimanerannut misissuinerullu nalaani suleqataalluarsimanerannut.

Immikkut qutsavigerusuppagut kinaassusertik nalunaarutiginagu avataaniit misissueqataasimasut, taamaalillutillu naleqanngitsumik misissukkamut paasisinninnermik tunniussisimasut.

Misissuineq Isumaginninnermut, Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfimmit inniminnerneqarlunilu aningaasaliiffigineqarsimavoq.

Kræn Blume Jensen
VIVE Social-imut Ilisimatusarnermut aamma misissueqqissaartarnermut pisortaq
2020

Imarisat

Eqikkaaneq 6
Misissuinermut tunuliaqutaq 6
Nalunaarusiornermi inerniliussat pingaarnerit 7
Eqqumaffigisassat 14
Ungasinnerusoq isigalugu siuariartornissamut anguniakkat 17

1 Aallaqqaasiut 19
1.1 Misissuinermut tunuliaqutarineqartoq 19
1.2 Nalunaarusiami matumani ilanngussat 24
1.3 Nalunaarusiap aaqqissugaanera 24

2 Paasissutissat periutsillu 25
2.1 Misissuinermi paasissutissanik tunngavigineqartunik saqqummiussineq 25
2.2 Misissugaq: Meeqqat unammillernartitaat 28
2.3 Misissugaq: Suliffinni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiugiutigisuni perorsaanikkut suleriaatsip pitsaassusaa 32
2.4 Misissukkat kisitsisinngorlugit paasinissaannut aallaavik 39

3 Meeqqat inuusuttullu ilisaritinnerat 40
3.1 Meeqqat ataatsimut isigalugit 40
3.2 Meeqqat Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni, imminnut pigisuni kommunillu paaqqinnittarfiutaaniittut 49
3.3 Eqikkaaneq 56

4 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni pitsaassuseq 58
4.1 Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pitsaassusaat ataatsimut isigalugu 59
4.2 PaaqqinnittarfinniPaaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, paaqqinnittarfiit imminnut pigisut kommunillu paaqqinnittarfiutaasa pitsaassusaat 61
4.3 Eqikkaaneq 68

5 Aningaasaqarnermut tunngasut suliffeqarfiullu akigititai 70
5.1 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aningaasatigut inissisimanerat 70
5.2 ullormut ataatsimutUllormut unnuamullu ataatsimut akigititaq 72
5.3 Eqikkaaneq 74

6 Pitsaassutsimik nalilersuinerup meeqqallu unammilligassaasa akornanni ataqatigiinneq 75
6.1 Pitsaassutsit meeqqallu ajornartorsiutaasa akornanni ataqatigiinneq 75
6.2 Akit pitsaassutsillu ataqatigiinnerat 80
6.3 meeqqallu ajornartorsiutaasa akornanni ataqatigiinneq 81
6.4 Paaqqinnittarfinni ataasiakkaani akinut, ajornartorsiutinut pisaassutsimullu tamarmiusumik ataqatigiisitsineq 84
6.5 Eqikkaaneq 86

7 Sullissineq suleqatigiinnerlu 87
7.1 Isumaginninnikkut sulinermi misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit 89
7.2 Suliamik suliaqartarnermi unammilligassat 91
7.3 Suleqatigiinnermut unammilligassat 94
7.4 Eqikkaaneq 99
8 Kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik atuinerat 101
8.1 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tigusisinnaassusaat 101
8.2 Siunissami tunisisinnaassutsip pitsanngorsarnissaa piginnittuunerlu 103
8.3 Kommunit inisseeriaasiisa assigiinngissutaat 104
8.4 Eqikkaaneq 108
Atuagassiat 110

Eqikkaaneq

Misissuinermut tunuliaqutaq

VIVE Isumaginninnermut, Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfimmit kiisalu Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmit piumaffigineqarsimavoq kalaallit nunaanni meeqqanut inuusuttunullu annertuumik innarluuteqanngitsunut ulloq unnuarlu paaqqinnittarneq misissuiffigeqqullugu paaserusullugu sullitat, perorsaanerup pitsaassusaa kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akii paaqqinnittarfinni Namminersortut ingerlataanni, namminersortut paaqqinnittarfinnik aqutaanni kiisalu kommunit aqutaanni allanngorarnersut. Misissuineruttaaq ersersissavaa meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut ajornartorsiutaat, paaqqinnittarfinni perorsaanerup pitsaassusaa kiisalu akeq kalaallit nunaanni kommunit paaqqinnittarfinni akiutigisartagaat, imminnut naleqquttuunersut, kiisalu Namminersortut paaqqinnittarfiutaasa, namminersortut paaqqinnittarfiutaasa kiisalu kommunit ingerlataani tamakkua assigiinngissuteqarnersut.

Taakkua avataasigut misissuinerup takutissavaa, kommunit, meeqqanik inuusuttunillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissitassanik misissuisarnerat inissiisarnerallu qanoq ingerlanneqartarnersoq, Tassani immikkut isiginiarneqassaaq kommunit suliaminnik ingerlatseriaasaasa pitsaassusaanik kiisalu suliassanik suliarinninnermi aningorniagassat, aammalu kommunit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Namminersortullu paaqqinnittarfeqarnermut suleqatigiinnerat.

Misissuinerup inerniliussai aallaavigalugit VIVE-p maluginiagassat arlallit tikkuarpai siunissami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnermi aaqqissuussinermut ineriartortitsinermullu tunngasut.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnerup naatsumik allaaserineqarnera

Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu annertunerusumik innarluuteqanngitsunut paaqqinnittarfiit 22-iupput. Taakkunani 11 Namminersortunit ingerlanneqarput, 8 privatinit assigiinngitsunit ingerlanneqarput, pingasullu kommuninit ingerlanneqarlutik. Namminersortut paaqqinnittarfiutaannit 11-iusunit 4 Nuummiipput, sinnerilu nunap sinneranut siammaqqallutik. Paaqqinnittarfinni privatinit ingerlanneqartunit 3 Nuummiipput, 3 illoqarfinni allani, 2-llu Nuummi illoqarfinnilu allani immikkoortortaqarlutik.

Kommunit akisussaaffigivaat aaliangissallugu meeraq inuusuttorluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqassanersoq, aningaasaqarnermullu akisussaaffik tamaat tigummiarlugu, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut matoqqasumut inissiinerunngippat.[1] Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissiinissaq aaliangiunneqareeraangat, kommuni utaqqiisaagallartumik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut aaliangersimasumut qinnuteqarallartarpoq. Taanna qinnuteqaat Namminersortut ataaniittup Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup akuerisarpaa.[2] Tassani Ulloq Unnuarlu Paaqqinnittarfeqarnermut Immikkoortortaqarfiup akuersaartarnermigut saniatigut ilaatigut akisussaaffigivaa akuersisarneq, siunnersuisarneq kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik

[1] Ulloq unnuarlu angerlarsimaffik Isikkivimmi ullormut akigititap 50 %-ia kommunip akilertarpaa, akiliutissalli sinneruttut aalajangersimasumik ataatsimoortumik tapiissutinit Namminersorlutik Oqartussanit akilerneqartarput.

[2] Misissuinermut matumunnga paasissutissat 2019-ip upernaajunerani pissarsiarineqarnikuummata, ulloq unnuarlu aamma Innersuussisarnermut Immikkoortortap Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup ataaniittup angerlarsimafinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut innersuussutigineqartut pingaarnertut akuerineqarput, taamaalisukkut angerlarsimaffinnut imminnut pigisunut kommuniullu angerlarsimaffiutaannut innersuussisarnerit kommuninit nammineq isumagineqarluni. Kingornali allanngortoqarnikuuvoq, Ulloq unnuarlu aamma Nalilersuisarnermut immikkoortortaqarfik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut tamanut innersuussutinik akuersisartuussalluni.

ineriartortitsineq. Immikkut ittumik Nakkutilliisup, Isumaginninnermut, Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfimmi inissisimasup akisussaaffigivaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit nakkutigissallugit kingornatigullu nakkutilliineq aallaavigalugu nalunaarusiussallutik.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit namminersortunit pigineqartut akii inissaasalu amerlassusissaat politikkikkut isumaqatigiissutigineqartarpoq namminersortut kommunillu akornanni. Tamanna siusinnerusukkut KANUKOKA-asimagaluartumi pisarpoq, maannakkulli kommuninut aningaasaliissutitut isumaqatiginniutaasarluni.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni meeqqat inuusuttullu 0 – 23-inik ukiullit 325-it najugaqarput – taakkunani 296-it 0 – 17-inik ukioqarlutik. Paaqqinnittarfiit angissutsimikkut allanngorarput – paaqqinnittarfiit ilaanni meeqqat inuusuttullu arfinillit najugaqarput, allalli 30-it sinnerlugit inisimasoqarlutik. Namminersortunit paaqqinnittarfinni ingerlanneqartuni meeqqat inuusuttullu 130 missaanniittut najugaqarput, sinnerinilu 25-it missaaniittut kommunit ingerlataanni najugaqarlutik.

Paaqqinnittarfiit tallimat namminersortunit pigineqartut[3] immikkut itumik katsorsartariaqartunut tulluarsagaapput, sinnerilu tassaallutik meeqqat sumiginnarneqarsimasunik tigusisartut. Paaqqinnittarfiit privatiusut kiisalu kommuninit pigineqartut, ataaseq privatinit pigineqartoq kisiat pinnagu, meeqqanut sumiginnagaasunut immikkut ittumik katsorsartariaqanngitsunut atugassiaapput. Misissuinitsinni Namminersortunit ingerlanneqartuni tunaartarineqartut assigiinngitsut apeqqutaatillugit paaqqinnittarfiit sisamanut assigiinngitsunut immikkoortiterneqarput:

1. Katsorsartariaqartunut paaqqinnittarfiit Namminersortunit pigineqartut
2. Sumiginnagaasimasunut paaqqinnittarfiit Namminersortunit pigineqartut
3. Paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartut
4. Paaqqinnittarfiit kommuninit pigineqartut.

Misissuinermi katiterlugit atorneqartut tassaapput, immersugaassanit paasissutissat, apersuinermit paasissutissat aamma kommunini misissuinermut atatillugu nalunaarsukkat kiisalu paasissutissat pigineqareersut Namminersortut nakkutilliinerminnut atatillugu nalunaarusiaannit tigusat aamma 2018-imut aningaasartuutissatut inatsit. Paaqqinnittarfiit 22-it tamarmik kiisalu kommunit tallimat tamarmik misissuiffigineqarput.

Nalunaarusiornermi inerniliussat pingaarnerit

Meeqqat ajornartorsiutaat

Meeqqat ataasiakkaat ajornartorsiutaat ersersinneqarsimapput apeqqutit immersugassat paaqqinnittarfinni sulisut meeqqat sinnerlugit immersorsimasaat aallaavigalugit. Immersugassaq qallunaatut kalaallisullu immersorneqarsinnaasimavoq. Immersugassat 279-it immersorneqarsimapput, meeqqanit inuusuttunillu 325-init – tassa 86 %-ii. Paaqqinnittarfinni 22-iusuni 18-it inisimasut amerlanerit sinnerlugit immersuisimapput.

Misissuinerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni agguaqatigiisillugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut meeqqat amerlasuut inissinneqartartut, tassami kalaallit nunaanni meeqqat tamarmik 2,1 %-ii ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi najugaqarmata assersuutigalugu Danmarkimi 0,3 %-

[3] Meeqqat Illuat, Aja, Isikkivik, Kaassassuk, Pilutaq aamma Qasapermiut.

iusoq. Agguaqatigiisillugu meeqqat ukiukinnerusarput inissinneqaraangamik, soorlu aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sivisunerusumik najugaqartartut.

Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut annertuumik inuuniarnermikkut pissusilersornermikkullu ajornartorsiuteqarput, annertunerungaanngilarli qallunaat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiiniittunut meeqqanut sanilliullugu. Atuanngitsoortarneq qaffasippoq, pingaartumik meeqqat angajulliit akornanni (meeqqat atuartut 12 – 17-inik ukiullit), taakkunani 24 %-ii qaammatip ataatsip iluani sapaatip akunnera sinnerlugu atuanngitsoorsimagamik.

Meeqqat inuusuttullu annerit 12-17-inik ukiullit akornanni amerlasuut takusinnaavagut, pissusilersornermikkut ajornartorsiuteqartut. Taakku akornanni affangajai paaqqinnittarfimmiit qimaanikuusimapput. Pingajorarterutingajaat imigassamik ajornartorsiuteqarput ajornartorsiuteqarsimallutilluunniit, aammattaaq pingajorarterutaat hashimik ajornartorsiuteqarlutik ajornartorsiuteqarsimallutilluunniit. 10-t akornanni 4-at imminnut innarlersimapput, amerlaqataallu imminnut toqunnissaminnut eqqarsaateqarsimallutik imaluunniit imminnut toqoriaraluarsimallutik. Taakkua avataasigut pingasuugaangamik ataaseq kinguaassiutitigut killissanik qaangiisimavoq imaluunniit qaangiisarsimavoq. Ukiukinnerulaartut 6-11-inik ukiullit takusinnaavagut quliungaagamik sisamat paaqqinnittarfimmit qimaasimasut, sisamararterutaallu kinguaassiutitigut killissanik qaangiisimasut imaluunniit qaangiisarsimasut. 18-23-inik ukiullit, sullinneqareernerup kingorna nakkutigineqartut, imigassamik hashimillu ajornartorsiuteqannginnerupput, imminulli innarlernermut, imminut toqunnissamut eqqarsarnermut/imminut toqoriaraluarnermut 12-17-inik ukiulittut ajornartorsiortigingajapput.

Sulisut amerlasuut apeqqutinut, meeqqat timikkut innarlerneqarsimanersut imaluunniit kinguaassiutitigut innarlerneqarsimanersut ”naluara”nik akisimapput. Tamanna tikkuussisinnaavoq, meeqqat arlallit naammattumik misissorneqarsimannginnerinut, imaluunniit nalorninermut, timikkut kinguaassiutitigullu innarlerneqarneq qanoq paasisariaqarnersoq. Meeqqat tamaasa isigissagaanni meeqqat pingajorarterutaat timikkut innarlerneqarsimapput, tallimararterutaat kinguaassiutimikkut innarlerneqarsimapput, quliungaagamillu taakkuninnga arfinillit misigissutsimikkut innarlerneqarsimallutik.

Misissuinerup takutippaa, nukappiaqqat agguaqatigiisillugu qisuariarnikkaanerusut, uniffeqannginnerusut kiisalu allanut akulerutinnginnerusut, niviarsiaqqalli misigissutsimikkut ajornartorsiuteqarnerusut, imigassamik ajornartorsiuteqarnerullutik, imminnut innarlernerusartut, imminut toqunnissamut eqqarsarnerusartut kiisalu kinguaassiutitigut killissanik qaangiikulanerullutik. Niviarsiaqqat nukappiaqqaniit annertunerusumik timikkut kinguaassiutitigullu innarlerneqarneq misigisarsimavaat.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit assigiinngitsut isigigutsigit, misissuinerup takutippaa Namminersortunit pigineqartuni katsorsartarialinnik meeqqanik paaqqinnittarfinniittuni, meeqqani inuusuttullu 12-17-inik ukioqartut amerlanerpaat tigummigaat, allanut paaqqinnittarfinnut naleqqiullugit. Meeqqat taamatut ukiullit annertuunik ajornartorsiuteqakkajussimapput, tamannalu ersertarpoq paaqqinnittarfinni taakkunani meeqqat inuusuttullu agguaqatigiisillugu amerlasuut misigissutsimikkut ajornartorsiuteqarmata, sakkortuumik qisuariakkajullutik, atuarfimmiit suliffimmiilluunniit peqanngikulallutik, atornerluisutut pissusilersorlutik, amerlasuut imminnut innarlertarlutik meeqqat inuusuttullu amerlaqisut imminnut toqunnissaminnik eqqarsartarlutik. Meeqqat sumiginnagaasimasut paaqqinnittarfinniittut Namminersortunit ingerlanneqartuni aammattaaq atuanngitsoortarnermik ajornartorsiorput, imminnut innarlertarlutik, imminnut toqunnissaminnik eqqarsartarlutik kiisalu kinguaassiutitigut killissarititaasut qaangerlugit pissusilersortarlutik.

Ataatsimut isigalugu meeqqat inuusuttullu privatini kommuninillu ingerlanneqartuni ajornartorsiutaat annikinnerupput. Atuanngitsoortarneri annikinneroqaat, annikinnerujussuarmik atornerluinermik, imminut innarlernermik imminullu toqunnissamik ajornartorsiorput imaluunniit ajornartorsiuteqarsimapput, annikinnerusumillu kinguaassiutitigut innarlerneqarneq misigisimallugu. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit privatiusut aammattaaq meerartaqangaatsiarput sakkortuumik qisuariartartunik.

Ataatsimut isigalugu paaqqinnittarfiit assigiinngitsut taakkua sisamat assigiinngissutaat, pingaartumik uaniippoq paaqqinnittarfiit Namminersortunit pigineqartut sumiginnagaasimasunut kiisalu privatinit paaqqinnittarfiit pigineqartut. Taakkunani paaqqinnittarfinni marlunni takusinnaavagut, meeqqat (ataatsimut isigalugut) ajornartorsiutaat killeqartut kiisalu paaqqinnittarfiit meeqqat ajornartorsiuteqartorujussuit.

Namminersortunit, privatinit kommuninillu paaqqinnittarfinniittut meeqqat ajornartorsiutaasa assigiinngissutaat peqquteqarsinnaavoq, meeqqat assigiinngitsut aaliangersimasut paaqqinnittarfinnut assigiinngitsunut aaliangersimasunut inissinneqartarmata. Nassuiaat alla imaassinnaavoq, meeqqat assigiinngissutaat perorsaariaatsinik assigiinngitsunik peqquteqartoq, taamaalilluni pinngortarluni meeqqat paaqqinnittarfinnut inissinneqareernerini. Paaqqinittarfinnut inissinneqannginnerini meeqqat pillugit paasissutissat piginnginnatsigit, misissuinerup tamanna uppernarsitissinnaanngilaa.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni persorsaariaatsip pitsaassusaa

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni perorsaariaatsip pitsaassusaa najoqquttat pingasut aallaavigalugit nalilersorparput:

1. Sulisut amerlassusissaannik aaliangersagaq ataatsimut isigalugu
2. Sulisut naleqquttumik ilinniagaqartut (perorsaasoq imaluunniit ilinniartitsisoq) amerlassusaat
3. Namminersortumik oqartussat namminneq nakkutilliinerminni nalunaarusiaanni ataatsimut isigalugu pitsaassutsimik naliliineq kiisalu VIVE-p itisuumik paasissutissiisussamik apersuinerani.

Paasissutissat perorsaariaatsip pitsaassusaanut sisamanik aallaavilinnik tunngaveqarpoq:

1. Immersugassaq naatsoq suliffinni sulisorineqartut pillugit (suliffinnit 14-init akineqartoq)
2. Namminersorlutik oqartussat nakkutilliinerminni nalunaarusiaat (suliffinnit 20-iusunit pissarsiarineqarsimasut)
3. Pisortanik aamma/imaluunniit sulisunik itisuumik paasissutissiisussanik apersuinerit suliffinni 8-ni ingerlanneqartoq april-maj 2019
4. Paasissutissat pigineqartut aningaasartuutissanik inatsimmit pissarsiarineqartut kiisalu Deloitte'p suliffiit imminnut pigisut aningaasartuutaannik misissuinera (Deloitte, 2019; Naalakkersuisut, 2019).

Misissuinerup takutippaa, namminersorlutik oqartussat meeqqanut inuusuttunullu katsorsartariaqartunut suliffiutaanni allanit suliffinnit sulisunik amerlassusiisarneq qaffasinnerusoq. Suliffeqarfiilli taakkua arlaqartut ilinniarsimasunik sulisussaminnik atorfinitsitsiniarnertik ajornakusoortippaa, taamaammallu ilaatigut immikkut ittumik, meeqqat inuusuttullu atorfissaqartitaannik, katsorsaanissaraluartik piviusungortikkuminaatsillugu. Sulisunik perorsaanermut

ilinniarsimasunik suliffeqarfinnut ajornartorsiornerpaanut atorfinitsitsiniarnerup ajornakusoornera pissuteqarsinnaavoq, perorsaasunik atorfissaqartitsinerujussuaq, taakkualu immaqa paaqqinnittarfiit ajornartorsiorfiuallaanngitsut suliffigerusuttarmatigit. Aamma peqqutaasinnaavoq namminersorlutik oqartussat suliffeqarfiutaasa ilai illoqarfinniimmata ilinniarfeqarfinniit ungasillutik, sulisussaaleqiffiusuniillutik.

Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut kiisalu kommunit suliffeqarfiutaat arlaannaalluunniit qaffasissumik amerlassusileriikkanik sulisoqanngillat (meeqqamut inissitamut ataatsimut 2,5 sulisut qaangerlugit). Akerlianilli agguaqatigiisillugu perorsaanermut ilinniarsimasunik amerlanerulaartunik sulisoqarput. Imaassinnaavoq, soorlu aamma apersuinitsinni kiisalu immersugassat aallaavigalugit paasisat takutikkaat, taakua paaqqinnittarfiit ajornartorsiunnginnerusunik inisimasoqarmata taamaalillutillu suliffimmi atukkat oqinnerullutik.

Naak namminersorlutik oqartussat meeqqanut inuusuttunullu katsorsartariaqartunut paaqqinnittarfii sulisunik ilinniarsimasunik amingaateqaraluarlutik misissuinermi ataatsimut isigalugu pitsaassutsimik ajunngitsumik takutitsipput. Amerlanerni paaqqinnittarfiit perorsaariaatsimik pilersitsisinnaasimapput, meeqqat inuusuttullu ajornartorsiutaannut iluaqutaasinnaasunik. Nammi-nersortut sumiginnagaasimasunut kiisalu katsorsartarialinnut paaqqinnittarfiutaanni aamma takusinnaavagut, meeqqanut naammattumik toqqissisimanartunik ineriartorsiusunillu neqerooruteqarnissaminnut ajornakusoortitsisut, taamaalillutik pitsaassutsimik naliliinermi pitsaavallaanngitsumik nalilerneqartut.

Paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartut ataatsimut namminersorluni oqartussat pigisaanniit nakkutilliinermi nalunaarusiani pitsaanerusutut ersersinneqarput. Assigiinngissutaat siullermik peqquteqarsinnaavoq, meeqqat ajunnginnerusartut privatinit pigineqartunut nuukkaangamik, taamaammallu oqinnerusumik peroriartorluarfigisinnaasaannik pilersitsinissaq oqinnerusarluni. Aappassaanik peqqutaasinnaavoq, paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartut ilaatigut sulinermut atukkanik orniginarnerusunik neqeroorsinnaasarmata, taamaalillutik sulisunik atorfinitsitsilertornerusarlutik. Pingajuattut nassuiaataasinnaasoq, apersuinermi eqqaaneqartoq, tassa aaqqissuussinerat eqaannerummat, periutsinik aaqqissuusinernillu nutaanik sukkanerusumik atuilersinnaallutik, assersuutigalugu katsorsaanermi suliaqarnerminni iluaqutigisaminnik. Aammattaaq paaqqinnittarfinni privatinit pigineqartuni amerlanerni avatangiisit allanut naleqqiullugit pitsaanerusarmata.

Paaqqinnittarfinni komuninit pigineqartuni pitsaassuseq nikerarpoq, maannalu tikillugu pingasuinnaammata, ataatsimut kommunini paaqqinnittarfinnik ingerlatsinerup suna pitsaaqutigalugulu ajoqutigineraat oqaatigiuminaappoq.

Aningaasaqarneq kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akii

Misissuinerup takutippaa, kalaallit nunaanni kommunit 2018-imi agguaqatigiisillugu 2.775 kr. ulloq unnuamullu meeqqat inuusuttullu inissinneqarnerinut, 31/12-2018-imi inissinneqartut, atorsimagaat. Akerli agguaqatigiisitaq, paaqqinnittarfiit suussusaa akimorlugu, ulloq unnuamullu allanngorarpoq. Namminersorlutik oqartussanit meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pigineqartut kiisalu kommuninit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pigineqartut agguaqatigiisillugu ulloq unnuamullu inissiineq 2.500 kr.-it missaanik akeqarpoq. Namminersorlutik oqartussanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pigineqartuni ulloq unnuamullu inissiineq akeqarpoq 2.900 kr. missaani, namminersorlutilli oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiutaanni meeqqanut inuusuttunullu katsorsartariaqartunut 3.100 kr. missaanik akeqarluni.

Pingaaruteqarpoq maluginiassallugu, agguaqatigiisitat taakkua ilaatigut paaqqinnittarfiit assigiinngitsut iluanni nikerartorujussuummata. Assersuutigalugu ulloq unnuamullu akeq 1.700 kr.-ingajammik akikinnerummat privatimik pigineqartumi (Akilliit) akisunerpaamiit (Orpigaq).

Misissuineruttaaq takutippaa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit assigiinngitsut arlalinnik allaanerussuteqartut, paaqqinnittarfiit akiinik sanilliussinermi eqeersimaarfigissallugit pingaaruteqarmat. Siullermik assigiinngilaq, kommunit akiliutaat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup illumut akiliinerannut matussutaassanersoq. Aappassaanik HR-imut aningaasanillu aqutsinermut suliassat, namminersorlutik oqartussat kommunillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiisa akiliunneqartarmata, ulloq unnuamullu akimut ilaatinneqarani. Pingajussaanik ataatsimoorussamik akimorlugu aaqqissuussanik kommunit inissiinermut akiliutaannut ilanngullugu aningaasalerneqartarput. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnit namminersorlutik oqartussanit pigineqartunit tassaapput aningaasalikkat marluk aningaasartalerneqarnerini kiisalu paaqqinnittarfimmut matoqqasumut Isikkivik-mut tunngaviusumik aningaasaliineq. Assigiinngissutit taakku ima isumaqarput, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut akit naatsorsorneqarsimasut assersuunneqarsinnaanngimmata, suut sammineqarsimanersut suullu aningaasartuutaasimanersut paaqqinnittarfinni ataasiakkaani aningaasalerneqarsimanersut. Akilli sanillersuunneqarsinnaalluarput ima paasillugu, assiliaq eqqortoq saqqummersimmassuk, kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissamut qanoq akiliisarnersut, tamannalu kommuninut ataasiakkaanut aningaasartuutit isigissagaanni tulluartuuvoq.

Meeqqat ajornartorsiutaat, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pitsaassusaat akiisalu ataqatigiinnerat

Misissuinerup meeqqat ajornartorsiutaasa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pitsaassusaasa, ulloq unnuamullu akiisa ataqatigiinnerat isiginiarpaa, taakkua pingasut annertussusaat pissusissamisoortumik ataqatigiinnersut, taamaalilluni akit qaffasissut isumaqarnersoq sullitat ajornartorsiuteqarneruneranni aamma/imaluunniit perorsaanerup pitsaaneruneranik. Ajornarpoq uppernarsissallugu, taakkua pingasut imminnut qanoq sunnertarnersut, uppernarsineqarsinnaanngilattaaq, imaluunniit ilaatigut Namminersortut (kommunillu) inissitassanik tulleriiaareriaatsiat peqqutaanersoq, imaluunniit assersuutigalugu assigiinngissut pilertarnersoq perorsaanerup pitsaassusaata meeqqat ajornartorsiutaat sunneraangamikkit – imaluunniit paarlattuanik.

Misissuinerup takutippaa, paaqqinnittarfiit amerlanerpaanik sulisussalerneqarsimasut, meeqqat ilaatigut ajornartorsiuteqarnerpaat tigusaraat, kiisalu meeqqat inuusuttullu ajornartorsiutaat annerusartut paaqqinnittarfinni ingerlalluartutut nalilerneqartuni, paaqqinnittarfinniit naammaannartumik imaluunniit ajortumik nalilerneqartunit. Ataqatigiinneqanngilarli perorsaasut amerlassusaasa meeqqallu ajornartorsiutaasa akornanni.

Paaqqinnittarfiit ulloq unnuamullu akii kiisalu ataatsimut sulisut amerlassusilerneri ataqatigiipput, taamaalillutik paaqqinnittarfiit akisunerpaat aamma amerlanerpaanik sulisussalerneqartarmata. Akerlianilli ulloq unnuamullu akeq kiisalu paaqqinnittarfinni perorsaasut ilinniarsimasut amerlassusaallu ataqatigiinneqanngillat, aamma ulloq unnuamullu akit ataatsimullu pitsaassutsimut naliliinerit ataqatigiinngillat.

Paaqqinnittarfiit ulloq unnuamullu akii ataatsimut isigalugu qaffasinnerupput, paaqqinnittarfinni amerlasuunik meeqqanik inuusuttunillu atornerluisoqarfiusuni, innarlerneqarsimasunilu. Akerlianik meeqqat inuusuttullu amerlanerit pissusilersornermikkut ajornartorsiuteqartut kiisalu annertuumik atuanngitsoortartut paaqqinnittarfinniipput ulloq unnuamullu appasinnerusunik akeqartuni.

Paaqqinnittarfiit ataasiakkaat isigissagutsigit, paaqqinnittarfiit takusinnaavagut, meeqqat ajornartorsiutaat, perorsaanerup pitsaassusaa akiilu ataqatigiilluartut, kiisalu paaqqinnittarfiit taakkua ataqatigiippallaanngitsut. Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut akornanni pingasut nassaarivagut, pitsaassusermik qaffasissumik takutitsisut ataatsimut isigalugu ajornartorsiortunik tigusisartut, allanut naleqqiullugu ulloq unnuamullu appasittumik akillit, kiisalu marluk akii pitsaassusaalu allanut naleqqiullugu appasittut, meeqqalli tigusartagaat ajornartorsiuterpassuaqartut. Paaqqinnittarfinni pingasuni ajornartorsiutit, pitsaassuseq akillu ilimagisamut naleqqupput, paaqqinnittarfik akikitsoq ajornartorsiuteqarpallaanngitsunik tigusisarami, pitsaassutsimillu appasinnersusumik nalilerneqarluni, kiisalu paaqqinnittarfiit akisuut marluk allanut naleqqiullugu ajornartorsiulinnik tigusisarput, allanullu naleqqiullugu pitsaasumik nalilerneqarlutik. Kiisalu ataaseq nassaaraarput, allanut naleqqiullugu ajornartorsiortunik tigusisartoq, ulloq unnuamullu qaffasissumik akiliisitsisartoq, perorsaanermulli pitsaassusaa killeqartoq.

Paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartut akornanni ataaseq nassaaraarput, allanut naleqqiullugu ajornartorsiortunik tigusisartoq, pitsaassutsimik qaffasissumik tuniussisartoq allanut naleqqiullugu akikinnerusoq, kiisalu allanut naleqqiullugu paaqqinnittarfik akikitsoq, qaffasissumik pitsaassuseqartumik tunisisartoq, tigusakkaminnut ajornartorsiorpallaanngitsunut. Paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartuni marlunni ajornartorsiutit, pitsaassuseq meeqqallu ajornartorsiutaat naleqqupput, allanut naleqqiullugit akikimmata, pitsaassusaat killeqarluni, tigusartagaallu ajornartorsiorpallaaratik. Kiisalu paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartuni pingasuni, allanut naleqqiullugu qaffasissumik akiliisitsisarput, meeqqalli ajornartorsiutaat killeqarlutik *imaluunniit* pitsaassusaat paaqqinnittarfinnut allanut naleqqiullugu appasittoq.

Paaqqinnittarfinni marlunni kommuninit pigineqartuni, meeqqat ajornartorsiutaannik misissuinermi peqataasimasuni, ataatsip allanut naleqqiullugu akikitsumik pitsaassuseq ajunngitsoq tunniussinnaasimavaa, aappaatali pitsaassuseq appasinnerusoq allanut naleqqiullugu akisunerusumik tunniussinnaasimallugu. Tamarmik, soorlu allaaserineqareersoq, ajornartorsiuteqarpallaanngitsunik, Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnitaarfinnut allanut naleqqiullugu, tigusisarput.

Takussutissaq 1 Pitsaassutsip, akit ajornartorsiutillu ataqatigiinnerinut takussutissiaq

	Pitsaassutsimut *imaluunniit* meeqqat ajornartorsiutaannut naleqqiullugu akikitsoq	**Pitsaassutsimut *imaluunniit meeqqat ajornartorsiutaannut naleqqiullugu* akisooq**	**Akigititat, pitsaassuseq unammilligassallu ataqatigiilluarput**
Paaqqinnittarfiit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut	5 paaqqinnittarfiit	1 paaqqinnittarfik	3 paaqqinnittarfiit
Paaqqinnittarfiit imminut pigisut	2 paaqqinnittarfiit	3 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit
Paaqqinnittarfiit kommuninit pigineqartut	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik	

Ataatsimut isigalugu misissuinerup tikkuarpaa, paaqqinnittarfiit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut allanut naleqqiullugu tunniussaqarluartartut kommuniniit akiliutinik, privatinilli pigineqartut paaqqinnittarfiit allanngorarnerupput.

Sullissineq suleqatigiinnerlu

Misissuinerup takutippaa kommunit inatsisit malillugit inooqatigiinnermut missuinissartik iliuusissatullu pilersaarusiat suliarisimanngikkaat meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu

paaqqinnittarfinni inissisimasunut amerlanerpaanut. Tamatuma takutippaa kommunit annertuumik sullissinermi tunngaviusumik eqquutsitsinissaminnik ajornartorsiuteqartut meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasut tungaasigut. Ilutigalugu kommunit tikkuarpaat, paaqqinnittarfiit killiffiit aallaavigalugit nalunaarusiat katsorsaanissamullu pilersaarusiat paaqqinnittarfiit tamakkiisumik tunniuttarsimanngikkaat, kommunit iliuusissatut pilersaarusiornerminni atugassaralui.

Tamanna tamakkua pillugit misissuinerni siusinnerusuni ersarissarneqartarnikuuvoq, nutaajunanilu. Kommunilli arlallit naliliipput, iliuusissatut pilersaarusianik pitsaasunik ukiuni kingullerni sanallaqqisseriarsimallutik. Paaqqinnittarfiit ataasiakkaat tamanna ilalersorpaat, allalli siuariarnermik nalaataqarsimanatik.

Kommunit sullissinerminni ajornartorsiutigaat, sullissisut suliassanut naammattumik sungiussisimasut atorfinitsinniarnerisa ajornakusoorneri. Mannakkut siamasissumik siunnersuinermik ilinniartitsineq ingerlasoq eqqaaneqarpoq Nuup avataani sullissisut pikkorissarnerannut allorianertut pitsaasutut.

Sullissinertaaq ajornartorsiortinneqarpoq sullissinermut inatsisitigut piumasaqaatinik annertuunik. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni inooriaatsinik misissuineq naammassereersimasussaavoq kingusinnerpaamik qaammatit marluk qaangiuppata, kommunalbestyrelsip paasisaqarsimaneraniit, meeraq immikkut ittumik ikorfertorneqarnissaminut pisariaqartitsisoq (Naalakkersuisut, 2017). Sanilliussigaanni Danmarkimi kommunalbestyrelsit meeqqanik misissuineq assingusoq qaammatini sisamani naammassineqartussaavoq, lov om social service § 50, stk. 7 malillugu (Social- og Indenrigsministeriet, 2015).

Misissuineruttaaq takutippaa, suleqatigiinnermut ajornartorsiuteqartoqartoq, kommunit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit kiisalu Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik tunngasunik sammisaqartuni, akornanni. Minnerunngitsumik Namminersortut oqartussanit pigineqartunut meeqqanik inissitsiterisarnermut tunngatillugu, kommunit arlallit isumaqarmata Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfiup meeqqanik inissitsitsinerisarfia isigineqarmat arriippallaartutut allaffissorpallaartutullu, kiisalu meeqqat paaqqinnittarfiillu naleqquttuutinnissaat pikkoriffigivallaarnagu. Akerliarnilli Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfik misigisimavoq, Innersuussinermut immikkoortortaqarfik tunaartalimmik innersuussisarnermut suleqataalluartoq, taamaalilluni Namminersorlutik oqartussanit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pigineqartut immikkut ilisimasaqalertussanngorlugit, tunaartarineqareersoq eqquutsillugu.

Tamatuma avataatigut kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiillu akornanni suleqatigiinnerup tungaatigut ajornartorsiortoqarpoq. Immersugassatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut meeqqat inissinneqarsimasut pillugit misissuinitsinni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit suliassat pingajorarterutaanni, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akuersaarput kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akornanni meeqqat ulluinnarni inuunerat siunissaallu pillugit suleqatigiinneq pitsaasuusoq. Kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akornanni suleqatigiinnermi ajornartorsiutit ilaatigut tassaapput, suliassat ataasiakkaat pillugit suleqatigiittoqanngippallaarnera, tamannalu ersertarpoq, kommunit illua tungaani meeqqat iliuusissatut pilersaarutaat nutarnernissaannut kinguartoortarmata, illuatungaanili paaqqinnittarfiit meeqqat killiffii pillugit, pinngitsooratik suliassatik, nalunaarusiornermi kinguaattoortarmata. Aammattaaq ataatsimut isigigaanni apersuinerup ersersippaa, kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit arlalitsigut imminnut ilisimasaqanngippallaartut, tamatumalu soorunami ataatsimut isigalugu kiisalu suleriaqqinnissamut suleqatigiinnissaagaluaq akornusertarpaa.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissat taakkuninngalu kommunit atuinerat

Misissuinerup takutippaa, Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissat amigaatigineqartut. Tamanna isumaqarpoq meeqqat inuusuttullu arlallit paaqqinnittarfimmut tulluartumut inissinneqarnissartik utaqqisariaqartaraat. Aali meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimut inissinneqartartut assersuutigalugu Danmarkimiit arlaleriarlutik amerlanerugaluartut. Apersorneqartut immikkut erseqqissarpaat inuusuttunut killissarsiortunut imaluunniit imminnut innarlertartunut, atornerluisunut imaluunniit misigissutsikkut ajornartorsiutilinnut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik amigaateqartoqarmat. Taakku avataasigut eqqaaneqarpoq meeqqanut (pingaartumik nukappiaqqat) sakkortuumik qisuariartartunut inissaaleqisoqarmat kiisalu meeqqanut sivisuumik aallussisinnaanngitsunut autistinullu. Inissaaleqineq ilaatigut anigorniarneqarpoq, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut annerusumik minnerusumilluunniit inissarititaasut sinnerlugit ingerlatsinikkut.

Kiisalu nalunaarusiap imaraa kommunit inisseeriaasiisa assigiinngissutaasa nassuiarneqarnerat. Tamatuma takutippaa kommunit assigiinngitsorujussuarmik iliortartut meeqqat qassit inissinneqassanersut, meeqqat qassinik ukioqarnersut, qanoq sivisutigisumik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittarnersut kiisalu paaqqinnittarfiit sorliit inissiinermi atorneqassanersut. Maani aaliangersinnaangilarput kommunip sorliup ingerlatsinera aappaaniit pitsaanerunersoq, assigiinngissutaannut peqqutit tunuliaqutaqarluarsinnaammata ajunngitsunik. Pissusissamisuussaarli kommunit Namminersorlutik oqartussallu kisitsisit atussappatigit oqallinnermut inissiinerni suna peqqutaasarnersoq, kiisalu tunngavissaqarnersoq oqallisigissallugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tunaartalimmik atornissaannut, siunissami meeqqat atorfissaqartitaat tunaartarineqarnerulernissaannut, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit piffinni ataasiakkaaniittut aallaavigiunnaarlugit.

Eqqumaffigisassat

Misissuinermi inerniliussat aallaavigalugit VIVE-p maluginiagassat arlallit erseqqissarpai siunissaq isigalugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik aaqqissuussineq ineriartortitsinerlu.

1. Namminersorlutik oqartussat paaqqinnittarfiisa pitsaassusaasa annertusinerat

Paaqqinnittarfiit namminersornerullutik oqartussanit pigineqartut arlallit meeqqanit inuusuttunillu ajornartorsiutilinnit najorneqartut allanut naleqqiullugit perorsaanermut ilinniarsimasunik ikittunik sulisoqarput. Taamaammat tulluassaaq sulisunik amerlanernik sulisussarsiornissaq assersuutigalugu isiginiarlugit ilumut akissaatit paaqqinnittarfinnut taakkununngarpiaq naleqqunnersut. Taassuma avataatigut aamma misissorneqarsinnaavoq, kalaallit perorsaasut meeqqanut inuusuttunullu ajornartorsiortunut sulissallutik perorsaanermut ilinniarfik qimakkaangamikku ilinniartinneqarluarsimanersut.

Periarfissaq alla tassaasinnaavoq sullissinerup pitsaassusaata ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni kikkunnilluunniit pigineqaraluartuni sorlernilluunniit tunaartaqaraluartuni tamani qaffatsinnissaa, paaqqinnittarfinni annerusuni socialrådgiverinik atorfinitsitsisoqartuuppat, najugaqartunut katsorsaanermut iliuusissanik sananermik ikiuuttussanik, qulakkeerlugulu kommuninik suleqateqarluarnissaq. Qulakkeerinneqataasinnaavoq, kommunit iliuusissatut pilersaarutinik suliaqartarnertik piffissaq eqqorlugu naammassinissaannut, taamaalillutik meeqqanut inuusuttunullu toqqaannartumik iluaqutaasinnaallutik.

Paaqqinnittarfiit pitsaassusaannik naliliinermi tunngavigineqartoq pingaarutilik tassaavoq meeqqat ataavartumik atuartarnissaannik qulakkeerisinnaaneq. Siunissami, pingaartumik Namminersorlutik oqartussat paaqqinnittarfiutaasa ilaanni, atuanngitsoortarnerujussuit appartinneqarnissaat isiginiarneqarnerusariaqarpoq. Immaqa tamanna pisinnaavoq pimoorullugu atuarfiit piffinniittut suleqatiginerisigut.

2. Kommunit kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akornanni suleqatigiinneq pitsaanerusoq

Misissuinerup takutippaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imaluunniit kommunit tamarmik misigisimanngitsut, suleqatigiinnertik ingerlalluartoq, ajornakusoortorlu iliuusissatut katsorsaanissamullu pilersaarutit pillugit piumasaqaatit naammassinissaannut, kommuninut kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut.

Iliuusissatut pilersaarutinik kiisalu katsorsaanissamut pilersaarutinik suliaqarnissamut qulakkeerutaasinnaasut ilagisinnaavaat, kommunit kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit iluini suleqatigiisitsilernissaq, meeqqat maannakkut siunissamilu ataavartumik inerikkiartornerannik oqalliffiusinnaasumik assersuutigalugu suleriaaseq aaliangersimasoq malillugu pingaarutillit tassunga tunngasut ilanngunneqarnissaannik qulakkeerisumik. Taakkua iluini suleqatigiiliornermut ilanngullugu immaqa pitsanngorsaataasinnaavoq ataavartumik kommunit kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akornanni sullissineq kiisalu suleriaqqinnissat pillugit ataatsimeeqatigiittoqartalersinnaappat. Ataatsimiinnerni taakkunani meeqqat inuusuttullu ataasiakkaat maannakkut siunissamilu kommunip inooqatigiinnikkut suliniutaannut naleqqiullugu inerikkiartornerat oqallisigineqarsinnaavoq.

Tamatuma avataatigut kommunit akornanni qaninnerusumik suleqatigiinneq misilittakkanik avitseqatigiinnerulernermik kinguneqarsinnaavoq. Suleqatigiinneq assersuutigalugu Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmit aqqutissiuunneqarsinnaavoq, kommunilluunniit akunnerminni namminneq isumaqatigiinnerattut ingerlanneqarsinnaalluni.

Suleqatugiisitsinermut suleqatigiinnermullu ulloq unnuarlu paaqqinnittoqarfiup iluani sulisuni assigiinngitsuni aallartitsiniarneq ullumikkut ajornakusoorpoq, atorfinitsitsiniarnermut ajornartorsiorneq, sulisullu paarlakaannerujussui pissutaallutik, taamaalilluni inuit akornanni attaveqatigiinnissaraluaq ajornakusoortilersaramiuk, kiisalu suleqatigiinnerup ileqquulernissaa aaqqissuunnissaalu.

3. Qulaajaaneq isiginiarnerullugu

Misissuinerup ersersinnguatsiarpaa, suliani amerlasuuni qulaajaaneq (qulaajaaqqinneq) peqqissaarnerusimasariaqaraluartoq, assersuutigalugu siusinnerusumi innarlerneqarsimanerni, maannakkut meeqqani inissinneqartuni kiisalu siunissami inissinneqartussani. Misissuinerup takutippaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat sulinerminni qulaajaanerit ilaat kiisalu iliuusissatut pilersaarusiorneq komuninit suliassaagaluartoq ingerlatilersimagaat. Allatut ajornartumik akulikitsumik taamaaliortariaqartarsimapput, ilaasalu tikkuarpaat kommunit kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aaqqissugaanerusumik suleqatigiilernerisigut qulaajaasarneq pitsanngortinneqarsinnaasoq, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaatigut qulaajaanermut immikkut ilinniarsimasunik peqartarmata.

Qulaajaasarnerup pitsanngorsaneqarneranut periusit ilagisinnaavaat, Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfiup immikkut ilisimasalinnik atorfinitsitsinerisigut, kommuninut angalatinneqarsinnaasunik qulaajaanerlu taamaalillugu ikorfersorlugu. Sulisut taakkua soorunami suliassaq kommuniniit tigusinnaassanngilaat, kommunimmi ilaqutariit

meeqqallu ilisarisimammagit, suliassarlu pitsaanerusunngortissinnaallugu, meeqqat sorlernut inissinneqarsinnaanersut kiisalu meeqqat inissiffiini sullinneqarneri pitsaanerusunngortillugu.

4. Namminersorlutik oqartussat kommunillu akornanni suleqatigiinneq eqaannerusoq

Misissuinerup takutippaa, kommunit arlallit Inissiisarnermut immikkoortortaqarfik Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmiittoq meeqqamit inissiisoqalernermi allaffissornikkut akimmisaarisutut isigigaat. Aqutsisoqarfiup ajornartorsiut ilisimaarivaat, 2019-imilu upernaap aasallu ingerlanerani ilaatigut Sermersuup Qeqqata Kommunialu suleqatigiinnermik qaninnerusumik aallartitsisimallutik, ataavartumik qaammatit tamaasa ataatsimiittarnernik aaliangersimasunillu ileqqunik ingerlatsinermik kinguneqartumik soorlu erngerluni inissiisariaqarnermut ikorfersorneqarnermullu. Misissuinerup inernerisa uppernarsarpaat naleqquttuussasoq, Inissiisarnermut immikkoortortaqarfiup kommuninik suleqateqarnerminnik pitsanngorsaanertik ingerlatiinnarpagu assersuutigalugulu kommunillu oqaloqatigiittarnertik pitsanngorsassagaat suut paasissutissat pisariaqartinneqarnersut, Inissiisarnermut immikkoortortaqarfiup meeqqat kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tulluuttut nassaarinissaannut. Namminersorlutik oqartussat kommunillu suleqatigiinnerulernerat aamma atorneqarsinnaavoq kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissanik atorfissaqartitsinerat eqqartorlugu, taamaalilluni atorfissaqartitsineq neqeroorutillu tulluunnerulerlutik.

5. Sullissinermut inatsisitigut piumasaqaatit naleqqunnerulernissaat

Misissuinerup takutippaa, sullissinermi inatsisitigut piumasaqaatit ilaat angusaqarluarniangaarmata misiginartartoq, kommuninut sullissinermi naammassiniassallugit ajornakusoortorujussuanngorsinnaalluni. Taamaammat naapertussinnaassagaluarpoq misissorluaraluaraanni, inatsisini piumasaqaatit piffissamillu killissarititat kommuninit qanoq atorneqartarnersut, ilaatigullu pisariaqassappat tulluarsarlugit.

6. Aningaasaqarneq ersarissoq

Misissuinerup takutippaa, kommunit ilisimasaqarnerorusuttut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut suna akilertarnerlugu. Taamaammat eqqumaffiginiagassaq tassaavoq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat akii aningaasaqarniarnerilu ineriartortinnissaat ersarinnerulersinniarlugi, kiisalu Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfiup kommunit akiliutaasa ilaat sumut atortarneraa. Tamanna assersuutigalugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiup ukiumoortumik nalunaarusiornerani, taamaalillunilu kommuninut akinut tunuliaqutarineqartut nalilersorluarneqarsinnaassapput.

Tamatuma avataatigut nalunaarusiap uuma inerniliussai Namminersornerullutik oqartussat kommunillu akornanni ataatsimut isigalugu ulloq unnuarlu paaqinnittarfiit siunissami qanoq akeqassanersut oqallinnermut atorsinnaavaat, taamaalilluguni qulakkeerneqarsinnaammat akit maannakkumiit naleqqunnerusut anguneqarsinnaammata, inissinneqartut ajornartorsiutaannut naleqqussakkat, kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni suliap pitsaassusaanut naleqqussakkat.

Aningaasaqarnerup tungaatigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnerup tungaatigut ammaneruneq aamma tatigineqarnerunermik suleqatigiinnerunermillu taakkunani susassaqartut assigiinngitsut akimorlugit kinguneqarsinnaavoq.

7. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit piginnittui

Misissuinermi susassaqartut arlaqartut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinneersut kiisalu Namminersorlutik oqartussaneersut oqarput erngummatigalugu kommunit Namminersorlutik oqartus-

sat paaqqinnittarfiinik piginnittuuneq akisussaaffeqarnerlu tigussagaluarpassuk piffissap sivikitsup iluani. Tamatumunnga tunngavigineqarpoq, kommunit pineqartumut arlalitsigut meeqqanut inuusuttunullu ulorianartorsiortunut ajornartorsioreermata: Sullissinermi ajornartorsiorneq, sulisussaaleqineq, kiisalu angajoqqaarsianik pikkorissaaneq ikorfertuinerlu, pilersitsineq amerlanerusunik pitsaanerusunillu pitsaaliuinermut tunngasunik suliniuteqarneq, kommunit aningaasassaaleqinerat kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnermut immikkut ittumik ilinniagalinnik kommunini amerlanerusuni amingaateqarneq. Taamaammat susassaqartut arlallit erngummatigaat, immikkut ilisimasaqarneq namminersorlutik oqartussat paaqqiinnittarfiini pilersinneqarsimasoq, annaaneqassasoq kommunit paaqqinnittarfiit piginnittussanngoraluarpata, kiisalu susassaqartut arlallit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni erngumanerminnik takutitsimmata taama iliornermi aningaasaqarnikkut ajornartorsiulersinnaallutik.

Illua tungaatigut kommunit arlallit utaqqinerujussuaq, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik aaliangersimasunik pisariaqartitatik malillugit, kiisalu immikkut ittumik piginnaasaqarnerartarneq paaqqinnittarfiit ilaasa piginerartagaat tamatigut eqqorneq ajornmat, nukillalaarutiginerarpaat.

Namminersorlutik oqartussat maannakkut paaqqinnittarfinni piginnittuunertik tigumiaannartuuppassuk, suleqatigiinnerulernissap tungaanut sulisoqartariaqarpoq, kommunit misigisimaniassammata sunneeqataasinnaallutik, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit sorliit pilersinneqassanersut, iliuuseqaqataasinnaanermillu misigimassasut, erngerlutik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi inissamik atorfissaqartitsileraangamik. Periarfissat ilagisinnaavaat erngerluni kiisalu qalaajaanermi inissanik amerlanernik pilersitsigallarneq, kommuninit atoarneqarsinnaasunik, meeqqap qulaajarneqarnerata nalaani kiisalu ataavartumik inissinneqarnerata tungaanut.

Ullumikkut ilaatigut ingerlalluartarpoq, kommunit meeqqanut inuusuttunullu immikkut ittumik pisariaqartitsinngitsunut paaqqinnittarfinnik ingerlatsigaangata, ajornassagunanngilarlu kommunit annerit siunissami paaqqinnittarfinnik taama ittut assipaluinik ingerlatsinissaminnik akisussaaffimmik tigusisinnaappata.

Ungasinnerusoq isigalugu siuariartornissamut anguniakkat

Kommunit arlallit apersorneqarnerminni oqaatigaat angajoqqaarsiaqartarnerup pinaveersaartitsinerullu iluani siuarsaasoqarsinnaaneranik periarfissaqartoq, siunissami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni atorfissaqartitsineq ullumikkumut naleqqiullugu minnerulersinneqarniassammat. Tamanna iluatsittuuppat, meeraanerusut ilaat, ullumikkut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqartartut, immaqa ikiorneqarnissaminnut pisariaqartitatik angajoqqaarsiaqarnermi imaluunniit pinaveersaartitsinermi suliniuteqarikkut pisinnaagaat.

Angajoqqaarsiat piginnaanillit pissarsiariniarneri taamaatiinnarnaveersaartinnerilu immaqa pitsaanerulersinnaagaluarpoq suliamut tunngasunik ilisimasanik pitsaanerusunik, siunnersorneqarnermik, meeqqanik qulaajaanernik sukumiinerusunik, meeqqat tigunnginneranni tunisinnaagaanni, kiisalu annerusumik akissarsialerlugit. Tamakkuli misissorneqaqqaartariaqarput, VIVE-p 2020-imi angajoqqaarsiaqartarneq immikkut isiginiarlugu misissuisussaavoq, periarfissat tamakkua ersarissarniarlugit. Tamatuma avataatigut periarfissaqarsorinarpoq meeqqat inuusuttut ilaqutariillu ulorianartorsiortut tungaatigut pinaveersaartitsineq pitsanngorsassallugu. taamaalilluni siunissami ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiisarnerup pisariaqartinneqarnera minnerulersissinnaallugu taamaalilluni maannakkut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pisariaqartinneqarnerat minnerulersissallugu.

Paaqqinnittarfinni meeqqanut ajornartorsiorpallaanngitsunut inissanik pisariaqartitsinerup minnerulerneratigut, siunissami pingaartumik inuusuttuaqqanut inissanik amerlanerusunik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pioreersuni inissanik naassaartoqarsinnaagaluarpoq. Paaqqinnittarfiit arlallit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut assersuutigalugu perorsaanermut suliaat allanut naleqqiullugu qaffasinneruvoq, akunnattumilli amerlassusilinnik inissaqartitsillutik. Inissat amerlassusaat qaffattuugaluarunikkit immaqa immikkoortortat imaluunniit illut inniminnersinnaagaluarpaat assersuutigalugu inuusuttuaqqanut niviarsiaqqanut misigissutsimikkut sakkortuumik atugarliortunut imaluunniit inuusuttuaqqanut nukappiaqqanut sakkortuumik qisuariartartunut, assersuutigalugu atornerluisartunut imaluunniit pinerlunnermik misilittagaqartunut.

Aammattaaq paaqqinnittarfeqarpoq privatinit pigineqartunik, allanut naleqqiullugu ilinniarluarsimasunik sulisoqartunik, katsorsaanissamut periarfissaqarluartunik kiisalu pitsaassusaannik ajunngitsunik nalilerneqarsimasunik. Eqqarsaatersuutigineqarsinnaalluarpoq, paaqqinnittarfiit taakkua annerusumik siunissami inuusuttuaqqamik annertunerusumik tapersersorneqartariaqartunik tigusinissamut piareersarneqarsinnaannginnersut.

Aammattaaq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaasa misissuinermi apersorneqaramik siunnersuutigaat, iluatsilluartumik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit annerit kiisalu angajoqqaarsiat illoqarfeqatigiittut akornanni suleqiiliortoqarsinnaasoq. Taamaammat innersuussutigineqarpoq, misissorneqassasoq, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaat annerusumik angajoqqaarsiat meeqqat takukkaangamik ajornartorsiutaat pillugit piareersarnerinut atorneqarsinnaannginnersut, kiisalu assersuutigalugu siunnersorneqarnissaannik, oqalisaannissaannik angajoqqaavinillu suleqateqarnissaannik neqeroorfigalugit.

Kiisalu isumassarsiatsialaavoq ilaqutariit inissaat paaqqinnittarfinni ataasiakkaaniittut atorneqarnissaat, kiisalu ilaqutariit katsorsarneqarnissaat qulakkiissallugu, ilaqutariinni meeqqanik isumakulunnarfiusuni, imaluunniit meeqqamik inissereersimasoqarfiusuni. Imaassinnaavoq ilaqutariinnut oqiliallaataasinnaasoq, meeqqanillu amerlasuunik inissiinissamut pinaveersaartitsisinnaalluni.

1 Aallaqqaasiut

1.1 Misissuinermut tunuliaqutarineqartoq

Una misissuineq Isumaginninnermut Inatsisinillu Atuutsitsinermut Naalakkersuisoqarfimmit kiisalu Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmit inniminnerneqarsimavoq. Tunuliaqutaavoq Naalakkersuinikkut ataqatigiissaarisuni (PKG) ataatsimiinneq, tassani kommunit kissaatigalugu oqaatigimmassuk Namminersorlutik oqartussat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ingerlataat tingorusullugit kissaatigalugu, Naalakkersuisulli (Namminersorlutik oqartussat) kissaatigigaat maannakkut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnikkut akisussaaneq suliassanillu agguataarineq pigiinnarusullugu. PKG-mi oqallinnerup tunuliaqutarivaa kommunit kissaatigimmassuk meeqqamut inissinneqartumut ataatsimut akit assigiinngitsunerannut peqqutit ersarinnerusariaqartut kiisalu takorloorneqarluni ”sullissinerusoqarsinnaasoq akikinnerusumik”, Namminersornerullutik oqartussat paaqqinnittarfiutaannik ingerlatsinermut akisussaaffik kommuninut nuunneqartuuppat.

Taamaammat VIVE aperineqarsimavoq kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu meeqqanut inuusuttunullu annertuumik innarluuteqanngitsunut paaqqinnittarfiit misissoqqullugit, uppernarsineqarniassammat, perorsaanermut pitsaassuseq akigitinneqartorlu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut, aaliangersimasumik, paaqqinnittarfiit Namminersortunit ingerlanneqartut, paaqqinnittarfiit privatinit ingerlanneqartut kiisalu paaqqinnittarfiit kommuninit ingerlanneqartut, akimorlugit allanngorarnersut. Misissuinerup taamaalilluni uppernarsissavaa, pissusissamisoortumik ataqatigiittoqarnersoq meeqqat inuusuttullu inissitat ajornartorsiutaallu, paaqqinnittarfiit perorsaanermut pitsaassusaat kiisalu akeq kalaallit nunaanni kommunit meeqqat paaqqinnittarfinni inissinneqarneranni akiliutigisartagaat, tamannalu assigiinngissuteqarnersoq Namminersortut namminneq paaqqinnittarfiutaasa, paaqqinnittarfiit imminut pigisut kiisalu paaqqinnittarfiit kommuninit ingerlanneqartut akornanni.

Tamatuma saniatigut misissuinerup takutissavaa, kommunit qulaajaasarnerat, kingornatigullu meeqqanik inuusuttunillu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqartunik, suleriaasiat ingerlasarnersoq. Suleriaatsip imarivaa aallaqqaataaniit kommunimi inooqataanermut misissuineq, iliuusissamik pilersaarusiorneq, meeqqamik, Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmi qitiusumik inissiisafimmit peqataaffigineqartumik, inissiineq kiisalu malinnaaneq (Isumaginninnermut Inatsisinullu Atuutsitsinermut Aqutsisoqarfik, 2018)

Misissuinermi kommunit tallimat tamaasa kiisalu Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 22-it pineqarput.

1.1.1 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnerup aaqqissugaanera

Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu annertuumik innarluuteqanngitsunut 22-inik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarpoq. Taakkunani 11 Namminersortunit ingerlanneqarput, 8 assigiinngitsunit privatinit ingerlanneqarput, kiisalu 3 kommuninit ingerlanneqarlutik. Namminersortut paaqqinnittarfiutaannit 11-usunit 4 Nuummiipput, sinnerilu nuna tamakkerlugu agguataarsimallutik. Paaqqinnittarfinni privatinit pigineqartuni 3 Nuummiipput, 3-llu illoqarfinni allaniillutik, 2-llu Nuummi illoqarfinnilu allani immikkoortortaqarlutik.

Kommunit meeraq inuusuttorluunniit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissinneqassanersut aaliangissallugu akisussaaffigaat, aningaasaliinissarlu tamaat akisussaaffigalugu, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut matoqqasumut inissiinerunngippat[4]. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut inissiinissaq aaliangiunneqaraangat, kommuni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmut aaliangersimasumut inissiigallarnissaq siunnersuutigisarpaa. Tamanna kingorna Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmi, Isumaginninnermut Inatsisinullu Atuutsitsinermut Aqutsisoqarfiup ataaniittumi, naqissuserneqassaaq. Tassani ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit inissiisarnerillu immikkoortortaqarfiani, inissiinerup avataatigut, Qitiusumik Inissiinissamut innersuussisarfimmi (aamma taaneqartartoq Visitationsenheden) pisumi, ilaatigut akisussaaffigivaat akuersaassallugit, siunnersussallugit kiisalu inerisassallugit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit. Uunga misissuinermut paasissutissat upernaaq 2019 pissarsiarineqarmata, Innersuussisartut pingaarnerusumik paaqqinnittarfinnut Namminersortunit pigineqartunut akuersissutit ingerlattarpaat, privatinit kommuninillu paaqqinnittarfinnut pigineqartunit akuerisassaq kommunit namminneq suliarisarpaat. Kingorna allanngortinneqarnikuuvoq, Innersuussisartut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi inissamut innersuussat tamaasa akuerisussanngornikuummagit. Immikkut ittumik nakkutilliisartup, Isumaginninnermut Inatsisinullu Atuutsitsinermut Aqutsisoqarfimmut atasup, akisussaaffigaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit nakkutigissallugit kingornalu nakkutilleereernermi nalunaarusiussalluni.

Meeqqat inuusuttullu 0-23-inik ukiullit 325-it missaanniittut – taakkunaannga 296-it 0-17-inik ukiullit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqarput. Paaqqinnittarfiit angissutsimikkut allanngorarput – paaqqinnittarfiit ilaanni meeqqat inuusuttullu 6 najugaqarput, allalli 30-it sinnerlugit inisimasorisarlugit. Namminersorlutik oqartussanit paaqqinnittarfinni pigineqartuni katillugit meeqqat inuusuttullu 170 miissaanni najugaqarput. Paaqqinnittarfinni privatinit pigineqartuni meeqqat inuusuttullu 130-it missaat najugaqarput, sinnerilu meeqqat 25-it missaaniittut kommunit paaqqinnittarfiutaanni najugaqarlutik.

1.1.2 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit oqaluttuassartaat naatsumik oqaluttuaralugu

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pisoqaaanerpaat tuberkulosertunut napparsimaviusimagaluarput, 1950-ikkunni 1960-ikkunnilu ikiuiniaqatigiiffinnit soorlu Dansk Røde Kors-imit, Red Barnet-imit kiisalu Grønlandske børn-imit pilersinneqarsimasut – siullermik Nuummi kingusinnerusukkullu kitaani tunumilu. Napparsimaviit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut meeqqerivinnullu allanngortiterneqarput 1960-ikkut naalerneranni tuberkulosip aqunneqarsinnaalernerani. 1960-ikkut 1970-ikkullu ingerlanerini paaqqinnittarfiit kalaallit nunaanni oqartussanut tunniussuunneqalerput, meeqqanulu isumaginninneq taamaalilluni siulliit ilagivaat, 1979-imi namminersornerulernerup eqqunneqarnerani, tiguneqartoq (Grønlandskommissionen, 1950; Halvorsen & Olesen, 2012; Heckscher, 1969; Olsen, 2005; Strand, 2005).

Tunniunneqareeraluarlutik maannakkut Namminersortunit paaqqinnittarfiit pigineqartut namminersortutut ingerlaannarput, aqunneqaratik perorsaanermut ulluinnarni aaqqissuussinitik sinaakkusiinertillu ingerlatiinnarsinnaallugu. Aatsaat 1994-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit taamani Inunnik Isumaginninnermik Aqutsisoqarfimmut, maannakkut Isumaginninnermut Inatsisinullu Atuutsitsinermut Aqutsisoqarfimmik taaneqartartumut, ataatsimut aqunneri ingerlanniarneqalerpoq. Nutaamik pilersitsineq pingaarutilik tassaavoq inissitsiterinermut ataatsimiititat paaqqinnittarfinni tamani, pisortaqarfimmit akuerineqartussat. Inissitsiterinermut ataatsimiititat kommuninik toqqaannartumik suleqateqartarput, kommunit meeqqamik inissiiniarlutik kissaa-

[4] Ulloq unnuarlu angerlarsimaffik Isikkivimmi ullormut akigititap 50 %-ia kommunip akilertarpaa, akiliutissalli sinneruttut aalajangersimasumik ataatsimoortumik tapiissutinit Namminersorlutik Oqartussanit akilerneqartarput.

teqaraangata, ataatsimoorullugulu iliuusissanik pilersaarusiortarput, assersuutigalugu atuarneq, peqqinneq siunissarlu (Namminersornerullutik oqartussat, 1994; Naalakkersuisut, 2003, 2006). Ullumi inissitsiterineq, soorlu allaaserineqareersoq, Ulloq unnuarlu – aamma Inissitsiterinermut immikkoortortaqarfimmut Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmiittumut ingerlateqqinneqarnikuuvoq.

Aningaasatigut paaqqinnittarfinni namminersorlutik oqartusssanit pigineqartuni siusinnerusukkut aningaasaleeriaaseq, 50 % akiliutinit kiisalu 50 % ataatsimoortumik tapiissutinit tunngaveqarpoq. Kommunit taamaalillutik inissat inuttaqanngitsut akilertalerlugit misigigamikkit, tamanna ilaatigut Deloittep innersuussineratigut allanngortinneqarpoq maannakkut periutsimut, tassa 100 % akiliuteqartalernikkut paaqqinnittarfinni amerlanerpaani qulakkeerniarlugu, paaqqinnittarfiit inissanik inuttaqanngitsitsisarnerat, qulakkeerlugulu paaqqinnittarfiit inissaatitik sinnerlugit tigusisartut meeqqat tamaasa akissarsissutigisarlugit.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit allanut naleqqiullugit angisuut, napparsimavitoqqaniittut imaluunniit tassanngaaneersut, Namminersortut ataasiakkaanit nutaanik pilersitsisimapput, immikkut pikkorissarsimasunik meeqqat aaliangersimasunik ajornartorsiuteqartut katsorsarsinnaanngorlugit. Aammattaaq paaqqinnittarfiit 8 privatinit pigineqartut, aningaasaateqarfinnit assigiinngitsunit, kattuffinnit privatinillu pilersinneqarsimasut piffissami 2006-2010 ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik atorfissaqartitsinerup annertuneruffiani. Kiisalu kingulliullutik kommunini pingasuni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnik namminneq ingerlatassaminnik aallartitsisoqarsimavoq, suleqatigiinneq kommunip paaqqinnittarfiullu akornanni eqaannerusoq anguniarlugu kiisalu ulloq unnuarlu akiliut appasinnerusoq anguniarlugu. Uani misissuinermi paaqqinnittarfiit assigiinngitsunut sisamanut agguluppagut, tassaasut: namminersorlutik oqartussanit pigineqartut assigiinngitsut marluk (paaqqinnittarfiit namminersorlutik oqartussanit pigineqartut katsorsartariaqartunut kiisalu namminersorlutik oqartussanit paaqqinnittarfiit pigineqartut (allanut) sumiginnagaasimasunut), paaqqinnittarfiit privatinit pigineqartut kiisalu kommunit paaqqinnittarfiutai.

296-it meeqqat inuusuttullu 0-17-inik ukiullit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqartut, kalaallit nunaanni meeqqat tamarmik 2,1 %-igivaat. Danmarkimut, meeqqat tamarmik maannakkut 0,3 %-ii paaqqinnittarfinniittunut, sanilliukkaanni allanut naleqqiullugu amerlapput. Kalaallit nunaanni meeqqat 0-17-inik ukiullit, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni najugaqartut, allanut naleqqiullugu ukiuni kingullerni assut amerleriarsimapput meeqqat 0-17-inik ukiullit 2006-imi 205-iusimallutik 2019-imi 296-iullutik (Bengstsson & Jakobsen, 2009). Kisitsisit taakkua qaffasissut arlalinniit erngummatigineqarput, takutimmassuk allanut naleqqiullugu kalaallit nunaanni ilaqutariinni inooqataanermut isumassuinermullu ajornartorsiuteqartoqartoq, kiisalu meeqqanut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni sivisunerusumik najugaqarneq pitsaasuunngimmat. Tamatuma avataatigut ulloq unnuarlu paaqqinnitarfinni inissat kommuninut akisummata, kinguneqaratarsinnaavoq allanut, soorlu ilaqutariinni pinaveersaartitsinermik sulinernut, aningaasaliinissaraluaq akimmisimaartissinnaallugu.

1.1.3 Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit misissuinerit kingulliit

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarneq ukiut qulit kingulliit ataatsimut isigalugu qulaajarneqarsimavoq Deloitte-imit (2011), Danmarkimi Socialstyrelse-mit (2017) kiisalu kingusinnerpaamik Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmit

(2019). Kiisalu qulaajaaneq KORA'p 2016-imi ingerlataa FN'ip Kalaallit Nunaanni Meeqqat pillugit Isumaqatigiissutip eqqunneqarnerata malitsigisai pillugit, immikkut ittumik meeqqat pillugit ilisimasaqarneq aamma sammineqartoq (Pedersen, Kollin & Flarup, 2016).

Deloitte'p qulaajaanerata tikkuarpaa meeqqat paaqqinnittarfinni inissaqartinniarnerisa ajornartorsiutaanera, ujartorlugulu kommunini inissitsiterinermi sulinermi erseqqinnerusumik tunngavilersuisarneq. Kiisalu nalunaarusiap tikkuarpaa, kommunit ilaqutariit kingusippallaartumik naapikulammatigit, taamaammallu taamanikkut pinaveersaartitsineq piaartumillu paasiniaaneq eqeersimaarfigineqarpallaarani. Aammattaaq Deloitte'p erseqqissarpaa, kommunit inissiiniarnerminnut noqqaanerminni meeqqat aaliangersimasumik ajornartorsiutai imaluunniit inissiinerup siunertaa isiginianngippallaaraat. Kiisalu 2011-imi inissiinermut malittarinninneqarpallaaranilu nakkutiginnittoqarpallaanngilaq kiisalu inissinneqarnerup naanerani tapersersuineq isiginiarneqarani. Ataatsimut isigalugu nalunaarusiap sulisussaaleqinerujussuaq, sulisussarsiorneq kiisalu sulisut pigiinnarnissaannik iliuuseqartannginneq tikkuarpaa, paaqqinnittarfinni, kommunini ilaqutariinnut immikkoortortaqarfinni, meeqqanut sullissisoqarfiusumi. Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit suliniutaasa ilisarnaatigaat sulisut aallussisorujussuit tunniusimasorujussuillu. Ataatsimut isigalugu aaliangersimasunik pikkoriffeqarneq killeqarpoq sullitallu assigiinngitsorpassuarnik ajornartorsiuteqartarput, tamatumalu perorsaaniarneq sunnertarpaa. Kiisalu Deloitte'p tikkuarpaa, taamani aningaasaleeriaaseq, 50 % akiliutit kiisalu 50 % aningaasaliineq paaqqinnittarfinni kommuninilu tulluanngitsumik kajumilersitsinermik kinguneqartarmat. Taamaammat innersuussutigineqarpoq namminersorlutik oqartussanit paaqqinnittarfiit pigineqartuni amerlanerni 100 %-imik akiuliutinut nuuttoqarssasoq, tamannalu 2013-imi piviusunngortinneqarpoq, ulloq mannalu atorneqarluni (Deloitte, 2011; Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfik, 2019).

KORA'p 2016-imi nalunaarusiaani kingornalu qallunaat inunnik isumaginninnermut ingerlatsiviata nalunaarusiaani 2017-imeersumi uppernarsarneqarpoq annertuumik perorsaasunik socialrådgiverinillu, meeqqanut immikkut ilisimasalinnik atorneqartussanik, atorfinitsitsiniartarneq ajornakusoortoq, Deloitte-tullu tikkuarlugu nalunaaruteqartarnerup aaqqissuunnissaa pisariaqartinneqartoq (Pedersen, Kollin & Flarup, 2016; Inunnik isumaginninnermut aqutsisoqarfik 2017). Qallunaat inunnik isumaginninnermut aqutsisoqarfiata tamanna pillugu innersuussutigivaa nalunaartussaatitaaneq nalunaarutillug suliarineqartarneri isiginiarneqarnerusariaqartoq kiisalu erngumanermik nalunaarsuummik atuutilersitsisoqartariaqartoq, qulakkeerniarlugu meeqqat assersuutigalugu kinguaassiutitigut innarlerneqarsimasut, persuttagaasimasut sumiginnagaasimasullu ikiorneqapallannissaat. Qallunaat isumaginninnermut aqutsisoqarfiat aamma tikkuaavoq, kommunit arlaleriarlutik erngerluni inissiisoqarnermi aporfissanik naapitsisartut, tamannalu Qitiusumik inissiisartunit Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfimmiittumi aallaaveqartoq. Tamatuma avataatigut qallunaat inunnik isumaginninnermut aqutsisoqarfiata tikkuarpaa Ulloq unnuarlu kiisalu Inissitsitserisarfiup immikkoortortaqarfiani Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfiup ataaniittumi pikkorissarnerunissamik pisariaqartitsisoqartoq.

Paaqqinnittarfinni iluarisimaarneqarluni erseqqissarneqarpoq, paaqqinnittarfiit amerlasuut nersuineq aallaavigalugu kiisalu inersimasut qaninnerusut pingaartillugit sulisartut kiisalu kalaallit nunaanni pinngortitamik kulturimillu atuinissaq perorsaanerminni pikkoriffigigaat. Oqaatigineqarporli meeqqat aaliangersimasut immikkut ittunik ajornartorsiuteqartut, soorlu atornerluisut sakkortuumillu qisuariartartut pillugit ilisimasaqarneq amingaatigalugu.

Amerlasuutigut kommunit paaqqinnittarfiillu suleqatigiinnerat ajunngitsumik ingerlasarpoq, paaqqinnittarfiilli ilaasa meeqqat inissinneqareeraangata malinnaaffigineqarnissaat

amingaatigisarpaat, ilaatigullu misigisarlutik meeqqat tunaartarisamik avataaniikkaluartut pinngitsaalineqarlutik tingusariaqartarlugit (Inunnit isumaginninnermut aqutsisoqarfik, 2017).

Kiisalu Kalaallit Nunaanni Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfik nammineerluni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarneq pillugu 2019-imi misissuisimavoq, paaqqinnittarfimmi meeqqat ajornartorsiutaat, perorsaariaaseq kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarnerup aaqqissugaanera pillugu. Misissuinerup tikkuarpaa, paaqqinnittarfiit amerlanerit oqaatigigaat, meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut annertuumik misigissutsimikkut ajornartorsiortut, imminut toqunnissamik eqqaarsaateqartut, aallussisinnaanermik ajornartosiuteqartut, sakkortuumik qisuariartartut, atornerluisartut kiisalu kinguaassiutitigut killissanik qaangiisarnermik ajornartorsiuteqartut. Ajornartorsiutit ikaarsaariarnermi ersarissinerusarput, paaqqinnittarfiillu arlallit inuusuttuaqqat paariinnarsinnaajunnaartarpaat, inissiivimmullu nutaamut nuunnermik kinguneqakkajuttarluni.

Misissuinerup nassuiarpaa, siunertat pitsaasaraluaqisut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit immikkut ilisimasaqalernissaat ajornakusoorsinnaasartoq, taamaalilluni qulakkeerlugu, meeqqat inuusuttullu inissinneqartut pitsaanerpaamik katsorsarnissaat. Ammaattaaq meeqqat ilaquttaminnut ilisarisimasaminnullu qanittumi inissinneqarnissaasa qulakkeernissaa ajornakusoortartoq, iluaqutigissagaluarpataluunniit. Meeqqat inissaqartitsisunut inissinneqakkajuttarput, paaqqinnittarfinnut meeqqat ataasiakkaat atorfissaqartitaat malinnagit. Taamaammat nalunaarusiap innersuussutigivaa, immikkut ilisimasalinnik pilersitsiortorneq ingerlatiinnarneqassasoq, inissanillu nutaanik inissanillu immikkut aaqqissuussanik ilaneqassasut, kiisalu inissanik nutaanik pilersitsisoqartillugu nunap immikkoortaanut inissitsiterisarnissaq aamma isiginiarneqartassasoq.

Nalunaarusiap aammattaaq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit inatsisitigut sinaakkutai misissorpai, kiisalu kommunit nakkutilliinerminni qulaajaasarnerminnilu suleriaasiat misissorluguttaaq. Uani tikkuarneqarpoq, sakkortusisamik nalunaartussaatitaaneq kiisalu kommuninut meeqqat pillugit suliassanik suleriallaqqissinerunerup inissiivissanik amerlanernik ujartuineq pilersissinnaassammagu.

Aappaatigulli misissuinerup ammaappaa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissanik pisariaqartitsineq angajoqqaarsiaqartarnerup ineriartorteqqinneratigut appartinneqarsinnaasoq. Kalaallit Nunaanni kommunit amerlanerit maannakkorpiaq allatamik politikkeqanngillat, meeqqat sorliit paaqqinnittarfinnut inissinneqartassasut sorliillu angajoqqaarsianut. Kommunit marluk oqaatigaat meeqqat arlallit paaqqinnittarfinnut inissitatik, iluatsittumik angajoqqaarsianiissinnaagaluartut, taakkua pissarsiariuminarnerusuuppata. Pingaartumik Sermersooq Kommuni angajoqqaarsianik pissarsinissani ajornakusoortippaa, taamaammallu allatut ajornartumik meeqqat mikinerit paaqqinnittarfinnut inissittarfiaqartarsimallugit.

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni inissiisarnermut suleriaaseq atorneqarpoq, amerlasuut inissiinerit sivisuumik inissiinerusarlutik, meeqqallu allanut naleqqiullugu amerlasuut suliniutitut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqartarlutik. Herning modellimik taaneqartartumut akerlerluinnaanik iliortoqarpoq, tassani innersuunneqarmat inissiineq suliniutitut minnerpaaffianiitillugu pitsaaliuineq annertunerusumik isiginiarneqarluni. Herning modellili malissagaanni pisariaqarpoq akulerunnerni sakkukinnerusuni nukissanik inissanillu naammattunik peqarnissaq, meeqqat ikiorserneqarneq pisariaqartitartik pissappassuk (Pedersen & Kloppenborg, 2017).

Avatangiisitigut sinaakkusiussat tungaasigut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit amerlanerit inissisimanertik iluarisimaarpaat. Ataasiinnaq sinaakkusiussatut atorsinnaanngitsutut nalilerneqarpoq (Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunik Aqutsisoqarfik,2019)

1.2 Nalunaarusiami matumani ilanngussat

Nalunaarusiami uani misissueqqissaarnerit qulaani misissuinerit ingerlateqqippai

1. meeqqat ajornartorsiutaat ataasiakkaarlugit qulaajarnerisigut immersugassani paasissutissat aallaavigalugit
2. paaqqinnittarfiit pitsaassusaat nalunaarsorneqassasoq pitsaassutsimut annertussutsimullu paasissutissat aallaavigalugit
3. kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissiinermi aningaasartuutaat nalunaarsussallugit paaqqinnittarfinnut aningaasaliinerit amerlassusaat aallaavigalugit
4. qulaani taaneqartut pingasut ataatsimoortillugit paaqqinnittarfiit atugaat ingerlatsinerallu misissoqqissaassallugit
5. ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataqatigiinnerat misissussallugu qitiusumik pisussaasut kiisalu kommunit suliassanik ingerlatsinerat inissitsitsirinerallu aallaavigalugit.

Taamaalilluni uuma nalunaarusiap siunertaa tassaavoq paaqqinnittarfiit ataasiakkaat atugaasa suleriaasaasalu sukumiisumik paasinniffiginissaat anguniassallugu, suna tamaat aallaavigalugu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarneq paasiniassallugu.

Misissuineq inuit ataasiakkaat aallaavigalugit periuseq tatiginartoq (SDQ, takuuk immikkoortortami kingusinnerusumi allaaserinera) atorlugu ingerlanneqarmat, maannakkut nutaatut piffissaq allallu misissuinerit aallaavigalugit sanilliussisinnaaneq pisinnaalerpoq, minnerunngitsumillu ineriartorneq malinnaavigisinnaassallugu sanilliussineq aallaavigalugu.

1.3 Nalunaarusiap aaqqissugaanera

Kapitali 2-p allaaseraa qitiusumik oqariartaatsit nassuiarneqarneri, paasissutissat katersagut kiisalu periutsit katersinitsinni atorsimasagut misissoqqissaarnerilu.

Kapitali 3-p takutippaa, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiinniittut meeqqat sunik ajornartorsiuteqarnersut, kiisalu paaqqinnittarfiit namminersorlutik oqartussanit, privatinit kiisalu kommuuninit pigineqartut assigiinngissutaat, meeqqat inuusuttullu ajornartorsiutaat aallaavigalugit.

Kapitali 4-p allaaseraa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni pitsaassuseq, kiisalu paaqqinnittarfinni namminersorlutik oqartussanit, privatinit kiisalu kommuninit pigineqartuni pitsaassutsit assigiinngissutaa, uuttuutit assigiinngitsut aallaavigalugit.

Kapitali 5-ip allaaseraa, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni akit allanngorarneri, qanorlu paaqqinnittarfinni namminersorlutik oqartussanit, privatinit kiisalu kommuninit pigineqartuni allaassuteqarnersut, ulloq unnuarlu akeq aallaavigalugu.

Kapitali 6-ip allaaseraa, meeqqat ajornartorsiutaat, perorsaanerup pitsaassusaa ulloq unnuarlu akigitinneqartut imminnut ataqatigiinnersut takulillugulu paaqqinnittarfinni sorlerni taakkua taaneqartut aallaavigalugit pitsaasup pitsaavallaangitsullu akornanni ataqatigiinnerat.

Kapitali 7-imi allaaserineqarpoq kommunit qulaajaanermut tunngatillugu suleriaasaat, kiisalu inissitsiterisarneq malinnaanerlu qanoq ingerlanneqartarnersoq.

Kiisalu kapitali 8-p allaaseraa kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissitsiterisarnerminni suleriaasaat.

2 Paasissutissat periutsillu

Misissuinermi kommunit tallimat tamarmik pineqarput kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit 22-it tamarmik, kiisalu paaqqinnittarfiit, kommunit Namminersorlutik oqartussallu akornanni suleqartigiinneq qanoq ingerlanneqarnersoq. Misissuinerup ulloq unnuarlu paaqqinnittarfeqarneq arlalinnik aallaavilinnik isiginera aallaavigineqarmat, aamma teoriit assigiinngitsut atorneqarput kiisalu misissueriaatsit paasissutissanillu aallerfiit assigiinngitsut atorneqarlutik. Uani kapitalimi paassissutissarpassuit, nalunaarusiornermi misissueqqissaarnerit tunngavigineqartut, suminngaaneernersut saqqummiutissavarput. Tamatuma avataatigut kapitalip allaaseraa sukumiisumik misissueqqissaanitsinni atukkagut, ilaatigut paaqqinnittarfinni ataasiakkaani meeqqat ajornartorsiutaasa annertussusaannik, kiisalu ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni perorsaanermut suleriaatsit pitsaassusaannik allaaserinninneq, taakkulu naliliinerit allanut naleqqiullugit ajornakusoormata paasissutissanillu assigiinngitsuni amerlasuunit aallaaveqarlutik. Kiisalu kapitalip imalivaa naatsumik kisitsisinik misissueqqissaanermik allaaserinninneq, nalunaarusiami saqqummiunneqartunik.

2.1 Misissuinermi paasissutissanik tunngavigineqartunik saqqummiussineq

2.1.1 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat pillugit paasissutissat

Misissuinitsinni tunngavigisagut pingaartumik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit paasissatissanik aallerfitsinni sisamani tunngaveqarput. Siullermik tassaavoq ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnit immersugassaq meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut ajornartorsiutaat pillugit. Aappassaanik ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnit immersugassaq sulisoqarniarneq pillugu. Pingajussaanik nakkutilliinermut atatillugu nalunaarusiat atorneqarput, Namminersorlutik oqartussat nakkutilliisartuisa ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut ataasiakkaanut pulaarnerminni suliarisimasaat. Sisamassaanik pisortat aamma/imaluunniit sulisut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni arfineq pingasuni apersorsimavagut.

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit tamaasa pillugit paasissutissat pissarsiarisinnaasimanngilagut[5], taamaallaallu pingajorarterutaannaat pulaassallugit periarfissaqarsimagatta, paaqqinnittarfiit ilaat paasissutissat tungaasigut periarfissarissaarnerusimapput allaninngaaniit. Tamatumalu avataatigut paaqqinnittarfinnut paasissutissat tamakkivissorsinnaasimanngilagut, meeqqat ilaquttallu toqqaannartumik apersorsinnaasimannginnatsigit, taamaasiorsinnaasimasuugutta paaqqinnittarfiit pillugit paasissutissat ersarinnerusinnaasimagaluarmata.

Takussutissaq 2.1-ip takutippaa, paassissutissanik katersinermi sorlerni paaqqinnittarfiit peqataasimanersut, taamaalillutik paasissutissat eqqortut tamatuma nalaani takutinneqarsinnaasimasut.

Takuarput, paaqqinnittarfiit arlaqartut misissuineq tamakkerlugu peqataasimasut, kiisalu nakkutilliinermi nalunaarusianik, ukiuni marlunni kingullerni nutarsakkanik, peqartut. Amerlanerit misissuineq tamakkipajaarlugu peqataasimapput kiisalu/imaluunniit nakkutilliinermi nalunaarusianik nutartikkanik peqarlutik. Ataasiakkaaqarporli paasissutissanik katersinermi paasissutissaatilunnerusunik, nakkutilliinermi nalunaarusiat taakkunani allanut naleqqiullugit pisoqaanerummata, misissuinermilu peqataanerat annertuallaarsimanani. Ataatsimulli isigalugu isumaqarpugut, paasissutissat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut amerlanerpaanut tulluuttut.

Paasissutissat katersorneqarsimapput piffissami april-oktober 2019.

Takussutissaq 2.1 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ataasiakkaat pillugit misissuinermi paasissutissat tunngavigineqartut[5]

	Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersugassaq	Sulisoqarnikkut isumalluutit pillugit immersugassaq	Nakkutilliinermik nalunaarusiaq (ukioq)	Apersuineq/pulaarneq
Katsorsartariaqartunut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut				
Isikkivik	Peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2018	Attavigineqarsimanngilaq
Kaassassuk	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2018	Attavigineqarsimanngilaq
Pilutaq	Peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2018	Aap
Meeqqat Illuat	Peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2017	Attavigineqarsimanngilaq
Aja	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2013	Attavigineqarsimanngilaq
Sumiginnakkanut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik oqartussanit pigineqartut				
Ivaneq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2017	Aap
Sarliaq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2017	Aap
Uummannaq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2018	Aap
Prinsesse Margrethe	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2018	Attavigineqarsimavoq
Inuusuttut Inaat	Ilaannakortumik peqataasimavoq	Peqataasimavoq	Tiguneqarsimanngilaq	Aap
Qasapermiut	Peqataasimanngilaq	Peqataasimanngilaq	2013	Attavigineqarsimavoq
Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut				
Pakkutaq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2016	Attavigineqarsimanngilaq
Qaamasoq	Peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2016	Attavigineqarsimanngilaq
Mælkebøtten	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2016	Attavigineqarsimanngilaq[6]
Sikkerneq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2018	Attavigineqarsimanngilaq
Akilliit	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2017	Aap
Orpigaq	Peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2016	Attavigineqarsimanngilaq
Pitu	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2019	Attavigineqarsimanngilaq
IMP	Ilaannakortumik peqataasimavoq	Peqataasimanngilaq	2015	Attavigineqarsimavoq
Paaqqinnittarfiit kommuninit pigineqartut				
Tupaarnaq	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	2019	Aap
Puilasoq	Peqataasimanngilaq	Peqataasimavoq	2019	Attavigineqarsimavoq
B1443	Peqataasimavoq	Peqataasimavoq	Peqanngilaq[7]	Aap

[5] Paaqqinnittarfiit aqqi naalisagaapput. Aqqi tamakkerlugit www.uupi.gl -mi takuneqarsinnaapput.

[6] Mælkebøtten misissuinermi matumani pulaarneqarsimanngilaq, misissuinernulli allanut atatillugu 2019-imi arlaleriarluni pulaarneqarsimalluni.

[7] Angerlarsimaffik allanut naleqqiullugu nutaajuvoq, taamaammallu suli nakkutilliinermik nalunaarusiortoqarnikuunngilaq.

2.1.2 Kommunini nalunaarsuinerit

Paaqqinnittarfiit ataasiakkaat pillugit paasissutissatut avataasigut aamma kommuniniit 2018-ip ingerlanerani kommunip meerartaani inuusuttaanilu 31/12-2018-imi ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni inissinneqarsimasunik 0-23-inik ukiulinni aningaasartuutigineqarsimasunik paasissutissanik katersisimavugut. Tamatuma avataatigut paasissutissanik katersisimavugut, ulloq unnuarlu qaasini meeqqat ataasiakkaat 2018-ip ingerlanerani ulloq unnuarlu paaqqinnittarfimmi tassanerpiaq inissinneqarsimanersut, taamaalilluni kisissinnaanngorlugu kommunip aningaasartuutigisimasai 2018-imi ulloq unnuarlu meeqqamut ataatsimut. Naatsorsukkat taakkua ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit akiini sanilliussinermi atortarpagut. Kommunit nalunaarsuutaanniipputtaaq paasissutissat inuunermut qulaajaasoqarsimanersoq kiisalu meeqqanut inuusuttunullu suliassani iliuusissatut pilersaarutinik nutartikkanik sulisoqarsimanersoq.

2.1.3 Oqaloqatigiinnerit pissarsinartut

Kiisalu aamma oqaloqatigiinerit ingerlanneqarsimapput, Namminersorlutik Oqartussaninngaanneersut, kommuunineersullu sinniisaannik, soorlulu aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit arlallit sinniisaat, oqaloqatigineqarsimasut, (tak. qulaaniittoq). Kalaallit Nunaanni kommuuninut tallimanut angalanitsinni, apriilip naanerani maajillu aallartinnerani 2019 pisumi, oqaloqatiginninnerit, pingasut kisiisa pinnagit, ingerlanneqarsimapput. Oqaloqatigiinnerit kingullliit pingasut danmarkimi ingerlanneqarput.

Namminersornerullutik Oqartussaqarfimmeersunit oqaloqatigineqarput:

- Sulisut, inunnik isumaginninnermut inatsisinillu atuutsitsinermut pisortaqarfimmeersut marluk, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik nakkutilliinermik akisussaasut
- Sulisoq, Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunut aqutsisoqarfimmi, siunnersuisutut inissisimasoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ingerlanneqarnerannut akuerineqarnerannullu akisussaasoq.
- Sulisoq, pinaveersaartitsinermik isumaginninnermillu aqutsisoqarfimmeersoq; ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni aningaasaqarnikkut ingerlatsinermi akisussaasoq
- Pinaveersaartitsinermik isumaginninnermillu aqutsioqarfimmi pisortaq
- Inunnik isumaginninnermut inatsisinillu atuutsitsinermut pisortaqarfimmi aqutsisoq

Kumuunini oqaloqatigineqarput:

- Kumuunimi inunnik ilaqutariinnillu isumaginnittoqarfik tamakkerlugu imaluunniit ilaqutariinnut immikkoortoqarfinni allatigulluunniit sullivinni aqutsisuusut, arfineq marluk
- Nakkutilliisut inunnik ilaqutariinnillu isumaginninermi aningaasanik aqutsinikkut akisussaasut, pingasut
- Isumaginninnermi sulisut marluk, meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut pilersarusiuunnerinut, inissinneqarnissamullu immikkoortiterinernut, akisussaasut.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni oqaloqatigivagut:

- Pisortat tullersortilluunniit qulingiluat.
- Perorsaanermik ikiortitut sulisut tallimat.

Oqaloqatigiinnerni salliutillugit qulequttatut eqqartorneqarput:

- Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit sulissunniagaat
- Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akigititaat
- Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni assigiinngitsunik suliallit akunneranni suleqatigiinneq
- Kumuunit pineqartunut ataasiakkanut sullisseriaasiat
- Meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiinut immikkoortiternerisa suliassartaa

Namminersorlutik Oqartussat, kumuunit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit, sinniisaannik oqaloqatigiinnerit tamarmik immiuneqarput naqitanngorlutillu ilinniartumit allaqqissaarneqareersimanngikkunik VIVE-mit suleqataasumit, oqaloqatigiinnermik ingerlatsisimasumit, issuaqqissaarneqarlutik suliareqqinneqarput.

Tulliuttuni sukumiinerusumik allaaserivagut meeqqat unammillernartitaat qanoq paasinerigut suliariuminarsarigut, perorsaanermilu sulinikkut pitsassuseq misissorlugu. Taakku itinerusumik allaaserineqarput, pissutigalugu naliliinerit taakku, suliarineqarnermikkut paatsivissiu-minaareermata, paasissutissanillu assigiinngittunik arlariinniit, atorfissaqartitsimmata. Kiisalu kapitalip imarivaa misissueqqissaarnermut tunngassuteqartup naatsumik allaaserineqarnera, nalunaarusiami uani saqqummiunneqartumi.

2.2 Misissugaq: Meeqqat unammillernartitaat

2.2.1 Meeqqat unammillernartitaat pillugit immersigassianik atuilluni paasissutissanik katersineq

Meeqqat unammillernatitaanut tunngasut qulaajarneqarneranni atorneqarput immersugassiat qarasaasiakkoortitat kalaallisut qallunaatullu suliarineqarsimasut, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut tamanut mail-ikkut nassiussuunneqartut, tassanilu sulisut kaammattorneqarput meeqqat, misissuinerup nalaani ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniittut, ulluinnarni qanimut sullinnerusatik immikkut tamaasa sinnerlugit allaaserisaqassasut. Saaffiginnissutigut marloriarluta akeqqullugit iliuuseqareerluta, aamma kalaallisut qallunaatullu allassimasunik, paaqqinnittarfiit 22-iusunit 18-t akipput, angerlarsimaffinni najugaqartut ikinnerpaamik 70%-ii akissutaanni ilaatinneqarlutik, kumuunip suliffeqarfiisa nalunaarsugaat, naapertorlugit. Paaqqinnittarfiit marluk najugaartuutitik ataasiakkaanerusut pillugit immersuipput, suliffeqarfiilli allat marluk peqataanngilluinnarput.[8] Immersugassiat affai tikinngilaarlugit suliffeqarfiup pisortaanit immersorneqarsimapput, arfinilerarterutaat meeqqamut attaveqaataasumit, pingajorarterutaallu sinneruttut suliffeqarfimmi suleqataasumit, immersorneqarsimallutik. Akissutit 77%-ii qllunaatut suliarineqarsimapput, sinnerilu 23%-it, kalaallisut suliarineqarsimallutik.

Kumuunit nalunaarsuutaat naapertorlugit meeqqat inuusuttullu 235-it, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, najugaqarput.[9] Meeqqat 279-it pillugit sulisut immersuisimapput angusarlu taanna, procentinngorlugu 84%-iuvoq. Misissuinernut allanut naleqqiullugu akissutit procentinngorlugu killiffia, ajunngilluinnarpoq.

[8] Angerlarsimaffinnit najugaqartuutiminnut amerlanersaannut immersugassamik immersuisimanngitsunit akornannit, ataaseq kommunimit pigineqarpoq, marluk Namminersorlutik Oqartussanit pigineqarput ataaserlu angerlarsimaffik imminut pigisuulluni.

[9] Kommunit nalunaarsuutaat 31/12-2018 aallarnerfigalugu 0-22-nik ukiulinnut tamanut angerlarsimaffinni najugaqartunut attuumassuteqarput, taamaattorli ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut apersuilluni immersugassanit misissuinermi akissuteqarfissap nalaani 0-22-nik ukiulinnut inissinneqarsimasunut attuumassuteqarlutik. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut apersuinermi akissutisianit misissuinermut akissutisiat 2019-imi piffissami apriilimiit oktobarimut katersorneqarnikuupput, taamaammallu kommunit nalunaarsuinerisa nalaani najugaqartut najukkaminnit nooreersimassapput, soorlulu aamma nutaanik najugaqartoqalersimassalluni.

2.2.2 Uuttuutit toqqarneri siusinnerusukkut misissuisarsimanerit ikiuutigalugit

Meeqqat unammillernartitaannut uuttuutinik toqqaanerput, immersugassiani paasiniakkatsini, kalaallit nunaanni, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, kiisalu meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni danmarkimi inissisimasut pillugit, siusinnerusumi misissuisarsimanerit aallaavigalugit, pivoq.

Christensen, Kristensen & Baviskar (2009) taamatuttaaq takutippaa, kalaallit meeqqat 0-miit 14-nik ukiullit affaasa missaasa, assigiinngittutigut sumiginnagaasimaneq misigisimagaat soorlu persuttarneqarnerit, nerisassakilliorneq, imigassamik angerlarsimaffimmi atornerluineq, imaluunniit kinguaassiutitigut pinngitsaalineqarneq, aammalu niviarsiaqqat 15%-ii, nukappiaqqallu 25%-ii, inuuniarnermikkut minnerpaamik marlunnik ajornartorsiuteqartut, soorlu qinngasaartinnerit, tarnikkut atugarliortitaaneq, meeraqatinut aaqqiagiinngissutit, aammalu sakkortuumik pissusilersortarnerit. 2015-mi Christensen aamma Baviskar saqqummiuppaat, arnani 18-25-nik ukiullit 22%-ii, angutillu 5%-ii, suli 15-nik ukioqaleratik kinguaassiutitigut atornerlunneqarsimasut - taama ittoqarnera, Larsen aamma Bjerregaard (2019) naqissuserneqarpoq, saqqummiunneqarmat, arnani sisamani ataaseq, angutinilu qulini ataaseq, kinguaassiutitigut meeraanerminni, atornerlunnearsimasut. Taaneqareersut saniatigut aamma kalaallit nunaanni arnarpassuit, angerlarsimaffimmi persuttarneqarnermik sioorasaartinnernillu misigisaqartarput, naatsorsuutigineqarsinnaavorlu tamakkua meeqqanit isigineqartarsimasinnaanerat (Larsen & Bjerregaard, 2019).

Kalaallit inuusuttut ilarpassui imminornissaminnik eqqarsateqartarsimapput, imminoriarsimallutilluuiinniit. Tassa imaappoq, arnat inuusuttut 36%-ii, angutillullu inuusuttut 57%-ii, imminornisssamik eqqarsaasersuuteqartarsimanngillat. Tamannalumi angutit arnallu tallimararterutaannit, misilinneqarsimavoq

Meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqartartut, aamma danmarkimiittut atugarliuutinut qanipput, alliartornerminnilu atugarliuuteqarsimallutik (Egelund et al., 2009; Lausten et al., 2015). Angajoqaavi amerlanertigut suliffeqanngitsuupput, agguaqatigiisillugu inuuniutissatut isertittagaat annikillutik aammalu ilarpassui tarnimikkut eqarsartaatsimikkullu nappaatilittut, naliligaasimallutik. Ilassutitullu taaneqarsinnaavoq, meeqqanut inissinneqarsimasunut angajoqqaajusut amerlanerit atornerluinermik pinerlunnermilluunniit, ajornartorsiuteqareersuummata, angajoqqaajusullu nammineq alliartornerminni atugaat qiviassagutsigit, taakkua pingajorarterutaat meeraanerminni, angerlarsimaffiup avataani, inissinneqarsimapput. Meeqqat inissinneqarsimasut qiviarutsigit amerlanertigut timikkut tarnikkulluunniit napparsimassuteqakkajunnerupput aammalu pissusilersortarnermikkut annertuumik ajornartorsiutillit amerlallutik, aammalu arlaallit pissusilersoriaaseqarput imatut saqqummersinnaasunik, soorlu assersuutigalugit pujortartaliaarnerit, imigasssamik aammalu ikiaroornartumik atornerluineq, imminorniarneq, atortittartutullu nittarsaanneq. Meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimafinni inissinneqarsimasorpassuit atuarfimmittaaq ajornartorsiuterpassuaqarput, ilaalu nukarlerni atuartariaqarlutik.

Meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimafiinut inissinneqarsimasut inooqataanerat pillugu misissuinerup taamaattoqarnera uppernarsarpaa tikkuarlugulu danskit meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiini allatullu inissitat, meeravissiatut inissinneqarsimasunit ajornerusumik inuunerminni, atugallit (Rambøll, 2018).

Pinaveersaartitsinermik Isumaginninnermullu tunngasunut aqutsisoqarfiup nammineq nalunaarusiaani takuneqarsinnaavoq, tarnikkut atugarliorneq, atornerluinermik ajornartorsiutit, im-

minut innarlernerit, imminorniarluni eqqarsaatersuuteqartarneq aammalu atuarfimmi ajornartorsiuteqarneq, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni aamma ajornartorsiutaasut ilisimaneqarluartut. Ilanngullugulu uparuarneqarput sakkortuumik pissusilersortarneq, paaqqinniffimmiit sivikinnerusumik sivisunerusumilluunniit qimaasarneq, kiisalu paquminartumik pissusilersortarnerit, kalaallit nunaanni meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasut akornanni, suliarissallugit unamminartuusut.

2.2.3 Meeqqanut unammillernartut nalilersorneranni missangersuutaasinnaasut, uani misissuinermi

Uani misissuinitsinni, apequtit tulluussakkat tutsuiginartullu atorneqarput, meeqqat inuunerissaarnerat pillugu misissuisarsimanernut allanut sanilliussisoqarsinnaangorlugu, allallu apeqqutit uunga misissuinermut tulluussakkat.

Ataatsimut isigalugu makku paasiniaaffigineqarput:

- Meeqqat/inuusuttut ukiui, suiaassusaat, inissinneqarnerminni ukiui, inissitatullu najaugaqarsimanerup sivisussusaa.
- Meeqqat/inuusuttut peqqissusaat, pissusilersuutaat, inuunermilu atugarisaat
- Meeqqat/inuusuttut atuarnerat sammisassaqartinneqarneralluBørnenes/de unges skolegang og beskæftigelse
- Meeqqat/inuusuttut timikkut kinguaassiutitigut imaluunniit tarnikkut innimiitsuliorfigineqarsimanersut
- Meeqqat/inuusuttut suli siusinnerusumiluunniit killormut aallarniutaasinnaasunik pissusilersortarsimanersut soorlu: Najugaqarfimmiit qimaallutik, imigassamik ikiaroornartumilluunniit atornerluillutik, imminnut innarlerlutik, imminornissamik eqqarsaasersorlutik imaluunniit imminoriarlutik, kiisalu paquminartumik pissusilersornermik, takuttitsillutik
- Meeraq perorsaanikkut imaluunniit tarnikkut katsorsartariaqarnersoq.

2.2.3.1 Meeqqat pissusilersuutaat inuunermilu atugaat periuseq SDQ atorlugu uuttortarneqarput

Meeqqat inuunerminni atugaat pissusilersuutaallu periuseq SDQ atorlugu uuttortarneqarput (Strengths and Difficulties Questionnaire). Periutsip atorneqartup meeqqap pissusilersuutaannut tunngasut apeqqutit 25-t imarivai, immikkut tallimanngorlugit avinneqarnerminni 0-miit 10-mut pointilersuineq tunngavigalugu meeqqap misigissutsitigut ajornartorsiutai, sakkortuumik pissusilersortarneri, meeqqap aallaamanera, peqatiminik ajornartorsiuteqarnera kiisalu aamma torersumik inooqataanermi ajornartorsiutit, uuttortassallugit. Tamatuma saniatigut taakkunannga apeqqutit 20-t meeqqap pissusilersortarnermigut ajornartorsiutaannut ataatsimut naliliiniarnermi katinnera atugassaavoq, 0-miit 40-mut point-inik nalilik.

Naliliiniarnermi kalaallit nunaanni meeqqanut tunngasunik kisitsisinik naleqqiussassanik peqanngilaq, tamannalu pissutigalugu SDQ malillugu, danskinit paasissutissat, naliliiniarnitsinni, ilaatigut atorneqarput. (Arnfred et al., 2019; sdqinfo.org). Malitsigitillugulu SDQ malillugu angusat katinnerini pointit 0 - 11-mut, nalinginnartut inissisimasutut, nassuiarneqarpoq. 12 -15 pointinut inissisimasut annikinnerusumik ajornartorsiuteqartutut, taaneqarput. Pointinut 16 -19-mut inissisimasut, malunnaatilimmik ajornartorsiuteqartutut, taaneqarsinnaapput. Kiisalu 20 - 40-mut pointinik inissisimasut pissusilersornikkut annertuumik ajornartorsiuteqarnerannik, tikkuussivoq.

Uuttuutit atorneqartut ataasiakkaanut agguataarneqarsinnaapput, danskit meeqqanut tungasunut naliliinermi atortagaannut, sanilliullugit. Misigissutsitigut ajornartoriuteqarnermut uuttuutini, soorlu annilaanganermik, isumakuluuteqarnermik, aliasunnermik imaluunniit pissanganermik pointinik 6-miit 10-mut angusat, taaneqarsinnaapput malunnaatilimmik imaluunniit annertuumik ajornartorsiuteqartutut.

Sakkortuumik pissusilersortarnermut uuttutini soorlu, kamassarinnermik, kamaassigajunnermik, tillinnermik, sallunermik imaluunniit isumapalaalimmik pissusilersortarnermik pointinik 4-miit 10-mut angusat, taaneqarsinnaapput ajornartorsiutaasut malunnaateqartut imaluunniit annertuut.

Aallaamanermik pissusilersortarnermik uuttuutini soorlu, eqissiveqannginnermik, eqeersoornermik, toqqissisimannginnermik aammalu eqqarsaatinik eqikkaasinnaannginermik pointitigut angusat 0-miit 10-mut taaneqarsinnapput ajornartorsiutaasut malunnaateqartut imaluunniit annertuut.

Ukioqatinik peqateqarnermi nukittuffiit ajornartorsiutaasinnaasullu soorlu, qinngasaarinermik, immikkoorniarnermik, ukioqatinillu nuannarineqarnermik 5-miit 10-mut angusat, taaneqarsinnapput ajornartorsiutaasut malunnaatillit imaluunniit annertuut.

Kiisalu SDQ-mut ilaavoq torersumik inooqataanermut uuttuut soorlu, innimiginninnermik, nukarlernut isumaginninnermik, ikiuukkumatunermik, kisermaassinnginnermillu, imalik. Uuttuutip taassuma allaassutigivaa kisitsisaasa killormoornerat, imaalluni angusat qaffasikkaangata isumaqartinneqarluni meeqqap ikiuukkumatunera innimiginninneralu ersarissut. Uani angusat 0-miit 5-mut taaneqarsinnaapput, torersumik inooqataasinnaanermik annikitsumik takutitsinertut.

2.2.3.2 Meeqqanut unammillernartunut tikkuussisut allat

Meeqqanut unammillernartunut tikkuussisut allat, immersugassiat atorlugit uuttortarneqartut takussutissaq 2.1-mi tulleriiaarlugit allassimaneri takuneqarsinnaapput. Siuliani allaatigineqareersutut uuttuutit atorneqartut toqqarneqarput siusinnerusukkut qulequtaq pillugu misissuisarsimanerit ilisimatusarsimanerillu toqqammavigalugit, taamaattumillu naatsorsuutigineqarsinnaavoq, meeqqat aamma inuusuttut unammillernartitaannut tunngasut pingaarutillit periuseq atorlugu qulaajarsinnaasut. Pinerlunnermik inatsimmik unioqqutitsinerit, SDQ atorlugu misissuinerup immikkoortuini ilaareerput, soorlu sakkortuumik pissusilersorneq, taakkunanilu aamma ilaapput ulorianartumik pissusilersorneq tillittarnerlu.

Takussutissaq 2.2 Immersugassap imai meeqqat ajornartorsiutaat pillugit

Apeqqutit	Akissutit
Ulluinnarni suliassanut peqqinnissamullu ikiortariaqarpoq Meeraq/inuusuttoq nammineerluni ulluinnarni suliassat sapinngilai, soorlu atisalersorneq, uffarneq, nammineq nerineq? Meeraq/inuusuttoq timikkut imaluunniit misigissutsikkut peqqissutsimigut ajornartorsiuteqarpa imaluunniit innarluuteqarpa? Meeraq/inuusuttoq misigissutsikkut nappaammik suussusersinikuua, psykologimit, psykaterimit imaluunniit nakorsamit allamit paasineqartumik? (Soorlu, ADHD, autisme, annilaanganeq, tilknytningsforstyrrelse, spiseforstyrrelse imaluunniit nakkanganeq)	Aap Naamik Naluara
Atuarneq sulinerlu Meeraq/inuusuttoq atuarpa? Inuusuttoq tamakkiisumik suliva imaluunniit ilinniarfeqarpa?	Aap Naamik Naluara
Ullut qassit qaammat kingullermi meeraq/inuusuttoq atuarfimmut/meeqqerivimmut takkutinngitsoornikuua?	0-1 ullut 2-3 ullut

Apeqqutit	Akissutit
Ullut qassit qaammat kingullermi inuusuttoq suliffimminut/ilinniarfimminut takkutinngitsoornikuua?	4-5 ullut 6-10 ullut 11-15 ullut Ullut 15-it sinnerlugit Naluara/taamaanneq ajorpoq
Ulorianartunut pissusilersorneq Meeraq/inuusuttoq ukiup affaata ingerlanerani paaqqinnittarfimmiit qimaanikuua imaluunniit sivisunerusumik nalunaarani peqannginnikuua?	Aap, arlaleriarluni Aap, ataasiarluni Naamik Naluara
Meeraq/inuusuttoq imigassamik ajornartorsiuteqarpa (-nikuua)? Meeraq/inuusuttoq hashimik imaluunniit sakkortuunik ikiaroornartunik ajornartorsiuteqarpa (-nikuua)? Meeraq/inuusuttoq piaaraluni imminut ajoqusernikuua (assersuutigalugu imminut ikilersorluni) Inuusuttoq imminut toqunnissamik eqqarsaatinik annissaqarnikuua imaluunniit imminut toqoriaraluarnikuua? Meeraq/inuusuttoq kinguaassiutitigut qaangiisumik pissusilersornikuua?	Aap, ukiup affaata kingulliup iluani Aap, siusinnerusukkut Naamik Naluara
Innarlerneqarneq Meeraq/inuusuttoq timimigut innarlerneqarnikuua? Meeraq/inuusuttoq kinguaassiutitigut innarlerneqarnikuua? Meeraq/inuusuttoq misigissutsimigut innarlerneqarnikuua?	Aap Naamik Naluara
Katsorsarneqarnissamut pisariaqartitsineq Meeraq/inuusuttoq perorsarneqarnikkut imaluunniit misigissutsimigut katsorneqarnissamik pisariaqartitsiva?	Aap Naamik Naluara

2.3 Misissugaq: Suliffinni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiugiutigisuni perorsaanikkut suleriaatsip pitsaassusaa

Siuliani allaatigineqareersutut, kalaallit nunaanni suliffeqarfiiit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutigisut, piginnittai aallaavigalugit immikkoortiterneqarsinnaapput, tassalu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqarlutillu ingelanneqartut; kommuunip angerlarsimaffiutai, kommuunimit, kommuuneqarfinnit tallimaasunit, pigineqarlutillu ingerlanneqartut, kiisalu paaqqinnittarfiit namminersortut, aningaasaateqarfinnit imaluunniit inunnit namminersortunit pigineqartut, ingerlatsinikkut namminersorlutik aqutsisut, siulersuinermi ataatsimiititaliaq, amerlanertigut suleqatigalugu.

Namminersorlutik Oqartussat piffissap sivisuup iluani suliffeqarfiutimik ilaanni, suliatigut piukkunnnarsaanermik sammisaqarsimapput, tassuuna meeqqat ajornartorsiutaat aallaavigalugit, immikkuullarissumik paasinninnermik, annertunerusumik sullitanut neqerooruteqarnissaq, siunertaralugu. Angerlarsimaffiit meeqqanik inuusuttunillu sumiginnagaasimasunik amerlanerusunik sullitaqarsinnaanerminnit immikkuuroteqavissunik sullitaqarlutik nalunaarsimasut, nalunaarusiami ima taavagut, ”Katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisunut angerlarsimaffik, Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartoq”. Tassani pineqarpoq paaqqinnittarfik Angerlarsimaffik Aja, inuusuttunik ineriartornerminnik ajornartorsiuteqartunik sullitaqartoq imaluunniit eqqarsariaatsikkut innorluutilinnik, Angerlarsimaffik Isikkivik, ilaatigut isumannaallisakkamik sullivitttut atorneqartartoq, Kaassassuk, immikkut nukappiaqqanik sakkortuumik pissusilersortartunik sullitaqartoq, Meeqqat Illuat, katsorsaavittut taaneqartoq, kiisalu aamma Angerlarsimaffik Pilutaq, niviarsiarsiaqqanik eqqarsartaatsimikkut innorluutilinnik, sullitaqartoq.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutai allat, Angerlarsimaffik Ivaneq (qangaanerusoq Røde Kors Børnehjemmet), Meeqqat Angerlarsimaffiat Uummannami, Inuusuttut Inaat, Prinsesse Margrethes Børnehjem, Qasapermiut aammalu Sarliaq nalunaarput, meeqqat sumiginnagaasimasut, inuusuttullu sullitaralugit, taamaattumillu uani nalunaarusiami taaneqarlutik " Namminersorlutik Oqartussat angerlarasimaffiutaat sumiginnagaasimasunut". Nalunaarusiami angerlarsimaffiit, assigiinngitsut sisamat taaneqarput, tassaasut:

- Namminersorlutik Oqartussat angerlarsimaffiutaat sumiginnagaasimasunut
- Namminersorlutik Oqartussat angerlarsimaffiutaat katsorsarneqarnissamik pisarialinnut
- Inuit namminersortut angerlarsimaffiutaat
- Komuunip angerlarsimaffiutai.

Immikkoortiterinertut taaneqarsinnaagaluarpoq, tassami immikkut pineqartuni, meeqqat pisariaqartitaat, sulisullu perorsaanikkut qaammaasaat, assigiinngissitaarput. Aamma oqartoqarsinnaavoq taaguut " katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq", kalaallit nunaanni ullloq unnuarlu angerlarsimaffinni, meeqqanut najugaqartorpassuarnut, aamma atuuttoq. Nalunaarusiamili uani pingaartipparput, paaqqinnittarfiit immikkut sullissinermikkut piukkunnassusaasa assigiinngissutaat, ersarissassallutigu.

Orpigaq, namminersortunit pigineqartoq, nalunaarpoq, inuusuttunik ineriartornerminni ajornartorsiutilinnik, sakkortuumillu pissusilersortartunik, sullitaqarlutik, sullitaallu sumiginnakkanik sullisseriaatsip nalinginnaasup avataani inissisimasutut taaneqarsinnaapput. Angerlarsimaffiit namminersortunit ingerlanneqartut allat, sullitatik, meeqqat inuusuttullu, sumiginnagaasutut tavaat (katsorsarneqarnissamik pisariaqartitisinngitsut) Paasissutissat toqqammavigineqartut annikimmata, nalunaarsoqqissaakkanik, angerlarsimaffiit sullisseriaasiisa assigiinngissusaannik, saqqummiisinnaanngilagut.

Nalunaarusiami angerlarsimaffiit assigiinngitsut pillugit nallersuussigaangatta, angerlarsimaffiit assigiinngitsut sisamat, ataani taaneqartut aallaavigisarpagut, tassalu:

1. Nammminersorlutik Oartussat angerlarsimaffiutai meeqqanut inuusuttunullu katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisunutNamminersorlutik Oqartussat angerlarsimaffiutai meeqqanut inuusuttunullu sumiginnakkanutNamminersortunit pigineqartut sulliviit angerlarsimaffiutigisut. Sulliviit angerlarsimaffiutigisut kumuuninit pigineqartut.

2.3.1 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissiisarnerit qanoq pitsaatiginerisa paasiniarneranut toqqammavik.

Kalaallit Nunaanni sulliviit ulloq unnuarlu angelarsimaffiutigisut sullissinermikkut pitsaassusaasa nalilersorlugit allaaserinerinut toqqammaviupput, Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermut nalunaarusiaannit, immersuagassiaq apeqqutinik sulisoqarnermut tunngasunik imalik angerlarsimaffinut tamanut nassiussugaq; ammalu oqaloqatigiinnerit inerneri angerlarsimaffinnit arfineq pingasunit ingerlanneqarsimasutt, kissalu naqitat immikkut tapersiutitut ilanngussat. Soorlu kapitalip aallartinnerani eqqaaneqareersutut, paasissutissat pigineqareersut amerlassutsimikkut pitsaassutsimikkullu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut ataasiakkaanut tunngasut, nikingassuteqarput. Taamaattumik suliffup sullissinermini piukkunnassusaanik nalilersuinerput angerlarsimaffiit ataasiakkaat pillugit paasissutissat pissarsiarisinnaasagut, toqqammavigisimavagut. Angerlarsimaffinnut ataasiakkaanut paasissutissat toqqammavigineqartut assigiinngissitaaraluartut, taamaattoq isummerpugut angerlarsimaffinnut tamanut paassisutissat naammattut, sullissinermi piukkunnassuseq, pitsaasumik nalilissagaanni.

Suliatsinni, sullivinni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutigisuni suleriaatsit paasillugillu uuttortarniarnerinut, toqqammaviuvoq, qangaanerusoq ilisimatusarnikkut atuakkat, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut, tulluussakkat. Tassa suliarivagut sullissilluarnermut anguniagassatut periusiusinnaasut arlaqartut, tassani ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit suleriaasii, angerlarsimaffiit allat suleriaasiinut nallersuunneqarput, soorlu assersuutigalugit suliffeqarfiup sulisuisa amerlanerpaartarisinnaasai, meeqqat inuusutttullu assigiinngitsumik pisariaqartitsisut, kiisalu aamma suliffeqarfimmi sulisut suliamut ilinniarsimassusaat, pinnagit.

Angerlarsimaffinni, perorsaanikkut sulinermi periutsit pitsaassusaat pillugit, Ilisimatusarnikkut atuakkianit innersuutigineqarpoq, suliffeqarfiup iluani suleriaaseq, suleriaatsitigut/sulliseriaatsikkullu, suliani tamani ersarissuussasoq, suleqataasunillu tamanit sammivigineqartoq, ilisimaneqassalluni. Atuakkamittaaq, angerlarsimaffimmi perorsaanikkut sulinerup pitsaassusaanut tikkuutaasinnaasut arlallit, saqqummiunneqarput:

Meeqqat isumagineqarnertik misigissagaat

- Sullivik kissalaartumik ikinngutinnertumillu misigineqassasoq
- Meeqqat pulaartoqarnissatik nuannarissagaat
- Sulisut suliffittik tulluusimaarutigissagaat
- Sulisut suliaminnut ersarissakkanik anguniagaqassasut
- Napparsimasarneq pissutigalugu sulinnginnerit annikinnerpaaffimminiissasut
- Meeqqat atuanngittuukulannginnissaat pissasoq
- Ininik pissarititaasunik atorluaanissaq
- Meeqqat ataasiakkaat immikkut pilersaarusiuunneqartassasutAt der er lagt planer for det enkelte barn
- Ulluinnarni ingerlatsinermut aqutsisoq peqataalluassasoq
- Aaliangiinernut meeqqat sunniuteqassasut
- Aaliangiinernut sulisut sunniuteqassasut
- Sulisussat naammattut
- Sulisut suliaminnut nallersuuttumik ilinniarsimanissaat

(Brown et al., 1998; Egelund & Hestbæk, 2003; Fraser, Campell & Fean, 1993).

Siuliani tulleriissaakkat toqqammavigalugit, taakkunannga, perorsaanermik suliaqarnermi periutsit marluk pitsaassutsimut tikkuutaasinnaasut toqqarsimavagut, tassalu najugaqartoq ataasiugaangat sulisut qassiusarnersut, aammalu suleqatigiit iluanni suliamut tulluartumik ilinniarsimasut qassiunerat (perorsaasoq imaluunniit ilinniartsitsisoq). Taakkorpiaat marluk toqqarsimavagut, pissutigalugu taakku ilimagineqarmata pitsaassutsimut pingaaruteqarluinnartuusut, taakkulu aamma pitsaassutsimut tikkuutaasinnaasut allat atuutsissinnaanerannut pisariaqarmata, ilaatigut pissutaaqataapput ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni tamani paasissutissat katersorneqarsinnaasimammata, uani pitsaassutsimut tikkuutaasinnaasut taakkorpiaat eqartorneqarmata, aammalu paasissutissaammata tutsuviginarlutillu, amerlassutsinut tikkuutaasut.

Taakku saniatigut, qulaani tulleriiaakkani allat tikkuutitut atukkagut paaqqinnittarfiit pitsaassusaasa ataatsimut nalilersorneranut toqammaviupput, Tikkuutaasut angunikkamut naleqqatut atorneqassapput, nakkutilliinermi nalunaarutit apersuinerillu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut tunngasunut misissueqqissaarnitsinni.

2.3.2 Sulisut amerlassusissaat, aammalu sulisut ilinniagaqarsimanikkut inissisimaneri pillugit, paasissutissat

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, najugaqartumut ataatsimut, sulisut amerlassusissaat paasissutissanik pissarsiffiit pingasut missingersuinermut toqammaviupput. Siullertut, paaqqinnittarfinni namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunit sulisut amerlassusissaat, kalaallit nunaanni aningaasatigut inatsimmi, alllassimasut, (Naalakkersuisut, 2019). Appaattut, paasissutissat sulisut amerlassusissannut tunngasut Deloitte-p pisortaqarfinnik sullissilluni paaqqinnittarfinni namminersortuni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutigisuni misissuineraneersut. (Deloitte, 2019). Pingajuattut, nammineerluta paasissutissanik katersisimavugut apeqqutit naatsut immersugassiat danskisut kalaallisullu allassimasut atorlugit, sulisut amerlassusaannut tunngasut aammalu sulisut ilinniagaqarsimanikkut tunulequtaannut tunngasut.

Sulisut amerlassusaat pillugit paasiniaalluni immersugassiami apeqqutinut ilaapput suleqatigiit katillutik qassiuneri, suleqatigiit piffissaq sulinermut atortagaat, suleqatigiinni qassit perorsaasutut imaluunniit ilinniartitsisutut ilinniagaarsimanersut, kiisalu aamma suleqatigiinni qassit ilinniagaqarsimanersut meeqqat atuarfiani atuarsimanerup, saniatigut. Aammattaaq apeqqutigivagut sulisut suliffimminni qanoq sivisutigisumik sulisimanerat, aammalu meeqqat angerlarsimaffimmi avataanilu ikiortigisinnaasaasa suuneri, aammalu suleqatigiit ilinniaqqinnissamut aqqutissiuunneqarnissamullu periarfissarisinnaasaat. Paaqqinnittarfiit angerlarsimaffiutigisunit 22-nit immersugassiaq 14-nit, immersorlugu akineqarsimavoq.

Paasissutissanik pissarsiffigut assigiinngissuteqartarput, piffissaq eqqarsaatigalugu sulisut amerlassusissaanut qanga naatsorsuisimaneq aammalu naatsorsueriaaseq sorleq, apeqqutaalluni. Soorlu assersuutigalugu aningaasatigut inatsimmeereerpoq sulisut amerlassusissaat pillugu naatsorsuusioriikkat, allalli marluk paasissutissanik imaqarput, sulisut amerlassusissaat naapertorlugu sulisulinnik. Paasissutissanilli pissarsiffitta ataatsilluunniit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tamaasa ilanngullugit paasissutissanik pigisaqarfiginngilai. Taamaammat paasissutissanik katersiffiusinnaasut tamaasa atorpagut assigiinngissitaarnerminni atussallugit nalorninartortaqaraluartut. Paasissutissat katersorneqareersut tunngavigalugit, paaqqinnittarfiit immikkortunut angeqqatigiingajannut pingasunut agguataarsimavagut: Paaqqinnittarfiit ikittunik sulisullit (najugaqartumut 1-mut sulisut 1-1,5), paaqqinnittarfiit amerlanerusunik sulisullit (najugaqartumut 1-mut sulisut 1,6-2), suliffeqarfiillu amerlanerpaanik sulisullit (najugaqartumut 1-mut sulisut 2,5-3). Perorsaasutut ilinniarsimasut angerlarsimaffimmi sulisut amerlassusaasa missingersornerat nakkutilliinermi nalunaarusianit aammalu immersugassianit, angerlarsimaffinnit immersorlugit akissutigisimasanit, tunngaveqarput. Perorsaanermik ilinniagaqarsimaneq uani tassa taaneqassaaq tassaasoq perorsaasutut ilinniarsimaneq, tapertaasumik perorsaanermut tunngasumik ilinniagaqarsimaneq, imaluunniit ilinniartitsisutut ilinniagaqarsimaneq. Taakku aallaavigalugit aammattaaq paaqqinnittarfiit angeqqatigiingajannut pingasunut agguluppagut: Paaqqinnittarfiit 20% ataallugu, perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisullit, paaqqinnittarfiit 20%-30% perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisullit, aammalu paaqqinnittarfiit 30% sinnerlugu, perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisullit.

2.3.3 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit paasissutissat, ataatsimoortillugit pitsaassusaat

Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit pillugit paasissutissat pitsaassusaat, missingersorpagut namminersorlutik Oqartussat namminneq nakkutilliinermik nalunaarusiaat atorlugit, ilassutitullu aqutsisunik aamma/imaluunniit sulisunik apersuisimanerit, paaqqinnittarfinni 8-ni, tunngavilersuutaapput.

2.3.3.1 Nakkutilliinermi nalunaarusiat

Nakkutilliinermi nalunaarusiani makku tappiffigineqarput:

- Suliffeqarfiup allattariarsornikkut, ulluinnarnilu sullissinerminni meeqqat ineriartornerat pimoorullugu aallunneraat
- Suut iliuuserineqartarnersut, atuarneq, sammisaqartitsineq aamma sunngiffimmi sammisassat, tapersersorniarlugit
- Suut iliuuserineqartarnersut, meeqqat peqqissusaat toqqissisimasumillu inuuneqarnissaat, tapersersorniarlugu
- Meeqqat inersimasunik tatigisaqarnersut, aammalu inersimasut meeqqanik peqataatitsisinnaanersut
- Meeqqat inuusuttullu ulluinnarni inuunerannut tunngassutilinnut aaliangigassanut pingaarutilinnut, peqataatinneqarnersut
- Sulisut aammalu aqutsisup suliamut tunngatillugu piginnaasaat
- Sulisut ilinniaqqinnissamut aqqutissiorneqarsinnaanermullu periarfissarisinnaasaat Sulisut takkuttarnermikkut aalajaatsuunerat
- Sulineq ilutigalugu nalunaarsueriaaseq
- Kumuunip angerlarsimaffiullu akornanni suleqatigiinnerup pitsaassusaa
- Pissaanermik atuisinnaatitaaneq
- Suliffeqarfiup illutaa atortuilu

Nakkutilliisup aqutsisunik, sulisunik aammalu najugaqartuusunik oqaloqatiginnissimanini tunngavigalugit, nakkutilliisoq ataatsimut paaqqinnittarfiit pillugit nalilersuisimavoq aammalu ilanngussaqarsimasinnaalluni pissutsinik, isornarsinnaasunut aaqqiissutissanik. Nakkutilliinermi nalunaarusiat, tamarmik assigiipajaamik iluseqarput, tamarmillu uuttuutit taakku imaralugit Taamaattorli, nalunaarusiat nutaanerpaat pisoqaanerpaallu assigiinngissusat annikippoq, soorlu aamma sulisut ataatsiakkat immikkut suna pingaartissimaneraat aallaaviulluni, assigiinngissutit pilersartut.

Namminersorlutik Oqartussat namminneq nakkutilliinermut nalunaarusiataat 20-it, paaqqinnittarfinnit 22-iusunit, tigusimavagut.[10] Paaqqinnittarfinni 22-suni nalunaarusiat 9-t ukiuni kingullerni suliarineqarsimapput (2018/2019), nalunaarusiat 4-t ukiunik marlunnik pisoqaassuseqarput (2017), nalunaarusiallu arfineq marluk ukiut pingasut sinnerlugilluunniit pisoqaatigalutik (2016/2015/2013). Suliffeqarfimmi ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutigisumi ukiut marluk ingerlaneranni pisut assigiinngitsorpassuit pisinnaapput, nakkutilliinermilu nalunaarusiat pisoqaanerit, perorsaanermi sulinerup pitsaassusaanut eqqortumik tikkuussisutut taaneqarsinnaanngillat. Taamaammat nakkutilliinermi nalunaarusianik paasissutissatut atuineq immikkut qularnartortaqarpoq. Pitsaaqutigivaali nakkutilliinermi nalunaarusiat paaqqinnittarfiit amerlanerpaartai, ilanngukkamigit, aammalu pissutaavoq Namminersorlutik Oqartussat namminneq siunnersuisuisa suliarisimammatigit paaqqinnittarfiit ingerlariaasiannik itinerusumik ilisimasaqarlutik, uagut ilisimatuutut akunnerit marlussuit iluanni pulaatsiarnerinnarmi angumerisinnaanngisagut.

2.3.3.2 Oqaloqatigiinnerit perorsaanermi sulinerup pitsaassusaa pillugu

Piffissaq april-maj 2019, sulisunik aamma/imaluunniit aqutsisunik oqaloqatiginninnerit paaqqinnittarfinni 8-ni ingerlanneqarput.

[10] Nakkutilliinermik nalunaarusiamik pinngitsoorfipput siulleq, suliffeqarfiup nutaajuallaarnera pissutigalugu ukiakkut 2019-mi suli nalunaarusiorsimanngilaq . Nalunaarusiap aappaa akissutinik katersuinitta nalaani tammarsimavoq.

Paaqqinnittarfiit toqqarneqarput ataani allassimasut toqqammavigalugit, tassani qulakkeerniarneqarluni paaqqinnittarfiit sapinngisamik amerlanerpaat ilaatinneqarnissaat kiisalu aamma taakku sanilliussilluni assersuusiornermi siunertarineqartumut tulluunnersut, Namminersorlutik Oqartussat suliffiutaasa, namminersortut suliffiutaasa kiisalu aamma kumuunit suliffiutaasa, akornanni. Ornillugit paasiniaavigivagut, Namminersorlutik Oqartussanit, nammminersortunit, aammalu kommuuninit, paaqqinnittarfiit, pigineqartut.

- Salliutillugit toqqarpagut paaqqinnittarfiit, nakkutilliinermi nalunaarusiamik pissarsiffiginngisagut Salliullugit toqqarpagut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, sullitamikkut namminersorlutik sullivinni aammalu kumuunimi sullivinni periaatsinut nallersuunneqarsinnaasut, tassa imaappoq paaqqinnittarfiit, meeqqanik sumiginnakkanik sullissaqartut, immikkut meeqqat immikkuullarissumik pisariaqartitallit pivallaarnagit. Salliunnerullugillu toqqarpagut angerlarsimaffiit meeqanik inuusuttunillu amerlasuunik najorneqartut minnerit ikinnernillu najorneqartut tulliullugit.

Paaqqinnittarfiit illoqarfinni anginerusuniittut kisiisa tikissinnaasimavagut, tikitatsinnilu kumuunip aammalu Namminersorlutik Oqartussat sinniisaat, oqaloqatigisussaallutigit. Paaqqinnittarfiit siuttui tamarmik, april-ip aallartinnerani 2019 Danmarkimut ataatsimiigiarsimapput, tamannalu iluatsillugu, kalaallit nunaanniinnitsinni piffiit tikissimanngisatsinneersumik oqaloqateqarniarluta misiliigaluarpugut. Piffissakilliorneq pissutaalluni taakkunannga ataasituaannaq oqaloqatigineqarnissaminut piffissaqarpoq. Allat paaqqinnittarfiit pisortai imaluunniit tullersortai pulaarneqarput oqaloqatigineqarlutillu, 1-1,5 time sivisussusilimmik. Tamatuma kingorna suliffeqarfimmi takornariartinneqarpugut. Oqaloqatigiinnerit imai pingaarnerit takutitassiami Takussutissaq 2.2-mi ipput.

Takussutissaq 2.3 PaaqqinnittarfinniPaaqqinnittarfinni sulisut aqutsisullu apersorneqarnerisa imarisat

Pingaarnertut sammisaq	Apersuinermi sammineqarsimasut pillugit assersuutit
Sullitat	Sullitat ukiui ilisarnaataallu Inissiinerup sivisussusaa
Sulisut piginnaasaat	Suleqatigiit iluanni ilinniagaqarsimanerup qaffasissusaa, sulinermillu misilittagaqassuseq Ilinniaqqinnissamut aqutissiorneqarnissamullu periarfissat aammalu siunersiuineq Piginnaasatigut pisariaqartitat naammassineqarsimanngitsut
Perorsaaneq sammisaqartitsinerlu	Perorsaanermi pingaarnertut ingerlanniakkat Perorsaanermi ingerlanniakkat sulinermi atuutilersinnissaa Meeqqat atugarissaarnissaannut ineriartornissaannullu tigussaasumik suliaqarneq Meeqqat atuartinneqarnerannut siunissaannullu tigussaasumik suliaqarneq Meeqqat peqataatinnissaat tigussaasumik suliaqarneq Katsorsaanissamik pilersaarutit Angerlarsimaffik qimannagu avataanilu sammisaqarsinnaaneq
Aningaasaqarneq	Paaqqinnittarfiup aningaasaqarniarnikkut toqqammavia
Suleqtigiinneq	Angajoqaanik Atuarfinnik meeqqerivinnillu Kumuunimik

Oqaloqatigiinnerit immiunneqarput naqitanngorlutillu ilinniartut arlaannit allaqqissaarneqareersimanngikkunik VIVE-mik suleqataasumit, oqaloqatigiinnermik ingerlatsisumit, issuaqqissaarneqarlutik suliareqqinneqarput

2.3.3.3 Nakkutilliinermi nalunaarutit apersorsimasallu toqqammavigalugit atatsimut suleriaatsip pitsaassusaanut missingersuineq

Ataatsimut suleriaatsip pitsaassusaanut missingersuinitsinni uku pingaartippagut: 1) paaqqinnittarfik ilinniarsimanikkut naapertuuttunik sulisoqarnersoq, 2) aqutsisut perorsaanermi tunaartamik pilersaarusiorsinnaanersut, sulisunit malinneqarlunilu paasineqarsinnaasumik, 3) paaqqinnittarfik avatangiisiminit toqqissisimanartutut, attavigiilluarfiusutut, ammasutut, najugaqartullu peqqissumik ineriartornissaannik aallussilluni sullissisutut, misigineqarnersoq. Kingullermut taaneqartumut tunngatillugu pitsaassutsimut naliliiniarnermut tikkuutit, atorpagut immikkoortoq 2.3.1-mi soorlu takuneqarsinnaasutut.

Sulinermi periutsit pitsaassusaannik missingersuineq, atatsimoortumik missingersuineruvoq, immikkortulluunniit arlaat naammaginartutut, taaneqarsinnaanngikkaluaraangata. Ilinniagaqarluarsimasunik sulisoqarneq tamatigut pitsaaqutaasarpoq, kisiannili paaqqinnittarfiit ilaat, ilinniagaqarsimanngitsunik sulisoqarnerusut, aamma ajunngitsumik nalilerneqarsinnaapput, pineqartut meeqqat toqqissisimanissaannik ineriartornerannilu, perorsaanikkut suleriaatsit naapertorlugit, sulippata. Soorlu aamma Namminersorlutik Oqartussani sulisut ilaat oqartoq:

> *Perorsaanerup pitsaassusaanut pingaarnerpaapput: Suleqatigiit ataqatigiilluartumik sulisinnaasut. Aqutsisoq pikkorissoq, suleqatigiinnerup ineriartortinneranut suleqataasoq. Meeraq pingaarnerpaatillugu sulineq. Meeqqat angerlarsimaffigissavaat. Ilaasa ingerlatseriaasiat ” qeratavoq”. Aqutsisut inuttut piginnaasai assigi-*

inngeqaat. Aqutsisut ilinniagaqarluarsimanngitsut ilai inutsialaapput. Aamma killormoortoqarpoq. Kisianni aamma aaqqissuussaanikkut pitsaasunik malitassaqarluni iluaqutaavoq, sulisullu akisussaafimmik tigusinissamut, peqataatillugit.

Pitsaassuseq tassa uani imaappoq, suliffimmi aqutsisugissaarneq, sulisut pikkorissut amigannggitsullu, avatangiisit suliffigikkuminartut, kiisalu najugaqartunit pisariaqartitaminnik tunineqrnermik, misigisut.

Sulinermi periutsit pitsaassusaata ataatsimut missangerniarnera, immikkut pingasunngorlugu avinneqarpoq ukununnga: naammaginanngilaq, akuerineqarsinnaavoq, aammalu ajunngilaq. Paaqqinnittarfik ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutigisoq naammaginanngittutut taaneqarsinnaaneranut, nakkutilliinermi nalunaarusiami pissutsinik aaqqitassanik, uparuagassaqartariaqarpoq. Imaassinnaavoq suliat amigartut imaluunniit aaqqissuussamik, meeqqat ataasiakkaat ineriartornerannut tunngasunik suliniuteqartoqarsimanngittoq, sulisut akornanni ilinniagakippallaarneq, meeqqat akornanni toqqissisimannginneq ullullu ingerlanera aaqqissuussaanngitsoq. Naammaginanngitsumik taaneqarnerup imarivaattaaq, uagut immersugassiagut iluaqutigalugit imaluunniit suliffeqarfimmik pulaarnigut toqqammavigalugit, nakkutilliinermi nalunaarusiani ajornartorsiutinik aaqitassatut allassimasut aaqiivigineqarsimanerannik, takussutissaqanngippera, paasivarput. Paaqqinnittarfiit *akuerineqarsinnaavoq*-mik taaguuserneqartut amerlanertigut ikittuinnarnik uparuagassartaqartarput, nakkutilliinermilu nalunaarusiami aamma nersorniarneqarneq ajorlutik. Imaassinnaavoq, immersugassiat akissutaannik, oqaloqatigiinnerillu inerneri naapertorlugit paasissutissanik nutaanerusunik takkuttoqarsimasoq, suliffeqarfiup *Naammaginanngitsumik* nakkutilliinermi nalunaarusiami nalilerneqarsimaneranit *Akuerineqarsinnaasumik* taaneqarsinnaanngorlugu, tunngavilersuutaasunik; nakkutilliinermi nalunaarusiap suliarineqarnerata kingorna, pitsanngorsaatinik pisoqarsimanera, naatsorsuutigisinnaagatsigu. Akerlianilli paaqqinnittarfinnik siumuinngilagut nalilerneqarneranik, appaanissamut, tunngavilersuutaasinnaasumik.

Paaqqinnittarfiit immikkut *Ajunngitsumik* nalilerneqartut, nakkutilliinermik nalunaarusiani unnersiutigalugit saqqummiunneqarput, taakkulu uparuagassartaqanngillat, ikittuinnaat eqqaassanngikkaanni. Suliffeqarfiupput, aaqqissuulluakkamik ingerlatsiviusut, meeqallu ineriartornerannik aaliangersimasumik sammivilimmik, aallussilluarfiusut. Paaqqinnittarfik pularnitsinni aamma ajunngitsumik misigivarput, aqutsisorlu sulisorluunniit, oqaloqatigisarput, perorsanikkut sulinerminni eqarsaasersuutigalugillu, nassuiarluarpaat.

2.4 Misissukkat kisitsisinngorlugit paasinissaannut aallaavik

Siuliani allaatigineqareersutut, meeqqanut unammillernarsinnaasut pillugit aamma paasisutissanik (survey-data), katersivugut. Meeqqat unammillernartitaat pillugit paasissutissatkatersorneqartut imarisamikkut suliarineqarput kisitsisinngorlugit STATA-mi aamma EXEL-mi. Misissueqqissaarneq marloqiusaq atorlugu, meeqqat unammillernartitaasa, ukiuinut, suiaassusiinut, qanorlu najugaqarnerinut sanilliullugit, imminnut qanoq ataneri, misissorneqarsimapput. Taamalu aamma, misissuinerit ingerlanneqarsimapput, sulisut amerlassusissaannut, sulisunut perorsaanermik tunuliaqutilimmik ilinniarsimasunut, ataatsimut isigalugu perorsaanermi sulinerup pitsaassusaanut, akit ulloq unnuarlu akigitinneqartut, meeqqallu unammilligassaannut tunngasut qanoq akunnerminni imminnut attuumassuteqarnerinut, tunngasut.

Misissukkat inerneri kisitsisinngorlugit takutiassianngorlugillu, saqqummiunneqarput. Paasissutissat ataatsimoortut amerlaginanngimmata, immikkoortut marluk assigiinngissutaat 10 %-mik sinnerluguluunniit nikingasut kisimik saqqummiunneqarput, imaluunniit angusat katillugu 10 % inoraangassuk naatsorsueriaaseq chi^2, naapertorlugu.

3 Meeqqat inuusuttullu ilisaritinnerat

Kalaallit nunaanni meeqqat inuusuttullu, annertunerusumik innarluuteqanngittut, 325-t missaat, meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissisimapput - taakkunannga 296-t ukiumikkut agguataarnerat 0-miit 17-mut. Tassa kalaallit nunaanni meeqqat tamarmik katillutik 2,1%. Assersuutitut taaneqarsinnaapput danmark-imi meeqqat inuusuttullu 4.177-t ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissisimasut imaluunniit persorsaavinniittut - taakkunannga meeqqat 3.516-t ukiumikkut agguataarnerat 0-miik 17-mut. Tassa danmark-imi meeqqat tamarmik katillutik 0,3%-ii.

Kapitalimi uani, misissuinerit inerneri iluaqutigalugit takutipparput, meeeqqat inuusuttullu kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, najugaqartut ataatsimut ilisarnaataat, (tak. Imm. 3.1) ukiui, suiaassusaat, qanoq sivisutigisumik najugaqarsimanerat, inooqataalluarnerat, aammalu sakkortuumik pissusilersortarnerat, aallaavigalugu. Tulliullugu takutipparput meeqqat inuusuttullu assigiinngissutaat assigiissutaallu, Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaanni, namminersortut suliffiutaanni, aammalu kommuunit suliffiutaanni, najugaqarunik.

Kapitalimi uani tassa aalangerniarneqarpoq imminnut eqqaanarsinnaasunik, sullinniakkanut tunngasunik, paaqqinnittarfiit assigiinngitsut akornganni, assigiinngissuteqartarnersut, kiisalu aamma oqaloqatigiissutigineqarsinnaavoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqartut ataatsimut isigalugu, inissinneqarsimanerat eqqortuunersoq.

3.1 Meeqqat ataatsimut isigalugit

3.1.1 Meeqqat tunuliaqutigisaat

Meeqqat, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiinni najugaqartut ukiukipput, danskit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiini najugaqartunut, sanilliussissagaanni. Takutitassiaq 3.1-p tassa takutippaa, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, meeqqat najugaqartut 15%-ii ukioqartut 0 - 5. 32%-ii ukioqarlutik 6 - 11. 45%-ii ukioqarlutik 12 - 17, 9%-iilu 18-nik imaluunniit sinnerlugit ukioqarnertik pissutigalugu, immikkut ittumik illersorniarlugit aaqqissuusamik, najugaqarlutik. Assersuutigalugu taaneqarsinnavoq, meeqat inuusuttullu danmarkimi ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni[11] najugaqartut 3%-ii ukioqartut o - 5, 15%-ii ukioarlutik 6 -11, 66%-ii ukioqarlutik 12 -17, kiisalu 16%-ii ukioqarlutik 18 imalt. Sinnerlugit (www.statistikbanken:ANBAAR6).

Paaqqinnittarfinni ulloq unnuarlu najugaqarfiutigisuni niviarsiaqqat nukappiaqqallu amerlaqatigiipput. Aamma tassani meeqqat suiaassutsikkut agguataarnerannni immikkoorut ersarippoq danmark-imi ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut naleqqiullugu, tassa najugaqartut 59%-ii nukappiaraammata 41%-iilu niviarsiaraallutik.

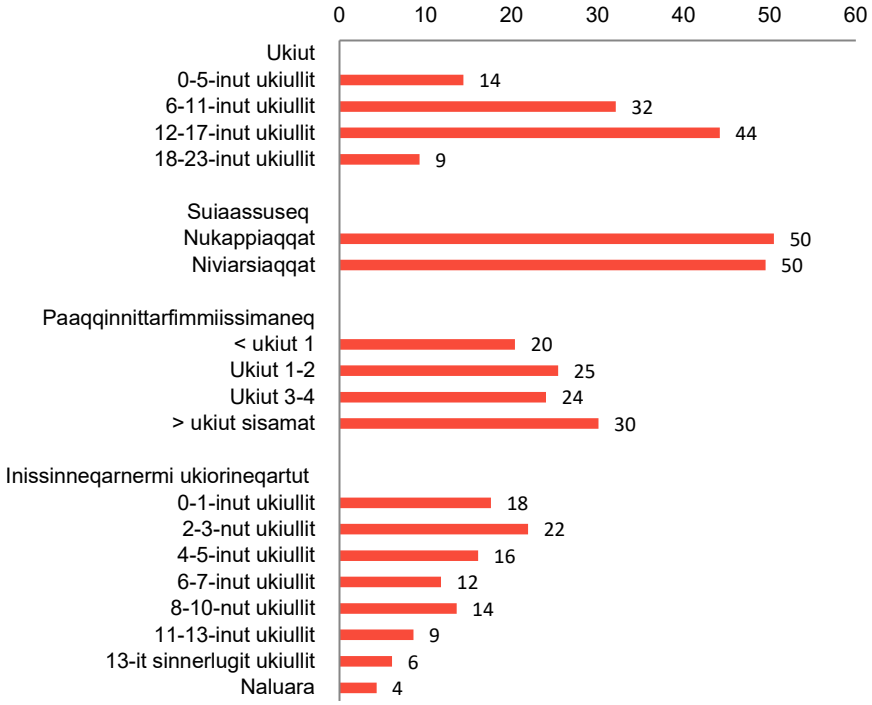
Meeqqat 21%-ii, soorlu Takussutissiaq 3.1-mi takutinneqartumi, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi, ukioq ataaseq inorlugu, najugaqarsimapput. 25 %-ii najugaqarsimapput ukioq ataaseq marlulluunniit, 24%-ii ukini pingasuni sisamaniluunnit najugaqarsimallutik, 29%-iilu sivikinnerpaamik ukiuni tallimani, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi, najugaqarsimallutik. Aamma maluginiarparput, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartut ilarpassuisa

[11] Uani pineqarput ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit nalinginnaasut, ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit ilaannakortumik matoqqasut kiisalu isumaginninnikkut perorsaanermi najugaqarfiit.

inisinneqarnermi nalaanni nalungiarsuusimanerat, tassami inisinneartut 18%-ii ukioqarsimapput 0 -1, 22%-ii marlunnik pingasunilluunniit ukioarlutik, 16%-iilu ukioqrlutik 4 -5. Aammattaaq takusinnaavarput, meeqqat 26%-ii , inissinneqarnermik nalaani ukioqarsimasut 6 -10, 9%-ii ikuoqarlutik 11 -13, 6%-iilu 13-nit sinerlugit ukioqarlutik. Immersugassat suliarineqarnerisa nalaani, Meeqqat 12 sinnerlugit ukiullit kisiisa misissuifigissagutsigit, 36%-ii inissinneqaqqaarnerminni ukioqarsimapput 0 -5, 30% ikioarsimallutik 6 -10, 16%-ii ukioqarsimallutik 11 - 13, 11%-ililu 13-it[12] sinnerlugit ukioqarsimapput, siullermik inissinneqarnerminni.

Danskit inuusuttut akornanni siusinnerusumi misissukkap takutippaa, inissinneqarsimasut ilaqutaariinni meeravissiatut, aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniissimasut 22%ii ukioqarsimasut 0 - 5, inissinneqarnermi nalaani,28%-ii ukioqarsimapput 6 - 12, 50%-iilu 13-nik imaluunniit sinnerlugit ukioqarsimallutik. Kisitsisit assersuutitut atussallugit naammanngikkaluartut taamaattoq ataatsimut isigalugu tikkuussipput, kalaallit nunaanni meeqqat inissinneqarnerminni ukiukinnerusartut danmarkimi pissutsinut naleqqiullugu, aammlu meeqqat suliffeqarfimmi angerlarsimaffiutigisumi najugaqartarnerat danmarkimi pissutsinut naleqqiullugu, sivisuneruvoq. (Olsen, Egelund & Lausten, 2011: qupp. 70).

Takussutissiaq 3.1 Ukiunut, suiaassutsimut, angerlarsimaffimmilu najugaqarsimanerit agguataarnerat. Procentinngorlugit

Nassuiaat: N: 312/279.

Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersugassaq.

[12] Meeqqap inissinneqarnerata nalaani qassinik ukioqarsimaneranik ilisimanninnatik akissuteqartut 7 %-iupput.

3.1.2 Meeqqat peqqinnerat, pissusilersuutaat ikiorneqarnissamillu pisariaqartitsinerat

Meeqqat 19%-ii ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni nalinginnaasuni najugallit, paasiniaaneq malillugu, timimikkut tarnimikkullu innarluuteqarput. Ajornartorsiutit aaqqiiffiginiagassatut nalunaarutigineqakkajunnerupput imigassamik atornerluinerup kinguneri (meeqqat inuusuttullu 13-it), attaveqarnermik ajornartorsiutillit (meeqqat inuusuttullu 7_it), tusaasinnaanerminnillu ajornartorsiutillit (meeqqat inuusuttullu 5-it).

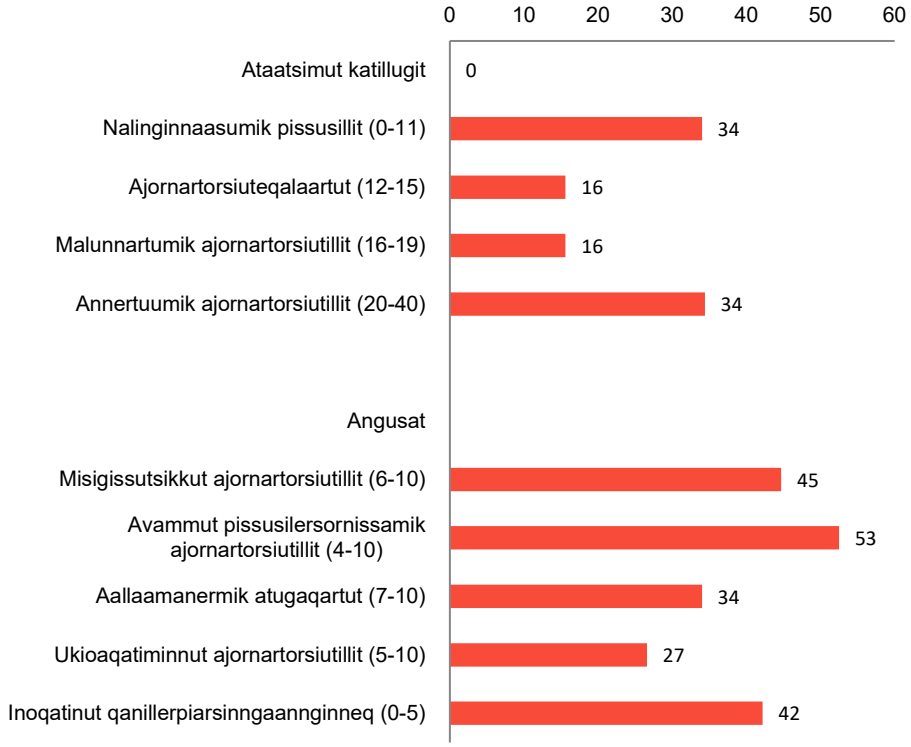
Meeqqani nukanganerpaani, 56%-ii ukiutik malillugit suli (0 - 5) ulluinnarni pisassanut ikiorneqartariaqarput, soorlu atisalersorlugit nerisillugillu. Taanna immikkut ilanngunneqarpoq, angerlarsimafffiit meeqqanik nukangasunik amerlasuunik sullitaqartut, amerlanerusunik sulisoqarnissaannut, nassuiaataasinnaammat.

Meeqqat, kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartut, soorlu takussutissiaq 3.2-mi takutinneqartutut, pissusilersuutimikkut ajornartorsiutaat, amerlapput. 16 %-ii ataatsimut isigalugu taaneqarsinnaapput, pissusilersortarnikkut ajornartorsiutillit, 35%-iisalu uuttueriaaseq SDQ malillugu pointit 20 - 40 anguvaat, tassalu annertuumik ajornartorsiuteqarnerannik, tikkuussisoq. Meeqqat danskiusut akornganni agguaqatigiisillugu, 10 - 12-nik ukiullit 2 - 6 procentii, uuttuutaasoq malillugu qaffasissumittaaq kisitsisitaqarput, immikkulli ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut imaluunniit perorsaavinnut, inissinneqarsimasut pigutsigit, aamma pissusilersuutikkut ajornartorsiutaat, kalaallit nunaannitut qaffasitsigipput. (Rambøll, 2018: s. 20).

Uuttuutit allat qimerloorutsigit, takuneqarsinnaavoq, SDQ malillugu, meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniittut 45%-ii, misigissutsikkut ajornartorsiuteqartut malunnaatilimmik aamma oqimaatsumik. Meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartut 53 %-ii, sakkortuumik pissusilersortarput. 34%-ii aallaamasuupput. Meeqqallu 27%-iisa ukioqatiminnik peqateqarnissartik ajornartorsiutigalugu. Kiisalu meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni najugaqartut 42%-ii, inooqataanermik takutitsinerat, annikippoq.

Tassa imaappoq kalaallit nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, meeqqat najugaqartut malunnaatilimmik inuuniarnermikkut pissusilersornermikkullu annertugineqarsinnaasumik, ajornartorsiuteqartut, kisiannili tamanna naatsorsuutigineqareersinnaareertarpoq, meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasut, akornganni.

Takussutissiaq 3.2 Meeqqat pissusilersornermikkut ajornartorsiutaat SDQ-apeqqutit aallaavigalugit uuttortakkat. 2-17-inik ukiullit. Procentinngorlugit

Nassuiaat: N: 244.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

Niviarsiaqqat nukappiaqqallu annertuumik pissusilersortarnermikkut ajornartorsiutillit, ataatsimut isigissagaanni amerlaatigiipput, kisiannili niviarsiaqat nukappiaqqallu ajornartorsiutigisartagaat assigissitaartuupput. Tassa imaappoq niviarsiaqqat amerlanertigut misigissutsinut tunnganerusunik ajornartorsiuteqartut, nukappiaqqat sakkortuumik pissusilersortarnermik, aallaamanermillu amerlanertigut ajornartorsiuteqarput, aammalu inooqataanermut peqataanerat appasissumik, taaneqarsinnaalluni.

3.1.3 Meeqqat inuusuttullu atuarfimmut sammisassaqartitsinermulluunniit takkutinngitsoortarneri

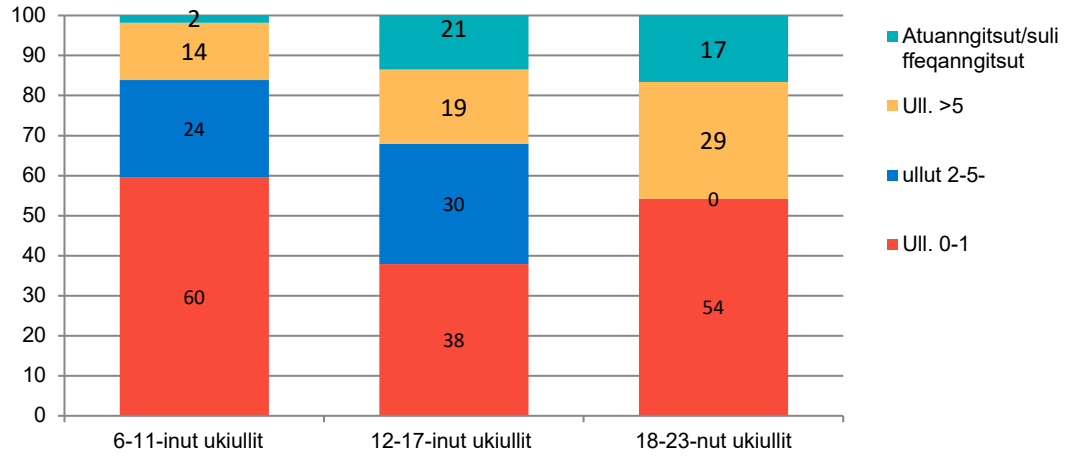
Misissuinermi, meeqqat 6-niit 23-nik ukiullit, sinnerlugit, sulisut aperisimavagut meeqqat/inuusuttut atuarnersut imaluunniit ilinniakkamik ingerlataqarnersut, taamaappallu qanoq amerlatigisunik qaammatip kingulliup ingerlanerani takkutinngitsoorsimanerit amerlasusai, apeqqutigisimallutigit. Immersugassiaq, inuusuttut 13-nileereersimasutt sinnerlugit sulisut immersuisut aamma aperineqarput inuusuttut misiligummik suliffeqarnersut imalunniit aaliangersimasumik suliffeqarnersut, taamaappallu taakkununnga qanoq akulikitsigisumik takkutinngitsoortarnerat, apeqqutigineqarluni.

Takussutissiaq 3.3-mi takutinneqarpoq atuarfimmut sammisassaqartitsinermulluunniit takkutinngitsoornerit angajulliit akornanni amerlasut, tassa 12-niit 17-nik ukiullit 21%-ii, aamma 18-nit 23-nik ukiullit 17%-ii ilinniakkamik sulinermilluunniit aallarniisimanngillat, kiisalu aamma

12-niit 17-nik ukiulinni 19%-ii, aammalu 18-nit 23-nik ukiullit 29%-ii, sapaatip akunnera sinnerlugu takkutinngitsoorsimallutik.

Meeqqat 6 - 11-nik ukiullit tamangajammik atuarput, takkunanngalu 14% ikinnerpaamik ullunik tallimanik takkutinngitsoorneqarlutik, 24%-iilu qaammatip kingulliup ingerlanerani ullut 2 - 5 takkutinngitsoorsimallutik.

Takussutissiaq 3.3 Meeqqat inuusuttuaqqallu atuanngitsoortarnerat sulinngitsoortarnerallu, qaammammi kingullermi. Ukiuinut agguataarlugit. Procenti

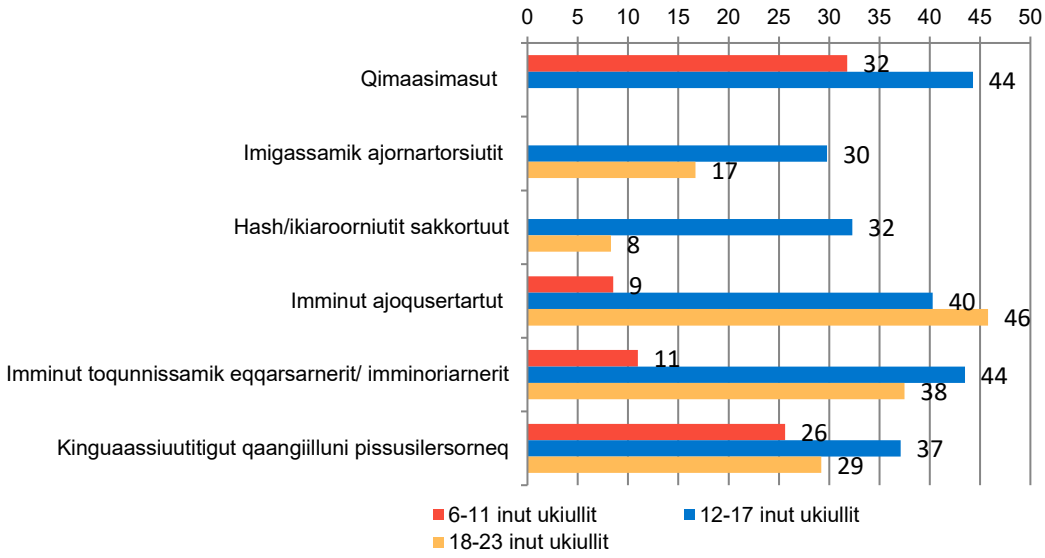

Nassuiaat: N: 232.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

3.1.4 Meeqqat ulorianartumut qanittumik pissusilersuutaat.

Meeqqat anginerumaat amerlanerit aanngajaarniutinik atuinermik allatigulluunniit ulorianartumut qanittumik pissusilersornermik misilittagaqareerput, amerlasuullu imminnut innarlertarput imminornissamilluunniit eqqarsaateqartarlutik. Takussutitassiaq Takussutissiaq 3.4, -mi erserpoq meeqqat 40 % -ii 6-11- inik ukiullit aammalu 46 % -ii 12-17-inik ukiullit angerlarsimaffimmiit ataasiarlutik arlaleriarlutilluunniit qimaasarsimasut. Meeqqat 12 -17-nut ukiullit 30 %-ii aammalu 18-23-inik ukiullit 18%-ii imigassamik ajornartorsiuteqarput, ajornartorsiuteqarsimallutilluunniit, aammalu 18-23-inik ukiullit 8%-ii hash-imik allanilluunniit aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqarput. 6-11-inik ukiullit 9%-ii, 12-17- ukiullit 41%-ii aammalu 18-23- inik ukiullit 46% -ii imminut innarlernermik pissusilersuuteqarsimapput, pissusilersuuteqartarlutilluunniit. 6-11-inik ukiullit 11%-ii, 12-17- inik ukiullit 44%-ii aammalu 18-23-inik ukiullit 38%-ii imminornissamik eqqarsaateqartarlutik oqaatigaat imminoriarsimallutilluunniit. Kiisalu apeqqutit immersugassat takutippaat 6-11-inik ukilullit 26%-ii, 12-17-inik ukiullit 37%-ii aammalu 18-23-inik ukiullit 29%-ii kinguaassiuutitigut killissaritaasoq qaangerlugu pissusilersuuteqartartut, taamaaliortarsimalluutilluunniit. Tamanna qaffasippoq, kisiannili danskit inuusuttaannut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni, perorsaavinniluunnii, najugaqartunut, sanilliullugit qaffasinnerunngilaq (Rambøll, 2018).

Takussutissiaq 3.4 Ulorianartumut qanittumik pissusilersorneq (maannakkut siusinnerusukkullu). Pineqartut ukiui aallaavigalugit. Procentinngorlugit

Nassuiaat: N: 212/230.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

Imigassamut tunngatillugu, imminut innarlernermut, imminornissamut eqqarsaateqarnermi kinguassiuutitigullu killissarititaasoq qaangerlugu pissusilersuuteqartarnerni, annertunerusumik niviarsiaqqat ajornartorsiuteqarput. Niviarsiaqqat 12-17-inik ukiullit akornanni erserpoq 17%-ii ukiup affaata kingulliup ingerlanerani imigassamik ajornartorsiuteqarsimasut, 22 %-iilu siusinnerusukkut ajornartorsiuteqarsimallutik. Nukappiaqqalli akornanni 7 %-ii ukiup kingulliup affaata ingerlanerani ajornartorsiuteqarsimapput, 14 %-iilu siusinnerusukkut ajornartorsiuteqarsimallutik.

Imminut innarlertaneq eqqaassagaanni niviarsiaqqat 22 %-ii ukiup kingulliup affaata ingerlanerani piaaralutik imminut innarlersimapput, 26 %-iilu siusinnerusukkut taamaaliorsimallutik. Nukappiaqqat akornanni ukiup kingulliup affaata ingerlanerani imminut innarlersimasut 17 %-iupput, 15 %-illu siusinnerusukkut taamaaliorsiamallutik.

Niviarsiaqqat akornanni 23 %-iisa oqaatigaat ukiup kingulliup affaata ingerlanerani imminornissamik eqaarsaateqartarsiamallutik imminoriarsiamallutilluunniit. 26 %-iisalu oqaatigaat imminornissamik eqqarsaateqartarlutik imminoriarsimallutilluunniit. Nukappiaqqallu taamaaqataasut akornanni kisitsisit 20 % -imi 17 %-imilu inissisimapput.

Kiisalu kinguaassiuutitigut killissarititaasoq qaangerlugu pissusilersortarneq aammattaaq niniarsiaqqat angajulliunerusut akornanni atuuppoq. Taamaalilluni niviarsiaqqat 12-17-inik ukiullit akornanni 32 %-ii, ukiup kingulliup affaata ingerlanerani kinguaassiuutitigut killissarititaasoq qaangerlugu pissusilersornerit atuussimapput, 9 %-iilu siusinnerusukkut taamaaliorsimallutik. Nukappiaqqat akornanni 20 %-ii ukiup kingulliup affaata ingerlanerani kinguaassiuutitigut killissarititaasoq qaangerlugu pissusilersuuteqarsimapput 10 %-iilu siusinnerusukkut.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniit qimaasarneq, ikiaroornartumillu hashimik aanngajaarniutinilluunniit allanik ajornartorsiuteqarneq nukappiaqqat niviarsiaqqallu 12-17-inik ukiullit akornanni assigiinngissuteqangaanngilaq.

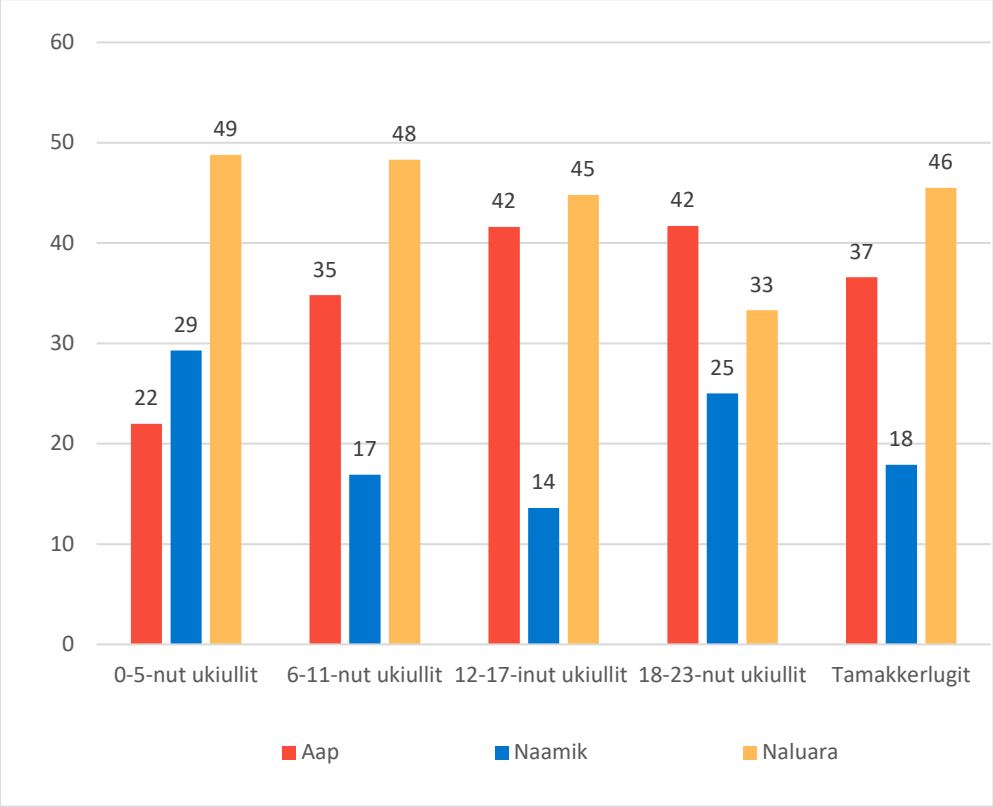
3.1.5 Killissaatsuliorfigitinnernik misiginerit

Takussutissiani takuneqarsinnaasuni Takussutissiaq 3.5, Takussutissiaq 3.6 aamma Takussutissiaq 3.7 sulisut meeqqat apersorneqartut sinnerlugit akissuteqarfigaat, meeqqat killissaatsuliorfigineqarnermik misigisaqarsimanersut, timikkut, kinguaassiuutitigut, aamma/imaluunniit tarnikkut/misigissutsikkullu. Kisitsisit siusinnerusukkut meeqqat inuusutuaqqallu Kalaallit Nunaanni, killissaatsuliorfigineqarnerinut misissukkanut sanilliukkaanni (takuuk fx Christensen & Baviskar, 2015: s. 37; Larsen & Bjerregaard, 2019), apeqqutinut, meeqqat sinnerlugit akuersaartut annertussusaat annikippoq. Akerlianilli ”naluara”-mik akisut annertummata, ilimanarsinnaavoq, sulisut akornanni killissaatsuliorfigitinnermut ilisimasat nalornissutigineqarsimasut.

Meeqqat inuusuttuaqqallu Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinniittut akornanni, sulisut naapertorlugit 37 %-iisa timikkut killissaatsuliorfigineqarneq misigisimavaat, 18 %-iisa tamanna misigisimanngilaat. Apeqqutini akineqartuni 46 %-iini sulisut akisarput ”naluara”-mik. Timikkut killissaatsuliorfigineqarnermik sulisut ilisimasaat annertunerulersarput meeqqat ukioqqortusiartornerat ilutigalugu. Meeqqat 0-5—inik ukiullit akornanni killissaatsuliorfigineqarnermik misigisimasut 22 %-iupput, 12-22—inik ukiullit akornanni 42 %-iulluni.

Misissueqqissaarnerit takutippat, niviarsiaqqat (42 %) nukappiaqqaninngarnit (32 %) akulikinnerusumik, timikkut killissaatsuliorfigineqarneq misigisaraat.

Takussutissiaq 3.5 Timikkut killissaatsuliorfigineqartut kisitsisinngorlugit ersersinneri. Ukiui aallaavigalugit. Procentinngorlugit.

Nassuiaat: 279.

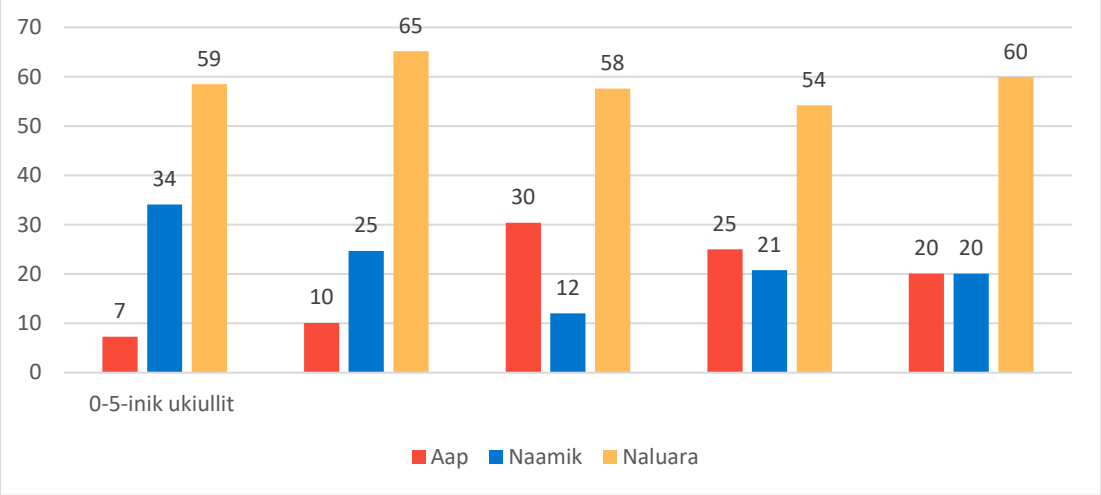
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

Sulisut apeqqutinut akissutaat aallaavigalugit takussutissiaq 3.6-imi, meeqqat inuusuttuaqqallu 20%-iisa kinguaassiuutitigut killissarititaasunik qaangiivigineqarsimanertik oqaatigaat 20 %-illu taamaliorfigineqarsimanatik unnerpaat, 60 %-iilu akisimapput ”naluara”-mik.

Meeqqat mikinerpaat akornanni 0-5-nut ukiullit 7 %-iisa kinguaassiuutitigut killissaatsuliorfigitissimaneq misigisimavaat. Meeqqat 6-11-inut ukiullit akornanni 10 %. 12-17-imut ukiullit akornanni 30 %-it kinguaassiuutitigut killissaatsuliorfigineqarneq misigisimavaat, kiisalu 18-22—inik ukiullit 25%-iisa.

Misissueqqissaarnerup takuteqqippa niviarsiaqqat kinguaassiuutitigut killissaatsuliorfiginerqarnissamut qaninnerusut nukappiaqqaninngarnit, niviarsiaqqammi 30 %-ii kinguaassiuutitigut killissaatsuliorfigineqarnermik misigisimapput, nukappiaqqanullu taamaaliornerit 11 %-iullutik.

Takussutissiaq 3.6 Kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimanerit kisitsisinngorlugit ukiuinullu agguataarneri. Procentinngorlugit

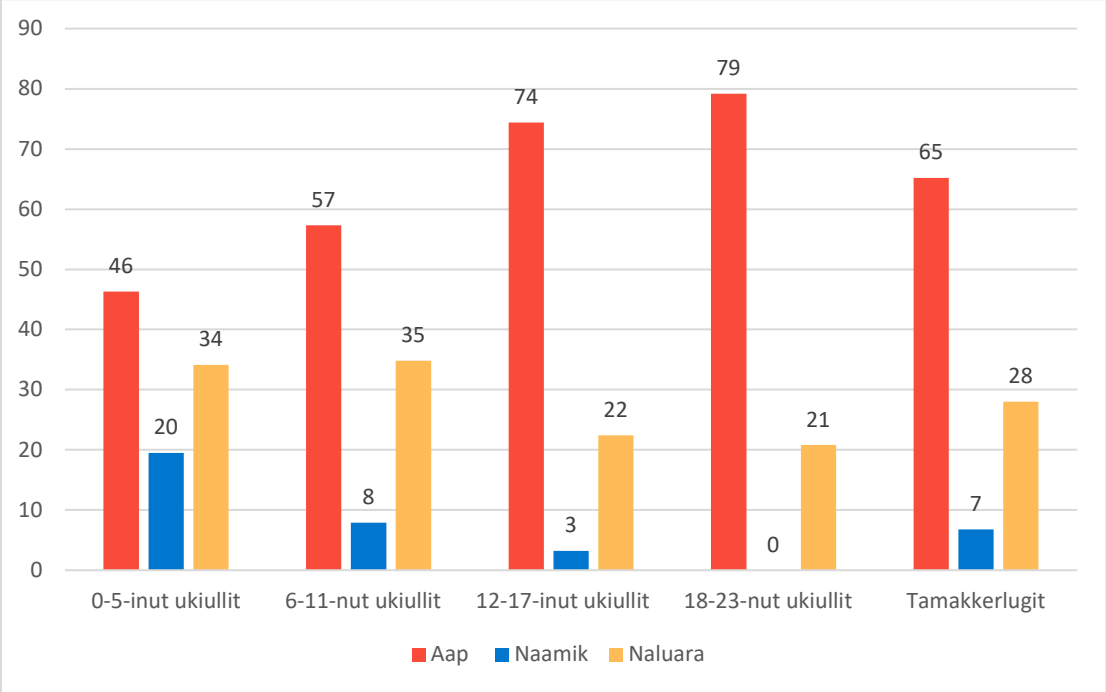

Malugeqqusaq: 279.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

Takussutissiaq 3.7-imi sulisut apersuinerisigut ersersinniarneqarpoq meeqqat tarnikkut misigisutsitigullu killissaatsuliorfigineqarsimanerat. Matumani sulisut tutsuiginarnerupput, ikittuinnaammi ”naluara”-mik akissuteqarput. Ataatsimut taassagaanni meeqqat 65 %-iisa misigissutsikkut tarnikkullu killissaatsuliorfigineqarsimanertik oqaatigaat. 7 %-iisa tamanna naaggaarpaat, 28 %-iilu ”naluara”-mik akillutik. Meeqqaat mikinerit akornanni 0-5-inut ukiullit 46 %-iisa sulisut naapertorlugit misigissutsikkut tarnikkullu killissaatsuliorfigineqarneq misigisimavaat, taamatuttaaq 18-22-inik ukiullit 79%-iisa tamanna misigisimallugu.

Matumani niviarsiaqqat nukappiaqqallu assigiinngissuteqanngillat.

Takussutissiaq 3.7 Tarnikkut misigissutsikkullu killissaatsuliorfigineqarnerit. Ukiui aallaavigalugit. Procentinngorlugit

Malugeqqusat: 279.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit immersukkat.

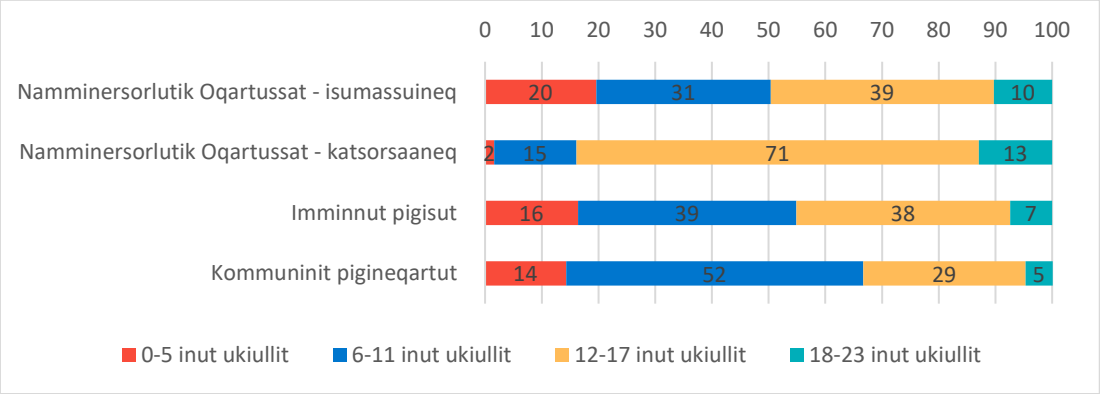
Kapitelip immikkoortua siulleq ersersitsivoq meeqqat, Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasut, ulluinnarni atugaannik, pisariaqartitsineq naapertorlugu takussutissiat, meeqqat ukiui suiaassusiilu naapertorlugit agguataarneqarput. Immikkoortup ersersipaa meeqqat inuusuttuaqqallu Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniittut atukkamikkut unammilligassaqaqisut, annerusumillu inuusuttuaqqat niviarsiaqqallu unammilligassaqarnerusut.

Misissuinerup ilaatigut siunertaraa qulaajassalugu, meeqqat sorliit inissiisarfinnut sorlernut inissinneqartarnerisa assigiinngissusaat, meeqqat qanoq ittut sorliillu, inissiisarfinnut qanoq ittunut sorlernullu inissinneqartarpat – soorlu inissiisarfiit ilaat immikkuullarinnertik peqqutigalugu annerusumik meeqqanut pisariaqartitsilluinnartunut inissiivigineqartarnersut, meeqqat pisariaqartitsilluinnartut imal. siusinnerusukkut annertuumik atukkamikkut artukkerneqarsimasut. Taamaattumik immikkoortup tulliani ersersinniarneqarpoq, meeqqat assigiinngisitaarnermikkut qanoq, Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiinut, inissiisarfinnut namminersortunut, kiisalu kommunip ingerlataannut, inissinneqartarsimanersut, kiisalu Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiutaanni meeqqat inissinneqartartut qanoq assigiinngissuteqarnersut, meeqqat katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisut, imaluunniit meeqqat amerlanerit sumiginnagaasutut inissisimasut, isumagineqanissamik pisariaqartitsisut, sullitassamittut siunnerfigineraat.

3.2 Meeqqat Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni, imminnut pigisuni kommunillu paaqqinnittarfiutaaniittut

Takussutissiaq 3.8 isigigutsigu, siullertut meeqqat inissiisarfinnut sisamaasunut inissinneqarsimasut ukiumikkut agguataarnerat qiviarutsigu, immikkut maluginiagassaavoq, Namminersorlutik Oqatussat inissiisafiutaanni, meeqqanut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisut, ukiui aallaavigalugit 12-17-inut ukiullit amerlanerummata, ukiukitsullu annikinnerullutik. Tamatuma saniatigut inissiisafiit assigiingissutaat isigigutsigu, naatsorsueqqissaartarfiup kisitsisaataasa tutsuiginassusaat aallaavigalugit assigiinngissuteqangaanngillat.

Takussutissiaq 3.8 Meeqqat ukiui aallaavigalugit, inissiisarfinnut agguataarneri. Procenti

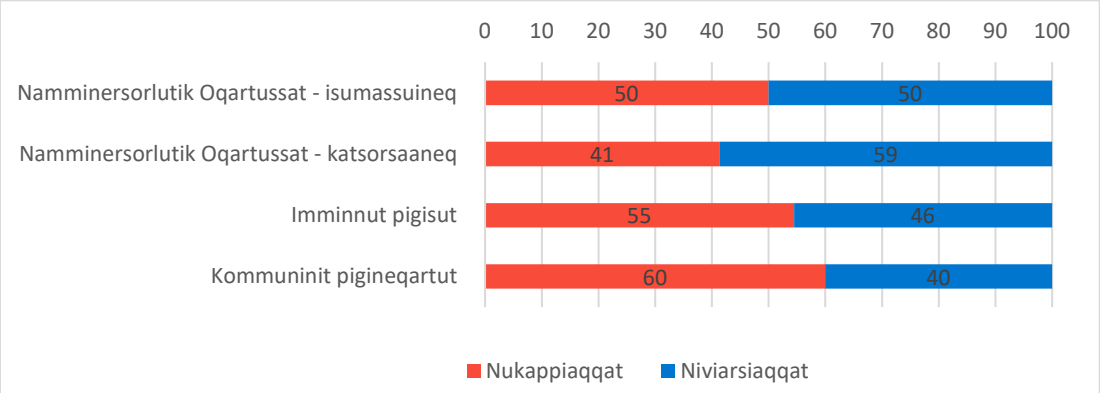

Malugeqaausaq.: N: 312. Namm. Oqartussat – isumaginninneq: 96, Namm. Oqartussat – katsorsaaneq: 58, Namminersortut: 110, Kommunit: 15.

Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

Takussutissiaq Takussutissiaq 3.9 erserpoq, Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiutaanni meeqqanut katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisunut, niviarsiaqqat nukappiaqqaninngarnit amerlanerusut, nukappiaqqallu kommunip inissiisarfiutaanni marluusuni amerlanerusut. Inissiisarfinni allani marluusuni suiaassutsimikkut agguataarneri assigiiaarnerupput.

Takussutissiaq 3.9 Meeqqat siuaassusaat malillugit. Inissiisarfiit sorliunerat. Procenti

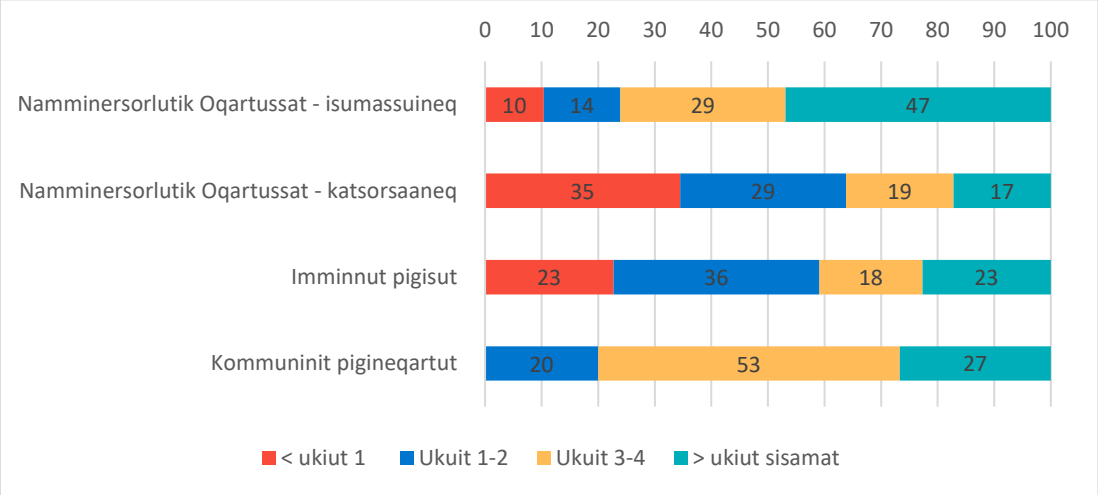

Malugeqqusat: N: 279. Namm. Oqartussat – isumaginninneq: 96, Namm. Oqartussat – Katsorsaaneq: 58, Namminersortut: 110, Kommunit: 15.

Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

Namminersorlutik Oqartussat sumiginnakkanut inissiisarfiutaaniittuni maluginagassaavoq, amerlasuut sivisuumik inissiisarfimmiittarmata, (47 %-ii ukiut sisamat sinnerlugit inissiisafimiissimapput), namminersortunilu inissiisarfiit katsorsartariaqartunut ingerlannertuni, akerlerluinnaanik amerlasuut (35%-ii) taamaallaat ukioq ataaseq inorlugu inissiisarfimmiissimapput. Kommunip inissiisarfiutaa ataaseq nutaarluinnaavoq, taamaattumik kommunit inissiisarfiutaanni inissisimasut piffissap ingerlanerani ilimagisariaqarpoq allannguteqarnissaat.

Takussutissiaq 3.10 Ukiut amerlassusaat, meeqqat inissiisafimmiinnerat. Inissiisarfinnut assigiingitsunut agguataarneri. Procenti

Malugeqqusaq: Meeqqat angerlarsimaffimmi najugaqarsimanerannut ukiut amerlassusaat. Angerlarsimaffinnut assigiingitsunut agguataarneri. Procentinngorlugit.

Ilanngussaq: Misissuinerit ikimmata ukiukitsut ukioq <1 aammalu 1-2-nut ukiullit kommunip angerlarsimaffiutaanni ataatsimoortinnerqarput.

Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

3.2.1 Meeqqat peqqissusaat, atugarissaarnerat, ulluinnarnilu inuunerat.

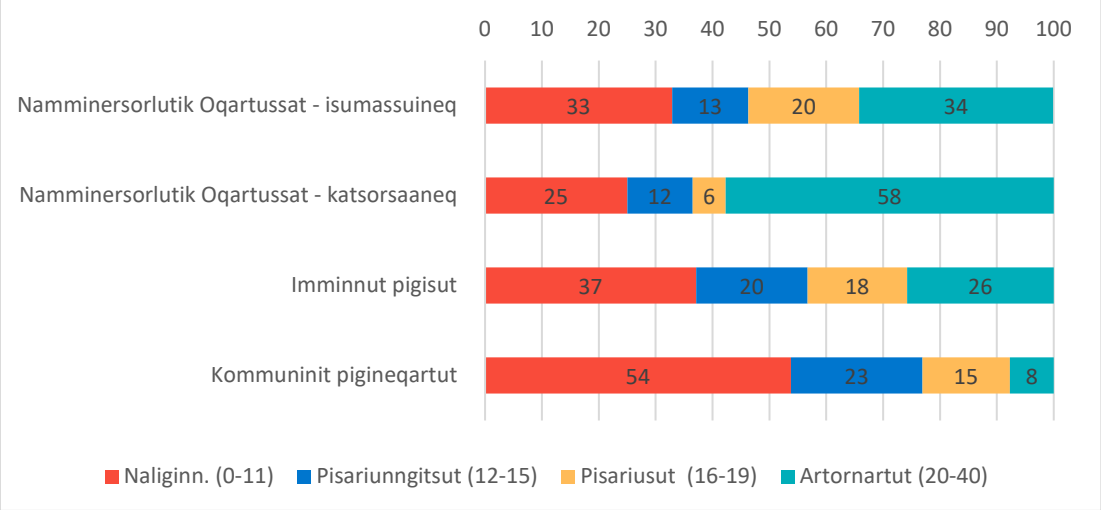
Kommunip inissiisarfii marluk eqqaassanngikkaanni, meeqqat amerlagisassaanngitsut timikkut tarnikkullu peqqiilliuutillit annikipput, inissiisarfinnilu allani meeqqat peqqissutsimikkut allaanerussuteqanngillat.

Allaaserineqareersutut meeqqat mikinerusut arlaqartut ulluinnarni pisartuni ikiorneqarnissamik pisariaqartitsipput, tamannalu sulisunik amerlanerusunik pisariaqartitsilersinnaavoq. Meeqqallu Namminersorlutik Oqartussat angerlarsimaffiutaaniittut, katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisut ukioqqortunerummata, taakkunani ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisoqanngilaq. Angerlarsimaffinnilu allani pingasuusuni ikiorneqarnissamik pisariaqartitsisut ikittuinnaapput – amerlaneruppulli (17%) Namminersorlutik Oqartussat sumiginnakkanut angerlarsimaffiutaanniittut.

Takussutissiaq 3.11-mi erserpoq meeqqat inissiisarfinni sisamaasuni ulluinnarni pissusilersuutigisartakkamikkut ajornartorsiutaat ersarissumik assigiinngissuteqartut. Namminersorlutik Oqartussat katsorsartittussanut inissiisarfiini meeqqat inuusuttuaqqallu 2-17-inut ukiullit 58%-ii annertuumik pissusilersuutimikkut ajornartorsiuteqarput, SDQ-ip uuttuutai naapertorlugit, 25 % -iilu nalinginnaasumik inissisimapput. Namminersorlutik Oqartussat sumiginnakkanut inissiisarfiutaanni 35 %-ii annertuumik pissusilersuutimikkut ajornartorsiuteqarput, amerlaqataallu nalinginnarmik inissisimallutik. Namminersortut angerlarsimaffiutaanni najugaqartut

aggornerisa sisamararterutaat annertuumik pissusilersuutimikkut ajornartorsiuteqarput, aggornerisalu pingajorarterutaat nalinginnarmik inissisimallutik. Kiisalu misissuinermi matumani paasivarput, meeqqat kommunip angerlasiamaffiutaanni inissisimasut misissuinermut peqataasut annertunerusumik nalinginnarmik inissisimasut, tassa ajunnginnerusumik ingerlasut meeqqaniit angerlarsimaffinni allani inisisimasuninngarnit.

Takussutissiaq 3.11 Meeqqat pissusilersornermikkut ajornartorsiutaat eqikkarlugit (SDQ). Inissiisarfinnut agguataarneri. 2-17—inut ukiullit kisimik. Procenti

Malugeqqusaq: N: 244. Namm. Oqartussat – isumaginninneq: 82, Namm. Oqartussat – katsorsaaneq: 52, Namminersortut: 97, Kommunit: 13.

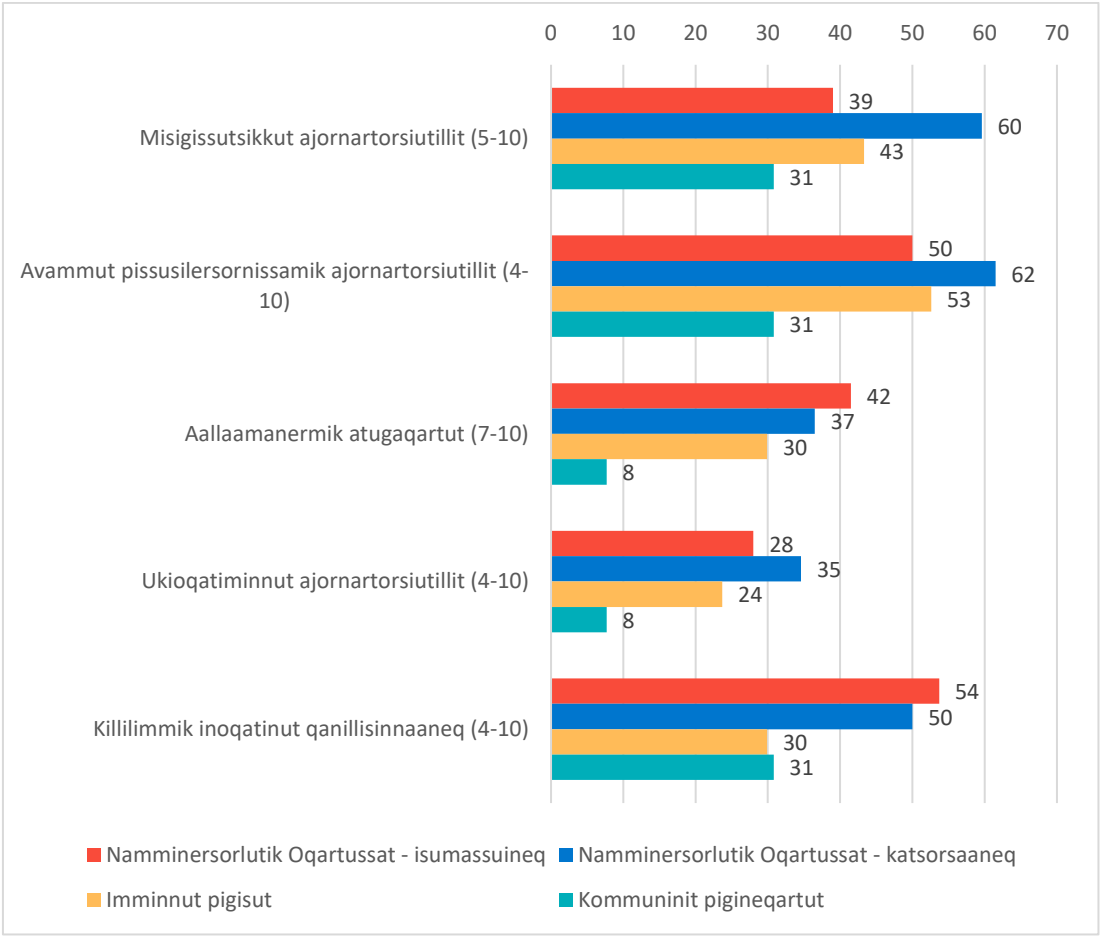
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

Inissiisarfiit assigiinngitsut sisamaasut assigiinngissusaat uani aamma erserpoq, takussutissiaq Takussutissiaq 3.12 immikkuullarissortai qimerlooraanni. Meeqqat inissiisarfinni namminersortuni inissinneqarsimasut katsorsarneqarnissamillu pisariaqartitsisut, arlariinnik eqqarsartaatsimikkut/ tarnikkullu ajornartorsiuteqarnerupput, inissiisarfinnut allanut pingasuusunut sanilliullutik, sakkortuumik pissusilersortartut amerlaneruppput kiisalu peqatimik akornanni pissusilersuutimikkut ajornartorsiuteqartuullutik.

Eqqarsartaatsikkut /tarnikkullu ajornartorsiutillit sakkortuumillu pissusilersortartut isigigaanni, meeqqat, Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut sumiginnakkanut inissiisarfiini, inissiisarfinnilu namminersortuni, inissinneqarsimasut, pissusilersuutsimikkut imminnut assingupput, matumanimi meeqqat 40 %-iisa missaat ersarissumik eqqarsartaatsiukkut/tarnikkullu ajornartorsiuteqarput, 50 %-iisalu missaat annertuumik sakkortuumik pissusilersortarput.

Meeqqat aallaamasut, meeqqallu sippulimmik inoqateqarnissamik pisariaqartitsisut eqqarsaatigigaanni, Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiini marluusuni inissinneqarsimasut immunnut assingupput, inissiisarfinnilu namminersortuni kommunillu inissiisarfiini inissinneqarsimasut pissusilersuutimikkut ajornartorsiutillit ersarissumik annikinnerupput.

Takussutissiaq 3.12 Meeqqat pissusilersuutaannut uuttortaatit SDQ-instrumentets 5 subskalaer malillugit. Inissiisarfinnut assigiingitsunut agguataarlugit. 2-17-ullit kisimik. Procenti

Malugeqqusat: N: 244. Namm. Oqartussat – isumagineqarneq: 82, Namm. Oqartussat – katsorsaaneq: 52, Namminersortut: 97, Kommunip ingerlatai: 13.

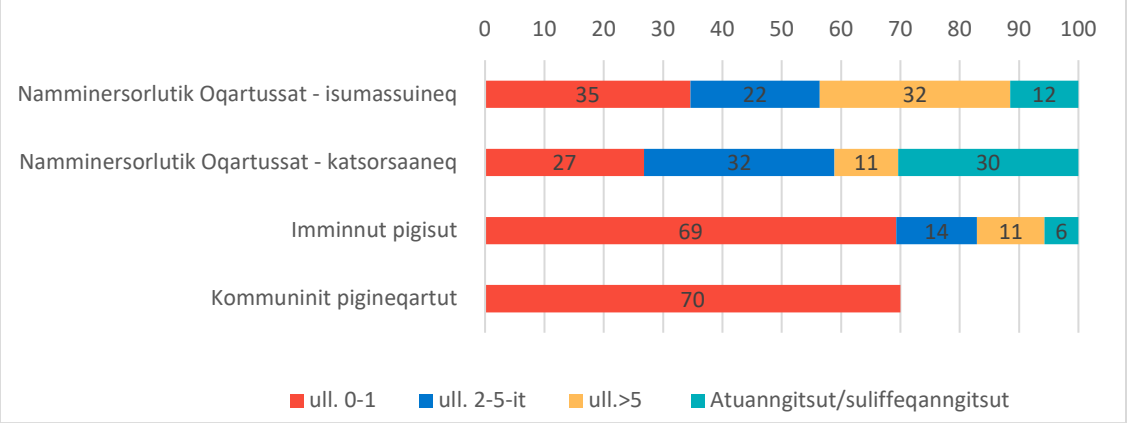
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

3.2.2 Meeqqat inuusuttuaqqallu atuanngitsoortarneri sulinngitsoornerilu.

Meeqqat Namminersorlutik Oqartussat ingerlataanni assigiinngitsuni marluusuni takussutissiaq Takussutissiaq 3.13 najoqqutaralugu, atuanngitsoortarnerat annertuneruvoq, namminersortut, kommunilluunniit ingerlataannut sanilliukkaanni. Namm. Oqartussat ingerlataanni 6-22-inik ukiullit akornanni, taamaallaat meeqqat inuusuttuaqqalu 27-35 %-ii ullut tamakkingajallugit atuarsimasarput, praktikkersimallutik sulisimallutilluunniit, akerlianik namminersortunit pigineqartuni kommunilluunniit inissiisarfiini meeqqat 70 %-ii taamaattarlutik. Namm. Oqartussat ingerlataanni katsorsarneqarnissamillu pisariaqartitsisut najugaqarffiini 30%-ii atuarneq ajorput, ilinniagaqaratik, praktikkeratik suliffeqaratilluunniit, 11%-iilu qaammatip kingulliup ingerlanerani ullut tallimat sinnerlugit takkutinngitsoorsimasarput.

Kisitsisit atuanngitsoortarnermut tunngasut inissiisarfinni sisamaasuni ataatsimoortillugit isigiganni assigiinngissutaat annertupput. Namm. Oqartussat ingerlataasa ilaanni, takuneqarsinnaavoq qaammatip kingulliup ingerlanerani ullut tallimat sinnerlugit atuanngitsootarnerit meeqqat 80-90 %-iisa atugarigaat, allanilu kisitsit 20 %-imiik ikinnerusut, qaammammi kingullermi ullut tallimat sinnerlugit, atuanngitoorsimallutik. Inissiisarfinni namminersortuni ullut tallimat sinnerlugit atuanngitsoorsimasut 0 %-imiippit inissiisarfinnilu allani 47 %-iullugik.

Takussutissiaq 3.13 Meeqqat inuusuttuaqqallu qaammatip kingulliup ingerlanerani atuanngitsoortarnerat sulinngitsoortarneralluunniit. Meeqqat 6-23-inut ukiullit. Inissiisarfiit assiiinngitsut aallaavigalugit. Procenti

Malugeqqusat: N: 232. Namm. Oqartussat – isumaginninneq: 78, Namm. Oqartussat – katsorsaaneq: 56, Namminersortut: 88, Kommunimit ingerlanneqartut: 10.

Nassuiaat: Kommunip inissiisarfiutaanni misissuinerit ikimmata, taamaallaat ullormik 0-1-imik peqanngissimasut nalunaarsorsinnaasimavagut.

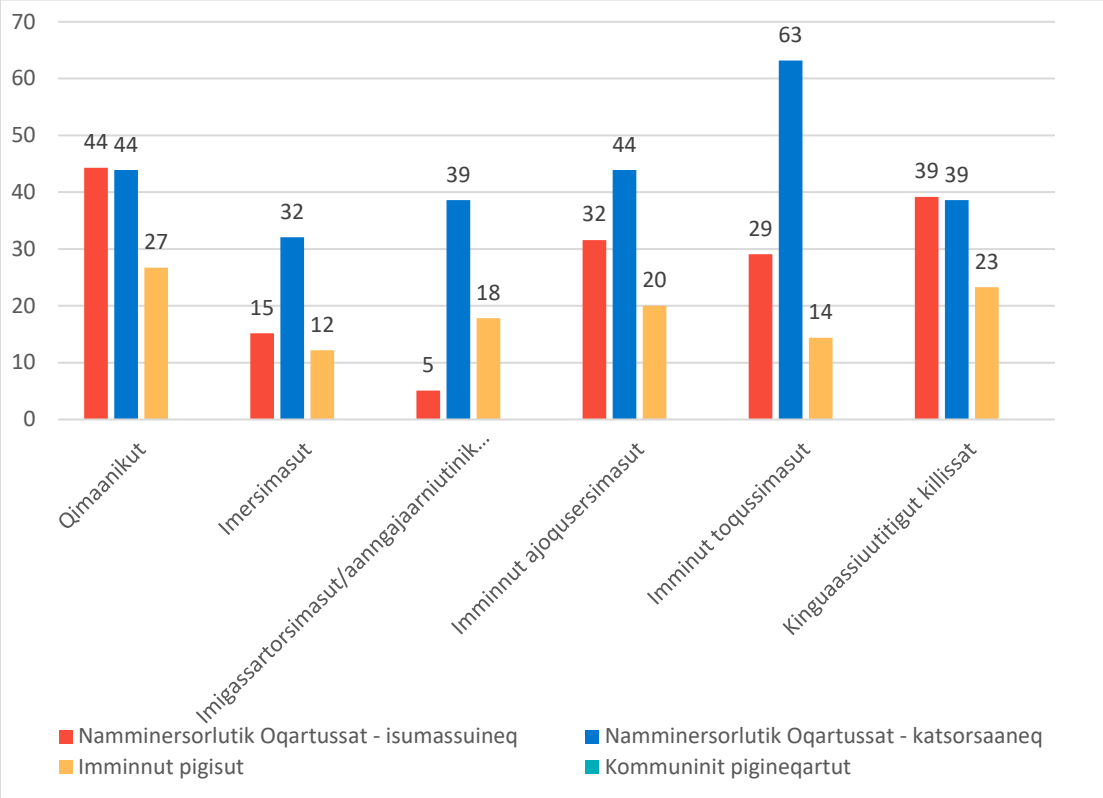
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

Takussutissiap Takussutissiaq 3.14 misissoqqissaarnerani, misissuinermi ersertut meeqqat ulorianarsinnaasumik pissusilersuutaat pillugit, meeqqat inuusuttuaqqallu 6-23-inik ukiullit pineqarput. Siullertut maluginiagassaavoq, kommunit marluk inissiisarfiutaat misissuinermut peqataasut ilaminnit allaanerummata, matumani erserpoq meeqqat arlaannaalluunniit tamakkuninnga ajornartorsiuteqanngitsut, taamatuttaaq inissiisarfiit Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartut meqqanik katsorsagassanik inissiivigineqarsimasut, misissuinerni tamani qaffasissumi inissisimasut, kinguaassisuutitigut killisaritaasoq qaangerlugu iliortarnerit eqqaassanngikkaanni.

Namminersorlutik Oqartussat ingerlataanni assigiinngitsuni marluusuni meeqqat inuusuttuaqqallu 6-23-inut ukiullit 44 %-ii, inissiisarfimmiit qimaariartarsimapput. Akerlianilli meeqqat inuusuttuaqqallu 27% - ii imminut innarlernermik ajornartorsiuteqartut, inissiisarfinni namminersortunit pigineqartuni, qimaariartarsimallutik. Meeqqat inuusuttuaqqallu 6-23—inik ukiullit 32%-ii Namminersorlutik Oqartussat pigisaanni katsorsagassatut inissisimasuni, imigassamik ajornartorsiuteqarput, ajornartorsiuteqarnikuullutilluunniit. 39 %-ii hashimik aanngajaarniutinilluunniit allanik ajornartorsiuteqarput, ajornartorsiuteqarsimallutilluunniit, 45 %-ii imminut innarlernermik ajornartorsiuteqarput ajornartorsiuteqarsimallutilluunniit, kiisalu inuusuttuaqqat taakku 64 %-ii imminornissamik, eqqarsaateqarsimapput, eqqarsaateqartarsimallutilluunniit, imminoriarsimallutilluunniit. Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiutaanni tamani, meeqqanik kinguaassiuutitigut killissaritaasoq qaangerlugu iliortartunik amerlasunik inissisimasoqarput (38-39 %-it). Meeqqat Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiiniittut isigigaanni, inuusuttuaqqat amerlanerupput, taamatuttaaq imminut innarlernermik imminornissamillu eqaarsaateqartartut qaffasinnerullutik. Inuusuttuaqqat angerlarsimaffinni namminersortuni inissinneqarsimasut imminornissamik eqqarsaateqartartut annikinnerupput, imminullu innarlernermik pissusilersuuteqartartut aamma, Namminersorlutik Oqartussat ingerlataanninngarnit annikinnerumaarlutik. Taamaakkaluartoq taakkunani angerlarsimaffinni hashimik allanilluunniit aanngajaarniutinik ajornartorsiuteqarneq, ajornartorsiuteqarsimanerluunniit annertuneruvoq, imaluunniit kinguaassiuutitigut killissaritaasoq qaangerlu iliuseqartarneq.

Atuanngitsoortarnerit eqqarsaatigigaanni, aamma matumani inissiisarfiit assigiinngitsut eqqarsaatigigaanni assigiinngissutsit annertupput. Namminersorlutik Oqartussat inissiisarfiini, meeqqat katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsisut inissinnerqarsimasut akornanni, imigassamik ajornartosiuteqartut 0 %-imiipput, inuusuttuaraannarnullu inissiisarfimmi 86%-iulluni. Inissiisarfinni namminersortuni ingerlanneqartuni, annertunerusumik meeqqat mikinerusut inissinneqartarfianni hashimik imigassamillu ajornartorsiuteqarnerit 0 %-imiipput, allanilu inissiisarfinni ajornartorsiuteqarsimasut meeqqat inuusuttuaqqallu 55 %-iullutik. Namminersorlutik Oqartussat, katsorsartinnissamik pisariaqartitsisunut inissiisarfiini 41%-iisa oqaatigaat imminornissamik eqqarsaateqartarlutik imminoriarsimallutilluunniit. Allami 82 %-iulluni. Ammattaq Namminersorlutik Oqartussat sumiginnakkanut inissiisarfiisa ilaanni, 18%-it kinguaassiuutitigut killissaritaaneq qaangerlugu illiuuseqartarsimallutik, allanilu ineqartut 59%-ii.

Takussutissiaq 3.14 Meeqqat sakkortuumik pissusilersortartut. Inissiisarfinnut assigiingitsunut agguataarneri. 6-23-inut ukiullit kisimik. Procenti

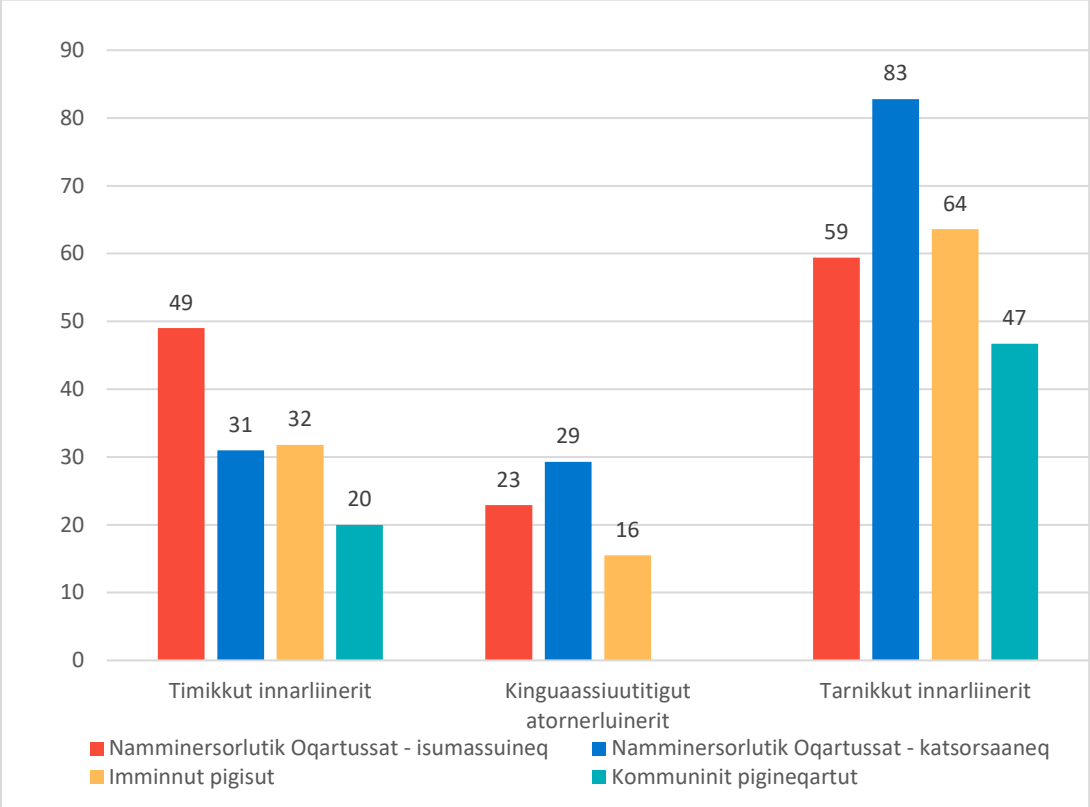
Malugeqqusat: N: 236/230.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

3.2.3 Innarliinerit

Meeqqaat, Namminersorlutik Oqartussat sumiginnakkanut inissiisarfiiniittut, takussutissaq Takussutissiaq 3.15 naapertorlugu, angerlarsimaffinnut allanut sanilliullutik annertunerusumik timikkut naalliutsinneqarnermik misigisaqarsimapput, (49 % akerlianik 20-31 %). Taamatuttaaq meeqqat Namminersorlutik Oqatussat ingerlataanniittut meqqanut namminersortunit kommuninillu ingerlanneqatunut sanilliukkaanni, kinguaassiuutitigut atornerlunneqarnermik misigisimasut annertunerupput (23-29 % akerlianik 0-16 %).

Tarnikkut naalliutsinneqarneq eqqarsaatigigaanni Namminersorlutik Oqartussat katsorsagassanut angerlasimaffiutaaniittut, allaninngarnit qaffasinnerupput, (83 % akerlianik 47-64 %). Inissiisarfinni assigiinngitsuni inissinneqarsimasut, meeqqat inuusuttuaqqallu ukiui eqqarsaatitigaanni, tarnikkut naalliutsinneqarsimasut, angajulliunerusut eqqarsaatigalugit, assigiinngissut annertunngilaq.

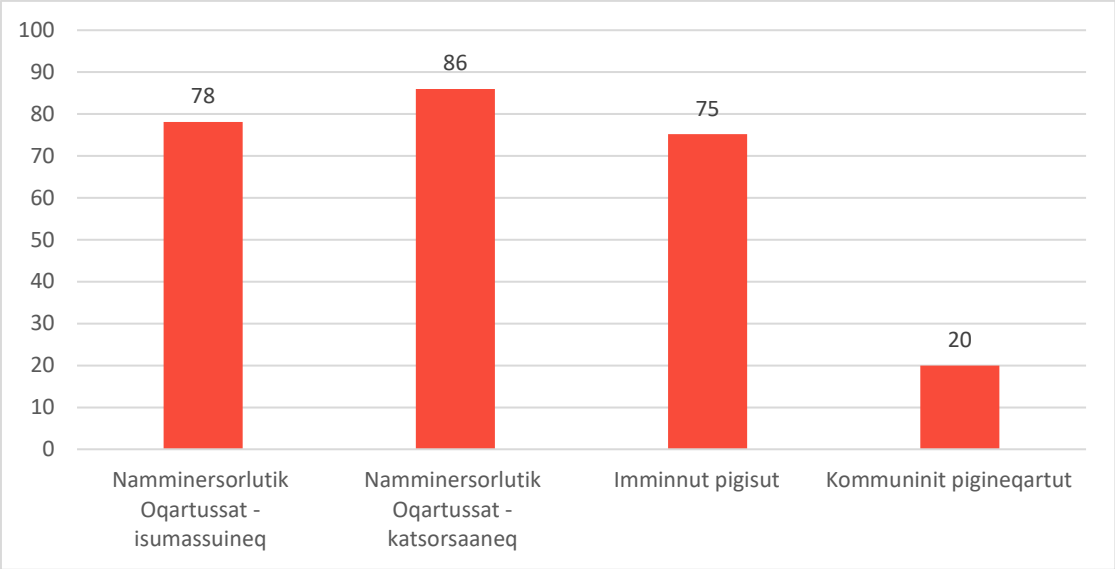
Takussutissiaq 3.15 Pinngitsaaliinerit assigiinngitsut, timikkut, kinguaassiuutitigut aammalu tarnikkut. Angerlarsimaffinnut assigiinngitsunut agguataarneri. Procenti

Malugeqqusaq: N: 279. Takusassiami meeqqat atornerlunneqarsimanermut "aap"-imik akisut ersersinniarneqarput.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

Misissueqqissaarnermi takusassiami atorneqartumi kingullermi, ersersinniarneqarpoq, sulisut nalilliinerat naapertorlugu, inissiisafiit assigiinngitsut sisamat akornanni, meeqqat qanoq amerlatigisut, perorsarneqarnissamik, tarnikkulluunniit katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsinersut. Takusassiap 3.16-ip ilimageneqartutuut qularnaarpaa, meeqqat inissiisarfinni katsorsaaviusuni najugallit amerlanerusut, immikkut perorsarneqarnissamik katsorsarneqarnissamillu pisariaqartitsisut, tassami meeqqat 75 – 78 %-ii inissiisarfinni namminersortuni, meeqqallu 86%-ii Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut sumiginnakkanut katsorsarneqarnissamiilu pisariaqatitsisunut inissiisarfiini, aammalu meeqqat inuusuttuaqqallu 20%-ii kommunit ingerlataanni najugallit pisariaqartitsimmata.

Takussutissiaq 3.16 Meeqqat perorsarneqarnissanik, tarnikkullu katsornarneqarnissamik pisariaqartitsisut. Inissiisarfinnut assigiinngitsunut agguataarneri. Procenti

Malugeqqusaq: N: 279.
Najoqqutaq: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuilluni immersukkat.

3.3 Eqikkaaneq

Kalaallit Nunaanni meeqqat amerlaginarsinnaasut ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimapput, meeqqallu agguaqatigiissillugu, meeqqanit danskiusunit, ulloq unnuarlu angerlasimaffinnut inissinneqaraangamik, ukuikinnerusarput. Tamatuma saniatigut, sivisunerusumik, ulloq unnuarlu paqqinnittarfinni najugaqartarlutik.

Meeqqat ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinnut inissinneqarsimasut, atukkamikkut pissusilersuutsimikkullu sanngiinnerusumik inissisimasarput, taamaattorli meeqqanut danskinut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasunut sanilliullutik ajornerusumik atugaqaratik. Atuanngitsoortarnerit annertupput, pingaartumik atuartut angujulliit akornanni 12-17-inik ukiulinni, taakkunani 24%-ii sapaatip akunnera ataaseq sinnerlugu atuanngitsoorsimapput, qaammatip ataatsip iluani.

Meeqqat angulliit inuusuttuaqqallu akornanni 12-17-inut ukiullit, amerlasuut sakkortuumik pissusilersortarnermikkut ajornartorsiuteqarput. Taakkua affangajai piffiit arlaatigut najugaqarfimmiit qimaasimapput. Taakkunanngalu meeqqat pingasuugaangata ataaseq, imigassamik ajornartorsiuteqartarpoq, ajornartorsiuteqarsimalluniluunniit/ imaluunnit hashimik ajornartorsiuteqarluni. Meeqqat quliugaangata sisamanit amerlanerusut imminnut innarlertarsimapput, imaluunniit imminornissamik eqqarsaateqarsimallitik, imminoriarsimallutilluunniit. Aammalu pingasuugaangata ataaseq kinguaassiuutitigut killissaritaasoq qaangerlugu pissusilersortarpoq. Meeqqani nukarliunerumaani 6-11-inut ukiulinni najugaqarfimmiit qimaasimasut meeqqat quliugaangata sisamaasarput, sisamararterutaallu kinguaassiuutitigut killissaritaaseq qaangerlugu pissusilersortarsimallutik. Meeqqat quliugaangata ataaseq imminut innarlertarsimavoq imminornissamilluunniit eqqarsaateqartarsimalluni. 18-23—inut ukuillit, angerlarsimaffimmiit qimagukkiartuaartussatut inissisimasut, imigassamik hashimillu ajornartorsiutaat annikinnerupput, kisiannili imminut innarlerneq, imminornissamik eqqarsaateqarneq, imminoriarsimanerilluunniit annikinnerullutik, taakkuninngalu suli unammilligassaqarnerat 12-17-inut ukiulinnut assersuuneqarsinnaavoq.

Sulisut apersoraangatsigit, meeqqat timikkut naalliutsitaasimanermik, kinguaassiuutitigulluunniit atornerlugaasimanerannik, sulisut apersuinerat aallaavigalugu, meeqqat amerlasuut

akisarput ”naluara”-mik, matumani ilimaginarsinnaavoq meeqqat amerlasuut ersarissumik aperineqarsimanngitsut. Aammattaaq nalornissutigineqarsimasinnaavoq timikkut naalliutsinneqarneq, kinguaassiuutitigullu atornerlugaaneq ersarissumik suunerisa nalornissutigineqarsimasinnaanerat. Apersorneqartut ataatsimut isigigaanni, timikkut naalliutsinneqarsimanersut, taakkunannga akuersaarlutik akisut 37%-inupput 18% naaggaarput, kiisalu 46%-it naluaramik akisarlutik. Kinguaassiuutitigullu atornerlugaasimanermik aperigaanni, akuersaartut 20%-iupput, naaggaartut 20%-it, naluaramillu akisut 60%-iullutik.

Misigissutsikkut tarnikkulluunniit naalliutitsinerit pillugit, sulisut meeqqat apersukkamik akissutaat naapertorlugit, immersuigaangamik nalorninnginnerusarput. Matumani meeqqat, tarnikkut misigissutsikkullu naalliutsinneqarsimanerminnik, akuersaartut 65%-iupput, 7%-it naaggaarlutik, 28%-illu naluaramik akillutik.

Nukappiaqqat sakkortuumik pisusilersornerusarput, uniffeqannginnerullutik, inoqateqarnissamullu ajornartorsiuteqarnerullutik, niviarsiaqqat misigissutsimikkut ajornartorsiutaat amerlanerullutik, amerlanerillu imigassamik, imminut innarlernermik, imminornissamik eqqarsaateqarnermik, kinguaassiuutitigullu killissarititaasoq qaangerlugu iliuuseqartarnernik ajornartorsiuteqarlutik. Niviarsiaqqat amerlanertigut aamma, nukappiaqqanut sanilliullutik annertunerusumik timikkut naalliutitaanermik kiguaassiuutitigullu atornerlugaanermik misigisaqarsimapput.

Namminersorlutik Oqartussat meeqqanut inuusuttuaqqanullu katsorsartinnermik pisariaqartitsisunut inissiisarfiutai, ataatsimut isigalugit, annertunerusumik meeqqat inuusuttuaqqallu 12-17-inut ukiullit, amerlanerit inissisimasuutigaat, taamatuttaaq meeqqat inuusuttuaqqallu amerlanerusut annertuumik unammilligassallit, inissiisarfinnut allanut sanilliullutik, inissisimasuutigaat. Taakkunani inissiisarfinni, meeqqat inuusuttuaqqallu, annertuumik eqqarsartaatsikkut ajornartorsiutillit, sakkortuumik pissusilersortartut, annertuumik atuanngitsoorlutilluunniit sulinngitsoortartut, atornerluisuusut, amerlasuut imminut innarlertartut, amerlanerusullu imminornissamik eqqarsaateqartartut, najugaqarput. Ammattaaq Namminersorlutik Oqartussat ingerlataanni, meeqqanut sumiginnakkanut inissiisarfinni, annertuumik unammilligassaqarput, atuanngitsoortarnernut, imminut innarlertarnernut, imminornissamik eqqarsaateqarnernut, kinguaassiuutitigullu killissarititaasoq qaangerlugu pissusilersortarnernut.

Angerlarsimaffinni namminersortuni, meeqqat sakkortuumik pissusilersortartut aamma ilisimaneqarput, kisiannili angerlarimaffinni namminersortuni kommunillu ingerlataanni, meeqqat inuusuttuaqqallu najugaqartut ajunnginnerusumik ingerlapput, pingaartumik kommunip ingerlataanniittut. Atuanngitsoortarnerit malunnartumik annikinnerupput, annikinnerusumik, atornerluinerit, imminut innarlertarnerit, imminornissamillu eqqarsateqartarnerit, ajornartorsiutaapput, kinguaassiuutitigullu pinngitsaaliinerit misigineqarsimasut annikinnerullutik.

Inissiisarfiit assigiinngitsut sisamaasut ataatsimut isigigaanni, assigiinngissusaat annertupput, pingaartumik Namminersorlutik Oqartussat ingerlatannii meeqqanut sumiginnakkanut inissiisarfinni, aammalu namminersortut ingerlataat ataatsimut isigigaanni. Immikoortuni marluusuni inissiisarfiusuni, meeqqat najugaqartut killilimmik unammilligassatigut atugaqarput (imminnut attuumassuteqarnerat isigigaanni), aammalu inissiisarfiit, meeqqat annertuumik unammilligassaqartunut najugarineqartut.

4 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni pitsaassuseq

Kapitalip uuma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni perorsaanikkut sulinerup pitsaassutsip qanoq innera nalilersussavaa tunngaviit pingasut aallaavigalugit: 1) Angerlarsimaffinni atorfiit amerlassusissaasa akuerisaasut nalunaarsornerat, 2) sulisut perorsaanermik tulluuttunik ilinniarsimasut aamma 3) pitsaassutsimut naliliineq tamakkiisoq, nakkutilliinermi rapportit tunngavigalugit, Namminersorlutik Oqartussat angerlarsimaffinnut kalerreeqqaarlutik aamma kalereeqqaaratik takusaanerminni suliaat naapertorlugit, aammalu uani erseqqissaanitsinni nammineerluta (pulaarluta) apersuinitsinni.

Aalajangiinermi tunngaviusut pingasut taakku tunuliaqutaraat, ilisimasuussutsikkut allatani pingaartinneqartut meeqqanik ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissinneqarsimasunik sulinermi pitsaassusissatut pingaartinneqartut. Pitsaassusissatut pingaartinneqarnerpaaq unaavoq, meeqqat isumassorneqarlutik, toqqissisimallutik ulluinnarnilu inuunerminni sunnerneqarnissaminnut periarfissaqalutik misigisimanissaat. Taakku saniatigut pingaartuuvoq, sulisut perorsaanermi qaffasissumik malitaqarnissaat sulinerminnilu sakkussanik naammattunik peqarnissaat perorsaanermi sulinerminni, aamma sulisut naammattut pigineqarnissaat, tassanngaannaq pisunik sullissinissaminnut aammalu meeqqat ineriartornerannut piffissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu (Brown et al., 1998; Fraser, Campell & Fean, 1993; Egelund & Hestbæk, 2003).

Angerlarsimaffiit pitsaassusaannik naliliinernut paasissutissat apeqqusiorluni paasisanit aallaaveqarput angerlarsimaffiit sulisoqarnerat, nakkutilliinermi rapportit, Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliisuisa sanasimasaat, pisortat sulisullu pitsaassutsit pillugit apersorneqarnerinit aammalu Deloitte-p angerlarsimaffinni aningaasaqarnikkut inissisimanerinik kukkunersiuisimanerannit paasissutissanit.

Uani misissueqqissaarnermi pitsaassutsinut naleqqiussineq atorparput pitsaassusissatut anguniakkatut ileqqorineqartut pinnagit. Sulisut amerlassusissaat appasissoq imaluunniit sulisut amerlassusissat qaffasissoq eqqartorutsigu, Kalaallit-Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni allani inissisimanerit sanilliunneqassapput aammalu taamatut, perorsaanermi ilinniarsimaneq tulluuttoq pitsaassutsillu tamakkiisup nalilersornera pigutsigit.

Sulisut amerlassusissaat tunngavigigutsigit angerlarsimaffiit eqimattanut annertoqatigiingajannut agguataartarpagut 1-1,5 sulisullit sullitamut ataatsimut sulisussatut taakkulu appasittutut taaneqarsinnaallutik. Angerlarsimaffiit 1,6-2 sulisullit sullitamut ataatsimut qaffasikannersumik sulisoqartutut taasarpagut, angerlarsimaffiilli 2,5-3 sulisullit sullitamut ataatsimut qaffasissumik sulisulittut taasarlugit.

Perorsaasutut naleqquttumik ilinniarsimasunut tunngatillugu angerlarsimaffiit eqimattanut pingasunut angeqqatigiingajattunut agguataartarpagut. Tassani angerlarsimaffiit, 20% annikkinnermik perorsaasutut- imaluunniit ilinniartitsisutut ilinniarsimasunik sulisullit, angerlarsimaffinnik ilinniarsimasunik sulisulittut appasittunik taasarpagut. Angerlarsimaffiit 20-30% ilinniarsimasunik sulisullit akunnattunik ilinniarsimasunik sulisulittut taasarlugit, angerlarsimaffiilli 30% amerlanernik ilinniarsimasunik sulisullit qaffasissumik ilinniarsimasunik sulisulittut taasarlugit.

Pitsaassutsit tunuliaqutigaat nakkutilliinermi rapportit nalilerneri aammalu pulaarnermi apersuinerit pitsaassusaat uatsinniit isigalugit. Angerlarsimaffiit, Paaqqinnittarfiit pitsaassutsimut nalunaarusiami pitsaasumik taaneqartup arlaqanngittunnguanik isornartullit, annertunngitsunillu

uparuangassartallit, pitsaasumik nalilerneqarput. Paaqqinnittarfiit, ataasiakkaanik isornartullit ataasiakkaanillu uparuangassartallit, arlaannaannulluunniit atanngitsumik pitsaassutsimikkut nalilerneqarput, suliffeqarfiilli, arlaqartunik isortartullit, aammaluni pissutsinik, aaqqitassaatillit, pitsaanngitsumik pitsaassutsimikkut nalilerneqarput.

Paaqqinnittarfiit pitsaassusaasa nalilernerinut tunngavigisagut ersarinnerusumik takusinnaavatit immikkoortumi 3.2.

Siullermik paaqqinnittarfiit ataatsimut pitsaassusaat takutissavarput tamatumalu kingorna paaqqinnittarfiit assigiinngitsut sisamat akornanni assigiinngissutsit assigiissutsillu: meeqqanut passuttarialinnut angerlarsimaffiit imminnut pigisut, meeqqanut sumiginnarneqarsimasunut angerlarsimaffiit imminnut pigisut, angerlarsimaffiit imminnut pigisut aamma kommunini angerlarsimaffiit.

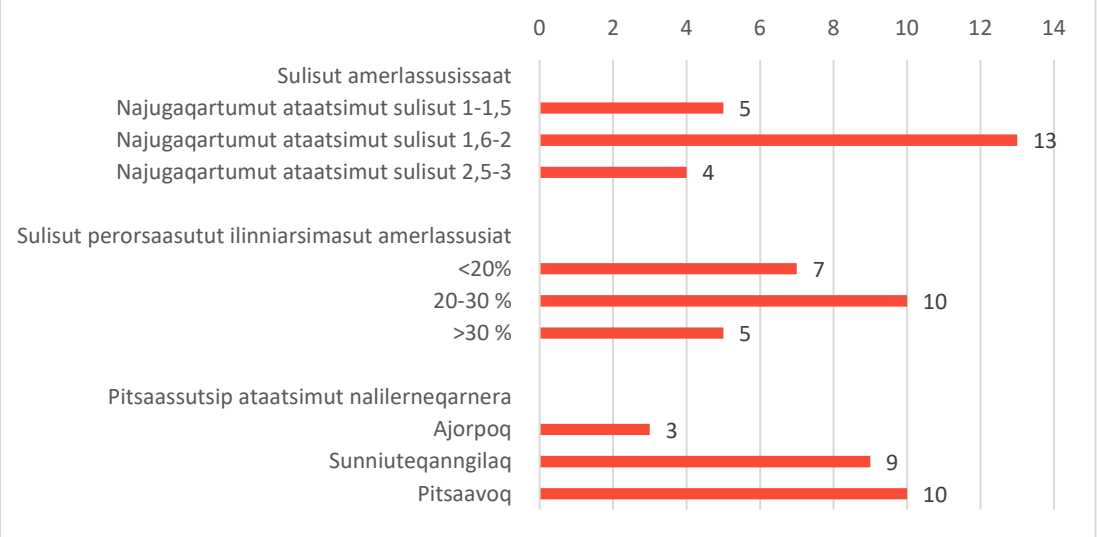
4.1 Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pitsaassusaat ataatsimut isigalugu

Kalaallit-Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pitsaassusaasa assilianngornerani takutineqarpoq Tiartagaq 4.1-mi, amerlanerpaat (22-vinit 13-nit) ineqartumut ataatsimut 1,6-2 sulisoqartut, tallimat appasinnerpaallutik 1-1,5 ineqartumut ataatsimut sulisuullutik, sisamallu qaffasinnerullutik 2,5-3 sulisut ineqartumut ataatsimut.

Taamatullu takusinnaavarput paaqqinnittarfinnit 22-vinit arfineq-marluk sulisuinit 20%-it, perorsaanermut tulluuttumik ilinniagaqartuusut. Paaqqinnittarfinni qulini 20-30% perorsaanermut tulluuttumik ilinniagaqartuupput, paaqqinnittarfinni tallimani 30% sinnerlugu, persorsaanermut tulluuttumik ilinniagartuusut.

Paaqqinnittarfinnit 22-iusunit pingasut pitsaassutsimut naliliinermi pitsaanngitsumik nalilerneqarput, qulingiluat arlaannaannulluunniit kalluutinngitsumik nalilerneqarput qulillu annertunerusumik pitsaasumik nalilerneqarlutik.

Takussutissiaq 4.1 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pitsaassusaat ataatsimut isigalugu. Amerlassusaat

Najoqqutat: Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat. Pitsaassutsimut uuttuutit pingasut killilimmik ataqatigiipput. Paaqqinnittarfiit tallimat akornanni, Takussutissaq 4.1-imi najugalimmut ataatsimut 1-1,5 sulisulinni, 20%-it perorsaanermik ilinniagaqarsimasuupput, akerlianilli marlunni 30%-it perorsaanermik ilinniagaqartuullutik. Suliffeqarfnni 13-ni ineqartumut ataatsimut 1,6-2 sulisoqartuni sisamat 20% perorsaanermik ilinniagaqartuupput aamma marlunni 30% sinnerlugu ilinniarsimasunik sulisoqarlutik. Paaqqinnittarfinni sisamani annerpaamik ilinniagaqarsimasunik sulisoqartuni ineqartumut ataatsimut 2,5-3 sulisut ilinniagaqarsimasuupput, tassanilu takuarput pingasut 20% perorsaanermik tunngasumik sulisut ilinniagaqarsimasuusut, ataaserlu 30% sinnerlugu ilinniagalinnik sulisoqartoq.

Tassa imatut isikkoqarpoq, paaqqinnittarfinni, sulisunik amerlanernik pisariaqartitsiffiusuni sulisunik ilinniarsimasunik pissarsiniarneq tigumminninniarnerlu ajornartorsiutaasoq, tassanilu soorlu kapitali 6-imi takutikkipput meeqqat unamminarnerullutik. Akerlianilli paaqqinnittarfinni ikinnernik sulisoqartuni sulisunik pissarsiniarneq ajornannginnerusoq, aammalu meeqqat unamminannginnerullutik.

Takussutissaq 4.1 Sulisut amerlassusissaasa aamma sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut ataqatiiinnerat

	< 20 % perorsaanermik ilinniarsimasut	20-30 % perorsaanermik ilinniarsimasut	> 30 % perorsaanermik ilinniarsimasut
1-1,5 sulisut ineqartumut		3 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit
1,6-2 sulisut ineqartumut	4 paaqqinnittarfiit	7 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit
2,5-3 sulisut ineqartumut	3 paaqqinnittarfiit		1 paaqqinnittarfik

Najoqqutat: Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat. Soorlu Takussutissaq 4.2-p takutikkaa, sulisut amerlassusaasa pitsaassutsillu pitsaasumik ataqatigiinnerat takusinnaanngilarput. Paaqqinnittarfiit, ikinnerpaamik sulisullit, pitsaassutsimikkut isornartorsiffigineqanngilat, akerlianilli sisamat pitsaasumik nalilerneqarlutik. Killormulli takuarput, paaqqinnittarfinnit 17-ninit arfinillit, akunnattunik imaluunniit amerlasuunik sulisullit, pitsaasumik nalilerneqartut, aqqanillit arlaannaannulluunniit kalluutinngitsumik imaluunnit pitsaanngitsumik nalilerneqartut.

Pitsaassutsip sulisullu amerlassusaasa pitsaassutsikkut ataqatigiinnginneri pilersimasinnaavoq, nakkutilliinermut rapportini paaqqinnittarfiit isornartorsiorneqarsimasut sulisuminnik amerliliisimanerat, amigaatigineqartunut aaqqiissutissanik. Taamatullu nakkutilliinermut rapportit nutaanngitsuuneri maannakkorpiaq sulisut amerlassusissaatut nalunaarutininngarniit.

Takussutissaq 4.2 Sulisut amerlassusissaasa, ilinniagaqarsimanermikkut inissisimaffiisa ataqatigiinnerat pitsaassutsimillu naliliineq

	pitsaanngitsumik naliliineq	arlaannulluunniit kalluutinngitsumik naliliineq	pitsaasumik naliliineq
sulisut amerlassusissaat			
1-1,5 sulisut ineqartumut ataatsimut		1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit
1,6-2 sulisut ineqartumut ataatsimut	2 paaqqinnittarfiit	7 paaqqinnittarfiit	4 paaqqinnittarfiit
2,5-3 sulisut ineqartumut ataatsimut	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik	2 paaqqinnittarfiit
Perorsaanermik ilinniagaqarsimasut			
< 20 %	3 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit
20-30 %		5 paaqqinnittarfiit	5 suliffeqaarfiit
> 30 %		2 paaqqinnittarfiit	3 paaqqinnittarfiit

Najoqqutat: Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat.

Pitsaassutsimut uuttuutit ingiaqatigiinneri ukunaniinnaq takussutissaqarpoq, pitsaassutsimut naliliinnermik perorsaanermik ilinniarsimasut amerlassusaannut sanillersuunneqarneranni. Tassani takusinnaavarput, paaqqinnittarfiit, ataatsimut isigalugu pitsaanngitsumik nalilerneqarsimasut, ilisarnaatigimmassuk perorsaanermik ilinniarsimasunik amerlanngitsunik sulisoqarnertik, akerlianik paaqqinnittarfinnit tallimaniit pingasut, perorsaanermik ilinniarsimasunik amerlasuunik sulisoqartut. Perorsaanermilli ilinniarsimasunik sulisoqarneq pitsaassutsimut naliliinermi ima apeqqutaatiginngilaq, takusinnaallutigu paaqqinnittarfiit amerlangitsunik ilinniarsimasunik sulisullit aammalu paaqqinnittarfiit akunnattumik ilinniarsimasunik sulisoqartut ilaatigut suliffeqarfittut pitsaasumik nalilerneqarsimammata.

Tassunga atatillugu paasissutissiisartugut arlallit kajumissaaripput, pitsaassutsimut perorsaasunik qassinik sulisoqarneq apeqqutaatippallaarneqassanngitsoq. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi sulisoq ima oqaaseqarpoq:

> *Maani illoqarfimmi tulluusimaarutigineqarpoq oqarlutik, perorsaasunik/ilinniarsimasunik tamakkiisumik sulisoqaratta. Tamannali pitsaasuusoq isumaqanngilaq – ajoraluartumik. Inuusuttunik sullitaqarpugut, nakkutilliinermi tigusianerujussuarnik.*

Sulisup pineqartup oqaluttuani nangippaa, sulisut paarlakaatinnginnerat pitsaassutsimut uuttuutitut annertuumik isiginiarneqartariaqartoq. Perorsaariaatsinut tunngaviusumik ilisimasaqarneq pullaveqarnerlu aammalu piviusunngortitsinermik piginnaasaqarneq, ilisimatitsisut amerlanersaasa meeqqat inuusuttullu sumiginnakkat sullittariallilu ikiornissaat pingaartitatut oqaatigaat.

4.2 PaaqqinnittarfinniPaaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, paaqqinnittarfiit imminnut pigisut kommunillu paaqqinnittarfiutaasa pitsaassusaat

Nalunaarsuinerup uuma ingerlanneqarnissaanut aaliangernerup siorna Kalaallit-Nunaanni kommunit Namminersornerullutillu Oqartussat eqqartorpaat, perorsaariaatsip pitsaassusaa ataqatigiissumik assigiinngissuteqarnersoq, paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit,

namminersortunit kommuninillu ingerlanneqartut assersuukkaanni. Tassani Namminersorlutik Oqartussat oqaatigaat, paaqqinnittarfinni Namminersorlutik Oqartussanit ingerlanneqartuni immikkut uukkataqarneruneq ingerlanneqartoq sulisoqarnerusorlu, nammineq ingerlatanit aamma paaqqinnittarfinni kommuuninit ingerlanneqartuniit, annertunerujuusoq, pissutigalugu tassani aamma sullitaqartoqarmat unammillernarnerusunik, nimminnut pigisunit kommuninillu ingerlanneqartuniit. Akerlianilli kommunit ilaasa oqaatigaat, Namminersorlutik Oqartussat immikkut uukkataqarnerunissaq atuutsinneqanngitsoq, pappiliakkut takusinnaasorigamikku, kommunillu namminneq ingerlataminni perorsaanikkut pitsaaqataanik tunniussinnaasaminnik neqerooruteqarsinnaallutik.

Taamaattumik immikkoortumi uani Namminersorlutik Oqartussanit, imminnut pigisunit kommuninilu paaqqinnittarfiit pitsaassutsimut uuttuutinut pingasunut assersuutgissuagut: sulisut amerlassusissaat, perorsaanermik ilinniarsimasut amerlassusaat aamma pitsaassutsimut naliliineq tamakkiisoq. Tassani aamma immikkoortissuagut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut sumiginnaanermik siammasissumik sullitallit aamma Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut meeqqanik inuusuttunillu passuttarialinnik suliaqartut, ilimagineqarmat, sulisunik amerlanernik aamma Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaanni meeqqanik inuusuttunillu passuttarialinnik suliaqartuni immikkut ukkataqarnissamik pisariaqartitsisoqassasoq.

4.2.1 Sulisut amerlassusissaat sulisullu perorsaanermik ilinniarsimasut agguarneri

Paaqqinnittarfinni Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartuni amerlanerpaani passuttarialinnut ineqarfiusuni ilimagineqartutut qaffasissumik ineqartumut ataatsimut 2,5-3 sulisorineqaput, taamaakkaluartorli paaqqinnittarfik ataaseq passuttariaqartunik sullitaqartoq, ineqartumut ataatsimut 1-1,5-iinnarnik sulisoqarpoq aammattaarlu ataaseq ineqartumut ataatsimut 1,6-2-nik sulisoqarluni.

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiisa ilaanni meeqqanik sumiginnakkanik sullissineruffiusumi paaqqinnittarfik ataaseq ineqartumut ataatsimut 1-1,5 sulisoqarpoq, sisamat ineqartumut ataatsimut 1,6-2 sulisoqarlutik.

Ulloq ununnuarlu angerlarsimaffinni imminut pigisunit arfineq-pingasunit arfinillit ineqartumut ataatsimut 1,6-2 sulisoqarput, sinnerinilu marlunni ineqartumut ataatsimut 1-1,5 sulisoqarlutik.

Kiisalu kommunit suliffeqarfiutaannit ataaseq appasissumik sulisoqarluni ineqartumut ataatsimut 1-1,5 sulisoqarami, sinnerili marluk ineqartumut ataatsimut 1,6-2 sulisoqarlutik.

Taakku tassa takutippaat, Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni pigisaanni, meeqqanik inuusuttunillu passuttarialinnik tigusisartuni, sulisut amerlanerusut, taakkunanili ataasiakkaat aamma, ineqartunut ilungersunarnerusunik pisariaqartitsinnermut sulisussaqanngitsut.

Takussutissaq 4.3 Namminersorlutik oqartussanit pigineqartuni, imminut pigisuni aamma kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaani sulisut ameerlassusissaat

	1-1,5 sulisut ineqartumut	1,6-2 sulisut ineqartumut	2,5-3 sulisut ineqartumut
Namm. Oqart. pigineqartut – passuttariallit	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit
Namm.Oqart. pigineqartut – sumiginnakkat	1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit	
Imminnut pigisut	2 paaqqinnittarfiit	6 paaqqinnittarfiit	
Kommunaalit	1 paaqqinnittarfik	2 paaqqinnittarfiit	

Najoqqutaq Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat.

Perorsaasutut ilinniarsimasut sulisut amerlassusaat assersuukkutsigu isumaqarpugut, paaqqinnittarfinni Namminersorlutik Oqartussat pigisaanni, meeqqanik inuusuttunillu passutta-rialinnik tigooqqaasut affai, ilinniarsimasunik sulisoqarnerat allanut naleqqiullugu appasittoq. Taakkunannga marluk akunnattumik amerlassusilinnik perorsaanermik ilinniarsimasunik su-lisoqarput, ataaseq amerlasuunik sulisoqartoq.

Meeqqanut inuusuttunullu sumiginnakkanut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, ilinniarsimasunik sulisoqarnermikkut atugassaat pitsaanerupput, tassa pingasut perorsaanermik ilinniarsimasunik amerlasuunik sulisoqaramik, marluk ikinnerusunik su-lisoqartut. Nammineq pigisamik paaqqinnittarfiit arfineq-pingasuusunit arfineq-marluk tulluut-tumik ilinniarsimasunik akunnattumik amerlassusilinnik sulisoqarput, ataaseq ikinnernik. Ki-isalu takuarput, kommunit suliffeqarfiutaanni sulisut amerlasuut aammali ikittut paaqqinnittar-finni perorsaanermik ilinniarsimasut eqqarsaatigalugit.

Takussutissaq 4.4 ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussa-nit, Imminut igissuni aammalu kommuninit pigineqartuni perorsaasutut ilinniarsi-masut sulisorineqartut amerlassusaat

	< 20 % sulisut pe-rorsaasutut ilinnia-rsimasut	20-30 % sulisut pe-rorsaasutut ilinnia-rsimasut	> 30 % sulisut pe-rorsaasutut ilinnia-rsimasut
Namm.Oqart. pigineqartut – passuttari-allit	3 paaqqinnittarfiit	2 paaqqinnittarfiit	1 paaqqinnittarfik
Namm.Oqart. pigineqartut – sumigin-nakkat	2 paaqqinnittarfiit		3 paaqqinnittarfiit
Imminut pigisut	1 paaqqinnittarfik	7 paaqqinnittarfiit	
Kommuninit pigineqartut	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik

Najoqqutaq: Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersui-nermi immersukkat.

Paaqqinnittarfiit Nuup avataaniittut, soorlu misissuinerni allani aamma ilisimagipput, perorsaa-nermik ilinniarsimasunik pissarsiorneq ajornartorsiutigineruaat, tassa paaqqinnittarfinnit 12-nit affai, illoqarfinni allani immikkoortortaqartut Nuummiunngitsoq, 20%-imik ilinniarsimasunik su-lisoqarmata, pingasut 20-30%, pingasullu 30% sinnerlugu ilinniarsimasunik sulisoqarlutik. Paaqqinnittarfinni, Nuummiittuni, paaqqinnittarfinnit qulinit paaqqinnittarfik ataasiinnaq 20% ataallugu ilinniarsimasunik sulisoqarpoq, arfineq-marluk 20-30% ilinniarsimasunik sulisoqarlu-tik, marluk 20% qaangerlugu.

Perorsaanermik ilinniagaqarsimasunik pissarsiniarnermi tassa nunap iluani sumiinneq apeqqutaasimavoq, Nuumminngaaniilli ungasissumi perorsaasunik atorfinitsitsineq periarfissaqarpoq. Apersuinerni paasineqarpoq, immikkut ittumik tusaamaneqarneq imaluunniit, suliffeqarfiup ilinniarfinnut qaninnera pissutaasinnaasoq, sulisussarsiornermi sulisunillu tiguminniinnarnissamut.

4.2.2 Pitsaassutsimut naliliineq tamakkiisoq

Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutai suussutsinut tamanut agguataarsimapput, ulloq unuarlu angerlarsimaffinni pitsaassutsit ataatsimut isigigutsigit. Paaqqinnittarfiit tallimat pitsaasumiipput, ilinniarsimassutsikkut qaffasissumiillutik, ingerlalluartunik aqutsisoqarlutik, aaqqissuussillaqqissuullutik meeqqanullu pitsaasunik neqeroorutissaqarlutik. Sisamat qaffasissumi appasissumiluunniit inissisimanngillat ilinniarsimassutsikkullu appasissumiillutik, meeqqat pisariaqartitaannik eqquutsitsisinnaanatik aammalu meeqqat ineriartornerannut sulianik tunaartaqanngingajallutik. Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut pingasut arlaannulluunniit kalluutinngitsumik inissisimapput, tallimalli pitsaasutut imaluunniit pitsaasorujussuartut inissisimallutik. Kommunit suliffeqarfiutai qaffasissumiit appasissumut agguataarsimapput. Ataaseq pitsaanngitsutut nalilerneqarpoq, ataaseq pitsaananilu ajorisassaanngilaq, ataaseq pitsaassutsimik naliliinermi pitsaasorujussuartut nalilerneqarluni.

Takussutissaq 4.5 PaaqqinnittarfiitPaaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit, imminut pigisut kommuninillu pigineqartut pitsaassusaasa assigiinngissutaat

	Pitsaanngitsoq	Arlaannaanulluuniit kalluutinngitsoq	Pitsaasoq
Namm.Oqart. pigineqartoq – passuttariallit	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit
Namm.Oqart. pigineqartoq – sumiginnakkat	1 paaqqinnittarfik	3 paaqqinnittarfiit	1 paaqqinnittarfik
Imminnut pigisut		3 paaqqinnittarfiit	5 paaqqinnittarfiit
Kommuninit pigineqartut	1 suliffiqarfik	1 paaqqinnittarfik	1 paaqqinnittarfik

Najoqqutaq: Namminersornerullutik Oqartussanit nakkutilliinermi nalunaarutit aammalu pitsaassutsit pillugit apeersuinerit

Paaqqinnittarfiit pitsaassutsikkut appasissut tamarmik Nuup avataaniipput, paaqqinnittarfiit arlaannulluunniit kalluutinngitsumik nalilerneqartut imaluunniit pitsaasumik nalilerneqartut nunatsinni agguataarsimallutik.

4.2.2.1 Paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut pitsaassusaat

Namminersornerullutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutai imminut pigisunit ataatsimut isigalugu pitsaannginnerulaamik nalilerneqarneri, ilaatigut pissutaasinnaavoq Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaasa sumiiffii assigiinngiiaarnerummata, aamma taakku paaqqinnittarfiit soorlu asseersuutigalugu sumiiffi, akissarsiatigut pissutsit sullitassallu eqqarsaatigalugit sulisussarsiornermut sulisullu tigummiinnarnissaannut ajornartorsiorneruneratat.

Nakkutilliinermi nalunaarusiami ataatsimi Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartumut isornartorsiorneqartumullu imatut allaqqavoq:

> *Pisortaq socialrådgiveritut ilinniarpoq, tullersortaa rådgivningsassistentitut ilinniagaqartuuvoq, immikkoortortaqarfinnilu pisortat marluk isumaginninnermi ikiortitut ilinniagaqartuullutik. Sinneri ilinniagaqarsimanngittuupput. Suliffeqarfimmi perors-*

aasunik sulisoqanngilaq, pisortalli kissaatiginerpaavaa taamaattumik atorfinitsitsisoqarnissaa. Sulisut ilinniagaqarsimanngitsut arlallit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni sulisunut ilinniarsimanngitsunut SPS-ip ilinniartitsinera naammassisimavaat.

Nakkutilliinermi nalunaarusiami immikkoortumi allami erseqqissarneqarpoq sulisunik piukkunnartunik amigaateqarneq:

Paaqqinnittarfik ilinniarsimanngitsunik arlaqartunik sulisoqarpoq, naleqquttunik piginnaaneqanngitsunik. Taakkulu saniatigut sulisut piginnaasaat qaffassarniarlugu naleqquttunik pikkorissarnissamut neqerooruteqarnissaq ajornakusoorpoq suliffeqarfiup inissisimanera illoqarfimmilu sulisussanik pissarsisinnaannginneq pissutigalugu. Sulisut arlallit pikkorissarnissaminnik ilinniaqqinnissaminnillu amigaateqarput.

Kommunemi sulisup sulisussanik amigaateqarneq tunngavigalugu apeqquserpaa, Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfianni ilumut perorsaanermik ukkatarinnittumik passussisinnaanermut ilumut neqerooruteqarsinnaanersut:

Paaqqinnittarfinni ilinniarsimanngitsorpassuaqarpoq. Taamaakkami taamaappoq. Apeqqusersinnaavara, immikkut ilisimasalittut, pappiaqqaminni allassimasuuteqaarnersut, ilumut pigineqarnersoq. Immaqa pisortap aataatsip pigisinnaavai, apeqquserparali, sulisunut atuunnersoq. Toqqissisimanarinngilara meeraq immikkuullarissumik pisariaqartitsisoq suliffeqarfimmut, immikkut ukkatarisalittut oqariartuutilimmut ingerlateqqissallugu, pitsaassuseq nalorninarmat.

Sulisunik piginnaaneqarluartunik pissarsiniarnermi unammillernartut illuatungaanik pisortaasunik pikkorissunik kajumittunillu ilaatigut naligiisinneqarsinnaavoq, taakku sulisunik ilinniarsimasunik tunniusimasunillu pissarsisinnaappata taakkulu ineqartut pisariaqartitaannut perorsaanermik assigiissaartumik malitsitsisinnaappata.

Taakku saniatigut sulisunik pissarsiniarnermi oqilisaataasinnaavoq, paaqqinnittarfik ilinniarfinnut qanittumi inissisimappat imaluunniit sulisut inissaannik neqeroofigineqarnissaannut periarfissaqarpat. Taamaattumillu aamma Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutai, pitsaanerpaanut ilaapput, Nuumminngaanniik ungasissumi inissisimagaluarlutik. Nakkutilliinermut nalunaarusiami ima allaqqavoq:

Nakkutilliisut nalilerpaat, sulisut uani […] sullitat pisariaqartitaannut suliffeqarfiullu suleriaasiinut piginnaasaqartut tulluuttunik […] Inuit-kulturiannit aallaaveqartumik pitsaasunik, piniarnermik, aalisarnermik, qimussernermik, ammerinermik kalaallisuuliornermillu pingaartitaqartut illoqarfigisamilu ikiortinik atorluaasut. Taakkualu saniatigut ilinniagalinnik piginnaasaqarluartumik sulisoqartut kiisalu piffissami aaliangersimasumi pilersaarusianut sulisoqartartut immikkut ittunik ilisimasalinnik eqqumiitsuliortunilluunniit, […]. tapertassatut.

Pitsaassutsit assigiinnginneri eqqartorneqartutut aamma ukuninnga pissuteqarsinnaapput, nammineq pigisut aammalu kommunit suiffeqarfiutai, kapitalimi siuliani takutinneqartutut, oqinnerusunik sullitaqartut nammineq pigisuninngarnit. Sullitat oqinneruneri pissutaallutik sulisunik tigumminninniarneq pisariinnerusinnaavoq aammalu ineqartut siunissami ineriartornissaannut sulineq oqinnerulluni aaqqiigallartarnerup ukkatarineqarneranit, Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ilaanni tamakku atugassaritaammata. Tassunga atatllugu kommunemi sulisoq ima oqarpoq:

Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut naaggaarsinnaanngillat, imminulli pigisut taamaaliorsinnaallutik. Kommuneni pigineqartut aamma naaggaarsinnaapput. [Imminut pigisut] namminneq toqqaasinnaapput namminnerlu ujartuisarlutik, ilisimagunikku, meeqqat arlaat, ineqarteriigartik, qatanngutitaassasoq. Tamarmik meeqqat mikisut tigorusuppaat – arlaannaataluunniit angisuut 12 sinnerlugit ukiullit tigorusunngilaat, ajornartorsiutaanerusarmata. Atuarumanngillat aamma hashimik, imigassamik atuipput naamaartarlutillu. Inuusuttunut immikkut ittumik ukkatarinnissinnaasunik inissanik amigaateqartoq. Inuusuttut ilai angerlartinneqartarput, aqukkuminaappallaaqimmata. Imaluunniit suliffeqarfinnut allanut nuunniarsarisarpaat.

4.2.2.2 Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut pitsaassusaat

Angerlarsimaffiit imminnut pigisut nakkutilliinermut nalunaarummi allanut naleqqiullugit pitsaanerunerannut ilaatigut pissutaavoq, ilinniarluarsimasunik sulisunik qammaanissaminnut periarfissaqarnerummata, akissarsianik qaffasinnerulaartunik neqeroorsinnaallutik, sulisunut ajunngitsorsiassaqartitsinerullutik paaqqinnittarfinniit allaniit atorfinitsitaanermilu pitsaanerusunik atugassaqartitsisarlutik. Ilaatigulli ineqartunut immikkut ittunik neqerooruteqarsinnaallutik, eqaannerusumik aaqqissuussisinnaallutik aammalu teknikkikkut allaffissornikkullu pitsaanerusunik periarfissaqartitsisarlutik.

Pulaarnitta ilaanni pisortaasup oqaloqatiginerani paasinarpoq, paaqqinnittarfik imminut pigisoq allatut ajornartumik nammineerlutik atuarfiliortariaqarsimasoq meeqqat toqqarneqartut pisariaqartitaat matussuserniarlugit. Tassunga illoqarfimmi atuarfik ilinniartitsisunik marlunik atuisitsivoq, paaqqinnittarfik nammineerluni ilinniartitsisumik ataatsimik atuilluni. Suliffeqarfiup atuarfik aamma inuiaqatigiinnut akuuleqqinnissamut piareersarfittut atorpaa, tarnip pissusaanik ilisimasalik suleqatertik peqatigalugu inuiaqatigiinni piginnaasaat nalilersorlugit, aammalu nalilersorlugu atuartoq qagugu atuarfimmut naliginnaasumut atualernissaminut piareernersoq, ilinniartitsisullu peqatigalugit atuakkaminnut pikkorissusaat nalilertarlugu. Pisortap migisisarpaa, paaqqinnittarfiit allat usoruttartut, namminneq atuarfeqarmata.

Namminersorlutik Oqartussani sulisoq ilassusiivoq paaqqinnittarfiit imminut pigisut ilaat, nukissaqarnerullutillu aaqqissuussaanerat pitsaanerusoq:

Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut mikisut angerlarsimaffippalaarnerupput. Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaat ukuukkajupput meeqqanut sanatooriakut nutaanngitsut allanngortitikkat. Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut ilai aamma ingerlatsilluarnertut isikkoqarput. IT-mut pitsaanerupput ilisimasanillu ingerlatitseqqiinissamut periutsinik pitsaanerusunik peqarlutik. Namminersortut Bostedet (IT-systemi) pisiarinikuuaat. Namminersorlutik Oqartussat peqanngillat imaluunniit namminneq sanaaginnarminnik peqarlutik.

Kommunenili Namminersornerlutillu Oqartussani suliat arlaqartut, ataani issuarneqartutut takusassiaralugu, qularaat, paaqqinnittarfiit imminut pigisut pitsaassusaat akiminnut naleqqunnersoq, akiami ingasattumik annertuallaarneraramikkut. Taamaattumik kommunemi sulisoq oqarpoq:

Paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut akisoorsuit ilaasa [kommunit atornerluppaat], ilisimasagulli annikippallaarput oqassalluta: Naamik, meeraq una tassaniissanngilaq. Pilersaarutima ilaasa tullissarivaat, paaqqinnittarfiit imminnut pigisut akisoqisut ilaasa atorunnaarsinneqarnissaat.

Taamaakkaluartorli kommunit toqqartarpaat, soorlu kommunemi sulisup oqaaseqaataani ataani issuarneqartumi takuneqarsinnaasoq, misigisarsimagamikkut, paaqqinnittarfiit imminut pigisut, suleqatigiuminarnerusut Nasmminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannit:

> *Imminut pigisut kommunillu pigisaat atorusunneruagut, eqaannerummata toqqaannartumillu suleqatigisinnaagatsigit. Innersuussisarneq uani iluarineqarpallaanngilaq. Ajoqutaannaavoq. Isumaliuutersuutit paasisinnaavakka, kisiannili pitsaassutsitut isiginngilagut. Arlaannaalluunniit taamatut naliliisoq tusarsimanngilara. Tassungami pissutaammat, tamanna inissiinermut oqinnerulersitsinngimmat. Tamanna pissaaneqarpallaarnermik isigineqaannarpoq.*

4.2.2.3 Kommunit suliffeqarfiutaanni pitsaassutsit

Kommunit suliffeqarfiutaannut tunngatillugu isummat assortuupput. Allassimasutut nakkutilliinermut nalunaarusiat kisitsisillu katersorneqarsimasut allat takutippaat, paaqqinnittarfiit taakku immikkoortuni pitsaassutsini assigiinngitsuniittut. Tassunga pissutaasuni pingaarnerpaajusoq assigiippoq, tassa imminut pigisuni pissutsit assigiimmata, tassalu nunap iluani sumiiffik aammalu sulisussarsiornermi periarfissat assigiinnginneri. Taassuma saniatigut kommunit suliffeqarfiutai marluk nutaajupput sulilu perorsaanermik tikkuussisumik erseqqissumik tungaviliisimanatik.

Kommunit, kommunit pigisaanik paaqqinnittarfinnik pilersitsisimasoq, erseqqissarpaat kommunit ilaqutariinnut sullissiviini paaqqinnittarfinnilu qanittumik pisariittumillu suleqatigiinnissap periarfissaanera. Taakkua takutippaat, kommunini paaqqinnittarfinni sulisut 60%-iisa kommuni angerlarsimaffiusoq meeqqanut tunngatillugu pitsaasumik suleqatigiiffiunerat, Namminersorlutik Oqartussani imminullu pigisuni sulisut 30-35%. Taakku saniatigut suleqatigiinneq takutineqarpoq, kommunit suliffeqarfianni meeqqat 87%-iisa iliuusissatut pilersaarutaat nutarsarneqarsimammata meeqqallu 43%-iisa iliuusissatut pilersaarutaat nutarsarneqarsimallutik Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfianni meeqqanit 35% paaqqinnittarfinnipaaqqinnittarfinni imminut pigisuni.

Kommunit suliffeqarfiutaani, kommunemi namminerisamiiinnaq meeqqanik tigummiaaqartumi arlallit kommuneni, suliffeqarfimmi meeqqallu ilaqutaannut qanittumik suleqatigiinneq erseqqissarpaat. Tamanna kommunemi sulisup oqaasianit ataani takuneqarsinnaasumi ilaatigut oqaatigineqarpoq:

> *Ilaatigut ilimagaara, akikinnerusumik ingerlatsisinnaasugut, siunertaraarali, siumaqarama, eqaannerusumik ingerlatsisinnaasugut, aammalu meeqqanut, ilaqutaasunut suleqatigiinnermullu oqinnerussasoq. Ulloq unnuarlu angrlarsimaffiutitsinnut qanimut suleqatigiippugut, immikkoortortaqarfinni sapaatip akunneranut ataasiarluta ataatsimiittarnitsi avataani immikkoortortatsinniit immikkoortortaqarfinni pisortanit peqataasoqartarmat. Taamaaliornikkut suliffeqarfiup iluaniittarput, atassuteqarfiginissaalu pisariinnerusarlutik. Akulikittumillu imatut paasisarparput, paaqqinnittarfiit assigiinngitsut pisortaat toqqaannartumik atassuteqarfigisinnaanagit.*

Tamarmilli iluarivallaanngilaat, kommunit ingerlatsinermik akisussaaffimmik tigusiartuaarnerat. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi sulisoq oqarpoq:

> *Pitsaassutsimut ajorseriaataassaaq. Kommunit ingerlassinnaavaat, kisiannili aningaasartai aaliangiisuussapput – naleqquttuunermit. Nalunngilara, Namminersorlutik*

Oqartussat pitsaavallaarsimanngitsut, maannali pitsaanerulissapput. Tamannalu qatangiinnassaaq, kommuninut tunniunneqassappata. [Kommunit] akissaqanngillat, [aamma] piginnaasanik amigaateqarput.

Suliffeqarfimmi Namminersorlutik Oqartussani pigineqartumi allami sulisoq aperineqarami, kommunemit ingerlanneqartumut noorusunnersoq akivoq:

xx suliffeqarfimmi pissutsit tusakkakka pillugit, naamik. Uatsinnit atugarissaannginnerupput – aningaasatigut. […]. Kommuni isumaqarpoq, allanut tamanut suleqataalluarluni, kisiannili akissaatigigut malinnaannginnerat, isumaginninnermut suliaqartunut, annertungaartumik pitsaanerulertariaqarpoq. Kommuni piareersimanngilaq suliffeqarfitta tigunissaanut. Isumaginninnermut tunngasunut kinguussaasimavallaaqaaq. Iliuusissatut pilersaarutaannaalluunniit eqqarsaatigalugit. Xx suliffeqarfimmi iliuusissatut pilersaarutinik nutartikkanik peqarnerupput, kisianni suliffeqarfiup nammineerluni sanaavinik.

Kommunip suliffeqarfiisa ilaanni, ullormut ataatsimut appasissumik akiliisitsisartumi, sulisup uppernarsarpaa, paaqqinnittarfik aningaasatigut ajornartorsiortut, sulisullu allatut ajornartumik namminik pigisaminnik aningaasaatiminnillu meeqqat misigisassanut assigiinngitsunut neqeroorutinut akiliuttariaqartarlugit:

Kommunemi issiasoqarsimassooq, suliatsinnik sianigisaqanngilluinnartumik – isumaqaannartumik, meeqqat nerisariaqartut. Taamaattumik nassuiaruminaappoq, sooq taama amigartoortigisarnersut. Oqaannarsinnaavunga: kommuni aningaasartuutissanik ilanngartuisimavoq. Uagut aamma angerlarsimaffitsinniit pigisatsinnik atuisaqaagut soorlu aallaasit umiatsiallu. Xx uangalu ingasanneermik, sulisulli aamma aningaasivimminniik kakao-mik pillertarput. Missigersuutigut sinnerneq ajungajappagut.

4.3 Eqikkaaneq

Kapitalimi uani misissueqqissaarnerup takutippaa, meeqqanik inuusuttunillu passuttarialinnunut paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut sulisoqarnerusut suliffeqarfinnut allanut naleqqiullugit. Tassungalu ilutigalugu paaqqinnittarfiit arlallit ilinniarsimasunik pissarsiniarnerminni ajornartorsiuteqarput taamaattumillu ilaatigut meeqqanik inuusuttunillu pisariaqartinneqartunik uukkataqarluni passussinissaq ajornakusoortitsisarsimallutik. Sullitanut unammilleernarnerpaanut suliffeqarfinnut perorsaanermik ilinniarsimasunik pissarsiniarnerup ajornartorsiutaaneranut pissutaasinnaavoq, ataatsimut isigalugu perorsaasut piumaneqarnerujussuat, taakkulu aamma immaqa oqinnerusunik sulliviusut pileriginerusaraat. Perorsaasunik ilinniarsimasunik pissarsiniarnerup ajornakusoornerata pissutigisinnaasa aamma unaavoq Nuummiit ungasissumi inissisimaneq, tamannali ikiorserneqarsinnaavoq, paaqqinnittarfik pitsaasumik tusaamaneqarpat imaluunniit ilinniarfinnut qanittumi inissisimappat.

Meeqqanik inuusuttunillu passuttarialinniik Namminersorlutik Oqatussat pigisaanni sulisunik ilinniarsimasunik amigaateqartoqaraluartoq pitsaassutsimut naliliinermi pitsaasumik nalilerneqarput. Ameerlanerpaani, meeqqat inuusuttullu unammillernartut perorsaanikkut passuneqarnerat iluatsissimavoq. Sumiginnakkanut tunngatillugu aammalu suiffeqarfinni passuttarialinnik sullissisuni takuarputtaaq paaqqinnittarfinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni meeqqat toqqissisimanermik ineriartuutaasinnaasunillu periarfissanik neqeroorfigiuminaatsikkaat, taamaattumillu pitsaanngitsumik nalilerneqarsimallutik.

Paaqqinnittarfiit imminnut pigisut arlaannaalluunniit sullitamut ataatsimut sulisunik annerpaamik 2,5 sulisoqarnissaq atunngilaat. Akerlianilli sulisunik ilinniarsimasunik pissarsisinnaanerorpasillutik. Sulifeqarfiit imminnut pigisut eqimattanut ataatsitut isigissagaanni Namminersornerullutik Oqartussat suliffeqarfiutaannit sulisussarsiornerat oqinneruvoq nakkutilliinermut nalunaarutini. Assigiinngissutaat unaasinnaavoq, ineqartuutaasa unamminannginneruneri, taamaattumillu sulisunik pissarsiniarneri ajornannginnerulluni, aammali pissutaasinnaavoq, aaqqissuussaanerat eqaannerusoq, periutsinik ataqatigiissumillu aaqqissuussinernik nutaanik atuinermut sukkanerunerat, passussinissamut pilersaarutinik suliaqarnermi. Tassunga ilutigalugu paaqqinnittarfinnipaaqqinnittarfinni imminut pigisuni amerlanerni illuutit pitsaanerupput.

Paaqqinnittarfinni kommunenit pigineqartuni pitsaassuseq allanngorarpoq, maannakkugallartorlu pingasuinnaammata, ajornakusoorpoq oqaatigissallugu, kommuneni paaqqinnittarfiit ingerlanneqarneranni suut iluaqutissartaalllutillu suut ajoqutissartarineraat. Suliffeqarfimmi, pitsaanerpaamik nalilerneqartumi, kommunip sulisui oqarput, sulisunut tunngatillugu suliffeqarfiup suleqatiginera pisariittuusoq, pitsaassutsimullu qaffassaaqataasoq. Suliffeqarfimmi sulisut namminneq aammalu suliffeqarfimmik ilisimannittut allat oqaaseqarput, kommunemit naqisimaneqarnermik misigisinnaasarlutik, pitsaassuserlu annertooq suliffeqarfimmi sulisut tunniusimanerujussuannit ilaatigut peqquteqartoq kommunemit pigineqarneraninngarnit.

5 Aningaasaqarnermut tunngasut suliffeqarfiullu akigititai

Kalaallit Nunaanni meeqqanik inuusuttunillu inissiineq 100%-imik kommunenit akilerneqartarpoq. Soorlu allaaserineqartoq misissuisitsinerup nalaani meeqqanut inuusuttunullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit katillugit 22-viusunit pingasuinnaat pigalugillu ingerlappaat. Tamanna isumaqarpoq, kommunit inissiineri amerlanerpaat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussat imaluunniit imminut pigisunit pisiarineqartartut. Tassungalu ilutigalugu kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut aningaasartuutigisartagaat qaffasipput. Soorlu assersuutigalugu VIVE-analysip siusinnerusup takutippaa, kommuneni tamani ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissiinermi aningaasartuutit qaffasinnerujussuusut Pitsaaliuinermut ilaqutariinnullu inissiinermut aningaasartuutininngarnit (Pedersen et al., 2016: s. 42). Apersuinitta ilaanni soorlu kommunemi pisortaq oqartoq, kingunerisinnaagaa, *"inissiinerit missigersuutit ajalusoortilluinnarsinnaagaat".*

Aningaasartuutit qaffasissut ulloq unnuarlu inissiisarfinnik niuernerup pissusissamisuuginnartumik kingunerissavaa, pineqartumi suleqataasut akornanni aningaasatigut soqutigisat unammissutaanerat.

Uani immikkoortumi tamanna tunuliaqutaralugu naatsorsorlugillu naleqqiussissaagut Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu inissiisarfinni assigiinngitsuni akiutinneqartartut, inissiinermi ullormut ataatsimut kommunit aningaasartuutigisartagaat assersuutigalugu. Ulloq unnuarlu inissiisarfinni akit naleqqiunneri imminermi soqutiginartuuvoq, taassumali saniatigut ulloq unnuarlu inissiisarfiit sullitaat, pitsaassusaat akigititaallu sanilliutissallugit, nalunaarusiami immikkoortoq 6-mi takutinneqartoq.

5.1 Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit aningaasatigut inissisimanerat

Ulloq unnuarlu inissiisarfiit akiisa naatsorsorneri, uani immikkoortumi takutinneqartut, kommunemi meeqqat inuusuttuaqqallu 0-23-nik ukiullit, 31/12-2018 ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasut 2018-ip ingerlanerani kommunit aningaasartuutigisimasaanik tunngaveqarput. Kisitsisinik piviusunik katersisimavugut 2018-ip ingerlanerani 0-23-nik ukiullit inissinneqartut ataasiakkaat kommunip aningaasartuutigisimasai. Meeraq/inuusuttoq 2018-ip ingerlanerani inissiisarfinni assiginngitsuni inissinneqarsimappat, aningaasartuutit, 31/12-2018 inissisimaffigisimasaani aningaasartuutaasimasut, ilanngunneqarput. Taakkua saniatigut paasissutissanik katersisimavugut, meeraq døgnit qassit 2018-ip ingerlanerani inissiisarfimmi tassani najugaqarsimanersoq, taamaaliornikkut 2018-imi meeqqap ataatsip inissinneqarneranut ullormut ataatsimut kommunip aningaasartuutai naatsorsorsinnaagatsigit. Meeqqat inuusuttullu, innartuutillit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissinneqarsimasut, naatsorsuinermi ilanngunneqanngillat.

Qinersimasinnaagaluarparput paaqqinnittarfiit ataasiakkaat ullormut ataatsimut akigitittagaannik paasissutissat atorlugu katersinissaaq. Ernumagineqarmalli, paaqqinnittarfiit akigititaasa inissiinermi aningaasartuutit tamaasa matussusertarneraat, taamaattumillu eqqortumik ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akigititaat eqqortoq takutissinnaanagit.

Soorlu asseersuutigalugu ernumagisimavarput, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ilaasa kommunenut akiligassanngortittarnerat ilassutitut suliat assigiinngitsut, taamaappat ajornakusuulissammat paaqqinnittarfiit akimut assersuunnissaat. Taamaattumik kommunit aningaasartuutivii nalilerneqarput akit pillugit nalunaarutit aallaavigalugit kisitsisinik katersininngarnik ersarinnermik takutitsissasut.

Apersorneqartut ilaasa misigisaat, tassa ulloq unnuarlu aningarsimaffiit ilassutitut akiligassiisartut, allalli akiliutit taamaattut ilisimanagit. Misissueqqissaarnerup takutippaa, kommunit inissiinermi ullormut ataatsimut aningaasartuutiminnik nalunaarutigisaat aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akigititaat annikittuinnarmik assigiinngissuteqartut. Taakku paasinarsisippaat, immikkut aningaasartuutinut ilassutaasunut akiliisarneq annertunngittoq. Taamaakkaluartorli Namminersorlutik Oqartussanit, kommunenit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnit apersuinitta takutippaa, kommunit akiliutaasa suut matussusertarneraat assigiinngissuteqartut.

Siullermik paaqqinnittarfiit akornanni assigiinngissuseqarpoq, aningaasartuutit qanoq annertutigineri, illumik attartornermut, aammalu kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut akiliutaanit qanoq annertutigisoq ineqarnermut akiliutinut aningaasartuutaasarnersoq. Deloitte misissueqqissaarsimavoq, nammineq pigisut ininut aningaasartuutaat Namminersorlutik Oqartussat aningaasartuuttaannit qaffakkiartornersut (Deloitte, 2019). Aammattaarli erseqqissarneqassaaq, paaqqinnittarfiit ataasiakkaat akornanni assigiinngittorujussuummata. Taamatullu aamma kommunit suliffeqarfiinut tunngatillugu paasinarpoq, kommunit akiliutaasa/aningaasartuutaasa illumut attarornermut akiliutinit matussusiisarnerat assigiinngissuseqartoq. Ineqarnermut aningaasartuutit Sermersooq Kommuniani ineqarfiutiminnut Tupaarnaq-mut akigititaminnut ilanngussimanngilaat, illu kommunemit pigineqarmat, inissallu tamarmik kommunip nammineq atormagit. Qeqertalik Kommunip ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaani (Puilasoq) atuuppoq, inissat amerlanerpaat Avannaata Kommunianut tunisarmatigit, taamaattumillu ullormut ataatsimut akigititassartik aaliangersimallugu, illumut akiliut ilimagineqareersutut ilannguteereerlugu.

Aappassaanik Namminersornerullutik Oqartussanit pigineqartuni aammalu kommunit suliffeqarfiutaanni qitiusumiit Pitsaaliuinermut- aamma isumaginninnermut Aqutsivimmit aningaasalersorneqartuni kommunimiillu HR- aamma aningaasaqarnermut suliat akilerneqartarput. Assersuutigalugu Namminersorlutik Oqartussani sulisoqarnermut Aqutsisoqarfiup Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaanni atorfinitsitsinerit suliassartai tamaasa isumagisarpai, paaqqinnittarfiit aningaasartuutiginngisaannik. Allaffissornikkut aningaasartuutit taamaattut paaqqinnittarfiit imminnut pigisut nammineerlutik akilertussaavaat.

Pingajussaanik Namminersornerullutik Oqartussat angerlarsimaffiutaanni akimortumik ataatsimoorussanik suliniuteqartoqartarpoq kommunit Namminersornerullutik Oqartussat pigisaanni inissiinermut kommunit akiliutaannik aningaasalersorneqartartunik. Tassani pineqarput ”immikkut ittumik iliuuseqarnerit” aamma ”ataatsimoorussamik konto”. ”Ataatsimoorussamik konto” tassaavoq aningaasat agguagassat, qinnutigineqarsinaasoq soorlu assersuutigalugu biilinik imaluunniit angallammik pisinissamut, ”immikkut ittumik iliuuseqarnerit” qinnuteqarfigineqarsinnaallutik piffissami killilimmi meeqqamut perorsaanikkut immikkut ittumik suliniarnermut aningaasartuutinut matussutissatut. Paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ukiut tamaasa taakkununnga aningaasanik qinnuteqarsinnaapput.

Aningaasat agguaassassat marluk saniatigut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut kommunit akiliutaasa ilai suliffeqarfimmut isumannaallisakkamut Isikkivik-mut tunngaviusumik aningaasaliissutinut akiliutaasarpoq. Tunngaviusumik aningaasaliissutit 6 millionit koruuniit misssanniippoq. Isikkiviup ingerlanneqarnerata sinnera inissanik aaliangersimasunik kommunit atuinerminni akiliutaannit aningaasalersorneqarpoq.

Assiganik ulloq unnuarlu angerlarsimaffik imminut pigisoq Mælkebøtten Nuummi meeqqanut ornittagaq ammasoq ingrlanneqarpoq, kommunit inissiinerminni akiliutaannit isertitanit aningaaalersorneqartoq. VIVE tigussaasunik kisitsisaateqanngilaq paasissutissiinissaminut, inissiinermi isertitanit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit siunertanut allanut atuisarnersut.

Assigiinngitsutsit qulaani katersorneqartut isumaqarput, kommunit Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaannut akiliutaat annermik illunut akiliutinut matussutaasut allaffissornikkullu suliassat ilaannut, taamaannanili Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni kommunillu sulifeqarfiutaanni. Kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Namminersornerullutik Oqaartussanit pigineqartunut inissiisarnerminni akiliutaat inissiinerinnarput matussutaanngimmat, akiliut marlunnut akiliuttaammat, aammalu ilaatigut angerlarsimaffimmut isumannaallisakkamut ingerlatsinermut akiliutaasarmat. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup akigisitai ataani naleqqiunneqarmata, atuartup paaqqinnittarfinni taakkunani assigiinngissutit eqqaamasariaqarpai.

Qulaani eqqartorneqartut isumaqarput, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut akiusutut naatsorsorneqartut, tamakkiisumik naleqqersuunneqarsinnaanngimmata eqqarsaatigaligut, suliniutit suut aningaasartuutillu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni ataasiakkaani aningaasalersorneqarnersut. Akilli tamakkiisumik naleqqersuunneqarsinnaapput imatut paasigaanni, eqqortumik takutitsisut, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut ataasiakkaanut inissanut kommunit qanorpiaq akiliisarnernut, kommunit ataasiakkat aningaasarnerat isigigaanni naleqqunnerpaamik naliliisoqarsinnaammat.

5.2 ullormut ataatsimutUllormut unnuamullu ataatsimut akigititaq

Kommunit kisitsisaataa tunngavigalugit ulloq unnuarlu inissiisarfinni assigiinngitsuni 2018 inissiinermi ullormut ataatsimut kommunit aningaasartuutaat agguaqatigiisillugit naatsorsorsimavagut. Takussutissaq 5.1 pingaanertut takutitsivoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni 31/12-2018 kommunit malillugit 1-22-ukiullit qassit inissinneqarsimanersut.

Takussutissaq 5.1 31/12-2018 aallarnerfigalugu 0-23-inut ukiullit inissinneqarsimasut amerlassusaatkiisalu 2018-imi agguaqatigiissillugu ullormut aningaasartuutit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit qanoq ittuunerannut agguataarlugitullormut ataatsimut

	Antal 0-22 ukiullit inissinneqarsimasut 31/12-2018	Kommunit aningaasartuutaat ullormut ataatsimut inissiinermi 2018
Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut - katsorsaaneq	51	3.105
Aja	10	2.915
Isikkivik	8	3.011
Kaassassuk	6	3.775
Meeqqat Illuat	15	2.462
Pilutaq	12	3.795
Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut – isumassuineq	120	2.487
Inuusuttut Inaat	16	2.397
Ivaneq	31	2.442
Prinsesse Margrethe	20	2.288
Qasapermiut	4	3.461

	Antal 0-22 ukiullit inissin-neqarsimasut 31/12-2018	Kommunit aningaasartuutaat ullormut ataatsimut inissi-inermi 2018
Sarliaq	19	2.436
Uummannaq	30	2.618
Ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiit imminut pigisut:	135	2.937
Akilliit	16	2.426
Fonden Orpigaq	10	4.114
IMP	13	2.573
Mælkebøtten	23	3.416
Pakkutaq	13	2.934
PITU	31	2.656
Sikkerneq	9	3.812
Qaamasoq	20	2.483
Kommunit ulloq unnuarlu paaqqinnittarfiutaat	21	2.580
B-1443	6	3.977
Puilasoq	6	2.429
Tupaarnaq	9	1.749
I alt	**327**	**2.775**

Najoqqutaq: Kommunit VIVE-mut nalunaarutaat

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni assigiinngitsuni inissiinermi ullormut ataatsimut kommunit agguaqatigiisillugu aningaasartuutaat takussutissap takutippaa. Erserpoq, nuna tamakkerlugu agguaqatigiisillugu ulloq unnuarlu inissiisarfiit tamaat akimorlugit 2.775 koruuniusoq. Sumiginnakkanut Namminersorlutik Oqartussat pigisaanni aammalu kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaanni inissiinermi ullormut ataatsimut agguaqatigiisillugu kr. 2.500 missaaniippoq. Kisiannili ulloq unnuarlu inissiisarfiit sumut atorneqarneri assigiinngittorujussuuvoq. Ingammik kommunit ulloq unnuarlu inissiisarfiinut tunngatillugu maluginiaqquneqarpoq, Tupaarnaq-mi inissiinermut ullormut ataatsimut ataatsimut aningaasartuutip appasinneeranut ilaatigut pissutaammat, ineqarnermut akiliutinut aningaasartuutit ilaannginnerat. B-1443-mut aningaasartuutit qaffasinnerannut isigininiarneqassaaq, paaqqinnittarfik 2018-imi aallartinneqarmat aatsaallu 2018-ip ukiaaneerani meeqqanik tigusisinnaalersimalluni.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut immineq pigisunut kommunit inissiinermut ullormut ataatsimut aningaasartuutaat 2018-imi agguaqatigiisillugu 2.900 kr missaaniissimavoq. Meeqqanut sumiginnakkanut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunit aamma kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaannit qaffasinnerulaarpoq, agguaqatigiisilluguli meeqqanut inuusuttunullu passuttarialinnut Namminersorlutik Oqartussanit kommunenillu pigineqartunit qaffasinnerulaarluni, meeqqanut inuusuttunullu passuttarialinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunit agguaqatigiisillugu appasinnerulaarlutik, inissiinermut ullormut ataatsimut kr. 3.100 missaaniikkami. Taamaattumik ulloq unnuarlu inissiisarfiit, meeqqanik passuttariaqarnernik sullitallit, ulloq unnuarlu inissiisarfinnit allanit akisunerupput. Aammaarlunilu erseqqissaatiginissaa pingaartuuvoq ulloq unnuarlu inissiisarfiit akornanni allanngorarnerujussuaq. Assersuutigalugu inissiinermut ullormut ataatsimut aki 1.700 kr-ingajannik appasinneruvoq ulloq unnuarlu inissiisarfinni imminut pigisuni akikinnerpaamit (Akilliit) akisuneerpaamiit (Orpigaq). Kapitali 6-mi misissuataassavarput, inissiinermut ullormut ataatsimut aningaasartuutit allanngorarnerinut meeqqat inuusuttullu unammilligassaat qanoq ataqatigiinnersut aammalu ulloq unnuarlu aningerlarsimaffiit pitsaassusaasa aallaaviat.

5.3 Eqikkaaneq

Misissueqqissaarnerit uani kapitalimi takutippaat, 2018-imi Kalaallit Nunaanni kommunit meeqqanut inuusuttunullu, 31/12-2018 inissinneqarsimasunut agguaqatigiisillugu kr. 2.775 inissiinermi ullormut ataatsimut atortaraat. Taamaakkaluartorlu paaqqinnittarfiit assigiinngitsut ullormut ataatsimut inissiinermut akiliutaat nikerarpoq. Meeqqanut inuusuttunullu sumiginnakkanut ulloq unnuarlu inissiisarfinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni kommuninillu pigineqartuni inissiinermi ullormut ataatsimut aki agguaqatigiisillugu 2.900 kr missaaniissimavoq, meeqqanut inuusuttunullu passuttarialinnut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni 3.100 kr missaaniissimasoq. Pingaarpoq eqqumaffigissallugu, agguaqatigiisitsinerit taakku paaqqinnittarfiit tamarmik sunik suliaqarneri assigiinngiiartorujussuummat. Assersuutigalugu inissiinermut ullormut ataatsimut aki 1.700 koruuninik appasinneruvoq paaqqinnittarfinnipaaqqinnittarfinni imminut pigisuni akikinnerpaamit akisunerpaamut.

Taamatuttaaq kapitalimi misissueqqissaarnerup takutippaa, ulloq unnuarlu inissiisarfiit suunerisa assigiinngissutaat, eqqaamassallugu pingaaruteqartoq paaqqinnittarfiit akiisa sanilliunnerani. Siullermik kommunit suliffeqarfinnut akiliutaanni illunik ataartornermut akiliutit qanoq annertutigisumik ilaanersut. Aappassaanillu HR- aamma aningaasaqarnermut suliaasa ilai, ulloq unnuarlu inissiisarfiit Namminersorlutik Oqartussanit kommuninillu pigineqartunut matussuserneqartarput, inissiinermi ullormut ataatsimut akimut ilaatinneqaratik. Pingajussaannik akimorlugu ataatsimoorussamik suliniuteqartoqartarpoq, kommunit inissiinerminni inissanut akiliutaanniit aningaasalersorneqartunit. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussanit piineqartuni agguagassat marluk aningaasalersornissaat aammalu suliffeqarfimmut illersugaasumut Isikkivik-mut tunngaviusumik aningaasaliinerit pineqarput.

Assigiinngissutsit taakku ataatsimut isumaqarput, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut akiusut naatsorsorneqarsimasut, tamakkiisumik assersuussassaanngitsut, suliat aningaasartuutillu suuneri, pissutaallutik, ulloq unnuarlu angerlarsimaffini ataasiakkaani, akiligassaannut. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinut akit assersuunneqartillugit, taamaattumik atuartup paaqqinnittarfiit akornanni assigiinngissutsit eqqumaffigisariaqarpai.

6 Pitsaassutsimik nalilersuinerup meeqqallu unammilligassaasa akornanni ataqatigiinneq

Kapitalimi uani misissueqqissaarnerit nanginneqarput, kapitali 3, 4 aamma 5-imi takutinneqartut, uani takutissagatsigu, qanoq annertutigisumik angerlarsimaffinni meeqqat inuusuttullu unammisassaannut naapeertuunnersut, paaqqinnittarfinni perorsaanermut suliat pitsaassusaat akilu, angerlarsimaffini assigiinngitsuni akiliutigineqartartoq. Aallaaviuvoq, sullitat qanoq annertutigisumik unammillernartuuneri aallaavigalugit aki qaffasinnersoq aamma/imaluunniit perorsaanermut sullissisut sulilluarnerat. Takusinnaagutsigut, angerlarsimaffiit unammillernarnerpaanik sullitaqartut pitsaanerpaamillu sullissisut, takuneqarsinnaalissaaq aki, pitsaassuseq sullitallu ataqatigiilluarnerat. Akerlianilli imaappat, paaqqinnittarfiit akisunerpaat unammillernannginnerusunik sullitallit perorsaanermillu suliaat pitsaannginnerusoq, akip, pitsaassutsip, sullitallu ataqatigiinnerat pitsaasuusimassanngilaq.

Kapitalimi siullermik takutinneqassaq, paaqqinnittarfiit pitsaassusaat meeqqat unammilligassaannut tulluunnersoq. Tullianilu takussavarput, pitsaassuseq paaqqinnittarfinni kommunit meeqqamut ataatsimut aningaasartuutigisartagaannut tulluunnersoq. Naggataatigullu takutissallugu, paaqqinnittarfiit akigititaasa, meeqqat suliffeqarfimmi unammilligassaannut, ataqatigiinnersut. Kapitalimi naggataatigt ataqatigiinnerup suliffeqarfiillu ataasiakkat sumut atanerata tamakkiisumik misissoqqissaarneri.

6.1 Pitsaassutsit meeqqallu ajornartorsiutaasa akornanni ataqatigiinneq

Immikoortumi uani takutissavarput ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni perorsaanermut suliat pitssaassusaat meeqqat unammilligassaannut ataqatigiinnersoq. Siullermik takoqqaassavarput, meeqqat unammilligassaannut sulisut amerlassusaat qanoq ataqatigiinnersoq. Tullianili takutissallugu, meeqqat unammilligassaat sulisut aguuarnerinut perorsaanermik ilinniagaqarsimanermut ataqatigiinnersoq, naggataatigullu takutissallugu, pitsaassutsimut naliliineq tamakkiisoq qanoq atuumassuteqartiginersoq, paaqqinnittarfinni ineqartut unammillernartigiginerannut.

6.1.1 Sulisut amerlassusissaattut aaliangikkat meeqqallu unammilligassaasa ataqatigiinnerat

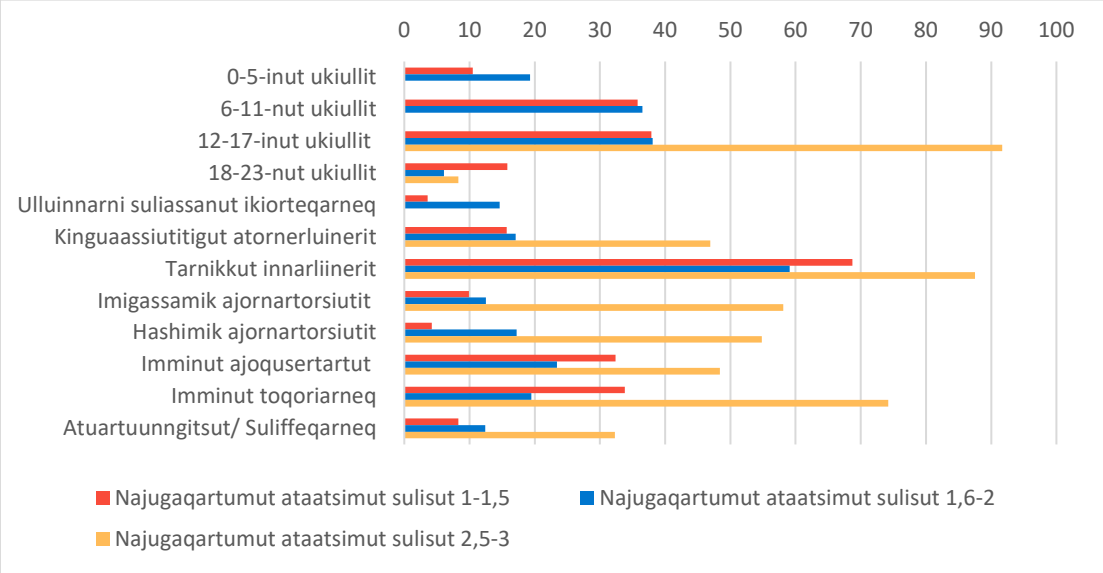
Sulisut amerlassusissaatut aaliangikkat meeqqallu unammilligassaat, soorlu titartakkap 6.1 takutikkaa, attuumassuteqarluinnarput, meeqqat inuusuttullu annertuumik unammilligassaqartarmata paaqqinnittarfinni amerlasuunik sulisulinni amerlavallaanngitsunik appasissumilluunniit sulisoqartuninngarnik.

Paaqqinnittarfik amerlasuunik sulisoqarsinnaasut inuusuttuaraannarnik tigummiaqarput [13], taattulu paaqqinnittarfinnit meeqqannik inuusuttunillu sullitaninngarnik appasinnerusumik sulisullit kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimapput (47 % akerlianik 16-17% paaqqinnittarfinni appasinnerusumik sulisoqarnissamik akuerisani). Imigassamik ikiaroornartumillu ajornartorsiuteqarneruppput (55-58% akerlianik 4-17%). Amerlanerpaat imminornissamik eqqarsaatiginnissimapput imaluunniit imminoriaraluarsimallutik (74% akerlianik 20-34%). Inuusuttuaqqaniillu taakkuninnga ameerlanerpaat atuanngikkat suliffeqaratillu (32% akerlianik 8-12%).

[13] Taamaattorli Qasapermiunit immersugassanik akiortuinikuunngittunit inersimasut inuusuttut 18-22-it akornanni ukioqarput.

Paaqqinnittarfiit appasissumik qaffasilaartumillu sulisoqarnissaminnik akuerineqarnikkut annertuumik immikkooruteqanngillati. Taamaakkaluartorli takutissaavaarput meeqqat mikisut arlallit, ulluinnarni ikiortariallit, aammalu inuusuttut arlallit paaqqinnittarfinni akunnattumik qaffasissumik sulisoqarnissaminnut akuerineqarsimasuni, ikiaroornartumik ajornartorsiuteqartut. Meeqqattaaq arlallit, immikkut ajoqusersimasut imaluunniit imminornissaminnut eqqarsarsimasut imaluunniit imminoriaraluarsimasut qaffasinnerusumik sulisoqarnissaminnik akuerisaasuninngarnik.

Takussutissiaq 6.1 Sulisut amerlassusissaasa akornanni ataqatigiinneq aammalu meeqqat ukiui unammilligassaallu. Procentinngorlugit

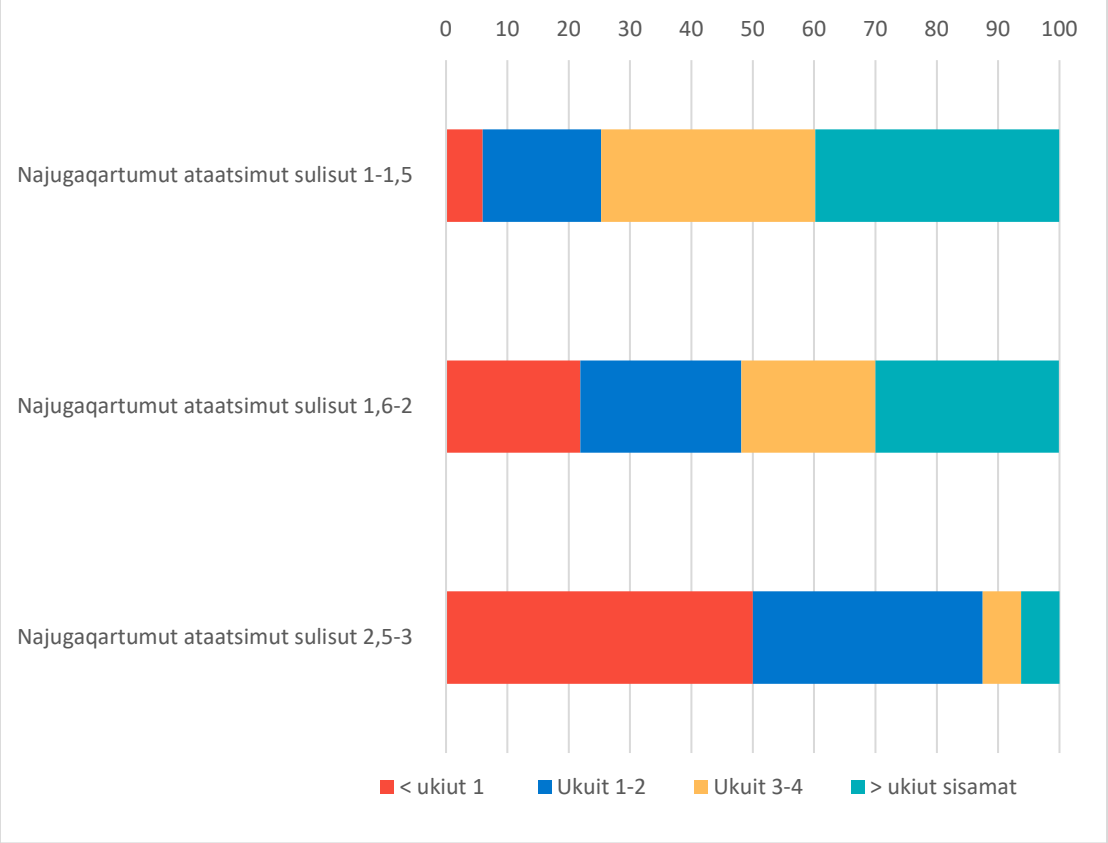

Nassuiaat: N: 279/232, 1-1,5: 64, 1,6-2: 83, 2,5-3: 32.

Kilde: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat, Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat.

Taakkua saniatigut Titartakkap 6.2 takutippaa, sulisut amerlassusaat atassuteqartoq piffissap sivisussusaanik meeqqat inuusuttullu angerlarsimaffimmiinnerannik. Paaqqinnittarfiit appasissumik sulisoqarnissaminnik akuerineqarsimasut meeqqanik inuusuttunillu qanoq sivisutigisumik tigumminnissimanerinut. Paaqqinnittarfiit appasissumik sulisoqarnissaminnut akuerineqarsimasut taamaattumik meeraateqarlutillu inuusuttuuteqarput (40%), suliffeqarfimmi ukiut sisamat sinnerlugit najugaqarsimasunik, akerlianilli paaqqinnittarfiit qaffasissumik sulisoqarnissaminnik akuerineqartut amerlasuunik najugaqartoqarput (50%), paaqqinnittarfinni ukioq ataaseq ataallugu najugaqarsimasunik.

Titartagaq 6.2 Sulisut ameerlassusissaasa akornanni aammalu ukiut, meeqqap suliffeqarfimmiiffigisimasaasa ataqatigiinnerat. Procentinngorlugu

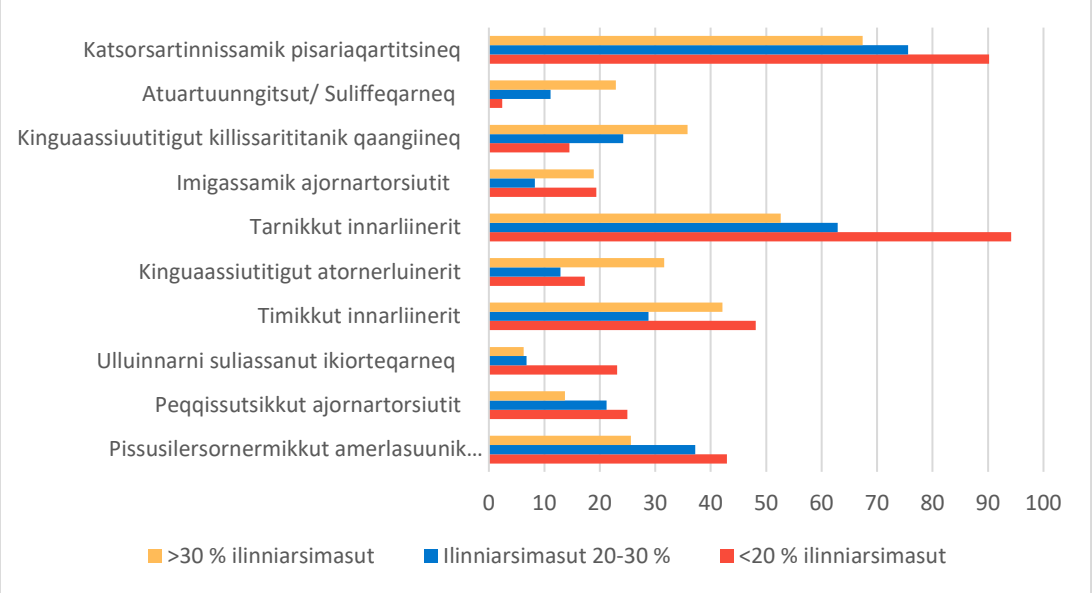
Nassuiaat: N: 279, 1-1,5: 64, 1,6-2: 83, 2,5-3: 32.

Najoqqutat: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat, Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisoqarnikkut isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat.

6.1.2 Suliffeqarfimmi perorsaasut agguarnerisa akornanni meeqqallu unammisassaasa ataqatigiinnerat

Titartagaq 6.3 takugutsigu sulisut ilinniarsimassutsikkut inissisimanerisa meeqqallu unammisassaasa akornanni ataqatigiinnerat, sulisunik atuineq meeqqat inuusuttullu unammilligassaasa akornanni ersarikannersumik ataqatigiittoqartoq paasivarput. Paaqqinnittarfinni perorsaanermik ilinniagalinnik amerlanernik sulisulinni meeqqat naammattoorpaut, kinguaassiuutimikkut atornerlunneqarsimaut (32% akerlianik 13-17% paaqqinnittarfinni appasissumik ilinniagalinnik sulisoqartuni), meeqqat arlallit, kinguaassiuutitigut qaangiiffigitissimasut (36% akerlianik 15-24% paaqqinnittarfinni appasinnerusumik ilinniagalinnik sulisoqartuni), amerlanerillu, atuaratilluunniit sulinngitsut (23% akerlianik 2-11% paaqqinnittarfinni appasinnerusumik ilinniagalinnik sulisoqartuni). Killormut paaqqinnittarfinni appasissumik ilinniagalinnik sulisoqartuni meeqqat inuusuttullu pissusilersornermikkut ajornartorsiuteqarneruppput (43% akerlianik 26-37% paaqqinnittarfinni ilinniarsimasunik amerlanernik sulisoqartuninngarnit). Tarnikkut qaangiiffigititsimaput (94%-it angerput akerlianilli 53-63% paaqqinnittarfinni amerlanernik ilinniagalinnik sulisoqartuni). Annertunermillu passunneqarnissaminnik pisariaqartitsipput (90% angerput akerlianilli 67-76% paaqqinnittarfinni amerlanernik ilinniagalinnik sulisoqartuni).

Titartagaq 6.3 Sulisut akornanni ilinniagaqassutsip meeqqallu unammisassaasa ataqatigiinnerat. Procentinngorlugu

Nassuiaat: N: 279/244/232, < 20 %: 52, 20-30 %: 132, > 30 %: 95.

Najoqqutat: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat, Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat aammalu sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat.

Ilinniarsimassutsikkut isumalluutik ineqartullu unammilligassaat annikittuinnarmik ataqatigiinnerannut, pissutaasinnaavoq, sulisut ilinniagaqarsimasut soorlu atuarusunnginneq imaluunniit pissutsimikkut ajornartorsiutaa pitsaanerusumik aqussinnaanerugaat taamaattumillu meeqqat isumassorneqarnissaannik pitsanngorsaanermut peqataallutik. Nassuiaat: alla imaassinnaavoq, sulisut ilinniagaqarsimasut ilinniagartik aqqutigalugu soorlu assersuutigalugu kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimanermut qaangiiffigitissimanermulluunnit ersiutinik takunnissinnaanerminnik sungiusarneqarsimasut taamaattumillu unammillernartut taakku akulikinnerusunik nalunaarutigisarlugit. Kiisalu attuumassutsimut amigaataasumut pissutaasinnaavoq, paaqqinnittarfinni inuusuttunik atornerluinermik- imaluunniit imminornissamut pissusilersortunik suliffeqarfimmi atugassaritita asut oqimaannerusinnaaneri, taamaattumillu sulisussarsiorniarneq ajornarnerulluni aammalu sulisut ilinniarsimasut tigummiinnarnissaat ajornarnerulluni, aakkua allamik suliffittaarnissaminnut ajornannginnermik pissarsisinnaammata.

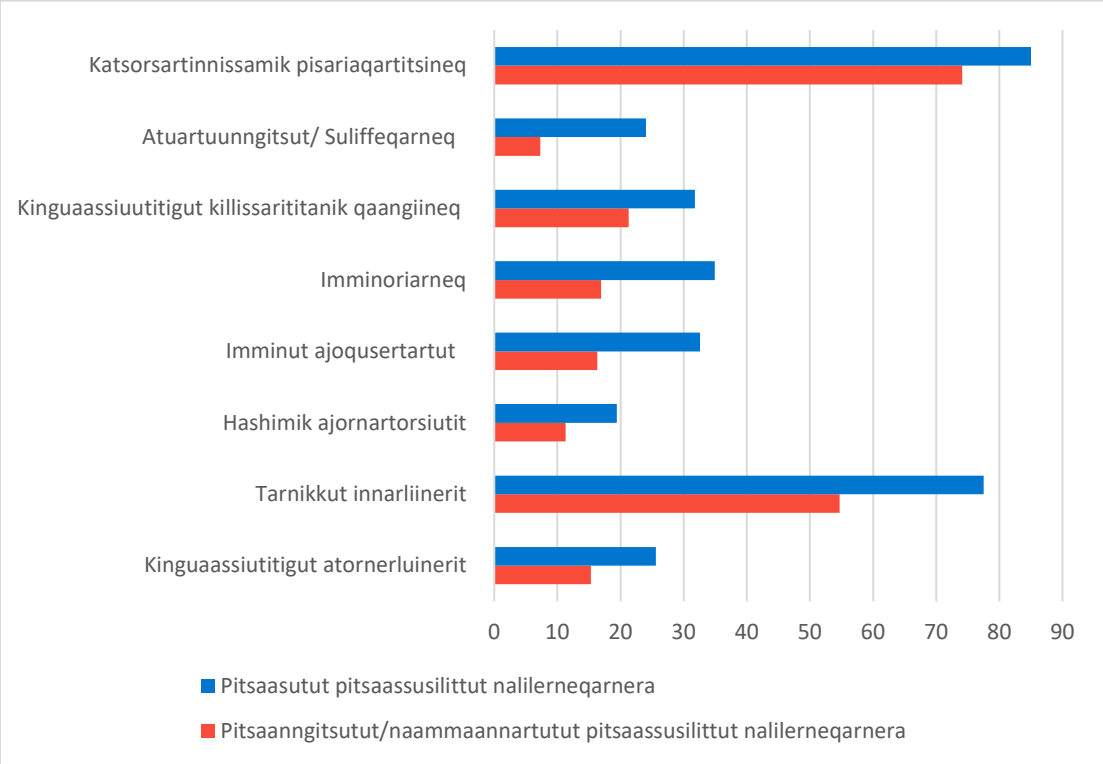
6.1.3 Pitsaassutsimik naliliinerup tamarmiusup meeqqallu unammilligassaasa ataqatigiinnerat

Soorlu immikkoortoq 2.2-mi aamma kapitali 4-mi allaaserineqartoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni perorsaanikkut sullissinerup tamakkiisumik pitsaassusaa Namminersorlutik oqartussat namminneerlutik nakkutiginninnerminni nalunaarusiaat uagullu suliffeqarffinnit arfineqpingasunit sulisunit pisortanillu apersuinitsinnit aallaaveqartut naliliinitsinnut tunngaviupput. Naliliineq taanna tunngavigalugu paaqqinnittarfiit eqimattanut pingasunut agguarsimavagut: Pitsaasumik nalilerneqartut, nalunaarummi meeqqat ineriartornerannut tunaartaqarluartumik ilusilersorluakkamillu suliniuteqartutut, sulisut meeqqallu akornanni atassuteqarluartut aammalu pitsaasumillu aaqqissuussisimasut. Alla arlaannaanulluunniit kalluutinngitsumik nalilerneqartoq, suliffeqarfimmi ataasiakkaanik isornartortalik, aaqqiinissaminut piumaffigineqartoq. Ataaserlu pitsaanngittutut nalilerneqartoq, nakkutilliinermut nalunaarusiami erseqqissarneqarluni suliaminnut, atugarissaarnermut aaqqissuussaanermikkullu amigaateqartorujussuartut.

Paaqqinnittarfinnit pingasunit, nakkutilliinermut nalunaarusiami pitsaanngitsumik nalilerneqartuni, ataasiinnaap, immersugassaq immersorsimammagu, paaqqinnittarfiit arlaannaanulluunniit kalluarneqartumik nalilerneqartut aammalu paaqqinnittarfiit pitsaanngitsumik nalilerneqartut titartakkani tulliuttuni ataatsimoortinneqarput, taamaalilluni paaqqinnittarfiit pitsaasutut nalilerneqartut allallu immikkoortinneqarlutik.

Titartakkap 6.4 ataatsimut takutippaa, paaqqinnittarfiit pitsaasutut nalilerneqartut agguaqatigiisillugu meeqqanik inuusuttunillu assigiinngitsunik unamminartulinnik amerlanernik tigummiaqartut pitsaasumik/pitsaanngitsumik imaluunniit pitsaanngitsumik nalilerneqartuninngarnik. Takuneqarsinnaalluni, paaqqinnittarfinni pitsaasumik nalilerneqarsimasuni, kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasuni 26%-iusoq, paaqqinnittarfinnili pitsaasumik/pitsaanngitsumik imaluunniit pitsaanngitsunut nalilerneqarsimasuni 15%-iulluni. Paaqqinnittarfinni pitsaasutut nalilerneqarsimasuni meeqqat 78%-ii, tarnikkut atornerluinermik aqqusaagaqarsimapput paaqqinnittarfinnilu pitsaasumik/pitsaanngitsumik imaluunniit pitsaanngitsunut nalilerneqarsimasuni 55%-iulluni. Imminnut ajoqusertut imaluunniit imminornissamik eqqarsaateqartut/-iminoriaraluartut paaqqinnittarfinni, pitsaasumik nalilerneqarsimasuni, pitsaasumik/pitsaanngitsumik imaluunniit pitsaanngitsumik nalilerneqarsimasuni, marloriaammik amerlanerupput.

Titartagaq 6.4 Pitsaassutsimut naliliinerup meeqqallu unammilligassaasa ataqatigiinnerat. Procentinngorlugu

Nassuiaat: N: 279, Negativ/neutral: 150, Positiv: 129.

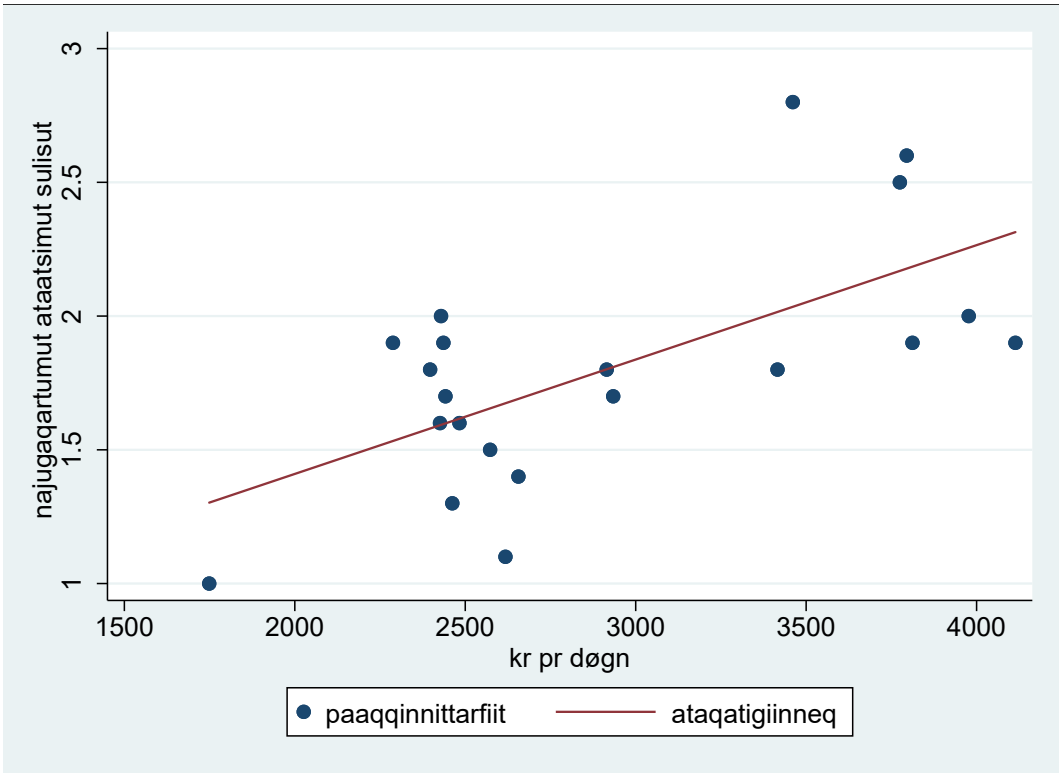
Najoqqutat: Meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat aammalu Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarusiaat.

Perorsaasutut ilinniarsimasut amerlassusaasa meeqqallu unammilligassaasa ataqatigiinnerat ersarissumik atassuteqanngikkaluartoq, imatut isikkoqarsinnaavoq, ersarissumik takuneqarsinnaasoq, sulisut amerlassusissaat meeqqallu (ilisimaarisanik) unammilligassaannut nukissaqarfiusunut tulluuttumik tassunga inissinneqartartut.

6.2 Akit pitsaassutsillu ataqatigiinnerat

Uani immikkoortumi takutissuarput, paaqqinnittarfiit ullormut ataatsimut akigititaat perorsaanermullu æpitsaassutsit qanoq annertutigisumik ataqatigiinnerat imatut paasillugu, aki annertusiartortillugu pitsaassuseq qaffakkiartortartoq. Titartakkami 6.5 takutipparput, sulisut amerlassusissaat døgnimullu akigititaq ilimagisatut ataqatigiittut, tassa paaqqinnittarfiit akisunerpaat aamma sulisoqarnerummata.

Titartagaq 6.3 Ullormut ataatsimut akiusup sulisullu amerlassusissaasa ataqatigiinnerat

Nassuiaat: Paaqqinnittarfik isumannaallisagaq Isikkivik minillugu, angerlarsimaffiit tamarmik ilaatinneqarput,

Najoqqutat: Kommunit VIVEmut nalunaaruteqarnerat, sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat aammalu Namminersorlutik Oqartussanit nakkutilliinermik nalunaarusiat.

Titartagaq 6.1-mi takusinnaavarputtaaq, ullormut ataatsimut akigititaq perorsaanermillu ilinniarsimasunik sulisoqarneq qanoq ataqatigiinngitsigisoq, tassa paaqqinnittarfiit akikinnerpaat ilaanni, ullormut ataatsimut 2.500 kr-nik appasinnermik akigititaqartuni, paaqqinnittarfiit taamatut amerlatigiut appasissumik, akuttattumik amerlasuunillu perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisoqarmata. Paaqqinnittarfinni akisunerpaani paaqqinnittarfiit pingasut perorsaanermik ilinniarsimasunik amerlanngitsunik sulisoqarput ataasiinnaq 30% sinnerlugu ilinniarsimasunik sulisoqaarluni.

Takussutissaq 6.1 Perorsaasutut ilinniarsimasunik sulisoqarnerup suliffeqarfiillu ullormut ataatsimut akigisitaasa ataqatigiinnerat

	< 20 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut	20-30 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut	> 30 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut
< 2.500 kr. ullormut ataatsimut	3 paaqqinnittarfiit	3 paaqqinnittarfiit	3 paaqqinnittarfiit

	< 20 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut	20-30 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut	> 30 % sulisut perorsaasutut ilinniarsimasut
2.500-2.900 kr. ullormut ataatsimut	1 paaqqinnittarfik	3paaqqinnittarfiit	1 paaqqinnittarfik
Over 3.000 kr. ullormut ataatsimut	3 paaqqinnittarfiit	4 paaqqinnittarfiit	1 paaqqinnittarfik

Nassuiaat: Angerlarsimaffiit 22-iusut tamarmik ilaatinneqarput.

Najoqqutat: Kommunit VIVEmut nalunaaruteqarnerat, sulisunik isumalluutit pillugit apersuinermi immersukkat aammalu Namminersorlutik Oqartussanit nakkutilliinermik nalunaarusiat. Taamatullu titartakkami 6.2 takutinneqarpoq, ullormut ataatsimut akigititaasoq ataatsimullu pitsaassutsimut naliliineq ataqatigiinngitsoq, tassa assersuutigalugu paaqqinnittarfiit akikitsut pingasut paaqqinnittarfinnit pitsaanerpaatut nalilerneqartunut ilaammata aammalu paaqqinnittarfik akisooq pitsaanngitsumik nalilerneqartunut ilaalluni.

Takussutissaq 6.2 Ullormut ataatsimut akigititap pitsaassutsimullu naliliinerup ataqatigiinnerat

	Pitsaanngitsumik nalilerneqartut	Arlaannaannulluunniit kalluutingitsumik nalilerneqartut	Pitsaasumik nalilerneqartut
< 2.500 kr. ullormut ataatsimut	2 paaqqinnittarfiit	4 paaqqinnittarfiit	3 paaqqinnittarfiit
2.500-2.900 kr. ullormut ataatsimut		1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit
Over 3.000 kr ullormut ataatsimut	1 paaqqinnittarfik	4 paaqqinnittarfiit	3 suliffeqarfoot

Najoqqutat: Kommunit VIVEmut nalunaarutiginnissutaat, pitsaassutsip tungaatigut apersuineq aammalu Namminersorlutik Oqartussat nakkutilliinermik nalunaarutaat.

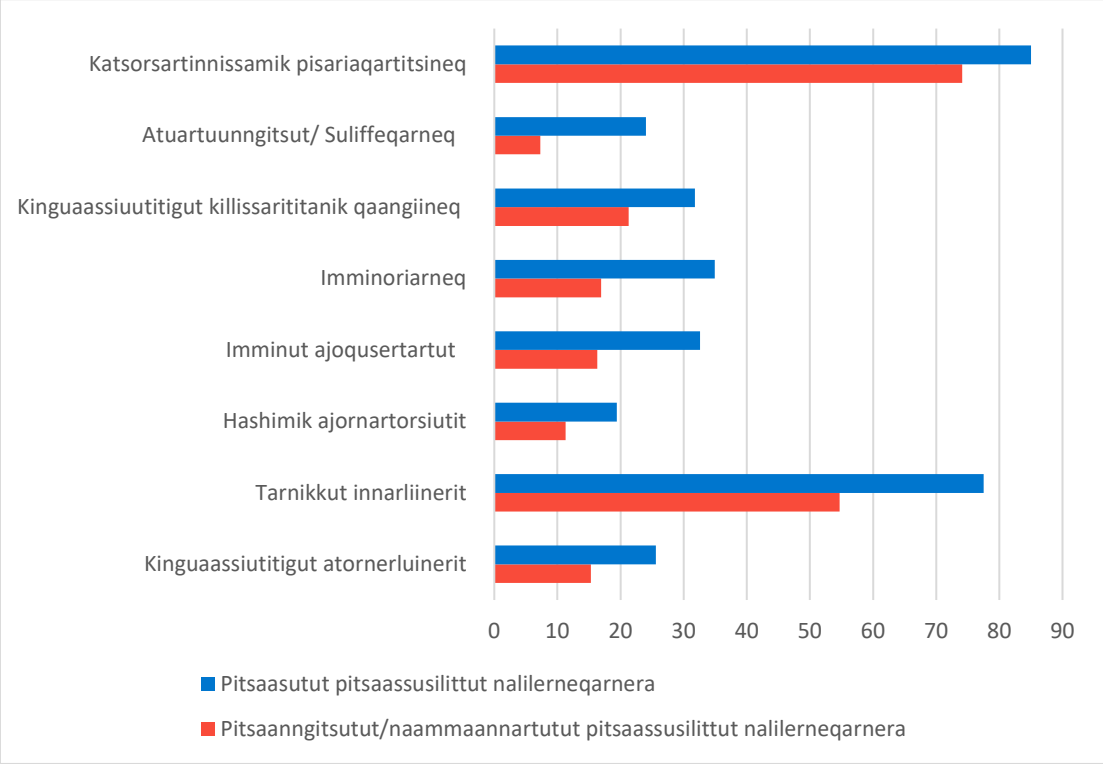
Ataatsimut isigalugu naatsorsuutigeriikkatsitut paaqqinnittarfiit ullormut ataatsimut akigititaat sulisullu amerlassusaat ataqatigiippoq, isumaqanngilagulli, perorsaasunik qassinik sulisoqarneq tamakkiisumillu pitsaassuseq suliffeqarfiup ullormut ataatsimut akigititaanut ataqatigiittoq.

6.3 meeqqallu ajornartorsiutaasa akornanni ataqatigiinneq

Kapitalimi uani immikkoortup kingulliup takutippaa, meeqqat unammilligassaat suliffeqarfiullu ullormut ataatsimut akigititaasa qanoq ataqatigiitsiginerat. Soorlu Titartakkap 6.6 takutikkaa, unammilligassat assigiinngittut ullormut ataatsimut akigititaasup qaffasinnerusup ilimageriikkatut ataqatigiinnerat takutippaat, meeqqat inuusuttullu unammilligassaat amerlaneruppata, aki qaffasinnerusartoq. Aaamma taamaappoq kinguaassiuutitigut atornerlungaanermut tunngatillugu, tassani paaqqinnittarfinni qaffasissumik ullormut ataatsimut akeqartitsisuni meeqqat inuusuttullu 30%-ii atornerlunneqarsimallutik akerlianik paaqqinnittarfinni appasissumik akunnattumilluunniit ullormut ataatsimut akeqartitsisuni meeqqat inuusuttullu 14-20%-ii. Taamatut aamma ippoq imigassamik- aamma ikiaroornartumik ajornartorsiutit, ajornartorsiutit taakku ilai paaqqinnittarfinni akisunerpaani takussaallutik paaqqinnittarfinni akikinnerpaaninngarnik. Imminnut ajoqusertartut, imminoriaraluartartut aamma atuanngittut/susaqanngitsut, taamatuttaaq suiffeqarfinni qaffasissumik qaffasikannersumillu akigititaqartuni annertussusai ipput akerlianik paaqqinnittarfinni appasissumik akeqartitsisuni ikinnerujuullutik.

Killormut takusinnaavarput, iliuutsikkut- aamma atukkamikkut ajornartorsiutit qaffasinnerisa paaqqinnittarfiit akeqartitsinerannut attuumassuteqanngitsoq, tassa meeqqat amerlanerujussuit atukkamikkut ajornartorsiuteqartut paaqqinnittarfinni akikinnerpaani akisunerpaanut sanilliukkaanni. Taamatullu takusinnaavarput paaqqinnittarfiit akigititamikkut appasittut akunnattumillu qaffasissumik akeqartitsisut meeraateqartut kinguaassiuutitigut qaangiiffigineqarsimasutut pissusillit paaqqinnittarfinni akisunerpaaninngarnik. Soorlu takutinneqareersoq, inuusuttuaqqat, ajornartorsiornerpaapput, aammalu taakku, paaqqinnittarfinni akisunerpaani inituneerpaallutik, meeqqalli nukarliit paaqqinnittarfinni akikinnerni akunnattumillu qaffasissumik akeqartitsisuni najugaqakkajullutik.

Takussutissiaq 6.4 Ullormut ataatsimut akigititap meeqqallu ukiuisa unammilligassaasalu ataqatigiinnerat. Procentinngorlugu

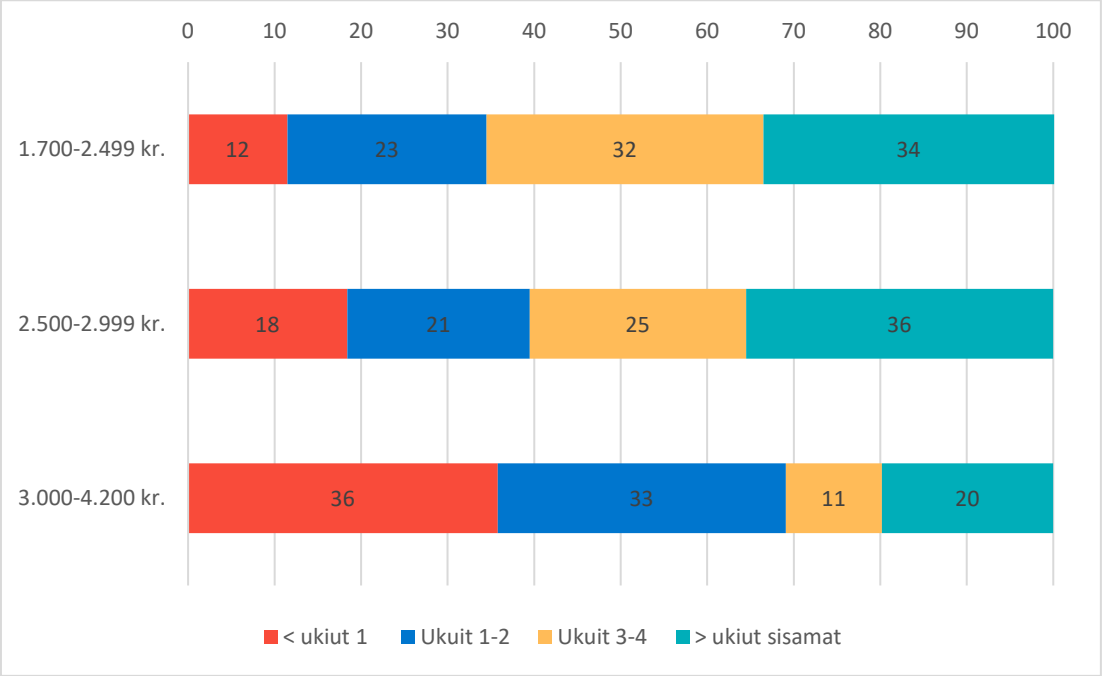

Nassuiaat: N: 279/ 244/ 232, 1.700-2.499: 122, 2.500-2.999: 76, 3.000-4.200: 81.

Najoqqutarisat: Kommunit VIVEmut nalunaarutiginnissutaat aammalu meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat.

Meeqqat inuusuttullu paaqqinnittarfinni akisunerpaaniittut, soorlu Titartakkami 6.7 takutineqartoq, paaqqinnittarfinni sivikittuinnarmik najugaqarsimapput.

Takussutissiaq 6.5 Ullormut ataatsimut akip, meeqqallu angerlarsimaffimmi ukiut najugaqarsimanerata ataqatigiinnerat. Procentinngorlugu

Nassuiaat: N: 279, 1.700-2.499: 122, 2.500-2.999: 76, 3.000-4.200: 81.

Najoqqutarisat: Kommunit VIVEmut nalunaarutiginnissutaat aammalu meeqqat ajornartorsiutaat pillugit apersuinermi immersukkat.

Ataatsimut isigalugu kapitali 6-ip takutikkallarpaa, pingaarnertut isigalugu meeqqat unammilligassaat illuatungaani sulisullu amerlassusissaat, ataatsimut pitsaassutsimik naliliineq akilu illuatungaani. Taamaattumik sulisoqarnerullunilu, pitsaassuseq annertunerullu akit qaffasinnerupput paaqqinnittarfinni, meeqqat inuusuttullu unammilligassaqarneruppata, illuanilu paaqqinnittarfinni anikkinnernik unammilligassaqarfiunngittuni. Perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisullit tunngavigalugit assiliaq allaaneruvoq, tassa soorlu paaqqinnittarfinni ilinniarsimasunik amerlanernik sulisoqartuni, meeqqanik inuusuttunillu amerlanernik, kinguaassiutimikkut atornerlunneqarsimasunik, amerlasuunillu, atuanngitsunik/suffeqanngisunik, suliffeqarfimmilu ilinniarsimasunik ikinnernik sulisoqartuni pissutsimikkut ajornartorsiutaat annertuneruvoq.

Kiisalu kapitalimi takutinneqarpoq akigititap sulisullu amerlassusissaata ilimagineqareersutut ataqatigiinnerat, tassungali ilutigalugu, akigititap suliffeqarfimmilu perorsaasutut ilinniarsimasut amerlassusaat imaluunniit akigititaq pitsaassutsimut naliliineq tamakkiisoq ataqatigiinngitsut.

Imminnut assortuuttutut isigineqarsinnaavoq, pitsaassuseq akigititarlu immikkut meeqqat unammisassaannut ataqatigiinnerat, tassungalu ilutigalugu takusinnaallugu, pitsaassuseq akigititarlu ataqatigiinngitsut. Pissutaavorli, soorlu immikkoortumi tullermi takutikkipput, paaqqinnittarfiit assigiinngitsorujussuummata ataqatigiinnermut sanilliukkaanni. Taamaattumik paaqqinnittarfiit appasikannertumik akiliisitsisartut, oqimaannernillu sullitallit aamma/imaluunniit qaffasissumik pitsaassuseqarput. Akerlianilli suliffeqarfeqarpoq, oqinnernik sullitalinnik aamma/imaluunniit killilimmik pitsaassuseqartunik qaffasissumik akeqartitsillutik.

6.4 Paaqqinnittarfinni ataasiakkaani akinut, ajornartorsiutinut pisaassutsimullu tamarmiusumik ataqatigiisitsineq

Paaqqinnittarfinni ataasiakkaani pitsaassutsip, unamminartut akigititaasullu ataatsimut nalilersornerat toqqammavigalugu Takussutissami 6.3 aamma 6.4 paaqqinnittarfiit ataasiakkaat akigititaasut meeqqallu unaminartitaat immikkut inissisorsimavagut. Paaqqinnittarfik ataaseq appasissumik akeqartitsisoq unammilligassanillu killeqartunik sullitaqartoq titartakkamut 6.3-mi teqeqqumut saamerlermut inissinneqarpoq, paaqqinnittarfik qaffasissumik akeqartitsisoq killeqartumillu unammilligassaqartunik sullitalik qullermi teqeqqumut talerperlermut taamatullu inississorneqarput. Takussutissami 6.4 suiffeqarfik appasissumik akigititaqartoq pitsaasumik/pitsaanngitsumik nalilerneqarsimasoq qulaani teqeqqumut saamerlermut inississimavarput, paaqqinnittarfik qaffasissumik akigititaqartoq pitsaasumik/pitsaanngitsumik nalilerneqarsimasoq teqeqqumut qullerpaamut ilaalu ilanngullugit.

Kingornatigullu paaqqinnittarfiit qalipaatinik ilisarnaasersorneqarput, qaffasissutsit pingasut uku qanoq ataqatigiitsiginerat aallaavigalugu: aki, sullitat aamma pitsaassuseq. Paaqqinnittarfiit qorsummik qalipaaserneqarsimasut ilisarnaatigaat, pitsaasumik ataqatigiinerat, tassa akiutinneqartoq, pitsaassuseq sullitallu unammilligassaat appasissumiimmata. Taamatullu paaqqinnittarfinni sungaartumik qalipaaserneqarsimasuni pisaasumik ataqatigiipput, tassa aki, pitsaassuseq sullitallu unammilligassaat qaffasissumiippata.

Akerlianik paaqqinnittarfinni tungujortumik lillamillu ilisarnaaserneqarsimasuni, takusinnaavarput pitsaavallaanngittumik taakku ataqatigiimmata. Tungujorumik ilisarnaasikkat, appasissumik akeqartitsimmata tassungalu ilutigalugu pitsaassutsimik qaffasissumik tunisimmata aammalu allanut naleqqiullugu unammilligassaqartunik sullitaqarmata. Killormut lillamik qalipaasikkat akisupput perorsaanermut suliaat qaffasippallaaratik sullitaallu unammilligassaqarpallaaratik, og uden at have en lige så udfordret målgruppe, som de fleste grønlandske institutioner.

Takussutissaq 6.3 Paaqqinnittarfinni ataasiakkaani akigititap meeqqallu unammilligassaasa ataqatigiinnerat.

	Appasissumik akunnattumilluunniit akigititaqartut	**Qaffasissumik akigititaqartut**
Killilimmik unammilligassallit	**Sullitat akilu naapertuupput** PITU Ivaneq Qaamasoq Pakkutaq Tupaarnaq	**Sullitanut sanilliullugu akisungaatsiarput** Sikkerneq B1443 Mælkebøtten
Unammilligassarpassuallit	**Sullitanut sanilliullugu akikipput** Meqqat Illuat Aja Uummannaq Akillit Sarliaq Prinsesse Margrethe	**Sullitat akigititarlu ataqatigiipput** Isikkivik Kassassuk Orpigaq Pilutaq

Nassuiaat: Paasissutissat naammannginnerat peqqutaalluni Inuusuttut Inaat, Puilasoq, Qasapermiut aamma IMP ilaatinneqanngillat.

Paaqqinnittarfinni qalipaaserneqarsimanngitsuni akigititaq pitsaassuserlu imaluunnit akigititaq sullitallu ataqatigiilluarput, kisiannili taaneqartut pingasut akornanni tamarmiunngitsoq. Katillugit takuneqarsinnaavoq, paaqqinnittarfiit, pitsaassutsimik, akigititamik meeqqallu unammilligassaannik ataqatigiilluartumik ingerlatsisut, aammali suliffeqarfeqarpoq, anneertuumik tunisisartunik aningaasarpassuit atunngikkaluarlugit, akerlianik suliffeqarfeqarpoq, annikitsumik tunisisartunik aningaasarpassuit atorlugit.

Paaqqinnittarfinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut akornanni, paaqqinnittarfiit pingasut (tungujortoq), allanut sanilliullugit aningaasarpassuit atunngikkaluarlugit pitsaassutsimik annertuumik tunisipput. Paaqqinnittarfik ataaseq allanut sanillullugu akikippoq najugaqartuilu annikittuinnarmik unammilligassaqarlutik aammalu alla pitsaasumik/pitsaanngitsumik pitsaassutsimigut nalilerneqarsimalluni (qorsuk). Paaqqinnittarfiit marluk nassaarivagut, pitsaasumik ingerlatsisut, ineqartuutaallu unammilligassarpassuallit (sungaartut). Paaqqinnittarfiit marluk Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut allanut sanilliullugit akisuut, perorsaanermik ilinniarsimasunik sulisoqarnermikkut perorsaariaatsimillu atugaqarnermikkut nakkutilliisussaatitaasut piumasaqaataannik malikkuminaatsitsisut, akerlianilli allanut sanilliullugu unammilligassalinnik sullitallit naammattoorneqarput[14]. Taamatullu paaqqinnittarfiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut allanut sanilliullugit akikitsut naammattoorpagut, allannut sanilliullugit unammilligassarpassualinnik sullitaqartut, nakkutilliinermullu nalunaarusiami perorsaanermut suliaat pitsaasumik ingerlanneqarsinnaanngitsut/ingerlakkuminaatsitsisimasut.

Takussutissaq 6.3 Paaqqinnittarfinni ataasiakkaani akigitinneqartup pitsaassutsillu ataqatigiinnerat

	Aki appasissoq imaluunniit akunnattoq	Aki qaffasissoq
Pitsaassutsimik naliliineq arlaannulluunniit kalluutingitsoq imaluunniit pitsaanngitsoq	**Pitsaassuseq akilu ataqatigiipput** PITU Ivaneq Qaamasoq Prinsesse Margrethe Inuusuttut Inaat Puilasoq Sarliaq	**Pitsaassutsimut sanilliullugu akisungaatsiartut** Sikkerneq B1443 Pilutaq Qasapermiut Orpigaq
Pitsaassutsimik naliliineq pitsaasoq	**Pitsaassutsimut sanilliullugu akikingaatsiartut** Meqqat Illuat Aja Uummannaq Akillit Pakkutaq Tupaarnaq IMP	**Pitsaassuseq akilu ataqatigiipput** Isikkivik Kaassassuk Mælkebøtten

PaaqqinnittarfinniPaaqqinnittarfinni imminut pigisuni marlunni akigititaq, pitsaassuseq meeqqallu unammilligassaat ataqatigiilluarput (qorsuk). Ataaseq pitsaasumik tunniussisarpoq allanullu sanilliullugu oqimaattunik sullitaqarluni, naak akigititaq appasissumiikkaluartoq (tungujortoq), paaqqinnittarfiit marluk allanut sanilliullugu pitsaasumik tunniussisarlutik akigititaq appasissoq.

[14] Qasapermiut pillugit apersuinermi immersukkanit paasissutissaateqanngilagut, taamaattorli sullitat unammillernangaatsiartuusut pitsaassutsimik nalunaarusiami erserpoq.

Marlulli naammattoorpagut, qaffasissumik akigititaqartut, sullitallu unammilligassaat pitsaassutsillu akigititamut naapertuutinngitsut (lilla), aamma ataaseq, nakkutilliinermut nalunaarusiami pitsaasumik tunniussisut, sullitaalli killilimmik unammilligassallit.

Taamatullu kommunit suliffeqarfiutaasa akornanni ataaseq, allanut sanilliullugu pitsaasumik tunniussisoq aningaasarpassuit atunngikkaluarlugit, meeqqalli najugaqartuutai killilimmik unammilligassallit. Ataaseq aamma nassaaraarput, pitsaasumik/pitsaanngitsumik nalilerneqarsimasoq, uagulli paasissutissaatigut malillugut qaffasissumik akigititaqartoq sullitaalu annertunngitsunik unammilligassallit (lilla).

Ataatsimut isigalugu paaqqinnittarfinni arlalinni – kisianni tamarmiunngitsut – akigititaat, pitsaassuseq aamma meeqqat unammilligassaat naapertuulluarput. Erseqqissumilli takuneqarsinnaanngilaq, paaqqinnittarfinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni, imminut pigisuni imaluunniit kommunenit pigineqartuni naapertuunneri pitsaanerunersut, suliffeqarfiilli ataasiakkaat immikkoortinneqarsinnaaput allanut sanilliullugit akisuut imaluunniit suliamut sanillullugu akikitsut.

6.5 Eqikkaaneq

Kapitali 6-imi misissueqqissaarnerup takutippaa, paaqqinnittarfiit, amerlanerpaanik sulisoqarnissaminnut akuerineqarsimasut, aamma allanut sanilliullugu meeqqanik annertuunik unammilligassaqartunik tigusisartut, aammalu meeqqat inuusuttullu unammilligassaat annertunerulluni paaqqinnittarfinni, katinneranni pitsaasumik nalilerneqarsimasuni, akerlianik paaqqinnittarfinni, pitsaasumik/pitsaanngitsumik nalilerneqartuninngarnit. Taamaakkaluartoq sulisut perorsaasutut ilinniarsimanerat meeqqallu unammilligassaat ataqatigiinngilaq. Taassuma takutissinnaagunarpaa, meeqqanik unammilligassarpassuaqanngitsunik sullitaqartuni ilinniarsimasunik pissarsiorneq tigumminninniarnerlu ajornannginnerusoq. Nassuiaat: aamma unaasinnaavoq, paaqqinnittarfiit ilaanni, meeqqanik inuusuttunillu unamminarnerpaanik tigusisartut, Nuup avataaniinneri, taakkunanilu sulisussarsiorneq ajornakusoornerusinnaasarluni.

Paaqqinnittarfiit ullormut ataatsimut akigititaat sulisullu amerlassusissaat tamakkiisoq ataqatigiipput, taamaasillutik paaqqinnittarfiit akisunerpaat amerlanerpaanik sulisoqarsinnaallutik. Akerlianilli ullormut ataatsimut akigititat paaqqinnittarfinnilu perorsaanermik ilinniarsimasunik qassinik sulisoqarneq apeqqutaanngilaq aammalu apeqqutaanani ullormut ataatsimut akigititaasup tamakkiisumillu pitsaassutsimut naliliinerup akornanni.

Paaqqinnittarfiit ullormut ataatsimut akigititaat qaffasinneruvoq paaqqinnittarfinni, atornerluinermik ajornartorsiorfiunerpaani, amerlanernik meeraatilinni, innarliinermik misigisaqarfiusimasuni, meeqqat inuusuttullu arlallit, atuaratillu sulinngittut. Illuatungaani paaqqinnittarfinni ullormut ataatsimut appasissumik akeqartitsisuni pissusilersornermikkut ajornartorsiutaasunik takuvugut aammalu meeqqat inuusuttullu arlallit kinguaassiuutitigut qaangiiffigitissimasutut pissusilersortut takusinnaallutigit paaqqinnittarfinni akunnattumik qaffasissumik akeqartitsisuni qaffasissumik akeqartitsisuninngarnik.

Paaqqinnittarfiit ataasiakkaarlugit isigissagutsigit, paaqqinnittarfinnik naammattuuivugut, meeqqat unammilligassaannut, perorsaanerup pitsaassusaata akeqartitsinerullu pitsaasumik ataqatigiinnerannik. Taamaasillutik paaqqinnittarfiit arlaqartut allanut sanilliullutik annertuumik tunniussaqartarput aningaasarpassuit atunngikkaluarlugit. Allalli akerlianik akisupput, sullitaat aammalu perorsaanermik suliaqarnerminni tunniussinnaasaasa pitsaassusaat isigissagaanni.

7 Sullissineq suleqatigiinnerlu

Kapitalimi uani misissorparput, kommunit sullissinerat qanoq ingerlasarnersoq aammalu taassuma kingorna ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqartunut, meeqqanik inuusuttunillu misissuisarnerisa, qanoq ingerlasarnersut. Misissueqqissaarnerit apersuinernit katersanit aallaveqarput, kommunit perorsaanermut tunngasunik misissuinermini allattugaat malillugit aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut meeqqat inuusuttullu inissinneqarsimasunut iliuusissatut pilersaarutaat aallaavigalugit aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit iliuusisassut pilersaarutit naliliinerillu pillugit kommunit suleqatigalugit apersuinerni immersukkani akissutit aallaavigalugit.

Misissueqqisaarnerit tunulequtaralugit aallaqqaasiutitut naatsumik nassiuiaatigissavarput, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissiinermi sullissinerup misissuinerullu tunngaviusumik ingerlasarnera, inatsimmik taakkununnga tunngasunik aallaaveqartoq (Inatsisartut, 2017). Iliuuseq takutinneqarpoq Titartagaq 7.1.-imi.

Titartakkap takutippaa inissiinerup ingerlaarnera, soorlu assersuutigalugu ilisimasalimmit (assersuutigalugu meeqqap klasselærerianit) nalunaaruteqarnermit aallartittoq. Nalunaarutiginninnerup misissoreernerani kommunalbestyrelsip nalilissavaa, perorsaanermik ilisimasalimmik misissuisoqarnissaanut tunngavissaqarnersoq (ibid.: § 45). Perorsaanermik ilisimasalimmit misissuineq meeqqap assigiinngitsunik unammilligassanik nukinnillu misissorneqarneranik ersersitsissaaq. Ilaatigut meeqqap atugarissaarnikkut inissisimaneranik, ilaqutariissutsikkut, atuarfimmi inissisimaneranik aamma peqqissusaanik takutitsisussaq. Taamatullu perorsaanermik ilisimasallip misissuineera arlalippassuartigut, Danmarkimi atorneqar meeqqanik ilisimasalimmik misissuinertut, Danmarkimi atorneqartumut, eqqaanarpoq. Perorsaanermik ilisimasallip misissuinera tunngavigalugu kommunalbestyrelsi iliuusissamik pilersaarummik allaganngorlugu suliaqassaaq, ilaatigut ersersissallugu, ikiorsiissutit qanoq ittut aallartinneqassanersut aammalu meeqqap inissinneqarnermini atugarissaarnikkkut ineriartornikkullu anguniagassat ersarissut (ibid.: § 46).

Meeqqap ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissinneqarnissaanik aaliangerneq kommunalbestyrelsimit isummerfigineqassaaq. Qitiusumik misissuisartut, Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu aqutsisoqarfiup ilaaniittoq, meeqqap pineqartup ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut sorlermut tulluuttumu inissinneqassanersoq peqataaffigisarpaat. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut inissiinerni qitiusumik misissuineermut immikkoortortaq inissiisussaavoq aamma (kommunit misissuisimanerat tunngavigalugu) aaliangissavaat, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunit sorlermut, meeraq inissinneqassanersoq. Paaqqinnittarfinni imminnut pigisuni kommunillu suliffeqarfiutaanni kommunit namminneq meeraq ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut tulluuttumut inississavaat, qitiusumiilli misissuinermut immikkoortortamit akuerineqaqqaassaaq, inissiineq pinnginnerani.

Meeraq ulloq unnuarlu inissiisarfimmut inissinneqareerpat, ulloq unnuarlu inissiisarfik passussinissamut pilersaarummik sanassaaq, nassuiarlugu, perorsaanermut peqqissaanermullu suliat iliuusissatut pilersaarummi anguniakkatut siunertarineqartut anguniarnissaat (ibid.: § 48). Inissiinermi suliaq malersukaarneqartuassaaq.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup inisseereernermi kingusinnerpaamik qaammatit pingasut qaaniutsinnagu tamatumalu kingorna ukiumut marloriarluni killiffissiuisassaaq nalunaaruti-

galugit meeqqap inuuniarneranut killiffia ineriartorneralu iliuusissatut pileersaarummut passussinissamullu pilersaarummut attuumassutai nalunaarutigalugit (ibid.: § 49). Aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup inatsisit malillugit minnerpaamik ukiumut ataasiarluni passussinissamut pilersaarut nutartertassavaa, taamatullu kommunalbestyrelsip minnerpaamik ukiumut ataasiarluni iliuusissatut pilersaarut nutartertassallugu (ibid.: § 48 aamma § 47).

Titartagaq 7.1 Sullissinerup misissuinerullu ingerlaarnera ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissiinermi

Kalaallit Nunaanni immikkut ilisimasanik meeqqani- inuusuttunilu siusinnerusukkut misissuisimanerup takutippaa, sullissineq, soorlu Titartagaq 7.1.-mi takuneqarsinnaasoq (inatsisillu), piviusumut naapertuutinngittoq (imm. 1.1.3 malillugu). Misissuinerit taakku ilaatigut takutippaat, akuttunngitsunik isumaginninnermut tunngasunik misissuisoqaranilu iliuusissatullu pilersaarusiortarnerit akuttunngitsunik sananeqartannginneri takussaasut, suliallu ingerlaarneri tunngaviusumik unamminartoqartaqisoq ilaatigut sulisunik pissarsiniarnerup ajornartorsiutaanera aamma suliaqarpallaarneq pissutigalugit (Pedersen, Kollin & Flarup, 2016; Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017).

Taakkununngalu aamma ilaalluni, ilaannikkut kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissanik pissarsiniartarnerat neqeroorutaasunit annertunerusartoq, taamaattumillu suliat ilaasa inissaqartinnissaat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni suliarinissaannut inissaarunneqartarlutik (takuuk Isumaginninnermut Aqutsisoqarfik, 2017). Suliassat ingerlannissaannut aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni neqeroorutigineqartunut unammillernartuunerisa kingunerisinnaa-

vaa, meeqqat ilai neqeroorutinut tulluuttunut inissinneqannginneri, imaluunniit suliaq ingerlangaatsiareersoq pisartut, aatsaat meeqqamut neqereoorutit allat iluatsinngikkaangata. Taamaattumillu pitsaasumik inissiinissamik siunertaqarneq ajornakusoorsisarluni.

Tamanna tunngavigalugu uani kapitalimi misissorparput inissiiniarnermi kommunit suliniarnerminni aammalu suleqataasut assigiinngitsut suleqatigiinniarnerminni suut unamminartutut naammattoortarnerat, soorlu assersuutigalugu kommunit, ulloq unnuarlu inissiisarfiit aamma Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik (misissueqqaartarfik). Piviusumik kapitalimi uani apeqqutit uku akissaqartinniassavagut:

- ulloq unnuarlu inissiisarfinnut mmeqqanut inuusuttunullu inissinneqarsimasunut perorsaanermut immikkut ittunik aammalu iliuusissamik pilersaarusiornerit qanoq isikk
- ulloq unnuarlu inissiisarfinni suliani misissuinernilu suut unammillernartuummat oqarpat?

7.1 Isumaginninnikkut sulinermi misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit

Soorlu qulaani takutinneqartoq Kalaallit Nunaanni inatsisini piumasaqaataavoq, kommunit

Ulloq unnuarlu inissiisafinnut meeqqat inissinneqartut ataasiakkaarlugit perorsaanikkut ilisimasaqartunik misissornissaat aammalu nutartikkamik iliuusissatut pilersaarummik peqartissallugit. Taakkununnga kommunit suliarisartagaasa misissorneranni pissusissamisoorpoq misissueqqissaarnerimi aallaavigissallugu, qanoq annertutigisumik kommunit misissuisarnersut iliuusissatullu pilersaarusiortarnersut meqqanut ulloq unnuarlu inissinneqarsimasunut.

Misissueqqissaarnermut tunngaviusutut kommunimiit 0-22-nut ukiulinnutkommunit paasissutissanik nassiussisimapput, perorsaanikkut ilisimasaqartunik misissuisoqarlunilu nutartikkanik iliuusissatut pilersaarummik sanasarnerlutik, 31/12-2018 ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasunut. Kisitsisinik katersuinermi erseqqissarneqarsimavoq, ”nutarterneqarsimasoq” qanoq paasisariaqarnersoq, timalu paasineqassalluni sivisunerpaamik ukioq ataaseq ukioq ataaseq, iliuusissatut pilersaarutip sananeqarneranit imaluunniit nutarterneqarneranit, inatsimmi minnerpaaffissatut piumasaqaataammat (Inatsisartut, 2017: § 47).

Takussutissaq 7.1 tamaat isigalugu takussutissiissutigineqarpoq, sulianit qanoq annertutigisut perorsaanermut immikkut misissorneqaarsimanersut.

Takussutissaq 7.1 Suliassani isumaginninnikkut misissuinerit. Kommunit akissutaat. Procentinngorlugu

	Isumaginninnermut tunngasunik misissuisoqarsimavoq	Isumaginninnermut tunngasunik misissuisoqarsimangilaq	Paaissutissat amigaataapput
Avannaata	73	16	11
Kujalleq	-	-	100
Qeqertalik	22	78	0
Qeqqata	55	45	0
Sermersooq	12	49	39
katillugit (Kujalleq pinnagu)	25	45	30

Nassuiaat: N: 285, Avannaata: 45, Qeqertalik: 9, Qeqqata: 22, Sermersooq: 209.

Nassuiaat: Kommuni Kujallermi isumaginninnermut tunngasunik misissuisimanermut paasissutissanik nalunaartoqarsimanngi, kommunip sulisuinut suliaavallaassaqimmat paasissutissat pisariaqartut katersorneri. Kommunip nalunaarutigiinnarsimavaa, isumagininnermut tunngasunik misissuinerit aallartereersut. Taakku Takussutissami "aap"-imik ilanngunneqarsimapput.

Najoqqutaq: Kommunernes nalunaarutaat VIVE-mut.

Takussutissap takutippaa, kommunit ataatsimut isigalugu sulianit ulloq unnuarlu inissiisarfinni meeqqanit 0-23 ukiulinnit 25%-iinnaat perorsaanermut immikkut ittumik misissuiffigisarsimagaat. Maluginiaqquneqarporli, kommunini misissuisarnerit assigiinngitsorujussuuneri. Avannaata Kommuniani suliat sisamaagaangata pingasut perorsaanermut immikkut ittumik misissuiffigineqartarsimapput, Sermersuulli Kommuniani quliugaangata ataaseq misissuiffigineqartarsimalluni. Sermersuulli Kommuniani ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqartartut 0-23 ukiullit 40%-ingajai inissisimapput, nalunaarutigineqarsimananilu, kommuni perorsaaneermut immikkut ittumik misissuisoqarsimanersoq.

Takussutissami 7.2 taamatuttaq ersarissarneqarpoq, suliat qanoq annertutigisut, meeqqamut inissinneqarsimasumut nutartikkamik iliuusissatut pilersaarummik sanasimanersut, soorlu assersuutigalugu iliuusissatut pilersaarut ukiup kingulliup iluani nutarterneqarsimanersoq.

Takussutissaq 7.2 Suliani iliuusissatut pilersaarutit nutartersimasut. Kommunit akissutaat. Procentinngorlugu

	Nutartikkamik iliuusissatut pilersaaruteqartut	Nutartikkamik iliuusissatut pilersaaruteqanngitsut	Paasissutissat amigaataapput
Avannaata	49	40	11
Kujalleq	62	7	31
Qeqertalik	56	44	0
Qeqqata	55	45	0
Sermersooq	50	11	39
I alt	52	18	30

Nassuiaat: N: 327, Avannaata: 45, Kujalleq: 42, Qeqertalik: 9, Qeqqata: 22, Sermersooq: 209.

Nassuiaat: Iliuusissatut pilersaaruit, 2018-imi suliarineqarsimasut nutarterneqarsimasulluunniit (tassa imatut paasillugu annerpaamik ukioq ataaseq utoqqaassusillit) imaluunniit suliarineqarlutik aallartinneqarsimasut, ilanngunneqarsimapput, takuuk. Inatsisartut, 2017: § 47, Takussutissami "Aap"-imik ilanngunneqarsimasut. Iliuusissatut pilersaarutit suli naammassineqarsimanngitsut ilanngunneqarsimanerisa iliuusissatut pilersaarutit nutaterneqarsimasut kisitsisaannik qaffasitsisinnaapput.

Najoqqutaq: Kommunit nalunaarutaat VIVE-mut.

Takussutissap takutippaa, kommunit tamaat isigissagaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni meeqqat inuusuttullu 31/12-2018 inissinneqarsimasunut iliuusissatut pilersaarummik nutartikkamik sanasimasut. Kisitsisit taakku kommunineersut nikeralaarput Avannaata Kommuniani 49%-iullutik Kujalleq Kommunemi 62%-iullutik. Maluginiartariaqarportaaq, suliat 30%-ii, nalunaarutigineqarsimanngimmata, iliuusissatut pilersaaummik nutartikkamik sanasoqarsimanersoq.

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni meeqqat ataasiakkaat inissinneqarsimasut pilugit apeqqutini aamma apeqqutigisimavarput, inissinneqarsimasuni meeqqat qassit iliuusissatut pilersaaruteqarnersut, ukiup kingulliup ingerlanerani nutarterneqarsimasumik. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akissutaat Takussutissami 7.3 takuneqarsinnaavoq.

Takussutissaq 7.3 Suliani iliuusissatut pilersaarutit nutartersimasut. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akissutaat. Meeqqat kommuniinut agguarlugit. Procentinngorlugit

	Nutartikkamik iliuusissatut pilersaaruteqartut	Nutarterneqanngitsumik iliuusissamik pilersaaruteqartut	Ilisimaneqanngitsut
Avannaata	42	56	2
Kujalleq	52	30	19
Qeqertalik	40	60	0
Qeqqata	79	21	0
Sermersooq	38	59	3
Katillugit	42	54	4

Nassuiaat: N: 277, Avannaata: 43, Kujalleq: 27, Qeqertalik: 5, Qeqqata: 14. Sermersooq: 188.
Najoqqutaq: Meeqqat unammilligassaat pillugu apeqqutit

Takussutissap takutippaa, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nalunaarutaat malillugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut meeqqat inuusuttullu inissinneqartut 42%-ii, nutartikkamik iliuusissamik pilersaaruteqartut. Pingaartutullu taasariaqarpoq Takussutissami 7.3 takutinneqartut Takussutissami 7.2-mi takutinneqartut assigimmatigit, una assigiinngissutigalugu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akissutigimmassuk, meeqqat ikinnerulaartut, nutartikkamik iliuusissasut pilersaaruteqartut, tamannami kommunit namminneq akissutaanniit annikinnerummat. Taakkunannga kisiartaavoq Qeqqata Kommunia, tassani ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nalilermassuk, meeqqat amerlanerusut nutartikkamik iliuusissatut pilersaaruteqartut, kommunit nammineerluni akissummini nalunaarutaaninngarnik. Maluginiarneqassaarli meeqqat taakkorpiaat pineqartut pineqarsimanissaat ilimagineqassanngimmat, kommuninit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnit akissunneqarsimasuni (qupperneq 26-mi fodnote malillugu), Takussutissallu taakku marluk assigiinnginnerannut pissutaaqataasinnaalluni.

Uani immikkoortumi kisitsisit katersonerini inernerit takutippaat, meeqqani inuusuttunilu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasuni amerlasoorujussuit, kommuninit isumaginninnermut immikkut ittumik misissuiffigineqarsimanngitsut imaluunniit/aammalu nutartikkamik iliuusissamik pilersaarusiuunneqarsimanngitsut. Taakku paasinarsisippaat, kommuni suli annertoorussuarmik ajornartorsiuteqartut meeqqanut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasunut sullissinerminni tunngaviusumik suliniarnerminni.

7.2 Suliamik suliaqartarnermi unammilligassat

Soorlu immikkoortumi 1.1.3-mi eqqaaneqartoq Kalaallit Nunaanni meeqqanik, inuusuttunik ilaqutariinnillu aarlerinartumi inissisimasunut siusinnerusukkut misissuinerit takutippat, allaffissornikkut suliaqarniarneq unammillernartuusoq. Misissuinerullu taassuma taamatuttaaq takutillugu misissuinerup annertussusaani inernerusut isumaginninnermut immikkut ittumik misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit inernerisimasai, immikkoortoq 7.1.-mi takutinneqartut.

Immikkoortumi uani kommuneni, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutillu Oqartussanit aallartitanik pitsaassuseq pillugu apersuinerit itinerusumik eqqartussagagut imaqarnerusumik takuterusullugu, qanoq soorlu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni suliassat unamminartortaqartigisut. Allaffissornikkut suliat unamminerneri takutissavagut:

Allaffissornikkut pitsaassuseq annertussuserlu

- Sullissisussanik piginnaaneqarluartunik pissarsiorneq
- Inatsisitigut sinaakkutit
- Misissueqqissaarnermi suleqatigiinneq
- Kommunit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akornanni suleqatigiinneq

7.2.1 Allaffissornikkut sullissinerup pitsaassusaa tamarmiusutut isigalugu

Kommunini, Namminersorlutik Oqartussani aamma ulloq unnuarlu angerlsarsimaffinni apersorneqartut amerlasuut oqaasinngortippaat, ajornartorsiutaasorujussuusoq, meeqqanik inuusuttunillu suliassat amerlasuut, iliuusissatut pilersaarummik nutarneqarsimasumik peqannginneri aammalu akuttusoorujussuarmik isumaginninnermut immikkut ittumik misissuisoqartarsimannginneera. Apeqqummut, meeqqat inissinneqarnerminni iliuusissatut pilersaaruteqarneersut, akissutitut, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmit aalartitaq assersuutigalugu ima akissuteqarpoq: *Piumasarisarparput, 50%-iili pitsaasutut taaneqarsinnaasunik iliuusissatut pilersaarutaateqanngillat.*

Taamatullu kommunit arlallit, naammattoortarlugu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit inatsisitigut piumasaqaataasut malinniarnissaat, tassa paaqqinnittarfik meeqqamut inissinneqartumut ukiup affakkaartumut killiffissiuilluni nalunaaruteqartassasoq. Kommunit arlallit naammattoortarpaat, kommunit allaffissornikkut suliniarneranni tamanna akornutaasoq, unamminartoqareeqisumi. Taakku takutippaat meeqqamut ataatsimut paasissutissat pilersaarutillu nutarsartarnerat amigaataasoq – kommunip aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup tungaanit.

Tassungalu ilutigalugu pingaarpoq erseqqissassallugu, kommunit arlallit nalilermassuk, allaffissornikkut suliatik maannakkuugallartoq ilorraap tungaanut ingerlammata. Assersuutigalugu kommunit arlallit nalilerpaat, ukiuni kingulliunerusuni pitsaasunik iliuusissatut pileersaarutinik sananissaminnut pitsaanerujunngorsimanertik.

Misissuinerit iliuusissatullu pilersaarutit amigaataasut kinguneeraat, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit naammattoortarmassuk, meeqqamut suliniarnissaminnut angusassatut toraagalimmik suliniarnissaminnut tunngavissaqarniarnermikkut ajornartorsiutigiaramikkit. Taamatullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmit aallartitaq oqaluttuarpoq, kommunit qisuariartarnerat arriittartoq, tamassumalu kingunerisaraa meeqqat inuusuttullu sivisoorsuarmik utaqqisinneqartarneri, ajornartorsiutiminnik ikiorneqarnissartik utaqqillugu. Allaffissornikkut suliaqanngitsoornerup arriippallaartumillu suliaqarnerup kingunerisinnaasarpaa, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ilaatigut namminneerlutik aaliangertariaqartarmassuk, suliassaq qanoq ingerlanneqassasoq, ilaatigullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi sulisut, iliuusissatut pileersaarusiornerup suliassartaata annersaa suliarisarlugu, kommunip oqartussaaffiata iluaniikkaluartoq. Tassunga nangissutitut kommuit ilai oqaluttuarput, misigisarlugu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ilai meeqqat inuusuttullu sinnerlugit namminneerlutik aaliangertartut, tunngaviusumik kommuni kisimi, aaliangiinissamut piginnaatitaaffeqaraluartoq.

Katersoraanni apersuinitsinni ersersoraarput, ilaatigut kommunit amigartumik allaffissornikkut sullissinerisa pisooqataasoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit, tunngaviusumik kommunimit oqartussaaffigineqartunut, qalliisarnerat. Tamanna isumaqarpoq, kommunit suliat ilaannut aqutsisuunertik annaasarmassuk.

Kommuneniit Namminersorlutillu Oqartussanit aallartitat nalilerpaat, iluaqutaasumik Kalaallit Nunaanni siusissukkut pinaveersaartitsinerup nukittorsaraanni anguneqarsinnaasoq, meeqqat

amerlannginnerit siunissami ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarnissaminnut pisariaqartitsinissaat. Kommunit ilaannit aallartitap erseqqissarpaa, kommunit suliassaminnik pimoorussinerulerata pingaarluinnartumik, pinveersaartitsinermut aqqutaasinnaasoq. Tunngaviusumik oqariartuutaavoq, suliassani ajornartorsiutit siusinaartumik iserfiginissaat ajornartorujussuummat, soorlu assersuutigalugu isumaginninnermut immikkut ittunik misissuisimangikkaanni:

> *Soorunami isumaqanngilanga, mumisitsisinnaalunga. Kisiannili ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ingerlanneqarneri pitsaasumik ingerlanneqalerpata aammalu iliuutsit pitsaasut atorneqalerpata pinaveersaartsitsinermullu suliat ingerlanneqalerpata, muminganut saatinneqarsinnaavoq. Pisariaqarporli, sullissisut, oqartussaanermik suliaqartut pitsaasumik sulinissaat. Taamaattoqanngippat, ilorraap tungaanut aallarsinnaanngillat.*

7.2.1 Sullissisunik piginnaaneqarluartunik pissarsineq

Kommunit annertuumik unamminartitaat meqqanut inuusuttunullu ukkatarinnittumik suliaqarnermi unaavoq, piginnaasaqarluartunik naammattunik sulisussaqarniarneq. Kommunillu akingorlugit aamma tamanna atuupput, oqaatigineqarporlu, perorsaasunik isumaginninnermilu sulisussaqarniarneq ajornakusoortuusoq.

Kommunini arlalinni apersorneqartuni, misigineqartarpoq, oqartussatut sullissineq suliffinnit allanit pilerinartinneqanginnerusoq. Tassunga tunngatillugu kommunimit aallartitaq ima oqarpoq:

> *Imaappoq, uagut immikkoortortaqarfitsinni sullissisut tamarmik psykoterapeutitut ilinniaqqerusupput. Maani suliaannut attuumassuteqanngilaq, takussutissaaginnarlunili, passussinerup, Kalaallit Nunaanni qanoq pingaaruteqartiginera, passussineq tassaavoq peqqissaaneq. Peqqissaaneq guultiuvoq.*

Kommunimi allami pisortaasup nalilerpaa, socialrådgiverit akissarsiaat appasippallaartut, taamaammallu, kommunini oqartussatut sulilerneq ajortut.

Kommunit aamma Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik isummerput, unamminartuusoq, sulisut taama amerlatigisut ilinniarsimanngitsutut sulisorineqarneri – pingaartumik illoqarfinni minnerusuni. Taamaattumik kommunit Nuup avataaniittut najugarisaq qimannagu socialrådgiverinngorniarneq iluareqaat. Ilaatigullu nalilerlugu, ilinniarnerup sulisut ilaasa piginnaassusaat qaffattaraat, ilaatigullu sullissisut kommuneni pigiinnarnissaannut iluaqutigigaat najugarisaq qimannagu ilinniarnerit. Kommunimi ataatsimi misigineqarpoq, socialrådgiveritut ilinniarniarlutik Nuummukartartut, akuttusuunik nunagisaminnut utertarnerat. Taamaattumik aamma paasineqarpoq, sullissisunik amigaateqarneq annertunerusoq Nuup avataani. Tassunga ataqatigiissutut siusinnerusukkut VIVE-misissuinerup takutippaa, Sermersuup Kommuniani sulisut ´Pitsaaliuinermut siunnersortinut socialrådgiveritullu´ ilinniarsimasut isumaqatigiissutaat malillugu sulisut qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasuusut, kommuninut allanut naleqqiullugit (Pedersen; Kollin & Flarup, 2016: s.44).

Ilinniaqqinnissamut neqeroorutinut tunngatillugu, kommunip ataatsip mianersoqqussutigaa maannakkuugallartoq Danmarkimiit Kalaallit Nunaannit sullissinermi periutsinik nuussiinnarnissaq. Naliliineq imaappoq, kalaallit sullissisut piginnaasaat ima qaffasitsiginngitsoq, soorlu Signs of Safety-mik suliaqarnissamut. Akerlianilli innersuussutigineqarluni sullissisut tunniussinnaasaasa ukkatarineqarnissaat soorlu ilaatigut sanilimiit ilinniartitsinikkut sungiusarnikkullu.

Kommunimi allami aallartitap nalilerpaa, kommunenit ilinniaqqinnissamik suliassarujussuaq sullissisunut ilinniarsimanngitsunut kivikkuminaatsissallugu:

> *Nukipparujussuit atussavagut kivinniarnissaannut paasitinniarnissaannut (sullissisut) eqqarsartaasaasalu allanngortinniarnissaannut, kisianni sakkortuallaaqaaq. Allat, ilinniaqqinnissat kivittariaqarpaat.*

Kommunip nalilerpaa, tassunga najugaq qimannagu rådgiveritut ilinniarneq ikiortigineqarsinnaasoq, tassungali ilutigalugu misigisarlugu, sulisut ilinniariartortittarneri unamminartuusoq, ilinniarneranni, paarlatsissanik pissarsiniarneq ajornakusoortarmat.

7.2.2 Inatsisitigut sinaakkutit

Qallunaat inatsisaannut sanilliukkaanni (isumaginninnikkut sullissinermut inatsit) tassunga tunngasumut Kalaallit Nunaanni inatsit ilaatigut sukanganerullunni. Assersuutigalugu Kalaallit Nunaanni inuuniarnikkut misissuineq naammassineqartussaavoq kommunalbestyrelsimit paasineqarpat meeraq immikkut ittumik ikorfartortariaqartoq tamannalu kingusinnerpaamik qaammatit pingasut qaangiutsinnagit pisarpoq (Naalakkeersuisut, 2017: § 3). Assersuutitut Danmarkimi kommunalbestyrelsit meeqqat inuuniarnerannut misissuinernut assigusumik misissuereersimasussaallutik qaammatit sisamat ingerlaneranni isumaginninnermut sullissinermut inatsisip § 50, imm. 7 malillugu (Social- og Indenrigsministeriet, 2015).

Illuatungaatigut ajunngissuteqarsinnaavoq inatsimmi kommunit sullissinissaannut anguniakkat sukanganerutinnissaat. Aappaatigullu inatsisitigut piumasaqaatit maannakkut atuuttut ima sukangatigaat, kommuninut ajornakusoortorujussuulluni inatsimmik malinninnissaq, qanorluunniit pitsanngorsaatigigaluarunik. Namminersornerullutik Oqartussani apersorneqartup ajornartorsiut imatut oqaasertalerpaa:

> *Tamakkorpassuit (inatsisinut tunngasut) piumasaqaatit kommunit annertuumik nanertukkerpaat. Isumaqarpunga, eqqarsarluarnerusoq, piumasaqaatit takkussimammata, aammalu pisariaqarput, kisiannili aamma imatut inissisimallunga, pitsaassutsimik, tulluuttumik, nassaartariaqartugut, piviusumik suliarisinnaasatsinnik…Imaangilaq, tamaaliorumanngimmata (kommunit), kisiannili suliarineqartussatut ilimagineqartut suliarinissaannut ajornartorsiutaasinnaavoq, inatsit nutaaq malinniassallugu. Uungami inisseriaaannaammata, nukiit pigineqartut tamaasa atorlugit, sapinngisaminnik suligunik, sulili malitsitsisinnaanatik (malittarisassat). Taamaattumillu isornartorsiortuarneqassallutik, malitsitsinnginnamik. Iluaqutaasinnaanngilaq, kommunini sullissisoqarutta imaluunniit kommunini sulisoqarpat, qanorluunniit ilioraluarunik, pitsaasumik angusaqarsinnaanatik.*

7.3 Suleqatigiinnermut unammilligassat

7.3.1. Misissuinermut atatillugu suleqatigiinneq

Kommuni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup inissamik kissaateqarpat, misissuinerit assigiinngitsuupput apeqqutaalluni, ulloq unnuarlu angerlarsimaffik suna pineqarnersoq. Suliffeqarfinnut imminnut pigisunut kommunit toqqaannartumik isumaqatigiissuteqarsinnaapput inissiiniarnermi inissat pillugit. Namminersorlutilli Oqartussanit pigineqartunut kommunit qitiusumik misissuisartut Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu tunngasunut (Aqutsisoqarfik) aqqutigeqqaartussaallugu, kommunit nalunaarutigisimasai tunngavigalugit aaliangertussaq,

meeqqap pisariaqartitaanut tulluuttoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffik suna inissiivigineqassanersoq.

Aqutsisoqarfimmi nammineq nalilerneqartarpoq, qitiusumik misissuisartut toraagalimmik iliuuseqarniarneq isumaqatigineraat, meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut, meeqqap pisariaqartitaanut tulluussorisaannut neqeroorfigineqartarmata. Ilaatigut Aqutsisoqarfimmi naammattoorneqartarpoq, qitiusumik misissuisartut qulakkeerinninnissamut, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut meeqqaut, sivisunerpaamik utaqqisimasunut tunniutinnginnissaannut, meeqqat ajornartorsiutai aallaaviginnguarnagit. Nalilerneqarpoq tamanna siusinnerusukkut ajornartorsiutaasimasoq.

Taamatullu Aqutsisoqarfiup nalilerpaa, kommuninut ajornartorsiutaasoq Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pitsaasumik qanoq innerinik ilisimasaqarluarnissaq, pitsaasumik inissiinissaminnut. Aqutsisoqarfimmit aallartitaq tassunga ima oqarpoq:

> *Sullissisup ataatsip ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit 17-nit ilisimasaqarfigissagunigit aamma allat, ilisimasariaqartut, kukkusumik inissiinissaq navianaateqarpoq. Tamannalu siusinnerusukkut misigisareerparput, arlaannut inissinneqaraanni, taava nalilersorneqassaaq, tullianut ingerlateqqinneqassasoq, taamaaliornikkut meeqqamut nooqattaarnerujussuaq pissaaq.*

Misissuisartut nalilerepaat, namminneq kommunenit periarfissaqarnerullutik ilisimaarinissaanut, paaqqinnittarfiit ataasiakkaat suut neqeroorutigineraat, erseqqissarlugulu, misissuisartuni arlaleriarujussuarluni allassimasuninngarnit ilisimaarinerullugu Namminersornerullutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaat.

Ataatsimut isigalugu Aqutsisoqarfiup naammattoortarpaa, meeqqat pitsaanerpaamik ikiorneqassappata pisariaqartut misissuinerit pitsaanerusut aamma immikkut ukkatarineqartut pitsaaneeruneri Namminersorlutik Oqartussanit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaani

Taamaattorli kommuneni apersorneqartut arlallit oqaatigaat, tamaat isigalugu misigisarnagu, misissuisartut meeqqap aamma ulloq unnuaarlu angerlarsimaffiup tulluussarneranut peqataasarnerat. Akerlianilli misigisarlugu misissuisartut pissaaneqarpallaarnerat akornutaasartoq, piffissamik atuiffiusorujussuaq, ilaatigut piumasarisarlugu inuuniarnikkut misissuinerit aammalu iliuusissatut pilersaarutit imarisassaannik piumasaqaaateqartaramik, meeraq ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut innersuunneqannginnerani. Kommunit ilaasa misigisarpaat, piumasaqaat taakku qaffasissut imaluunniit eqqunngitsuusut. Taamatullu departimentimiit apersorneqartut ilaasa oqaluttuaraat, qitiusumik misissuisartut pissaaneqarpallaangajattutut misigisarlugit.

Kommunemi pisortaq nangillugu oqaaseqarpoq, soorlu suliap ingerlanera ilaatigut sivisunerusartoq, Aqutsiveqarfiup misissuisartui peqataagaangata:

> *Siunnersuuteqarsinnaanngilagut (misissuisartunut), piumasagalluni pisinnaanngilagut. Taamaattumillu ataatsimiititaliamili suliassaq qaqeqqittariaqarparput, siunnrssu, siullermik siunnersuutigisimasaraluarput, atuukkunnaarsimammat. Suliassaq qaqeqqittariaqarparput, Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup aaliangernini allanngortimmagu. Marloriaammik allaffissornikkut sulineq. Uanga nuannarinngilara. Sulissisut suliassaqareeqaat.*

Kommunit arlallit oqaluttuarput, ilaatigut allatut ajornartumik, toqqaannartumilluunnit piumanerullugu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit imminnut pigisut imaluunniit kommuninit pigineqartut

atussallugit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuninngarnik pinngitsoortinniarlugu, sivisoorsuarmik imaluunniit pisariuallaarnera meeqqap ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut tulluuttumut inissarsiuunnissaa. Kommunit aamma naammattoortarppat, meeqqap ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissinneqarnissaa toqqaraagamikku, pingaarnertut aallaafigisarlugu meeqqap immikkut tapersersorneqarnissaminik pisariaqartitsinera. Meeraq aaliangersimasumut ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissinneqassanersoq aalianerneqartussangortillugu, pingaartorujussuuvoq, sumi meeraq inissaqarnersoq. Kommuneni pisortaq tassunga oqarpoq:

> *Tassanngaannaq pisariaqartitsilersilluta, Namminersornerullutik Oqartussat utaqqisinnaanngikkaagatsigit, uku atassuteqarfigisarpagut (imminnut pigisut) ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit.*

Departementip nakkutilliisuutitaata siusinnerusukkut Aqutsisoqarfiup misissuisartuisa piginnaasaqarnerat isornartoqartissimavai, pitsannguuteqarsimaneralli takusinnaallugu, aammalu misissuinerup, meeqqap pisariaqartitai malillugit ingerlanneqartaleernera takusinnaalersimallugu. Nakkutilliisuutitanit aallartitaq oqarpoq:

> *Nakkutilliiartoraangatta tulluussaaneq arlaleriarluta isornartorsiortarparput. (Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik) allannguivoq, kisiannili imaannikuuvoq meeraq kingusinnerpaamik utaqqisimasoq, inissamut siullermut tunniunneqartarluni. Inatsit eqqarsaatigilluagassaavoq.*

Kommunit ersarissumik amigaatigaat aaliangeeqataanissartik, suut Namminersorlutik Oqartussanit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pigineqartut meeqqamut pineqartumut toqqarneqartassasut. Taamatullu kommunip ataatsip paasisimasaqarnissani ujartorpaa, pissutsit suut qitiusumik misissuisartut pingaartittarnerat sumi inissinneqassanersut aaliangersaanermini. Inuit apersukkat arlallit erseqqissarpaat, Aqutsisoqarfiup kommunillu akornanni ataqatigiissaarineq pitsaanerusoq aammalu pitsaanerusumik suleqatigiinneq.

Kommunemi sulisoq apersorneqartup misigaa, Kalaallit Nunaanni qanittumik suleqatiginninniarneq unamminartuusoq, ungasissuserujussuaq kisimi pinnani, aammalu piorsarsimassuseq peqqutaalluni. Tassunga pineqartoq oqarpoq:

> *Imminut ungasinneq, ajornartorsiutaanngilaq … Piorsarsimassutsikkut ileqquunngilaq issiaqatigiilluni ataatsimut suleqatigiissinnaaneq. Suliffiaranngguatsinni imminnut pisuuteqattaattarput oqarlutillu: "amigaateqarpoq". Kisimiilluni sulisoqarpoq. Allani aamma pissuseq atorneqartoq tusartarpara. Pissaanilissuartut sulipput – "uangaaku kisima uku suliassakka, allat susassarinngilaat". Alla apersorneqartoq kommunemit allameersoq assigusumik isummerpoq kulturi taanna imatut paasisimallugu: "Pitsaassuseq inuiaqatigiinni amerlanngittunik inoqartuni imaassinnaagaluarpoq, ataatsimoorluni ingeriarluni ajornartorsiutit tamanit pigineqartut oqaloqatigalugit. Kisiannili taamaattoqanngilaq".*

Kommunitulli Namminersornerullutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaanni arlallit, isummerput, misissuinerup ingerlanerani suleqatigineqarnerunissartik amigaatigalugu. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nalilerpaat, namminneq pitsaanerpaajullutik nalilissallugu, suut neqerooutigisinnaanerlugit, aamma meeqqat qanoq ittut, tigusinnaanerlugit, taamaattumillu misissuereernermi aaliangiinermut namminneq aaliangeeqataasariaqaraluarlutik. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ataasiakkaat, misigisarpaat, misis-

suinissamut sullissisut meeqqap aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup tulluuttuunissat qulakkiissallugu, taamaassimananilu kommunit suliffeqarfinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut toqqaannartumik inissiisarallaramik. Allalli ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut misigineq ajorpaat, misissuinissamut sullissisut aaliangerneq tigummisaraat. Ataatsimut tunngatinnerullugu ulloq unnuarlu angerlarsimafimmi aallartitap tikkuarpaa, Aqutsisoqarfimmi sulisut amerlasuut misilittagaqanngippallaartut: Pitsaasorujuupput, kisiannili misilittagalinnik amigaateqarpunga.

7.3.2 Kommunit paaqqinnittarfiillu akornanni suleqatigiinneq

Soorlu oqaatigineqareersoq kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunut qaninnerusumik suleqateqarnissaq amigaatigaat – pingaartumik inissiinermi. Kommuneni, namminerisaminnik suliffeqarfiuteqartuni, misigineqartarpoq, suliffeqarfimmut suleqateqarniarneq ajornannginngerullunilu eqaannerusoq, akerlianik Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni. Assersuutigalugu kommunemi pisortaq oqarpoq:

> *Eqaattorujussuarmik iliuuseqarsinnaavugut … ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut qanittorujussuarmik suleqateqarpugut, immikkoortortaqarfinni sapaatip akunnikkaartumik ataatsimiinnerni immikkoortortaqarfiit avataaneersut peqataasarnerat pissutigalugu.Taamaaliornikkut illup iluaniittarput, atassuteqarfiginissaallu ajornannginnerusarluni.*

Soorlu immikkoortoq 7.2.1-imi Nassuiaat:igineqartoq, meeqqap iliuusissatut pilersaarutaat nutarterneqanngitsoortarpoq, aamma/imaluunniit piffissaq eqqorlugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit killiffissiuilluni nalunaarutit kingusinaaruttarlugit. Taakkualu paasinarsisippaat, meeqqanut inuusuttunullu aaliangersimasunut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommunillu akornanni suleqatigiinneq pitsaanngitsoq. Suliffeqarfeqarporli, misigisartunik, kommunit ilaannut suleqatiginnilluartunik, allalli oqaloqatiginissaannut ajornakusoortitsisunik. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffimit aallartitaq oqaaseqarpoq, qanoriliornikkut kommunit marluk akornanni suleqatigiinneq iluatsissimanersoq:

> *Pitsaasumik suleqatigiilernissaq anguniarlugu X kommuni pulaarumasimavarput, tikiukkattalu, suleqatitik tamaasa aggersarsimavaat – socialrådgiverit, teamleder, fagchef, immikkoortumi pisortaq aamma kommunemi pisortaq. Tassani oqaloqatigiissutigaarput, suna pisariaqartinnerlutigu, taakkulu suna kissaatigineraat. Pitsaasorujussuuvoq. Skypikkut assigusumik kommuninut allanut taamatut ilioraluarutta, søkabili aaqqinneqarpat, pitsaassagaluaqaaq. X Kommunemi sulisut Nuummi pisortanngorniarlutik ilinniariarput, tassanilu atassuteqarfigaavut suleqatigiinnissamillu isumaqatigiissuteqarfigalugit.*

Siullertut oqaatsit issuaqqissaakkat paasinarsisippaat, imminut inuttut ilisarisimaneq suleqatigiilluarnermut tapertaasoq. Aappaatigullu paasinarsisillugu, maannakkuugallartoq nalaatsornerinnarmik, kommuneni aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffini inuit pineqartut ima ilisarisimatigisarneri, tatigeqatigiilluni suleqatigiissinnaalluni.

Kommunillu ilaasa misigisarpaat, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ilaat ”iluarisaannarminnik iliortut”, tamannalu suleqatigiinnermut unamminartitsilluni. Kommunemi pisortaasoq assersuusiorpoq:

Tassanngaannaq meeqqanik inersimasunik, 29-30 ukiulinnik, peqaleriataarpugu killiffissiorneqanngitsunik, inissinneqarnerilu ingerlaannarlutik tamakkiisumik akilimmik, arlaannaataluunniit sianiginagu, taakku inuusuttut sumiinnersut. Kommunip aamma Namminersorlutik Oqartussat tungaanniit sianigineqanngitsut

Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut appeqqusiorluta misissuinitsinni appeqqutigisimavarput, meeqqamut ataatsimut tunngatillugu kommunimik suleqateqarneq qanoq nalilerneraat. Takussutissaq 7.4 ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akissutaannik takutitsivoq immikkoortillugit, kommunip suup meeraq inississimaneraa.

Takussutissaq 7.4 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommunillu akornanni suleqatigiinneq. Meeqqap kommuniinut immikkoortillugit. Procent

	Meeqqamut tunngatillugu suleqatigiilluarneq	Meeqqamut tunngatillugu akunnattumik suleqatigiinneq	Meeqqamut tunngatillugu suleqatigiilluannginneq	Ilisimaneqanngilaq
Avannaata	47	28	26	0
Kujalleq	26	30	41	4
Qeqertalik	20	20	60	0
Qeqqata	79	7	14	0
Sermersooq	30	49	17	4
I alt	34	41	21	3

Nassuiaat: N: 277, Avannaata: 43, Kujalleq: 27, Qeqertalik: 5, Qeqqata: 14. Sermersooq: 188.
Aalerfik: Meeqqat unammilligassaat pillugu apeqqutit.

Takussutissap takutippaa, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit nalileraat, meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarneranni 35% missaa kommunimut suleqatigiilluartoqartartoq, akerlianilli suliani 20% missaani, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommunillu akornanni pitsaanngitsumik suleqatigiittoqartartoq. Taamatullu Takussutissap takutippaa, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnit kommuninut suleqatigiinnermik naliliisimanerata assigiinngittorujussuunera. Qeqqata kommuniani suliat 80%-ingajannut ulloq unnuarlu angerlarsimaffik angerpoq, suleqatigiinneq pitsaasuusoq, suleqatigiinnermullu tunngatillugu Qeqertalik, Kujalleq aamma Qeqersooq Kommunianit sulianut 20 aamma 30%-imik suleqatigiilluarnertik ersersillugu. Maluginiarneqassaarli, naatsorsuinermi pingaartuik Qeqertalimmit aamma Qeqqata kommunianit meeqqat amerlanngittut aallaavigineqarsimammata, taamaattumillu kommuninit taakkuninnga suliat amerlanngittumik ilaneqarpata procentinngorlugu immikkoortinneqartut allanngorujussuarsinnaaneri.

7.3.3 Aningaasanut tunngatillugu qaammaasaqanngineq

Apersuinerni ingerlanneqarsimasuni kommunini, Namminersorlutik Oqartussani aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni apersorneqartut arlallit, oqaluttuarput, paaqqinnittarfinni aningaasanut tunngatillugu qaammaasaqanngineertik. Soorlu kommunimi ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmit oqaluttuarineqartoq, namminneq ilisimanagu, kommunemiit missigersuutertik qanoq naatsorsorneqartarnersoq.

Kommunit arlallit naammattoortarpaat, sianiginagu, paaqqinnittarfinni assigiinngitsuni aningaasat pissarsiatik sumit aallaaveqarneersut, taamatullu taamatullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit missigersuutaasa sumit aallaaveqarnerat sianiginagu. Ilaatigut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni sulisut qassit atornitsinnissaannut aaliangersakkat sianigineqanngilaq, arlallillu maluginiaqquaat, ersarluttoq, taakkununnga

aaliangernermut suna aallaaviunersoq. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut akigititaat sulisullu amerlassusissaannik aaliangersakkat politikkikkut isumaqatiginninniutigineqartarput Namminersorlutik Oqartussat kommunillu akornanni (siusinnerusukkut KANUKOKA-mut isumaqatiginninniutigineqartartut maannalu kommuninut bloktilskuddit isumaqatiginninniarnerannut ilaasarlutik), apersukkallu ilaanni misigineqartarpoq, maannakkut sulisut amerlassusissaannik aaliangersakkat oqaluttuarisaarnermut tunngassuteqartut ilaatigullu eqqoriaanerinnaasut. Namminersorlutik Oqartussanit aallartitaq ilaatigut oqarpoq:

> *Sulisut amerlassusissaannik aaliangersakkat, aningaasat pigeriikkat aallaavigalugit, sananeqartarpoq, taamaattumiik tamakkiisumik meeqqat unammisassaannut imaluunniit perorsaanerup pitsaassusaannut, attuumassuteqanngilaq.*

Kommunit Namminersornerullutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiini inissanik pisigaangamik, kommunip akiliutaata annertunersaa ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut akiliutigineqartarpoq, ilaalu Pinaveersartitsinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmut tuttarluni. Aqutsisoqarfiup aningaasat taakku ilai ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni qinnuteqarfigineqarsinnaasunut marlunnut aammalu angerlarsimaffimmut illersukkamut tunngaviusumik aningaasaliissutinut atortarpai (takuuk imm. 5.1). Kommunilli amigaatigat pitsaanerusumik ilisimasaqarnissartik, Aqutsisoqarfiup aningaasat qanoq atortarneraat. Kommunemit aallartitaq oqarpoq:

> *[Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup] kommunip inissinneqartunut akiliutai, iluarisaannarmisullusooq atortarpai.*

Aaamma kommunit annertuumik naammattoortarpaat, ilisimanagu, paaqqinnittarfinni imminnut pigisuni akiusut qanoq aaliangersarneqartarnersut. Maannali tamanna ilisimaneqarnerulissagunarpoq inatsisit nutaanngorneranni, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit imminnut pigisut missigersuutitik naatsorsuutitillu inissinneqarsimasunut tunngassuteqartut kommunalbestyrelsimut Aqutsisoqarfimmullu saqqummiuttalissammatigit (Namminersornerullutik Oqartussat, 2019).

7.4 Eqikkaaneq

Kapitalimi uani misissueqqissaarnerit takutippaat, meeqqat inuusuttulu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasut amerlanersaat, kommunimit inuuniarnikkut misissuiffigineqarsimanngitsut aamma/imaluunnit nutartikkamik iliuusissatut pilersaarusiuunneqarsimanngitsut. Taakku paasinarsisippat, kommunit suli meeqqanut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasunut sullissinerup tunngaviusumik malitsinneqarnissaanut ajornartorsiuterpassuaqartut.

Tassungalu ilutigalugu pingaarpoq maluginiassalugu, kommunit arlallit nalilerpassuk, maannakkut sullissinertik siuariartortoq. Ilaatigut kommunit arlallit nalilerpaat, ukiuni kingullerni pitsaasunik iliuusissatut pilersaarusiorneq annertuumik pikkoriffigilersimagitsik.

Kommunit sullissinerata nukittunerulernera unammilligassanik ukuninnga malitseqarpoq, suliassanik piginnaaneqarluartunik sullissisussanik pissarsiniarnermik. Maannakku nunagisaq qimannagu rådgiverinngorniarluni ilinniarneq Nuup avataani illoqafinni sullissisut piginnaanngorsarnissaannut aqqutissatut pitsaasunut taaneqarpoq.

Taamatullu sullissiniarneq unammilligassanik ukuninnga akimmisaartinneqarpoq sullissinermut inatsisitigut piumasaqaatinik annertoorujussuarnik. Soorlu assersuutigalugu Kalaallit Nunaani inuuniarnikkut misissuineq kingusinnerpaamik qaammatit marluk qaangiutsinnagit, kommunalbestyrelsip paasineraniit, meeraq immikkut ittumik ikiorsertariaqartoq Meeqqanut tapersersuineq pillugu nalunaarut nr. 16 8. november 2017-imeersoq malillugu, § 3 (Namminersorlutik Oqartussat, 2017). Assersuutigalugu Danmarkimi assigusumik meeqqat misissuiffigineqarnerat pisarpoq qaammatit sisamat qaangiutsinnagit isumaginninnermut sullissineqq pillugu inatsisip § 50, imm. 7 malillugu (Social- og Indenrigsministeriet, 2015).

Kapitalimi misissueqqissaarnerit takutippaattaaq, kommunit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit aamma Pitsaaliuinermut isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup akornanni suleqatigiinniarneq unamminartortaqartoq. Minnerunngitsumik meeqqanik ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Namminersornersorlutik Oqartussanit pigineqartunut inissiinermi, kommunit arlallit misigisarmassuk, Aqutsisoqarfiup tigooqqaanermut immikkoortortaqarfia arriitsumik aporfilersortumillu sullissisartoq, meeqqap suliffeqarfiullu imminnut tulluunnerat isiginnguarnagu. Killormut Aqutsisoqarfiup misigisarpaa, meeqqanik inissiinissamut suliat toraartaqarnerusut taamaattumillu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ukkatarinninnerusut.

Naggataatigullu misissueqqissaarnerit takutippaat, kommunit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit akornanni suleqatigiinneq unamminartortaqartoq. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut meeqqat inissinneqarsimasut pillugit immersuilluni misissuinermi suliat pingajorarterutaannaanni, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit angerput, meqqap ulluinnarni inuunera siunissarlu pillugu suleqatigiinnerup pitsaasuuneranik aperineqaramik.

Kommunit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit suliqatigiinnerannut unamminartinneqartoq ilaatigut pissuteqarpoq, sulianut ataasiakkaanut suleqatigiinngippallaarneq, taannalu takutinneqarluni, kommunit meeqqat iliuusissatut pilersaarutaannik nutarsaasannginnerannik suliffeqarfiillu pisussaatitaaffimminnik, meeqqat killiffiinik suliaqartarnertik, pikkoriffiginngimmassuk. Tamakkiisumillu apersorneqartut, kommuninit aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnit imminnut ilisarisimannginneri, pissutaasutut isigineqarpoq, tamannami pitsaasumik suleqatigiinnissaraluarmut naalleraasuummat. Kommunit aamma ulloq unnuaarlu angerlarsimaffiit soorlu assersuutigalugu aaliangersimasumik ataatsimiittarnissaat pitsaasumik ilusilersorneqaraluarpat, imminnut ilisarisimallualernissaannut tapertaassagaluarpoq ilusilersorluakkamillu qanittumik suleqatigiinnissamut tunngaviussalluni, soorlu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni aammalu koommuneni suliniutit ataqatigiinnerulerlutik.

8 Kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik atuinerat

Uani kapitalimi Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik kommunit atuinerat takutissavarput. Misissueqqissaarnerup tunngavigaa pingaartumik apersuisimanerit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut meeqqat unammisassaannik apersuisimanerit aammalu kommunit nalunaarutaat, meeqqat sorliit sumi ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissisimasut. Siulliullugu ukkatarissavarput immikkoortumi 8.1 ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tigusisinnaassusaat, tassani paasiniassallugu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissaqanngitsut qanoq unammillernartiginersut. Siullermik ukkatarissavarput immikkoortoq 8.1 ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tigusisinnaassusaat, tassani paasiniassagatsigu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissaqartitsinnginnermi unammilligassat. Tullianilu ersersissallugu immikkoortoq 8.2-mi assigiinngitsunit isigalugu siunissami aaqqissuussaaneq aamma Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit pigineqarneri. Naggataatigut immikkoortoq 8.3-mi misissorparput, kommunit inissiisarnerminni iliuusaasa assigiinnginneri suunersut. Uuma immikkoortup siunertaraa siunissami oqallittarnissami tunngaviliissalluni, suut nassiuiaatit assigiinngissutsimut tunuliaqutaanersut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissinneqarsimasut amerlassusaanni, aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommunini assigiinngitsuni qanoq atorneqarnersut.

8.1 Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tigusisinnaassusaat

Soorlu siusinnerusukkut nalunaarusiami allaaserineqartoq Kalaallit Nunaanni meeqqanut inuusuttunullu angerlarsimaffinni 0-23-nik ukiullit 330 missaanikkut inissisimapput, aammalu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni kalallit meerartaasa inuusuttaasalu ulloq unnuarlu angersarsimaffinnut inissinneqarsimasut amerlassusaat, Danmarkimiit arfineq-marloriaammik qaffasinnerulluni. Taamaakkaluartoq apersorneqartorpassuit isumaqarput, Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni 22-iusuni maannakkut inissakilliortoqartorujussuusoq.

Kommunit arlallit oqaluttuarput, meerartaqarlutik unamminartorsiortorujussuarnik, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissamik neqeroorfigineqarnissaminnik utaqqisunik, ajornakusoortorujussuusorlu Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannut pilertortumik inissiinissaq. Suliffeqarfimmi apersorneqartoq oqaluttuarpoq, ilaatigut uunga inissittarlutik, meeqqat ilai oqarfigisariaqarlugit, assuarnartuni ineqartut, inissinneqartariaqartullu, aappaatigullu, kommunit arlallit oqaluttuarput, akulikitsumik suliffeqarfinnut imminnut pigisunut saaffiginnittarlutik, pilertortumik inissiinissaq pisariaqartinneqaraangat, taakku periarfissaqarnerusamata Namminersorlutik Oqartussat suliffeqarfiutaannit pilertornerusumik inissamik neqeroorsinnaasarmata, inissamillu tunineqarnissamut suleriutsit oqinnerullutillu sukkanerummata (takuuk kapitali 4 sulifeqarfiit assigiinngitsut pitsaassusaat).

Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfimmit apersoneqartut taamatuttaaq oqaluttuarput, meeqqat inuusuttullu amerlasuut inissaqalernissaminnik utaqqisut. Unamminartup taassuma ilaa aqussinnaaniarlugu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut arlallit, najugaqartut amerlassusissaat sinnerlugu suliffeqarfimmut meeqqanik amerlanernik tigusisarput.

Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup nalilerpaa, Ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut annermik minnermilluunniit 10%-imik amerlanernik najugaqartoqartartut. Apersukkaniit paasinarpoq, paaqqinnittarfiit eqaatsumik

aaqqiinissaminnut pikkoriffeqartut (soorlu assersuutigalugu paaqqinnittarfiit pioreersut avataani inissanik pilersitsinikkut), amerlavallaanik najugaqartitsineq ingerlassinnaallugu, suliniarnerup pitsaassusaa innarlerpallaarnagu. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartuni, periarfissaqartillugu, taamaattumik eqqarsaasersuutigissallugu pitsaavoq, suliffeqarfimmi atajuartussamik inissat amerlinissaannut periarfissaqarnersoq.

Nalunaarusiami siusinnerusukkut oqaatigineqareersoq Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfiup angorusutaraa ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut immikkut ukkatarinninnerisa annertusinissaat, toraagaqarnerusumik meeqqanut inuusuttunullu eqimattanut immikkut ajornartorsiuteqartunut. Apersukkatsinnit paasinarpoq, inissanik amigaateqarneq unamminartuusoq takorluukkamut sanilliullugu, inissat ulikkaarusertarneri ajornartorsiutaammat, inissaqalersillugu. Aammali soorlu assersuutigalugu Namminersorlutik Oqartussat Nakkutilliisuutitaanik apersuinermi paasinarpoq, Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisut inissiisartui pikkorissiartortut meeqqap aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffiup sullinneqarnikkut tulluussarnissaanut, inissat imaaliinnarlugit meeqqanut, sivisunerpaamik utaqqisimasunut tunniutiinnarnagit (takuuk imm. 7.3.1).

Uloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissanik amigaateqarnerup saniatigut, apersorneqartut ilaasa, sullitassat immikkut ajornartorsiutillit taavaat, annertuumik ulloq unnuarlu inissanik amigaateqartitatik. Pingaartumik erseqqissarneqarpoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi inuusuttunut, killissarsiornermikkut ajornartorsiutilinnut imaluunniit imminnut ajoqusersinnaasutut pissuseqartunut, atornerluisunut imaluunniit tarnikkut ajornartorsiutilinnut inissanik amigaateqarneq. Taakku saniatigut eqqaaneqarpoq meeqqanut sakkortuumik pissuseqartunut (pingaartumik nukappiaqqat) aammalu meeqqanut malinnaaniarnermikkut ajornartorsiuteqartunut imaluunniit autismeqartunut inissanik amigaateqartoq.

Kommunemi ataatsimi apersorneqartup oqaatigaa, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissanik amigaateqarnerup pissutaatut taaneqarsinnaasoq, meeqqat inuusuttullu arlallit piffissami sivisuumi inissisimatinnarneqartarneri – siumut aallareeraluartut aammalu taamatulli pitsaatigisumik ikiorneqarsinnaagunaraluartut imaluunniit pitsaanerusumik piginnaatitaaffiinut akuliuppallaarani, soorlu assersuutigalugu ilaqutariinnut inissillugit. Apersorneqartut misigisarpaat, paaqqinnittarfiit ilaatigut meeqqat ipararumaneq ajoraat, kommunillu oqartussatut suliaat taakkunani ima pitsaatigineq ajortut qulakkiissallugu, meeqqat piginnaatitaaffiinut akuliuppallaarani iliuuseqarnissamut.

Inissanik amigaateqartoqaraluartoq persukkatta Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsivimmeersut aamma Isumaginninnermut eqqartuussiveqarnermullu departementimeersut oqaluttuarput, tarnikkut ajoqusersimanngitsunut meeqanut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik sanaqqinnissaq pilersaarutaanngitsoq. Ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi inissat ilaneqassagaluarpata, unamminartorujussuussaaq, illut akisunerujussui – pingaartumik Nuummi. Akerlianik inissat ilanagit, ilaqutariinnut inissiisarnerup siumut isigaluni nukittorsarnissaa sulissutigigaanni eqqarsarluarnerussaaq, pinaveersaaartitsinermut sulinutit aammalu kommunit sullissinerisa nukittorsarnissaat, taamaasilluni siunissami ulloq unnuarlu angerlaarsimaffinnut inissanik pisariaqartitsineq appartinneqarsinnaassalluni.

8.2 Siunissami tunisisinnaassutsip pitsanngorsarnissaa piginnittuunerlu

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit erseqqissarnerat sioqqullugu kommunit Namminersorlutillu Oqartussat oqallisigisimavaat, kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ingerlanneqarnerata tigusinnaanissaat. VIVE-p apeqqorneqarsimasunit paasisinnavaa, kommunit taassuminnga kissaateqarnerat pingaartumik paaqqinnittarfiit pitsaanerusumik ingerlanneqarnissaannik aallaaveqartoq, aamma naatsorsuutigigaat, kommunit suliffeqarfiillu akornanni suleqatigiinnerup pitsaanerulersinnissaa, Pitsaaliuinermut Isumaginninnermullu Aqutsisoqarfik taakku marluk akornanni akunnermiliuttuunngittuuppat.

Aqutsisoqarfiup naalakkersuisoqarfiullu qularaat, kommunit maannakkuugallartoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ingerlatsissallugit piumasaqaatinut ilumut nukissaqarnersut. Namminersorlutik Oqartussanit aallartitaq aperineqarami imatut akivoq, ilumut kommunit siunissami ameerlanernik ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik peqalersimassanersoq:

> *Kommunit arlallit oqarput taamaaliorusullutik, kisiannili piviusoq isigigaanni, taamaanngilaq, tassami nalunngimmassuk, qanoq piviusumi ajornartigisoq sulisoqarniarneq suliffiullu ingerlaavartinnissaa – ataqatigiinermut aaaqissuussinerit pisariaqartut.*

Aqutsisoqarfik naalakkersuisoqarfillu isumaqarmata, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut ingerlanneri kommuninut suliassaq annertuallaartoq, pingaartumik pineqarpoq, paaqqinnittarfiit immikkut ukkatarinnillutik suliaqarnissaat siunertaammat, aammalu tamanna siunissami ingerlaavassasoq naatsorsuutaalluni. Akerlianilli isumaqartoqarpoq, isumatusaarnerussasoq, kommunit siunissami ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit imminnut pigisut ilai tigusinnaappatigit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunit meeqqanik passuttarialinnik immikkut ittumik ukkatarisanik oqimaannginnernik sullitanik tigooqqaasartut. Taamatullu immaqa siunissami kommunit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik Nammineersorlutik Oqartussanit pigineqartunit minnerusunik tigusisinnaalissaaq meeqqanut sumiginnakkanut Namminersorlutik Oqartussat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaanik. Namminersorlutik Oqartussanit aallartitaq ajornartorsiut pillugu ima oqaaseqarpoq:

> *Politikkikkut siunertarineqarpoq, qaquguungaluarnersoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommuninit tiguneqassasut, kisiannili tassaassapput, kommunit aqussinnaasai. Neqeroorutit immikkut ukkatarisariallit eqqaagaanni, eqqarsaatigineqarsinnaanngilaq ilimagissallugu, 55.000-inik inulimmi kommunimut aqutassatut tunniunneqarnissaat.*

Taamaakkaluartorli kommunit ilaasa siunnersuutigaat ataatsimoorussamik ingerlatsivimmik pilersitsisoqassasoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik ingerlatsisussamik, ullumikkut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut, paaqqinnittarfiit nuna tamakkerlugu ingerlaannarlutik, kisiannili kommuninit ataatsimoorussamik pigineqarlutillu ingerlanneqartut.

Maluginiarneqassaaq, kommunit ullumikkut paaqqinnittarfinnik aallartitaqarlutillu ingerlataqarmata, taakkuli paaqqinnittarfiit ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit tamakkiisut isigigaanni ikittuinnaapput. Kapitali 5 tunngavigalugu meeqqat inuusuttullu inuusuttullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimasut 6 %-iinaat, kommunit suliffeqarfianni pingasuni inissisimap-

put, 52 % aamma 41 % meeqqanit inuusuttunillu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissinneqarsimasunit Namminersorlutik Oqartussat aamma imminnut pigisut ulloq unnuarlu angerlarsimaffiutaanni inissisimallutik.

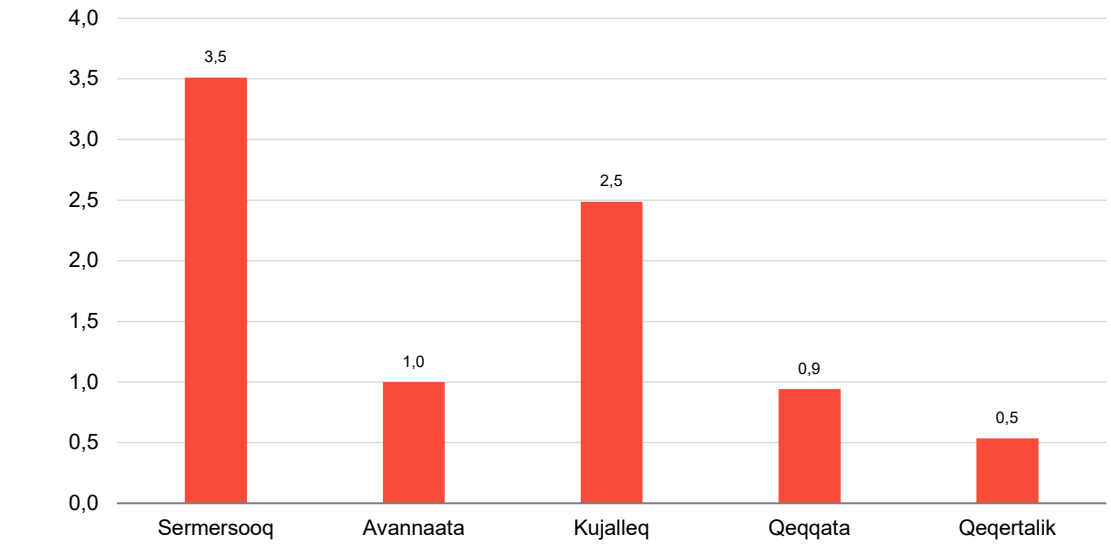
Kommunip ataatsip oqaatigaa, kommunimit ingerlanneqartumik suliffqarfimmik pilersitsinissani pilersaarutigalugu, taamaasillutik kommunit iluani inissanik atorsinnaasaminnik amerlanernik peqalissagamik. Kommuninili ataatsip ukiuni kingullerni ulloq unnuarlu angerlarsimaffik ataaseq matusariaqarsimavaa, taassumallu paasinarsisinnaavaa, kommuninit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik ingerlatsineq ajornakusoortoq.

8.3 Kommunit inisseeriaasiisa assigiinngissutaat

Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit ineriartornerannut oqallinnermi isumassarsiassatut soqutigineqarpoq takussallugu kommunit inisseeriaasiisa assigiinngissutat. Kommunimmi tallimaasut assigiinngitsuupput ukununnga tunngatillugu, meeqqat qassit, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inississimaneraat, aamma qanoq sivisutigisumik meeqqat paaqqinnittarfinni najugaqarsimanersut, meeqqat qassinik ukioqarnersut, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inissinneqarnerminni, meeqqallu qanoq sivisutigisumik paaqqinnittarfinni inissisimasarnersut. Misissueqqissaarnerup ersersissinnaanngilaaq kommunit akornanni assigiinngissutsit sumiinnera, tunngavissiissutigineqarsinnaagunarporli tupigusunnermut aammalu siunissami itinerusumik assigiinngissutsit misissorneqarnissaannut.

Titartakkap 8.1 takutippaa, kommunini meeqqat inuusuttullu ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqarsimaneri. Titartakkap takutippaa, Sermersuup Kommuniani meeqqat tamarmiusut 3,5 %-ii ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqartut, assiganillu kommunimi minnerpaamik, Qeqertalimmi, meeqqat 0,5 %-iinnai ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqartut. Kommuni Kujallermi meeqqat 2,5 %-ii ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmut inississimavaat, Qeqqata aamma Avannaata kommuuniisa tamarmik kommunip meerartaasa 1 % missai ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi inississimallugit. Taamaattumillu takuneqarsinnaavoq Sermersuup Kommuniani inissiisarneq annertunerujussuusoq. Assigiinngitsutsimut Nassuiaat:taasinnaasut ilagaat, Sermersuumi isumaginninnikkut passuttarialinnik innuttaqarneq kommunimut allanut sanilliullugu, imaluunnit Sermersuumi kommuninit allanit ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissiisarneq atorneqarnerusoq. Kisitsisit tiguinnaat pigisat aallaavigalugit ersersinneqarsinnaanngilaq, Nassuiaat:aasinnaasut taakku qanoq isumaqarnersut.

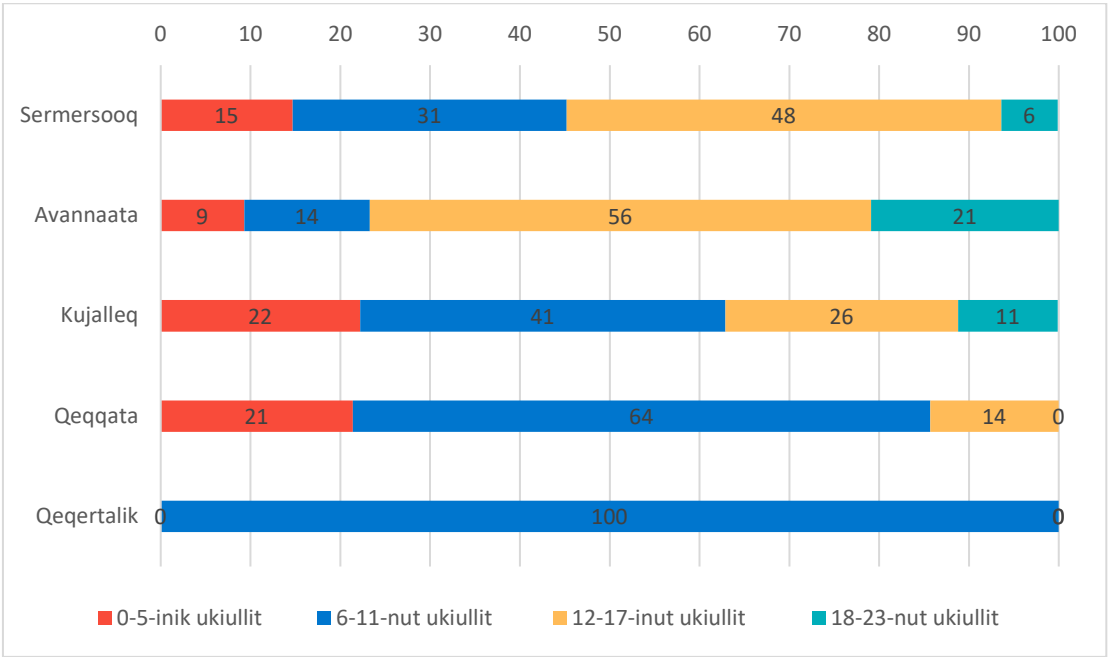
Takussutissiaq 8.1 Kommunini meeqqat, ulloq unnuarlu angeerlarsimaffinni najugaqartut. Procentinngorlugu

Nassuiaat: N: Sermersooq 209, Avannaata 45, Kujalleq 42, Qeqqata 22, Qeqertalik 9.
Najoqqutaq: Kommunit suliffeqafinnut aningaasanik nuussisarneranut paasissutissaq

Taamatullu Titartakkap 8.2 takutippaa, meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut Avannaata Kommunianit inissinneqartartut utoqqalaajusut, tassa 56 %-ii 12-17 ukioqaramik, 19% 18-22-nik ukioqarlutik. Qeqqata aamma Kujallermi mumingalluni meeraanerummata, tassa meeqqat ulloq unnuarlu angerlsaarsimaffinnut inissinneqartartut 20%-ii arfinilinnik ukiulinnit appasinnerummata, 37 aamma 64% 6-11 ukioqarlutik.

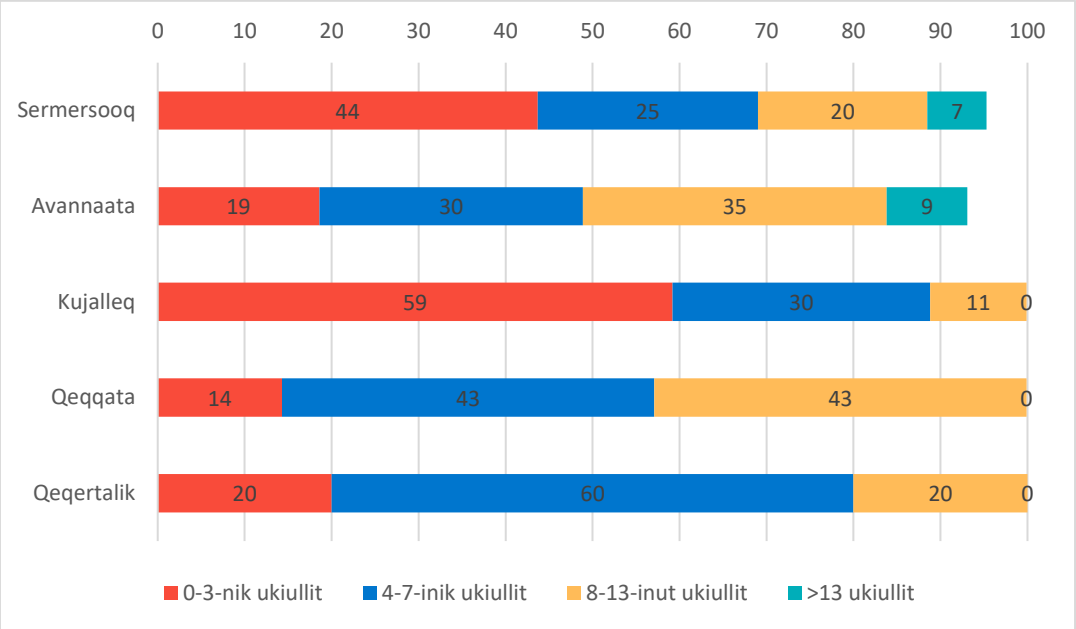
Titartagaq 8.2 Meeqqat ukiui kommuninut inissiisunut agguataarlugu.

Nassuiaat: N: Sermersooq 209, Avannaata 45, Kujalleq 42, Qeqqata 22, Qeqertalik 9.
Najoqqutaq: Meeqqat unammilligassaannut apeqqutit aammalu kommunit suliffeqarfinnut aningaasanik akiliutaannut paasissutissaataannit

Sermersuup aamma Kommuni Kujalleq, naleqqiussilluni isigigaanni meeqqanik amerlanerpaanik ulloq unnuarlu angerlarsimaffinniititaqarput, kommuninullu allanut sanilliullugitmeeqqanik mikisunik amerlanernik ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inisimasuuteqarlutik, Titartagaq 8.3. takuuk. Kommunenit taakkunanngaanneersut, meeqqat 44 aamma 59 %-ii, 0-3 ukioqarsimapput, siullermeerlutik inissinneqaramik, Avannaata aamma Qeqqata kommuuniini meeqqat 19 aamma 14 %-ii.

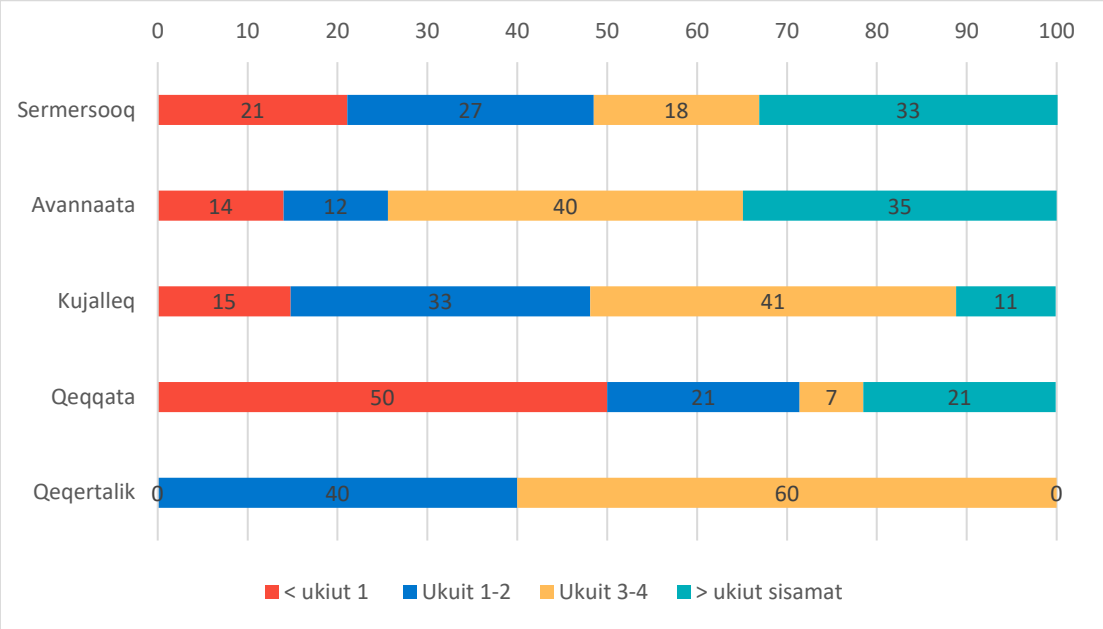
Titartagaq 8.3 Meeqqat inissinneqarnerminni ukiui. Kommuninut inissiisunut agguataarlugit. Procentinngorlugu

Nassuiaat: N: Sermersooq 209, Avannaata 45, Kujalleq 42, Qeqqata 22, Qeqertalik 9.
Najoqqutaq: Meeqqat unammilligassaannut apeqqutit aammalu kommunit sulifeqarfinnut akiliutaannik paasissutissat

Taakku saniatigut Titartakkap 8.4 takutippaa, kommunit taakku tallimat assigiinngitsumik inissisimasut, meeqqat qanoq sivisutigisumik suliffeqarfimmi najugaqarsimanerannut. Sermersuumit Avannaatalu kommuniinit inissinneqarsimasut meeqqat akornanni, pingajorarterutaat, ukiut sisamat sinnerlugit ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqarsimapput, meeqqalli, Kommuni Kujallermiit aggersut, 11%-iinnai ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmi najugaqarsimallutik. Qeqqata kommuniani meeqqat ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqartut affai ukiup kingulliup ingerlanerani inissinneqarsimapput. Tassunga Nassuiaat:aasinnaagunarpq, kommunimi ilaqutariinnut immikkoortortaqarfimmi sulisup nuimasup apersorneqarnera malillugu ”svenskit iliuusaat”-nik taanilik malinniarneqarmat sivikinnerpaamik inissiineq passussinermilu akuliuppallaarani sulinissaq siunertaralugu sullissineq. Kisitsisilli pigineqartut maannamut pigineqartut tunngavialugit nalileruminaappoq, taanna Qeqqata Kommuniani angusaqarnermut tunngavippiaanersoq.

Takussutissiaq 8.4 Meeqqat ukiut ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmiiffigisimasaat. Kommuninut inissiisunut agguataarlugit. Procentinngorlugu

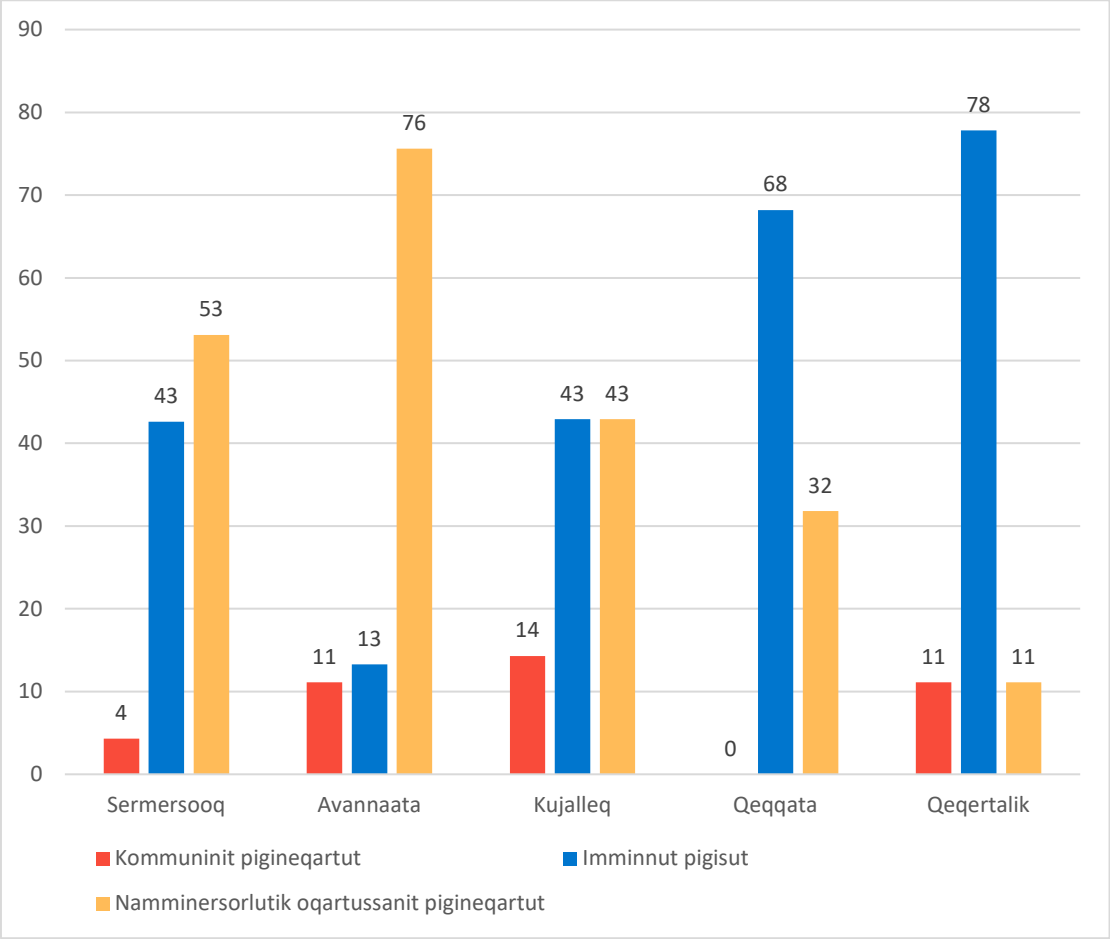

Nassuiaat: N: Sermersooq 209, Avannaata 45, Kujalleq 42, Qeqqata 22, Qeqertalik 9.

Najoqqutat: Meeqqat unammilligassaannut apeqqutit aammalu kommunit suliffeqarfinnut aningaasanik nuussisarnerinik paasissutissat

Naggataatigullu Titartagaq 8.5 isigigutsigu, kommunit tallimaasut immikkoorutaat, meeraataasa suliffeqarfinnut qanoq ittunut inissinneqarsimanerat. Naqqa tikillugu paasinarsarnissaanut periarfissaqanngilagut, inernerilli takutippaat, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnik illoqarfinni neqerooruteqarneq qitiusumik nassuiaataasoq, takusinnaagatsigumi, Avannaata kommuniani ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit angisuut Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut annerpaamik atortaraat, meeqqanut inuusuttunullu sumiginnarneqarsimasunut, annikinnermilli paaqqinnittarfiit imminnut pigisut kommunillu suliffeqarfiutaat atortarlugit. Killormut takuarput, Qeqqata kommuniata paaqqinnittarfiit imminnut pigisut annertunermik atortaraat, tassani kommunemi Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartunik suliffeqaanngimmat meeqqanut sumiginnarneqarsimasunut inissalinnik imaluunniit kommunit suliffeqarfiutaat.

Titartagaq 8.5 Kommunit kommuninit, imminnut pigisunit aamma Namminersorlutik Oqartussanit paaqqinnittarfinnit atuinerat.

Najoqqutaq: kommunit suliffeqarfinnut aningaasanik nuussisarnerannut paasissutissat.

8.4 Eqikkaaneq

Misissueqqissaarnerit uani kapitalimi takutippaat, Kalaallit Nunaanni ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissanik amigaaateqartoq, taassumalu kingunerigaa, meeqqat inuusuttullu amerlasut suliffeqarfimmut tulluuttumut inissaqalernissaminnut utaqqisut. Naak imaakkaluartoq, meeqqat inuusuttullu, ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissinneqartartut, assersuutigalugu Danmarkimiit amerlanerujussuugaluartut. Pingaarutilinnut erseqqissarneqarpoq ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissanik amigaateqartoqarmat inuusuttunut, killissarsiortunut imaluullit imminnut ajoqusersinnaasutut pissuseqartunut, atornerluisunut imaluunniit tarnimikkut ajornartorsiuteqartunut. Taakku saniatigut eqqaaneqarpoq meeqqanut pissutsimikkut ajornartorsiuteqartunut (pingaartumik nukappiaqqat) inissaasuasoqartoq amma meeqqanut malinnaaniarnermik ajornartorsiuteqartunut imaluunniit autismeqartunut. Ilaatigut inissakilliorneq ima aqunniarsarineqarpoq, ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit Namminersorlutik Oqartussanit pigineqartut inisimasussatut aaliangersimasut sinnerlugit inisimasoqartuartarnerisigut.

Kapitalimi aamma takutinneqarpoq, kommunini meeqqanut navianartumik inissisimasunut, inuusuttunut ilaqutariinnut unamminartorujussuarmik suliassaqartut, soorlu sullissinissamut, ilaqutariinnik inissiviusinnaasunik pisarsiornermut taakkulu piukkunnarsarnissaannut aammalu

pinaveersaaartitsinissanut amerlanernik pitsaanernillu iliuuseqarnissamut. Taakku unamminaartut pissutigalugit aammalu meeqqat- aamma inuusuttut immikkut ukkatariallinnut ilinnirsimasunik pissarsinissap ajornartorsiutaaneranut Namminersorlutik Oqartussani aamma ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni suleqataasut eqqarsarnartoqartippat ulloq unnuarlu angerlarsimaffiit kommuninit pigineqalernissaat aammalu taakkunannga ingerlatsinermik akisussaasunngornissat.

Kapitalimi misissueqqissaarnerup kommunit inisseeriaasiisa assigiinnginnerujussuat takutippaa, meeqqat inissinneqartut amerlassusaasa, meeqqat inissinneqarnerminni ukiuisi, ulloq unnuarlu angerlarsimaffimmiinnerisa sivisussusaasa, aammalu paaqqinnittarfiit qanoq ittut, kommunit inissiivigissallugit iluarineruneraat. Uani aaliangersinnaanngilarput, kommunit ataatsip iliuusaa allamiit ajunnginnerunersoq, assigiinngissummut pissutsit pitsaasuusinnaammata. Ersaripporli, kommunit Namminersorlutillu Oqartussat kisitsisit tunngavittut atotaraat oqaloqatigiinnerminni, suut inissiinernut tunngaviusarnersut. Tamanna immaqa ulloq unnuarlu angerlarsimaffinnut inissiinermi siumut isigaluni pilersaarusiornermut atorneqarsinnaavoq siunissami meeqqat pisariaqartitaat ukkatarinerullugit ingerlannissaanut ulloq unnuarlu angerlarsimaffinni inissat illoqarfinni tunnussinnaasaat minnerutillugu.

Atuagassiat

Arnfred, J., Svendsen, K., Rask, C., Jeppesen, P., Fensbo, L., Houmann, T., Obel, C.; Niclasen, J. & Bilenberg, N. (2019): Danish norms for the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Dan Med J*, *66*.

Bengtsson, T. & Jakobsen, T.B. (2009): *Institutionsanbringelse af unge i Norden. En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Brown, E., Bullock, R., Hobson, C. & Little, M. (1998): *Making residential care work. Structure and culture in children's homes.* Aldershot: Ashgate, Darrington Social Research Series.

Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S. (2009): *Børn i Grønland.* København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Christensen, E. & Baviskar, S. (2015): *Unge i Grønland. Med fokus på seksualitet og seksuelle overgreb.* København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Departementet for Sociale Anliggender og Justitsområdet (2018): *Ønske om analyse af sammenhæng mellem pris og ydelse på døgninstitutionsområdet.* Nuuk.

Deloitte (2011): *Analyse og evaluering af døgninstitutionsområdet. Sammenfatning af afrapportering, februar 2011*. Nuuk.

Deloitte (2019): *Notat om gennemgang af selvejende institutioner for børn og unge*. Nuuk.

Egelund, T. & Hestbæk, A.-D. (2003): *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. 03:04. København: Socialforskningsinstituttet.

Egelund, T., Christensen, P.S., Jakobsen, T.B., Jensen, T.G. & Olsen, R.F. (2009): *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Fraser, C., Campell, A. & Fean (1993): *Corporate parents. Inspection of residential child care services in 11 local authorities. November 1992 to March 1993*. London: Social Services Inspectorate & Department of Health.

Grønlandskommissionen (1950): *Grønlandskommissionens betænkning, bind 4: Sundhedsforhold, boligbyggeri og sociale forhold.* København: Statsministeriet.

Halvorsen, K. & Olesen, S.G. (2012): *Socialpædagogik i Grønland. Antologi*. Ilulissat: Socialpædagogisk Seminarium.

Heckscher, B. (1969): *Traditionerne for social forsorg i Grønland i hovedtræk*. Hellerup: Dansk Polarcenter.

Hjemmestyret (1994): *Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 64 af 29. december 1994 om døgninstitutioner m.v. for børn og unge samt for personer med vidtgående handicap*. Nuuk.

Larsen, C.V.L. & Bjerregaard, P. (2019): *Vold og seksuelle overgreb i Grønland*. SDU, Statens Institut for Folkesundhed.

Naalakkersuisut (2003): *Landstingforordning nr. 1 af 15. april 2003 om hjælp til børn og unge*. Nuuk

Naalakkersuisut (2006): *Hjemmestyrets bekendtgørelse nr. 32 af 14. december 2006 om hjælp til børn og unge*. Nuuk.

Naalakkersuisut (2017): *Selvstyrets bekendtgørelse nr. 16 af 8. november 2017 om støtte til børn § 3*. Nuuk.

Naalakkersuisut (2019): *Finanslov for 2019*. Nuuk.

Inatsisartut (2017): *Inatsisartutlov nr. 20. af 26. juni 2017 om støtte til børn.* Nuuk.

Lausten, M, Fredriksen, S., Olsen, R.F., Nielsen, A.A. & Bengtsson, TT. (2015): *Anbragte 15-åriges hverdagsliv og udfordringer, Del II.* København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Olsen, T.R. (2005): *I skyggen af kajakkerne, Grønlands politiske historie 1939-1979*. Nuuk.

Olsen, R.F., Egelund, T. & Lausten, M. (2011): *Tidligere anbragte som unge voksne*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Pedersen, H.S. & Kloppenborg, H.S. (2017): *Slutevaluering af Herning Kommunes Sverigesprogram.* København: KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.

Pedersen, N.J.M, Kollin, A.T.J. & Flarup, L.H. (2016): *Inkorporering af FN's børnekonvention i Grønland. En analyse af økonomiske og administrative aspekter gennem sammenligning med Norge.* København: KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.

Rambøll (2018): *Anbragte børn og unges trivsel 2018.* København: Rambøll Management Consulting.

Selvstyret (2017): *Bekendtgørelse nr. 16 af 8. november 2017 om støtte til børn*. Nuuk.

Selvstyret (2019): *Bekendtgørelse nr. 1 af 25. januar 2019 om oprettelse og drift af døgninstitutioner for børn*. Nuuk.

Social- og Indenrigsministeriet (2015): *Bekendtgørelse af lov om social service nr. 1053 af 8. september 2015*. København.

Socialstyrelsen (2017): *Initiativ om understøttelse af det grønlandske Selvstyre på området for socialt udsatte børn og unge i Grønland. Analyserapport.* Odense: Socialstyrelsen.

Strand, C. (2005): *Red Barnets historie – En fortælling om 60 års udvikling og arbejde*. https://redbarnet.dk/media/1170/red-barnets-historie.pdf.

Styrelsen for Forebyggelse og Sociale Forhold (2019): *Døgninstitutionerne. Analyserapport 2019. Beboergrupper, tendenser, specialiseringsbehov og moderniseringsbehov.* Nuuk: Socialstyrelsen.

VIVE VELFÆRD
DET NATIONALE FORSKNINGS- OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD